

სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება“
(ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“

Scientific magazine

“AUTHORITY AND SOCIETY”

(History, Theory, Practice)“

Научный журнал “ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО

(История, Теория, Практика)“

№ 4 (36) 2015, ტომი II

ლია დიპლომატიის ასოციაციის
სამეცნიერო ჟურნალი

Scientific magazine of
The Open Diplomacy Association

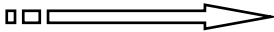
Научный журнал
АССОЦИАЦИИ ОТКРЫТОЙ ДИПЛОМАТИИ

ISSN 1512-4029

ჟურნალი დაარსებულია 2005 წელს საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის კათედრის მიერ

UDC 378(479.22)(051.2)

ხ. 402

სარედაქციო კოლეგია:

შოთა დოღონაძე

მთავარი რედაქტორი

ოთარ ქოჩორაძე

მთავარი რედაქტორის მოადგილე

ოთარ ბალათური

პასუხისმგებელი მდივანი

ნანა ავალიანი, რუდიგერ ანდრესენი, მუშუპე აბრამი (ბარმელია), ევგენი ბარათაშვილი, ბიორბი ბალათური, (ოთარ ბალათური), რასა ბელოკაიტი, ანასტასია ბანიჩი, იური ბორიცკი, ვახტანგ ბურული, შოთა დოღონაძე, ელენე დრაკე, ჰარალდ ვერტცი, ბენადი იაშვილი, სერჟო კამიზი, რიჩარდ მაასი, მიხაილო მედვიდი, როინ მეტრეველი, იოჰიკა მიცუმი, ბაღრი ნაკაშიძე, ლიზავეტა შახანინა, ბუდი ნურანი რუჩანა, რამონ პიეტრო-სუარესი, ბერტ სურმიული, ქეთი ქოქრაშვილი, (ოთარ ქოჩორაძე), რუსუდან ქუთათელაძე, მაია ჩხეიძე, ვიანესლავ კიუნძიპი, ენდრიუ ლენუქს ჰარდინგსი.

ჟურნალი ხელმძღვანელობს თავისუფალი პრესის პრინციპებით. გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი. გამოქვეყნებული მასალები გამოხატავს მხოლოდ ავტორთა პოზიციას და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს რედაქციის შეხედულებებს.

რედაქციის მისამართი:

საქართველო, თბილისი, 0175, კოსტავას ქ. 77, VI კორპუსი,

I სართული, ტელ. 236-45-14,

77 Kostava st., 0175 Tbilisi, Georgia.

Tel. [+995 32] 2364514

e-mail: geoandependip@yahoo.com

გარეკანის გაფორმება: დავით ბალათური

ჟურნალი გამოდის ევარტალში ერთხელ, 4 ნომერი წელიწადში

ჟურნალის ელექტრონული ვერსია განთავსებულია ვებგვერდზე:

<http://odageorgia.ge/?page=gamocemebi>

ჟურნალის რეგულირებული მასალა განთავსებულია საერთაშორისო სამეცნიერო

ელექტრონულ ბიბლიოთეკაში: <http://www.eLIBRARY.ru>

**ს ა რ ჩ ე შ ი
თეორია**

მანანა დარჩაშვილი მიხაკო წერეთელი საქართველოს საბარემო პოლიტიკური კურსის შესახებ-----	5
Мария Грицишина ГНОСЕОЛОГИЧЕСКИЙ СМЫСЛ УЧЕНИЯ О СТРУКТУРЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ОПЫТА ДЖ. ЛОККА-----	15
საჯარო მმართველობის პრაქტიკა	
ნანა ხარაძე საჯარო სამსახურის საზრისის განვითარების ისტორია დემოკრატიულ სახელმწიფოში-----	32
ჰენრი კუპრაშვილი პრობლემები ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფაში-----	46
Сергей Левченко ПУТИ И ВОЗМОЖНОСТИ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ-----	57
მაია ამირგულაშვილი სამოქალაქო საზოგადოება და პოლიტიკური კულტურა-----	68
Петр Луценко ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИНСТИТУТА МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ НА ОСНОВЕ ОПЫТА ЕС-----	74
ნინო ხატიაშვილი პოლიტიკისა და კულტურის ურთიერთქმედების თავისებურებები თანამედროვე საქართველოში-----	88
Сергей Марехин ОРГАНИЗАЦИОННАЯ ОЦЕНКА КАК ИНСТРУМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В ОРГАНАХ ВЛАСТИ-----	95
თენგიზ თოფურიძე ღროის მართვა-----	104
შალვა შუბლაძე სახელმწიფო მართვის ორბანოების როლი და აღბილი საბანებო სიტუაციების მართვის პროცესში-----	118

ეკონომიკა

ბესიკ შერაზადიშვილი
ღრღინის მენეჯმენტის პრინციპების გამოყენების მნიშვნელობა
მართვის სხვადასხვა დონეზე----- 128

ირინა ბენია, ბენ იაკოვ რიგვა
საქართველო – ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების
შესაძლო გავლენა რუსეთთან სავაჭრო-ეკონომიკურ
ურთიერთობებზე----- 135

რადი ბაკურაძე
ბუნებრივი ალრიცხვის და აუდიტის ეროვნული
სტანდარტების სრულყოფის პერსპექტივები საქართველოში--- 144

სამართალი

Igor Evtushenko
MODERN WAR CONFLICT: THE CONSEQUENCES OF
INTERNATIONAL TERRORISM ON THE BASE OF GLOBALIZATION
(THEORETICAL AND LEGAL ASPECT)----- 156

საზოგადოება

ფიქრია დიდუბაშვილი ღია მეტრეველი
კულტურისა და პოლიტიკის განვითარების სოციალურ-
ვილონოფიური ასპექტები----- 168

პრაქტიკა

თამარ რევაზიშვილი
ახალი აბრეშუქის გზა – საქართველოს განვითარების
ახალი შანსი და პერსპექტივა----- 179

თამარ კუპრეიშვილი
„ქართველის ფაქტორი“ თურქეთისა და სირიის მიმდინარე
პოლიტიკურ პროცესებში----- 186

თ ე ო რ ი ა

მანანა დარჩაშვილი მისხაპო წიგნითელი საქართველოს საგარეო პოლიტიკური კურსის შესახებ

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს მიზანი - ერთიანი დამოუკიდებელი პოლიტიკური ერთეულის სახით ახალ მსოფლიო წესრიგში დამკვიდრებაა. ქვეყნის ევროინტეგრაცია საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტებიდან შიდა პოლიტიკის პრიორიტეტად ტრანსფორმირდა. საკითხის ასე დაყენება სიახლე არ არის, ქვეყნის ევროპეიზაციის პროცესი საქართველოს მოსახლეობის ისტორიული არჩევანია, რადგან ეს საკითხი აქტიური განსჯის საგნად XX საუკუნის დასაწყისში, ჯერ კიდევ რუსული კოლონიური რეკიმის პერიოდშიც იდგა.

მ. წერეთელს ჰქონდა რა მკვეთრი დასავლური პოლიტიკური ორიენტაცია სამომავლო ურთიერთობის განსაზღვრისას იმედოვნებდა, რომ დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოების დახმარებით საქართველო უზრუნველყოფდა თავის დამოუკიდებლობას და ამასთანავე გახდებოდა ევროპის სახელმწიფოთა ღირსეული თანამშრომელი, იმ დიადი მიზნის მისაღწევად, რომელიც მათ ექნებოდათ საქართველოში, კავკასიაში და მათგან დაშორებულ იმ ქვეყნებში, საითკენაც გზა საქართველოზე გადიოდა. ამასთან, არაერთგზის აღნიშნავდა, რომ საქართველოს დამოუკიდებლად არსებობის, განვითარების და სხვა ქვეყნებთან თანამშრომლობის მაღალი პოტენციალი ჰქონდა.

საკვანძო სიტყვები: მ. წერეთელი, საქართველო, საგარეო პოლიტიკა.

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს მიზანი - ერთიანი დამოუკიდებელი პოლიტიკური ერთეულის სახით ახალ მსოფლიო წესრიგში დამკვიდრებაა. ქვეყნის ევროინტეგრაცია საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტებიდან შიდა პოლიტიკის პრიორიტეტად ტრანსფორმირდა. საკითხის ასე დაყენება სიახლე არ არის, ქვეყნის ევროპეიზაციის პროცესი საქართველოს მოსახლეობის ისტორიული არჩევანია, რადგან ეს საკითხი აქტიური განსჯის საგნად XX საუკუნის

დასაწყისში, ჯერ კიდევ რუსული კოლონიური რეჟიმის პერიოდშიც იდგა.

წარსულში არსებული პოლიტიკური პროცესების გახსენება და პატივისცემა, რომელმაც საფუძველი შეუქმნა დღევანდელ ქართულ სახელმწიფოებრივობას მეტად მნიშვნელოვანია, მითუმეტეს მაშინ ქართული პოლიტიკური აზრის არაერთი წარმომადგენელი თავის თანამოაზრეებთან თუ ოპონენტებთან ერთად არაერთგზის განიხილავდა რთულ გეოპოლიტიკურ, სხვადასხვა ქვეყნის ინტერესში მყოფი, ქართული პოლიტიკური ერთეულის ტერიტორიული მოწყობის საკითხს. ასეთთა რიცხვს განეკუთვნება XX საუკუნის დასაწყისის ერთ-ერთი გამოკვეთილი ფიგურა მიხაკო წერეთელი, რომელიც მთელი თავისი მოღვაწეობის მანძილზე ხალხთა შორის სამართლიანობის, თანასწორობის იდეას იცავდა. მისთვის ქვეყნის ტერიტორიული მოწყობა და მასთან დაკავშირებული საკითხები ყოველთვის მნიშვნელოვანი იყო.

ის ერთა თანასწორობის აუცილებელ პირობად საერთაშორისო სამართლის მიერ ერის საკუთარი პიროვნული ღირებულებების აღიარებას მიიჩნევდა [1, გვ.174] განსაკუთრებით ისეთ ერს, რომელსაც ჰქონდა განსაზღვრული ტერიტორია, ამ ტერიტორიაზე მოსახლეობის უმეტესობას შეადგენდა და თავისი ორიგინალური პოლიტიკური ისტორია ჰქონდა.

აქედან გამომდინარე, მ. წერეთელი სრულიად სამართლიანად დასძენდა, რომ საქართველოს ახლაც სრული უფლება ჰქონდა სრულის დამოუკიდებლობის [2, გვ.12] და შესაბამისად, სამომავლოდ, მსოფლიო პოლიტიკურ რუკაზე მისი დამკვიდრების გზებზე ფიქრობდა. ამასთან თანმიმდევრულად იბრძოდა ქართული ეროვნული ინტერესის საკითხზე თავისი თეორიული შეხედულებების პრაქტიკული განხორციელებისათვის. ის არაერთხელ მონაწილეობდა საერთაშორისო ღონისძიებებში, სადაც მისი გამოსვლის თემა სწორედ ეს საკითხები იყო.

რუსული მძაფრი კოლონიური პოლიტიკის მიუხედავად, მ. წერეთელი იმედით უყურებდა მომავალს და სჯეროდა, რომ სულ მალე საერთაშორისო სამართალი თავის სიტყვას იტყვოდა, აღნიშნავდა: “ყოველთვის ვიტყვით, კიდევ რომ დათრგუნო ერი, თვით იდეა მართალი სამართლისა არ მოკვდება, იგი ოდესმე გაიმარჯვებს. ამის მაგალითი ბევრი ყოფილა ისტორიაში და ახლაც არის. მოწინავე კაცობრიობის აზრი უკვე აღიარებს ერის უფლებას, თეორიულად მაინც. იდეა

ერთა შორის მართალი სამართლისა ფეხს იკიდებს ადამიანთა აზრში. ჩვენ ქართველებიც არ დავრჩებით ამ საერთაშორისო მოძრაობის გარეშე“.[3,გვ.15]

მნიშვნელოვანია მისაკო წერეთლის მიერ, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის გამოცხადების აღსანიშნავად 1918 წლის 27 მაისს, გერმანიაში, ქართული დელეგაციის პატივსაცემად, ბერლინის “ესკლამადოს“ სასტუმროში გამართულ ქართულ-გერმანული საზოგადოების საღამოზე წარმოთქმული სიტყვა. [4] სადაც აღნიშნული იყო ქვეყნის პოლიტიკური მომავლის განვითარების გზების შესახებ.

ვფიქრობ, საქართველოს ინტერესებიდან გამომდინარე ამ დღესთან დაკავშირებული წარსულის თვითოეული კონკრეტული დეტალიც კი მნიშვნელოვანი და ხელახალად გასააზრებელია, რადგან რიგ შემთხვევაში ვხვდებით დიდ მსგავსებას თნამედროვეობასთან, კერძოდ, ამ პერიოდის ქართული პოლიტიკური აზრის ღირსეული წარმომადგენლის - მ. წერეთლის სამომავლო ხედვები დღევანდელი საქართველოს საგარეო პოლიტიკურ ორიენტაციას ემთხვევა.

ის თავისი ქვეყნის არსებობის დაცვას ითხოვდა და ამავდროულად აცხადებდა, რომ საქართველო არ იქნებოდა მიმართული არცერთი ერის, არცერთი ხალხის, არცერთი სახელმწიფოს წინააღმდეგ, რომ მისი მიზანი იყო „თავისი თავის დაცვა და სხვა მათ მგზავსად განსაცდელში მყოფ ხალხთა დახმარება“.

ამ პერიოდის ერთ-ერთი გამოჩენილი ქართველი მწერალი კონსტანტინე გამსახურდია 1918 წლის 26 მაისის შესახებ წერდა: „საქართველოს ისტორიაში მე არ ვიცი არც ერთი დიდ მნიშვნელოვან დღეს“. [5,გვ.2-3]

სწორედ ამიტომ მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია მ. წერეთლის მიერ ბერლინში საქართველოს დამოუკიდებლობის დღის აღსანიშნავად წარმოთქმული სიტყვების (1918 და 1943 წელს)[6] განხილვა. ამასთან, მნიშვნელოვანია, ამ ღირსშესანიშნავი დღისადმი, ქვეყნის ფარგლებს გარეთ მყოფი მამულიშვილის მიერ, სხვადასხვა დროს, თავისი ქვეყნის სხვადასვა პოლიტიკურ ვითრებაში, წარმოთქმული სიტყვების შედარებითი ანალიზიც. თუ როგორ ესახებოდა მას საქართველოს პოლიტიკური მომავალი, სამომავლო თანამშრომლობის ჭეშმარიტი სურვილი სხვადასხვა ქვეყნებთან, როგორ უნდა დაემკვიდრებინა თავისი ადგილი საერთაშორისო პოლიტიკაში

და ქვეყნის გეოპოლიტიკური ვითარებიდან გამომდინარე როგორი შეიძლება ყოფილიყო სხვა ქვეყნების ინტერესი და თანამშრომლობის სურვილი საქართველოსადმი.[7]

მიხაკო წერეთლის მიერ 1918 წლის 27 მაისს წარმოთქმულ სიტყვას, თუ სექტორალური დაყოფის სახით განვიხილავთ, მივიღებთ ტიპური პატარა სახელმწიფოს პატრიოტი შეიღის გულისტკივილს, სადაც ყველა მონაკვეთი შედგება პატარა სახელმწიფოს ძირითადი პრობლემებით, რომელიც დაკავშირებულია ძალთა უთანასწორობასთან, სამართლიანი თანაარსებობისათვის ბრძოლასთან, განვითარებულ სამყაროსთან თანამშრომლობისათვის ქვეყნის გეოპოლიტიკური მდებარეობის გამოყენების სურვილთან. ეს ყველაფერი მის გამოსვლაში ნათლადაა ჩამოყალიბებული. კერძოდ, განხილულია:

საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებით მიღებული სიხარული: ისტორიული წარსული დიდების გახსენება; პერიოდული სირთულეები (117 წლიანი რუსული ბატონობის უღელი) და საბოლოო გამარჯვების მუდმივი იმედი.

შიში იმისა, რომ ჩრდილოეთელი დიდი მეზობელი სახელმწიფო არ შეეგუებოდა მეზობელი პატარა ქვეყნის, ყოფილი კოლონიის, სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობას.

დიდი გულისტკივილით აღნიშნავდა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ რუსი ბოლშევიკები დიდის ამბით აცხადებდნენ ერთა თვითგამორკვევის პრინციპს, ისინი არავითარ შემთხვევაში არ აღიარებდნენ ქართული სახელმწიფოს დამოუკიდებლობას. მან, ჯერ კიდევ ამ სტატიის გამოქვეყნებისას, იცოდა რა, რუსეთის დამოკიდებულება ყოფილი გუბერნიებისადმი, შიშობდა: „შეიძლება ყოველად ძლიერმა პოლიტიკურმა და სამხედრო ძალამ კვლავ დაგვადგას მძიმე უღელი უცხო მონობისა“-ო.[8]

თუმცა მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ის იმედს გამოსთქვამდა, რომ საერთაშორისო სამართლის საშუალებით და მეგობარი ქვეყნების აღიარებითა და მხარდაჭერით საქართველო მსოფლიო პოლიტიკურ რუკაზე თავის ადგილს დაიმკიდრებდა.

მ. წერეთელს ჰქონდა რა მკვეთრი დასავლური პოლიტიკური ორიენტაცია სამომავლო ურთიერთობის განსაზღვრისას იმედოვნებდა, რომ დასავლეთ ეროპის სახელმწიფოების დახმარებით საქართველო უზრუნველყოფდა თავის დამოუკიდებლობას და ამასთანავე გახდებოდა ევროპის

სახელმწიფოთა ღირსეული თანამშრომლი, იმ დიადი მიზნის მისაღწევად, რომელიც მათ ექნებოდათ საქართველოში, კავკასიაში და მათგან დაშორებულ იმ ქვეყნებში, საითკენაც გზა საქართველოზე გადიოდა.[9] ამასთან, არაერთგზის აღნიშნავდა, რომ საქართველოს დამოუკიდებლად არსებობის, განვითარების და სხვა ქვეყნებთან თანამშრომლობის მაღალი პოტენციალი ჰქონდა.

მ. წერეთელი საზეიმო შეხვედრაზე თავის გამოსვლაში შეეხო ამიერკავკასიის იმჟამინდელი გაერთიანების დაშლას,[10] რომელიც წინ უძღოდა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის გამოცხადებას, აღნიშნა, რომ ქართული პოლიტიკური აზრის მიერ განხორციელებული ამიერკავკასიის რესპუბლიკის იდეა თავისთავად კეთილშობილური, მაგრამ არსებულ ეტყაპზე ნაადრევი იყო. მას ამ იდეის არსებული მეთოდით განხორციელება არასწორად მიაჩნდა (შესაბამისად, აღნიშნული იდეის ავტორებს აკრიტიკებდა კიდევც): „დაინგრა ნაადრევი და ხელოვნურად შექმნილი პოლიტიკური შენობა ამიერკავკასიისა“, რადგან ამიერკავკასიის რესპუბლიკის შემადგენელი პოლიტიკური ერთეულები, სხვადასხვა, უცხო კულტურის სფეროებს ეკუთვნოდნენ და შესაბამისად, ერთბაშად მათი შეკრება და ერთსა და იმავე ნორმათა ქვეშ მოქცევა შეუძლებელი იყო.

მ. წერეთელი სამართლიანად აღნიშნავდა, რომ სამხრეთ კავკასიის ერთგან ჯერ ყველა ცალკ-ცალკე უნდა დამკვიდრებულიყო დამოუკიდებელ პოლიტიკურ ერთეულად საკუთარი საზღვრებით, სხვათა აღიარებით, თავისი პოლიტიკური ორიენტაციით და მხოლოდ მერე უნდა ემსჯელათ, საერთო ინტერესთა შეთანხმების შემდეგ „ამიერკავკასიის კონფედერაციის შექმნის“ შესახებ. მას არსებულ ეტაპზე, საკითხის განხილვა ნაადრევად და მხოლოდ მომავლის საქმედ მიაჩნდა. იმედს იტოვებდა რა, რომ პოლიტიკური მოვლენები ისე განვითარდებოდა, რომ საქართველო კვლავ აღასრულებდა კავკასიის ერთა პოლიტიკური ხელმძღვანელობის თავის როლს და აგრეთვე იმ ისტორიულ დანიშნულებას, რომელიც მას საუკუნეთა განმავლობაში ეკისრა კავკასიის ცხოვრებაში.

მ. წერეთელი სწორად აცნობიერებდა სხვა ქვეყნებისათვის თავისი ქვეყნის მდებარების გამოყენების ინტერესს, რომ: თავისუფალ, ძლიერ საქართველოსთან და თავისუფალ კავკასიასთან განვითარებული სახელმწიფოების ეკონომიკური

კავშირი და პოლიტიკური მეგობრობა, შესაძლებლობას მისცემდა მათ, ესარგებლათ არა მარტო საქართველოს და კავკასიის აუარებელი სიმდიდრით, არამედ აგრეთვე იმ შორეულ ქვეყანათა სიმდიდრითაც საითკენაც გზა კავკასიაზედ იყო.

მნიშვნელოვანია, რომ მიხაკო წერეთელი დიდ ყურადღებას უთმობდა ქართულ გერმანულ ურთიერთობებს. ცდილობდა პარტნიორები დაერწმუნებინა, რომ თავისუფალი, ძლიერი და მდიდარი საქართველო უფრო გაუწევდა სამსახურს გერმანიის ინტერესებს აღმოსავლეთში, ვიდრე განადგურებული და დამონებული. საქართველოს მხოლოდ მაშინ შეეძლო გერმანიას დახმარებოდა, ესარგებლა და დაემუშავებინა კავკასიის განუზომელი სიმდიდრე, თუ იგი თვით იქნებოდა ეკონომიურად განვითარებული. მხოლოდ ასეთ შემთხვევაში საქართველო თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე გზას გაუკაფავდა გერმანიას აღმოსავლეთისკენ, შუა აზიისკენ.

მნიშვნელოვანია, რომ მ. წერეთელი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა თანამშრომლობის შემთხვევაში პარტნიორი ქვეყნების პოლიტიკურ თავისუფლებას და განვითარების დონეს, რადგან როგორც თვითონ აღნიშნავდა: „განვითარებულ ერს უფრო ადვილად შეუძლია შეიგნოს საჭიროება ლოიალურ კავშირისა თავის მფარველთან და მასთან ერთდ დაიცვას საერთო პოლიტიკური ინტერესები“.[11]

მ. წერეთელი არსებულ ეტაპზე სახელმწიფოთაშორი ურთიერთობისათვის დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა ისტორიულ წარსულსაც, როდესაც თავისი გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე, განვითარებულ ჩვენს ქვეყანას, ბერძნულ ცივილურ სამყაროსთან და აღმოსავლეთის ქვეყნებთანაც ჰქონდა ურთიერთობა.

აღსანიშნავია, რომ მ. წერეთელი საქართველოს ევროპულ ორიენტაციაზე მსჯელობის დროს ყურადღებას ამახვილებდა კულტურულ, მეცნიერულ ურთიერთობებზეც, რადგან მთელს ქვეყანაზედ ძნელად მოიპოვებოდა ისეთი ხალხთა მრავალფეროვნებით აღსავსე ქვეყანა, როგორც იყო კავკასია, განუზომელი მრავალფეროვნება სოციალური აგებულებით, ზნეჩვეულებებით, სარწმუნოებით, ეკონომიკური განვითარებით და სხვა.

აღნიშნული პერიოდისთვის, უკვე ბევრი იყო გაკეთებული კავკასიის კვლევისა და შესწავლის მხრივ ევროპელ, რუს,

ქართველ და კავკასიელ მეცნიერთა მიერ. თბილისში იყო ამიერკავკასიის არქეოლოგიური ინსტიტუტი, ქართველთა ეროვნული მუზეუმი, ქართული ისტორიულ-ეთნოგრაფიული საზოგადოება და სხვ. საყურადღებო იყო, რომ დაარსდა თბილისში ქართული უნივერსიტეტი, მ. წერეთელი იმედს გამოსთქვამდა, რომ ქართულ უნივერსიტეტში გერმანელთა დახმარებითა და გერმანელ და ქართველ მეცნიერთა თანამშრომლობის წყალობით ქართული მეცნიერება სასურველ ხარისხამდე იქნებოდა აყვანილი და ეს იქნებოდა საუკეთესო საშუალება იმ კავშირის განმტკიცებისა, რომელიც იმხანად არსებობდა გერმანიასა და საქართველოს შორის. ის ფიქრობდა, რომ საერთო სულიერი ინტერესი კიდევ უფრო განამტკიცებდა კავშირს ორ კულტურულ ერთა შორის, ვიდრე წმინდა ნივთიერი.

მ. წერეთელმა თავისი გამოსვლის დაკნინით ნაწილი მთლიანად საქართველოს დასავლურ ორიენტაციას მიუძღვნა: „ბედი გვეწოდა დასავლეთისაკენ საუკუნეთა განმავლობაში. ჩვენი გონება, თვით ჩვენი ინსტინქტი გვეუბნებოდა ყოველთვის და გვეუბნება დღესაც, რომ ხსნა ჩვენი არა არს არც აღმოსავლეთში, არც ჩრდილოეთში, არამედ დასავლეთშია“.[12]

ამდენად, საქართველოს რთული გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე ქართველ მამულიშვილს ქვეყნის სიმშვიდისათვის საჭიროდ მიაჩნდა კავშირი დასავლეთთან, რათა დამკვიდრებულიყო ქვეყანაში მშვიდობიანი გარემო, როგორც საკუთრივ ჩვენი ქვეყნისთვის ისე მისი დიდი მოკავშირის სასარგებლოდაც.

საინტერესოა 23 წლის შემდეგ, სულ სხვა პოლიტიკურ ვითარებაში, ისევ გერმანიაში, ემიგრანტი პოლიტიკური მოაზროვნის გამოსვლა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის დღისადმი მიძღვნილ ზეიმზე.

ამ შემთხვევაშიც მ. წერეთელი თავის სიტყვაში ძირითადად იმ საკითხებს ეხებოდა რასაც 1918 წელს. გარდა იმისა, რომ მეფის რუსეთის აგრესია შეცვალა კომუნისტურმა სისტემამ, რომელიც უკიდურესად მკაცრი აღმოჩნდა განაპირა ქვეყნებისათვის.

თუმცა, მ. წერეთელი, მიუხედავად არსებული ურთულესი პოლიტიკური ვითარებისა, საბოლოო გამარჯვების იმედს ახლაც არ კარგავდა, სჯეროდა, რომ სხვა 26 მაისი კვლავ დადგებოდა, საქართველოსაც ბედი არგუნებდა საბოლოო გამარჯვებას, „ვითარცა ჯილდოს მისი ბრძოლისათვის“ [13] და

ისიც ვალდობილი შევიდოდა „კულტურულ ერთა საზოგადოებაში“, როგორადაც ის ევროპას მოიაზრებდა და რომლის ცხოვრება ახალ პრინციპებზე იქნებოდა დამყარებული - ეროვნული მთლიანობა, სოციალური მშვიდობიანობა და სამართლიანობა, პიროვნების თავისუფლება, შრომისა და შემოქმედების პატივისცემა.

XX-ე საუკუნის დასწისის ქართული პოლიტიკური აზრის ღირსეული წარმომადგენლის მ. წერეთლის პოლიტიკური შეხედულებანი საქართველოს ტერიტორიული მოწყობის შესახებ, მისი დასავლური პოლიტიკური ორიენტაცია, გარდა იმისა, რომ თავის დროზე მეტად პოპულარული იყო, დღესაც აქტუალობას არ კარგავს. მეტიც, დამოკიდებულება, სურვილი თანამშრომლობით განვითარებისა და ურთიერთსაჭიროებისა დღესაც იგივენაირად ესახებათ ქართველ პოლიტიკოსებს. რადგან თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს ევროპულ სტრუქტურებში ინტეგრაციის იდეა ქართველი ხალხის უმრავლესობის ნებაა.

მიმდინარე ეტაპზე, საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების ხელშეკრულების რატიფიცირებით,[14] საქართველო-ევროკავშირის თანამშრომლობის ახალი ეტაპი დაიწყო, რითაც, კიდევ უფრო დავუახლოვდით ევროპას. რომელთანაც ქართველი ხალხი, ისტორიული წარსულის გარდა, მჭიდრო კულტურულ და სულიერ ფასეულობებს იზიარებს. ამასთან, საქართველოს ხელისუფლებას მართებს დასახული მიზნების - დემოკრატიული ინსტიტუტების განმტკიცება, ქვეყნის ეკონომიკის გაძლიერება და სხვა. ამ მიზნებისკენ სწრაფვა, საქართველოს მართოს არ მოუწევს. მას გვერდში უდგას მრავალი ერთგული და გამოცდილი პარტნიორი, რომელთა აქტიური მხარდაჭერაც რეალურს გახდის აღნიშნული მიზნების უმოკლეს ვადაში მიღწევას. სანაცვლოდ საქართველოს სახით, ჩვენს მეგობრებს ჰყავთ საიმედო და სტაბილური დასაყრდენი სამხრეთ კავკასიაში.

ლიტერატურა:

References:

1. mixako wereTeli, eri da kacobrioba, Tb., 1990.
2. Jur. „saqarTvelos moambe“, 1909w., #4.
3. Jur. „saqarTvelos moambe“, 1909w.,#5.

4. aRniSnuli sityvis ganxilva imiTacaa saintereso, rom mas Cvenamde arCerTi mkvlevari ar Sexebia, romelic gazeT „saqarTveloSi“, 1918 wlis noemberSi # 208 da #210 daibeWda.
5. gamsaxurdia k. „sityvebi qarTveli erisadmi“ gaz. „socialist-federalisti“, 25.05. 1921w. #70.
6. 1943 wels warmoTqmuli sityva levan uruSaZem 2012 wels gamosca Tvis wignSi „diadi sulis ukvdaveba - mixako wereTeli“, gv.120-126. wyaro: berlini, 26 mai, 1943w. Journ. „qarTveli eri“, 1-2. „sityva baton mixeil wereTliSa warmoTqmuli germanul enaze berlinSi 1943 wlis 26 maisis sazeimo dRes.“
7. sakiTxi msgavs konteqstSi ganxilululi ar yofila, Sesabamisad, metad mniSvnelovnad migavaCnia am kuTxiT misi warmoCena.
8. gaz. „saqarTvelo“, #208. 1918w.
9. iqve.
10. „amierkavkasiis seimi“.
11. gaz. „saqarTvelo“, #210. 1918w.
12. iqve.
13. Journ. „qarTveli eri“, berlini, 1943w. 26 mai.
14. 2014 wlis 18 ivlisi „mzadeba evropuli momavlisken“, http://issuu.com/eunato/docs/journal_a4_web-1. nanaxia 30. 06.2015.

Manana Darchashvili

MIKHAKO TSERETELI ABOUT THE FOREIGN POLICY OF GEORGIA

Summary

The goal of Georgia at the current stage is to establish itself in a form of united independent political entity within the new world order. European integration, a priority of foreign policy, was transformed into the priorities of domestic policy. This approach is not new, Europeanization process of the state is the historic choice of the population of Georgia, since the mentioned issue was actively reviewed even at the beginning of XX century, during the period of Russian colonial regime.

M.Tsereteli having the distinct western orientation, while determining the future attitude hoped that Georgia would ensure its independence and become a worthy member of the European family with the support of European states, to reach the great goal they would have in Georgia, Caucasus and remote countries towards that could be reached through Georgia. In addition, he noted several times that Georgia had a high

potential of independent existence, development and cooperation with other countries.

Keywords: M.Tsereteli, Georgia, Foreign policy.

Reviewer: Professor Otar Kochoradze, Georgian Technical University

Манана Дарчашвили

МИХАКО ЦЕРЕТЕЛИ О ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОМ КУРСЕ ГРУЗИИ

Целью Грузии на современном этапе является утверждение страны в новом мировом порядке как независимой политической единицы. Интеграция страны превратилась из приоритета внешней политики в приоритет внутренней политики. Подобная постановка вопроса не нова, ибо процесс европеизации является историческим выбором грузинского народа, и этот вопрос стал предметом активного обсуждения еще в начале XX века, в период русского колониального режима.

Михако Церетели, придерживаясь четкой западной ориентации, при рассмотрении будущих международных взаимоотношений Грузии, надеялся, что с помощью западноевропейских стран Грузия обеспечит свою независимость, и станет достойным партнером европейских стран в деле достижения ими своих великих целей на Кавказе и более отдаленных странах, путь в которые проходит через Грузию. При этом Михако Церетели неоднократно отмечал, что существование независимой Грузии, ее развитие и сотрудничество с другими странами обладают огромным потенциалом.

Ключевые слова: М. Церетели, Грузия, Внешняя политика.

Рецензент: Профессор Отар Кочорадзе, Грузинский технический университет

УДК 17.024.4:165

Мария Грицишина

ГНОСЕОЛОГИЧЕСКИЙ СМЫСЛ УЧЕНИЯ О СТРУКТУРЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ОПЫТА ДЖ. ЛОККА

В статье анализируется произведение Дж. Локка «Опыт о человеческом разумении». В котором философ ставит задачу вывода лучшего, рационального и наиболее совершенного применения разума, а также исследования происхождения, достоверности и объема человеческого познания.

Для Дж. Локка важным было не чисто прикладное применение человеческого разума в конкретных сферах человеческого познания, а исследования самого разума, его способностей, возможностей, функций и границ. Определить границы, в которых человеческий разум может и должен действовать, а также границы, за которые нельзя выходить, области, которые закрыты для разума в силах его структуры.

По словам Локка, первым шагом для решения различных вопросов, которые человеческое сознание способно исследовать должно быть исследование личных сил, учитывая то, к чему они применяются. Что же касается собственно идей, то они появляются из опыта и поэтому опыт является непрерывной чертой всякого возможного познания.

Ключевые слова: *опыт, идеи, впечатления, гносеология, рефлексия.*

При рассмотрении данного вопроса, за основу, целесообразно принять работу Локка «Опыт о человеческом разумении». Поэтому, прежде всего, необходимо определить задание данной работы. В формулировке Локка оно выложено как доказательство лучшего, рационального, если будет угодно, наиболее досконального применения разума, исследования происхождения, достоверности и объема человеческого познания. Локк сделал это задание программным и выполнил его полностью в рамках своих возможностей, согласно своему времени и научно-философских навыков предшественников и современников согласно своей гносеологической мировоззренческой доктрине. Для Дж. Локка важным было не чисто прикладное применение человеческого разума в конкретных сферах человеческого познания, а исследования самого разума, его способностей, возможностей, функций и границ. Определить границы, в которых человеческий разум может и должен действовать, а также границы, за

которые нельзя выходить, области, которые закрыты для разума в силах его структуры.

По словам Локка, знания своих познавательных возможностей остерегает нас от скептицизма и умственной бездеятельности. «Когда мы будем знать свои силы, мы будем лучше знать, что можем предпринять с надеждой на успех. Когда мы хорошенько обследуем свои умственные силы и произведем оценку того, чего можно ждать от них, у нас, с одной стороны, не будет склонности оставаться в бездействии и вообще не давать работы своему мышлению, не имея надежды знать что-нибудь; с другой стороны, мы не будем ставить под сомнение всё и отрицать всякое знание на том основании, что некоторые вещи непостижимы. Для моряка весьма полезно знать длину линия своего лота, хотя он не может измерить им всех глубин океана. Довольно с него и того знания, что лить достаточно длинен, чтобы достигнуть дна в таких местах, которые необходимы для определения направления и для предохранения от пагубных мелей. Наша задача здесь - знать не всё, а то, что важно для нашего поведения. Если сможем найти мерила, по которым разумное существо в таком положении, в какое поставлен человек в этом мире, может и должно управлять своими мнениями и зависящими от них действиями, нам нет нужды смущаться тем, что некоторые вещи ускользают от нашего познания» [4, С. 74].

Первым шагом в решении разного рода вопросов, которые человеческое сознание способно исследовать, должно быть исследование личных сил, смотря на то, к чему они прикладываются (применяются). Мне кажется, - пишет Локк, - до тех пор, пока этого небыло сделано, мы начали не с того края и зря искали удовлетворение в спокойном ти надежном владении наиболее важных для нас истин в то самое время, когда пускали свои мысли в обширном океане бытия, как будто бы все это бесконечное пространство есть природным и бессомнительным владением нашего разума, где ничто не может избежать его определений и ничего не избежит его понимания.

Вот таким образом мы очертили задание и повод написания Локком «Опыта о человеческом разумении».

«Наше познание, - пишет Локк, - касается наших идей. Так как в уме, во всех его мыслях и суждениях непосредственного объекта, кроме тех его личных идей, одни которые лишь он может рассматривать или рассматривает, то понятно, что наше познание касается касается только их» [4, С. 515].

Относительно появления идей в уме человека локковская концепция стоит на позиции того, что идеи появляются с опыта и

поэтому опыт является непрерывной границей какого-либо возможного познания. Эта позиция является очевидной противоположностью традиции картезианства. Критике Декартовских врожденных идей Локк посвятил первую книгу своего «Опыта», где он четко и методично приводит примеры, которые в его философской теории делают их невозможными.

Перед тем, как перейти к сути вопроса, целесообразно обратить внимание на термин, имеющий видную историю. Сегодня, как правило, мы используем слово «идея» в значении, которое ему дали Декарт и Локк, и подвергаемся обману, считая это очевидным и единственным значением. В действительности оно служило отправной точкой метафизико-гносеологической дискуссии, начатой еще Платоном (насколько мы можем считать), которую продолжил Аристотель, а позже платоники и неоплатоники, отцы церкви, схоласты и некоторые мыслители эпохи Возрождения. «Идея» представляет собой транслитерацию греческого слова, что значит «форма» (синоним слова «eidos») и, в том числе, - онтологическая форма, а значит «субстанционная сущность» и «бытие», но не «мысль». На финальном этапе истории антического платонизма идеи становятся «мыслями высшего Разума», а, значит, высшими образцами, в которых бытие и мысль совпадают, иными словами - метафизическими парадигмами. Дискуссии по вопросам решения проблемы универсалий нанесли критический удар по старой платоновской системе и указали новый путь. Выбор Декартом слова «идея» для обозначения простого содержания мышления человека указывает на полное забвение античной метафизической проблематики в рамках совершенно новой ментальности, чему в немалой степени содействовал Локк [5, С. 327].

Вот что по этому вопросу пишет Локк: «Я должен ... попросить у читателя прощения за частое употребление слова «идея» в последующем изложении. Так как этот термин, на мой взгляд, лучше других обозначает все, что является объектом мышления человека, то я употреблял его для выражения того, что подразумевают под словами «воображаемое», «понятие», «вид», или того, чем может быть занята душа во время мышления. И я не мог избежать частого употребления его.

Я думаю, что со мною легко согласятся в том, что такие идеи есть в человеческой душе. Каждый познает их в себе, а слова и действия других убеждают его в том, что они есть и у других» [4, С. 75].

Это отступление, на наш взгляд, в полной мере заслуживает на внимание. А сейчас вернемся к вопросу критики Локком декартовских врожденных идей.

Локк напоминает, что точкой отсчета для сторонников концепции о врожденных идеях и принципах служит известное в философии Декарта всеобъемлющее «согласие». Основные аргументы, на которые ссылается Локк для обеспечения этого доказательства: «Ничто не пользуется таким общим признанием, как-то, что есть некоторые принципы, как умозрительные, так и практические (ибо речь ведут и о тех и о других), с которыми согласны все люди. Отсюда защитники приведенного взгляда заключают, что эти принципы необходимо должны быть постоянными отпечатками, которые души людей получают при начале своего бытия и приносят с собой в мир столь же необходимо и реально, как и все другие присущие им способности...

Довод со ссылкой на всеобщее согласие заключает в себе тот изъян, что, будь даже в самом деле верно, что существует несколько признаваемых всем человечеством истин, он все-таки не доказывал бы врожденности этих истин, если бы удалось показать, что имеется другой путь, каким люди приходят ко всеобщему согласию относительно вещей, о которых они сходятся во взглядах, а я предполагаю, что это показать возможно» [2, С. 76].

По словам Локка тот, кто потрудится хоть немного внимательнее поразмыслить о деятельности сил разума, найдет, что спешное согласие разума с некоторыми истинами зависит совсем не от рожденного знания и не от размышления, но от способностей разума, отличимыми от согласия и от размышлений. А значит, размышление не имеет никакого отношения к нашему согласию с этими принципами.

Это значит, что согласно Локка Разум получает материал познания исключительно из опыта: «Предположим, что ум есть, так сказать, белая бумага без всяких знаков и идей. Но каким же образом он получает их? Откуда он приобретает тот [их] обширный запас, который деятельное и беспредельное человеческое воображение нарисовало с почти бесконечным разнообразием? Откуда получает он весь материал рассуждения и знания? На это я отвечаю одним словом: из опыта. На опыте основывается все наше знание, от него в конце концов оно происходит» [4, С. 154].

Там, где нет идей, там нет и знаний, а там, где нет ощущений и, соответственно, восприятия - там нет и впечатлений, и идей, так как разум по Локку получает идеи, когда начинает воспринимать, а выражение «иметь идеи» и выражение «воспринимать» есть абсолютно равнозначными.

До взаимоотношений с окружающим миром человеческая душа по Локку - это «*tabula rasa*», что в переводе с латыни значит «чистая доска» или «чистый лист бумаги». Такая аналогия откровенно свидетельствует о позиции философского психологизма, который был свойственен философскому учению Локка. Именно из этой позиции Локк приводит примеры становления детского сознания, а именно накоплению детской душой впечатлений (идей), через эмпирическое восприятие окружающего ее мира, который является новым для детской души, а потому и ярче, что инициирует внимание ребенка и не требует сознательных усилий.

«Значит, поскольку чувственный опыт, согласно Локку - источник знаний материального мира, то будем считать его теоретико - познавательную позицию материалистическим сенсуализмом», - замечает Заиченко Г.А. в своей статье «Сенсуализм Локка:хождение знаний с ощущений и рефлексии».

Чувственное восприятие или же эмпирический опыт выступает у Локка как неотъемлемый компонент человеческого знания, а значит, в этом смысле тезис «Все знания исходят из ощущений» равносильно тезису «Все знания получаются из опыта». И не удивляет тот факт, что когда в то время была сделана попытка установить каким же именно образом идеи появляются в сознании, согласно с Декартом пришел конец. Декарт настаивал на своей позиции врожденных идей, а Локк, наоборот, отрицал любую форму врожденности и пытался довести, что идеи приходят всегда только с опыта.

Очевидно то, что английская эмпирическая традиция и Декартова «идея» (как стимулирующий Локка к возмущению и резкой критике) являются компонентами, из синтеза которых берет свое начало новый эмпиризм Локка. Подводя итоги выше сказанному, хочу обратить внимание на следующие положения локковой философской концепции: не существует ни врожденных идей ни принципов.

Ни один человеческий разум, каким бы мощным он не был, не способен генерировать новую идею, или же уничтожить новую идею. И следующий пункт как будто итог предыдущих: единственным источником и одновременно границей разума является опыт.

Природным является то, что постановка такого вопроса потребовала дальнейшего развития мысли в направлении разделения предмета, а именно того, что представлялось выделением рядом с объектами внешнего опыта особый внутренний объект знания - познавательной способности человека в целом, его ум. По Локку разумение похоже на глаз: оно дает нам возможности видеть и воспринимать объекты, но нужно приложить очень большие усилия,

чтобы направить взгляд на самого себя, нужны большое искусство и труд для того, чтобы поставить его вдалеке и направить его же взгляд на самого себя, сделать его же его объектом. Синтез способности человеческого разума отображения материального мира с другими способностями Локк осуществляет, признавая кроме внешнего опыта, являющегося поставщиком первичной информации о внешнем мире и опыт внутрененный, рефлексию.

Таким образом, согласно философии Локка, опыт имеет как будто два измерения: чувственный, обращенный на внешний мир, и рациональный, по сути обращенный на саму познавательную деятельность.

«Объекты ощущения - один источник идей. Во-первых, наши чувства, будучи обращены к отдельным чувственно воспринимаемым предметам, доставляют уму разные, отличные друг от друга восприятия вещей в соответствии с разнообразными путями, которыми эти предметы действуют на них. Таким образом мы получаем идеи желтого, белого, горячего, холодного, мягкого, твердого, горького, сладкого и все те идеи, которые мы называем чувственными качествами. Когда я говорю, что чувства доставляют их уму, я хочу сказать, что от внешних предметов они доставляют уму то, что вызывает в нем эти восприятия. Этот богатый источник большинства наших идей, зависящих всецело от наших чувств и через них входящих в разум, я и называю ощущением» [4, С. 129].

«Деятельность нашего ума - другой их источник. Во-вторых, другой источник, из которого опыт снабжает разум идеями, есть внутреннее восприятие действий (operations) нашего ума, когда он занимается приобретенными им идеями. Как только душа начинает размышлять и рассматривать эти действия, они доставляют нашему разуму (understanding) идеи другого рода, которые мы не могли бы получить от внешних вещей. Таковы «восприятие», «мышление», «сомнение», «вера», «рассуждение», «познание», «желание» и все различные действия нашего ума (mind). Когда мы сознаем и замечаем их в себе, то получаем от них в своем разуме такие же отличные друг от друга идеи, как и те, которые мы приобретаем от тел, действующих на наши чувства. Этот источник идей каждый человек целиком имеет внутри себя, и, хотя этот источник не есть чувство, поскольку не имеет никакого дела с внешними предметами, тем не менее он очень сходен с ним и может быть довольно точно назван внутренним чувством. Но, называя первый источник ощущением, я называю второй рефлексией, потому что он доставляет только такие идеи, которые приобретаются умом при помощи размышления о своей собственной деятельности

внутри себя. Итак, мне бы хотелось, чтобы поняли, что под рефлексией в последующем изложении я подразумеваю то наблюдение, которому ум подвергает свою деятельность и способы ее проявления, вследствие чего в разуме возникают идеи этой деятельности. Эти два источника, повторяю я, т. е. внешние материальные вещи, как объекты ощущения и внутренняя деятельность нашего собственного ума как объект рефлексии, по моему, представляют собой единственное, откуда берут начало все наши идеи. Термин «деятельность» я употребляю здесь в широком смысле, подразумевая не только действия ума по отношению к своим идеям, но и возбуждаемые иногда идеями своего рода аффекты, каковы, например, удовлетворение или неудовольствие, возникающие от какой-нибудь мысли» [4, С. 130].

По мнению Локка, если мы полностью сможем исследовать эти два источника и их разнообразные формы, то увидим, что они содержат весь наш запас идей и в нашей душе нет ничего, не получаемое по одному из этих путей.

Локк призывает нас к системному изучению своего сознания, и уверяет нас в том, что при хорошем внимании и откровенном желании достижения цели в данном вопросе, каждый может убедиться в истинности его утверждений. «...что такое все первоначальные идеи [человека], как не идеи объектов его чувств или идеи деятельности его ума, рассматриваемой как объект его рефлексии. Как бы ни был велик, по мнению человека, объем знаний в разуме, после старательного рассмотрения он заметит, что в его уме нет идей, кроме запечатленных одним из этих двух источников, хотя, быть может, соединенных и расширенных разумом в бесконечном разнообразии...» [4, С. 130].

Вспомним о двух известных тезисах: «есть два вида опыта (внешний и внутренний)» и «есть два независимых друг от друга источника человеческих знаний (внешний и внутренний)». Относительно возможного совпадения или противоречия этих тезисов по содержанию, целесообразно вспомнить о некоторых критических точках рассмотрения локковской позиции. Так исторически имели место две точки зрения. Первая сводится к отождествлению этих двух тезисов.

Согласно ей положения Локка о внутреннем опыте равнозначны положению о особом и независимом от чувства источнике знаний. Возник вопрос об отрицании оценки Локка, как сенсуалиста, эмпирика, материалиста.

По словам Заиченка Г.А. родоначальники точки зрения такого характера, которыми являются Р.Фалькенберг и В.Виндельбанд,

видели в локковском разграничении опыта трансформированный рационализм.

Другая точка зрения состоит в отрицании тождества двух вышеуказанных тезисов Локка. В ее смысле то, что Локк рядом с основным видом опыта - чувством признает опыт внутренний - рефлексию, значит не измену принципу материалистического сенсуализма, а глубокое понимание того, что принцип сенсуализма - это только один из ключей к объяснению возникновения идей и знаний.

Но не стоит, конечно, считать, что Локку удалось избежать проблем в реализации своего варианта сенсуализма. Эта проблема получила название теоретико-познавательной робинзонады. А теоретико-познавательная робинзонада характеризуется тем, что в учении об опыте за систему отсчета берется отдельный индивид отделенный от социума. «Следите за ребенком» - говорит Локк.

Но именно здесь уже и появляются первые сложности, так как проблему развития индивида было бы целесообразно рассматривать как проблему становления единичного как элемента, детерминированного становлением, развитием и достигнутым уровнем всеобщего родового сознания человечества. Но когда Локк определяет целью проследить в отдельном индивидууме возникновение и развитие познавательных способностей и возможностей с чувственного опыта, тогда он допускает, что имеет дело с человеческим сознанием вообще. Но, к сожалению, невозможно отобразить человечество в одном атоме. Именно в этом смысле целесообразно считаться со словами Лейбница: «Эта чистая доска, о которой столько говорят, представляет, по-моему, лишь фикцию, не существующую вовсе в природе и имеющую своим источником несовершенные понятия философов» [3, С. 110].

Но не стоит прибегать к спешному осуждению локковской философии, а тем более к вынесению приговора. Но вспомним позицию рационализма на этот счет. Рационалисты хорошо знали, что в реальном познавательном процессе общие понятия, служат эффективным средством анализа материала чувственного, опытного. Рационализм открывал возможность рассмотрения человеческого разума не просто как историю индивидуального накопления чувственного, опытного материала, кристаллизующегося потом в рациональные формы объяснения мира, так как историю человеческого разума можно (а на мой взгляд даже нужно) воспринимать и осознавать как историю наследования предыдущих эпох рационального кристалла и теоретического содержания знаний. И

именно это наследование активно влияет на становление и осмысление чувственного опыта новых поколений. Здесь имеет место комбинирование новыми формами и теоретическим содержанием, детерминирующей особенности чувственного отображения действительности. «Между *tabula rasa* до рождения человека и первыми шагами в становлении его способности чувственного отражения вторгается такой элемент, как социально - историческая и интеллектуальная детерминация тех или иных форм и путей, по которым пойдет развитие чувств, опыта индивидуума. И поэтому даже развитие индивидуального сознания не начинается с *tabula rasa*», - так выражается Заиченко Г.А. в своих комментариях, касающихся рассмотрения проблемы принципа локковского историцизма.

Самоочевидность, например, математических аксиом для европейцев, но не для бушменов, или, скажем, аборигенов Австралии. Конечно, наследование и новые формы рационального отображения действительности и их разнообразные комбинации представляются кристаллизацией прошлого или современного опыта. Но, если рационалисты, относительную самостоятельность рационального знания превращали в абсолютную, и не могли ничего найти лучше, как объяснить ее врожденными идеями и принципами, то Локк, отрицал врожденность знаний и принципов. Локк, безусловно, прав, выступая против концепции врожденных идей. Но, все-таки, он отказался от того, чтобы прислушаться к объединяющему моменту, к мосту, который, возможно, мог быть проложенным между берегами рационализма и эмпиризма. Но вся проблема состоит как раз в том, что в данном случае на компромисс должны пойти обе стороны, так как даже для возведения удачного моста между противоположными берегами должны вестись добросовестные, согласованные работы с каждой из двух сторон. Так как, в свою очередь, представители рационализма Декарт и Лейбниц не усмотрели в материалистическом сенсуализме Локка реальную философскую проблему основания опытных источников. Вместо этого искали философские пути противоборства и взаимоопровержения. Но, даже, эта борьба непримиримых тогда противоположностей вела к накоплению философского наследия, оставленного нам XVII веком.

Такое отступление уместно в смысле замечания о важности учитывания точек зрения, которые, возможно, абсолютно противоречивы и имеют критическое направление, что, в определенной мере, призваны к отрицанию личной точки зрения, которую философ (во время рассмотрения актуальной на его взгляд

проблеммы) берет во внимание, обычно, в силу критериев симпатии, а также предыдущего опыта, имеющих влияние на определение субъекта, относительно склонности к той или иной доктрине.

Целью своих исследований Локк видит в изучении познавательных способностей с точки зрения того, как они могут быть приложены (применены) к объектам с какими они имеют дело (о чем уже было сказано выше). Первой познавательной способностью по Локку считается способность чувства - это способность воспринимать с помощью органов ощущений качества предметов материального мира.

Возьмем к рассмотрению третью главу из «Опыта о человеческом разумении», а именно: «О идее одного чувства». Делаем это для того, чтобы показать разделение простых идей, сделанное Локком. Как выражался сам автор: Для того, чтобы лучше понимать идеи, получаемые от чувств, было бы не плохо рассмотреть их с точки зрения различия путей, которыми они приближаются к нашей душе и становятся для нас незаметными».

• Некоторые из них приходят в сознание посредством одного чувства.

- Другие посредством нескольких.
- Другие появляются только благодаря рефлексии.
- И те, которые появляются в сознании и представляются ей всеми видами чувств и рефлексии.

Ниже приведем цитаты касающиеся истинного рассмотрения и объяснения каждого из вышеприведенных пунктов.

Значит, что касается первого пункта: «некоторые идеи приходят только при посредстве одного [органа] чувств, который специально приспособлен к их восприятию. Так, свет и цвета (например, белый, красный, желтый, синий с их различными степенями или оттенками и смесями, например зеленый, алый, пурпуровый, цвет морской воды и др.) воспринимаются только глазами; все виды шума, звуков и тонов воспринимаются только ушами; различные вкусы и запахи - только носом и нёбом. И если эти органы или нервы, которые являются проводниками для доставки их извне на аудиенцию в мозг, в приемную ума (если можно так выразиться), так расстроены, что не выполняют своих функций, то идеи не имеют никакой лазейки, никакого иного пути сделать себя заметными и быть воспринятыми разумом.

Наиболее важные из идей, относящихся к осязанию, - это тепло, холод и плотность. Все остальные, заключающиеся почти исключительно в чувственно воспринимаемой конфигурации

(например, гладкое и шероховатое) или же в большем или меньшем сцеплении частей (например, твердое и мягкое, упругое и хрупкое), достаточно очевидны» [4, С. 152].

Что касается второго пункта, то здесь целесообразно привести короткую цитату из «Опыта», где Локк дает объяснения на счет простых идей от разных чувств: «это идеи пространства или протяженности, формы, покоя и движения, ибо они производят впечатления, воспринимаемые и глазами и осязанием. И мы можем как зрением, так и осязанием воспринимать и вводить в свою душу идеи протяженности, формы, движения и покоя тел... я их здесь только перечисляю» [4, С. 148].

Относительно идей, получаемых сознанием только косвенно рефлексией, Локк пишет: «это действия ума в отношении его других идей. Получая извне упомянутые [выше] идеи, душа, обращая свой взор вовнутрь, на себя, и наблюдая свои действия в отношении этих приобретенных ею идей, получает отсюда другие идеи, которые так же способны быть объектами ее созерцания, как и идеи, воспринимаемые от внешних вещей.

Идею восприятия и идею воли мы получаем от рефлексии. Два основных главных вида деятельности души, которые чаще всего исследуются и настолько часто встречаются, что каждый, кто желает, может заметить их в себе, - это восприятие, или мышление, и желание, или хотение. Сила мышления называется разумом, а сила желания называется волею; обе эти силы ума именовются способностями» [4, С. 148].

И четвертый пункт, где рассматриваются простые идеи чувств и рефлексии. На счет ее Локк пишет: «Имеются другие простые идеи, проникающие в душу всеми путями как ощущения, так и рефлексии, а именно удовольствие, или наслаждение, и его противоположность - страдание, или неудовольствие, а также сила, существование, единство» [4, С. 149].

Простые идеи - материал всего нашего знания. Это один из основных тезисов в Локковской философии, на который он обращает внимание. И эту форму считать целесообразным согласно его учения.

Нельзя не вспомнить о моменте в «Опыте», где Локк вводит понятие существования «чего-то» или же «кое-чего», имеющего способность создавать идеи в уме. Такую способность вещей производить в нас идеи Локк называет словом «качество». «Все, что ум воспринимает в себе и что есть непосредственный объект восприятия, мышления или понимания, я называю идеею; силу, вызывающую в нашем уме какую-нибудь идею, я называю качеством

предмета, которому эта сила присуща. Так, снежный ком способен порождать в нас идеи белого, холодного и круглого. Поэтому силы, вызывающие эти идеи в нас, поскольку они находятся в снежном коме, я называю качествами, а поскольку они суть ощущения, или восприятия, в наших умах (understandings), я называю их идеями. Если я говорю иногда об идеях, как бы находящихся в самих вещах, это следует понимать таким образом, что под ними имеются в виду те качества в предметах, которые вызывают в нас идеи» [4, С. 154].

Среди рассматриваемых качеств в телах имеются такие, которые невозможно отделить от тела, сохраняющее постоянно, при любых изменениях. Названные качества (плотность, протяженность, форма, подвижность) Локк называет первоначальными, или же первичными. По мнению Локка эти свойстваспособны родить в нас простые идеи плотности, протяженности, формы, движения или спокойствия и идею числа. Первичные идеи объективны в том смысле, что соответствующие им идеи не вызываются в нас, являются точными копиями, образами предметов, существующих вне нас.

Что касается вторичных качеств, то они не играют никакой роли в самих вещах, но представляются силами, способными вызвать в нас разные чувства косвенно первичными качествами. По сути они являются комбинациями первичных качеств, таких, например, как вкус, цвет, запах и т. д. В противовес первичным качествам, вторичные носят субъективный характер (в крайнем случае частично), в том смысле, что они не отображают объективных качеств самих вещей. (Значит, первичные качества есть качества самих тел, а вторичные возникают со встречи объекта с субъектом, хотя корни их возникновения находятся в объекте).

Вполне последовательным есть вопрос такого же характера относительно идей опосредствованных вторичными качествами, на что снова дадим возможность ответить самому автору. Локк отмечает то, что не будет прибегать к изучению того, в следствие какого движения души и изменений в нашем теле, мы получаем ощущение через свои органы чувств.

Взаимодействие, взаимообогащение ощущений, значит и опыта, - важный принцип истории становления индивидуального сознания в философии Локка. При рассмотрении философских работ Локка мы видим, что описывая историю человеческого разума, Локк доводит то, что природа разума без общения с миром, без опыта предыдущих поколений, без воспитания, совсем пустая, чем-то похожа на «tabula rasa».

По мере того, как накапливаются разнообразные чувственные впечатления у человека возникают и иные познавательные способности, о чем Локк пишет: «душа постепенно делает в этом успехи и переходит к упражнению способностей расширения, сочетания и абстрагирования своих идей, рассуждения о них и размышления обо всем этом» [4, С. 167].

Получая простые идеи, наша душа пассивна, но когда она уже получила такие идеи, тогда она уже имеет возможность проводить с ними операции, например, может комбинировать идеи одну с другой, и таким образом формировать сложные идеи, кроме того, она способна отделять некоторые идеи от других, связанных с ней (а значит, абстрагировать), и формировать общие идеи.

Таким образом мы последовательно подошли к рассмотрению сложных идей, и именно их мы будем рассматривать среди продукта рефлексии в философии Локка. Сложные идеи Локк разделяет на три большие группы: модусы, субстанции и отношения.

Для начала рассмотрим модусы. Дадим им определение: модусы представляют собой сложные идеи, которые в любом случае оказываются сложными, в том смысле, что они не содержат ссылок на самостоятельное существование отдельных элементов, рассматриваемых в зависимости один от другого как эффекты от субстанций, эти идеи, обозначаемые словами «треугольник», «благодарность», «убийство» и др. Если я употребляю здесь слово «модус» в несколько необычном значении, я прошу прощения. Но в рассуждениях, расходящихся с общепринятыми взглядами, неизбежно или образование новых слов, или употребление старых в несколько новом значении; последний прием в данном случае, быть может, более подходящий».

Существуют также два вида модусов, которые по мнению Локка заслуживают особого рассмотрения. Некоторые модусы являются только разновидностями сочетаний одной той же простой идеи, без добавления любой иной. Например: «дюжина или двадцатка, которые представляют собой не что иное, как идеи стольких-то отдельных единиц, соединенных вместе» [4, С. 213]. Такие идеи Локк называет простыми модусами потому, что они находятся в поле только одной простой идеи. Другие сложены из простых идей разных видов. Например: «...красота, которая состоит в известном сочетании окраски и формы, вызывающем восхищение у зрителя, или воровство, которое состоит в тайной перемене владения вещью без согласия владельца и представляет, очевидно, сочетание нескольких идей различных видов» [4, С. 213]. Такие модусы Локк называет смешанными.

Идея субстанции берет свое начало с констатации нами факта того, что некоторые простые идеи всегда связаны между собой. И в следствие этого мы привыкаем к тому, чтобы считать истинной мысль о существовании некоего «субстрата», в котором существуют и с оторого появляются идеи, хотя и не имеем ни малейшего понятия об этом «субстрате». Стоит отметить тот факт, что Локк не откидывает субстанцию, а отрицает только тот факт, что мы имеем по поводу их ясные и четкие идеи. «... он считает, что точные знания этих идей не имеют ничего общего с пониманием конечного разума» [5, С. 333]. Наведем ниже цитату, где Локк проводит разделение на субстанцию единичную и сборную: «идей субстанции также бывает два вида: идеи простых субстанций, существующих отдельно, например идеи человека или овцы, и идеи нескольких таких субстанций, соединенных вместе, например армия людей или стадо овец; при соединении таких собирательных идей нескольких субстанций каждая из них такая же единичная идея, как и идея человека или единицы».

Идеи отношения возникают из совмещения идей и последующего мысленного сравнения. Каждая идея может быть сопоставлена с другой бесконечным количеством способов (например, собака в отношении своего хозяина может быть охранником, другом или помощником, скажем, хотя бы на охоте. В то же время она может выступать в роли матери для своих щенков). Аналогичные действия или процедуры можно проводить с множеством других идей. Но существуют идеи отношений особо важные, например, идеи причины и следствия, или же идея тождества, или же идея этических отношений.

Именно в таком переходе от чувственного к рациональному, являющемуся результатом более сложной познавательной способности, заключается для Локка одна из основных проблем. Поскольку, когда речь идет о чувствах, у него нет никаких сомнений по поводу истинности чувств как источника знаний о внешнем мире. «Когда я говорю, что чувства доставляют [идеи] уму, я хочу сказать, что от внешних предметов они доставляют уму то, что вызывает в нем эти восприятия. Этот богатый источник большинства наших идей, зависящих всецело от наших чувств и через них входящих в разум».

Но, признание того, что чувство является источником большинства человеческих идей о материальном мире, не дает ответ на вопрос, поставленный Заиченко Г.А. в своей книге «Джон Локк»: «каков тот остаток идей, не отнесенных Локком к чувствам, откуда он черпается?» «Казалось бы», - пишет Заиченко, - «природно считать, что этот ответ скрывается в локковском определении внутреннего

опыта, рефлексии». Приведем одно из таких определений: «[рефлексия] - внутреннее восприятие действий (operations) нашего ума, когда он занимается приобретенными им идеями. Как только душа начинает размышлять и рассматривать эти действия, они доставляют нашему разуму (understanding) идеи другого рода, которые мы не могли бы получить от внешних вещей» [4, С. 155].

Стоит только решить, что такое, или же много иных аналогичных определений исчерпывают поставленный выше вопрос, как Локк будет восприниматься нами как дуалист. «В самом деле, что, казалось бы, как не дуализм, означают его слова о том, что внутренний опыт «доставляет нашему разуму идеи другого рода, которые мы не могли бы получить от внешних вещей?» [1, С. 62]. Для того, чтобы ответить на эти и на другие интересные вопросы, непременно возникающие при рассмотрении философии Джона Локка нужно выяснить и разложить на большее количество спектров вопросы, что касаются того, чем именно есть рефлексия, по своей структуре, а также определить особенности использования (употребления) одного из ключевых терминов в гносеологии Локка - «идея». А этот вопрос очень сложный и многогранный.

Литература

References:

1. Zaichenko G.A. Dzhon Lokk. – M., Mysl', 1988. – 199 s.
2. Ístoríia filósofíi: Pídruchnyk / Yaroshovets' V. Í., Bichko Í. V., Bugrov V. A. ta ín.; za red. V. Í. Yaroshovtysya. – K.: Vid. PARAPAN, 2002. – 774 s.
3. Leibnits G.V. Sochineniia v chetyrekh tomakh: T. II – M., 1983. – 686 s.
4. Lokk Dzhon. Sochineniia v trekh tomakh. – M., 1985., T. 1. – 622 s.
5. Reale Dzhovanni, Antiseri Dario. Zapadnaia filósofiia ot istokov do nashikh dnei (Novoie Vremia (Ot Leonardo do Kanta)) T. 3 – Sankt-Peterburg: TOO TK «Petropolis», 1996. – 714 s.
6. Romenets' V.A., Manokha Í.P. Ístoríia psikhologíi XX stolítia: Navch. Posíbyk / Vst.st. V.O. Tatenka, T.M. Titarenko. - K.: Lybid', 1998. - 992 s.
7. Saprykin D.L. Regnum Hominis. Imperskii proekt Frensis Bekona. – M., Indrik., 2001.
8. Skirbekk G., Gilie N. Istoriia filósofii: Ucheb. posobiie dlia stud. Vyssh. Ucheb. zavedeni / Per. s angl. V. I. Kuznetsova; pod red. Krymskogo. - M.: Gumanit izd. Tsentr VLADOS, 2000. - 800 s.
9. Skraton Rodzher Korotka ístoríia novítnoi filósofíi: víd Dekarta do Vítgenshteina. K., 1998. – 331s.
10. Sokolov V.V. Ot filósofii antichnosti k filósofii novogo vremeni. Sub"yekt - ob"yektnaya paradigma. – M.: Editorial URSS.,1999. – 336 s.

11. Tatarkevich Vladislav. Ístoríia filosofíi / Oleg Gírnii (per.), Yanush Sanotskii (per.). — L.: Svichado, 1997.; T. 2: Fílosofíia Novogo Chasu do 1830 roku. — 352s.

12. Yaroshovets' V.Í. Liudyna v systemí píznannia. – K., Pedagogika, 1996. – 208s.

Рецензент: профессор Людмила Шугаева, доктор философских наук, заведующая кафедрой философии Ровенского государственного гуманитарного университета.

მარია გრიციშინა

ჯ.ლოკის ადამიანური გამოცდილების სტრუქტურის შესახებ მოკლვრების ბნოსეოლოგიური აზრი

რეზიუმე

სტატიაში გაანალიზებულია ჯ. ლოკის ნაშრომი „გამოკვლევა ადამიანური გონების შესახებ“, რომელშიც ფილოსოფოსი გონების უკეთესად, რაციონალურად და უფრო სრულყოფილად გამოყენების ამოცანას სვამს, და განიხილავს აგრეთვე კვლევებს ადამიანური შემეცნების წარმომავლობის, სანდობისა და მოცულობის შესახებ.

ჯ. ლოკისთვის მნიშვნელოვანი იყო არა მარტო ადამიანური შემეცნების კონკრეტულ სფეროებში ადამიანური გონების გამოყენებითი მხარე, არამედ თვითონ გონების, მისი უნარის, შესაძლებლობების, ფუნქციისა და საზღვრების კვლევა, იმ საზღვრების დადგენა, რომლებშიც ადამიანური გონებას შეუძლია და უნდა მოქმედებდეს და რომლებსაც ადამიანური გონება ვერ გასცდება თავისი სტრუქტურის გამო.

ლოკის აზრით, სხვადასხვა საკითხების გადასაჭრელად, რომელთა გამოკვლევის უნარიც ადამიანურ გონებას შესწევს, პირველი ნაბიჯი უნდა იყოს პიროვნული ძალების გამოკვლევა იმის გათვალისწინებით თუ რისთვის არის საჭირო მათი გამოყენება. რაც შეეხება თავად იდეებს, ისინი გამოცდილების შედეგად ჩნდებიან და ამიტომ გამოცდილება ნებისმიერი შესაძლებელი შემეცნების თანმდევი თვისებაა.

საკვანძო სიტყვები: გამოცდილება, იდეა, შთაბეჭდილებები, გნოსეოლოგია, რეფლექსია

რეცენზენტი: პროფესორი ლუდმილა შუგაევა, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, რონოს სახელმწიფო ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის ფილოსოფიის კათედრის გამგე.

Maria Gritishin

**EPISTEMOLOGICAL CONTENT OF THE DOCTRINE OF THE
STRUCTURE OF HUMAN EXPERIENCE JOHN LOCKE**

Summary

The article analyzes the work of John Locke «Experiment of human understanding». In which the philosopher seeks to output the best, most efficient and the perfect use of brain and study the origin, authenticity and scope of human knowledge. It was important for Locke not purely practical application of human intelligence in specific areas of human cognition, but study of the mind and its capabilities, possibilities, functions and limits. To identify the extent to which the human mind can and must act, and borders for which you can not overstep, areas that are closed to the power of the mind in its structure.

According to John Locke, the first step to solve various issues, that the human mind can explore, must be the study of personal power, regarding of their use.

Keywords: experience, ideas, impressions, epistemology, reflection.

Reviewer: Professor Liudmyla Shugaeva, Ph.D., Head of the Philosophy Department of Rivne State University of Humanities

საჯარო მმართველობის პრაქტიკა

ნანა ხარაძე
საჯარო სამსახურის საზრისის განვითარების ისტორია
დემოკრატიულ სახელმწიფოში

დღევანდელ პირობებში საჯარო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის მნიშვნელობა, მისი პრობლემატური საკითხების გადაწყვეტა მეტად აქტუალურია, ამიტომ ძალზე მნიშვნელოვანია საჯარო სამსახურის საზრისის განვითარების ისტორიის შესახებ მსჯელობა. სტატიაში საუბარია, თუ პირველად სად და როგორ ჩამოყალიბდა საჯარო სამსახური, ასევე რა განვითარება ჰპოვა მან დემოკრატიულ სახელმწიფოებში.

ვის დაქვემდებარებაშია და ვის ემსახურება ადმინისტრაცია? - ამ კითხვაზე პასუხი გაცემული წარმოდგენილი სტატიით. ასევე განხილულია მნიშვნელოვანი დოკუმენტები, როგორცაა „საჯარო მართვის ამერიკული საზოგადოების ეთიკის კოდექსი“, „პენდელტონის აქტი“, „საჯარო სამსახურის რეფორმის აქტი“, რომელთა ძირითადი მიზანი იყო პოლიტიკური გავლენის მოსპობა და კომპეტენტური მოხელეების მიზიდვა საჯარო დაწესებულებებში.

რაც შეეხება საქართველოს სახელმწიფოს სამოხელეო ინსტიტუტს, მის შესახებ ძალიან ცოტა ცნობებია შემონახული, თუმცა წყაროებიდან ნათლად ჩანს, რომ საქართველოში სახელმწიფო ინსტიტუტი ძალზე განვითარებული იყო, მის ცალკეულ ორგანოებს ახასიათებდა რაციონალური ბიუროკრატიისათვის ნიშანდობლივი თავისებურებანი.

საკვანძო სიტყვები: საჯარო სამსახური, ბიუროკრატია, დემოკრატია, პენდელტონის აქტი, სამოხელეო სამართალი.

საჯარო სამსახური წარმოადგენს ერთ-ერთ მთავარ სახელმწიფო ინსტიტუტს. სწორედ ამიტომ მისი საზრისის წარმოშობისა და განვითარების ისტორიის შესახებ მსჯელობა ძალზე მნიშვნელოვანია. დასავლეთის ქვეყნებში სახელმწიფო სამსახური პირველად კონტინენტურ ევროპაში განვითარდა, მე-16 საუკუნეში საფრანგეთში, ხოლო მე-17 საუკუნიდან გერმანიასა და შვედეთში [1;92]. საინტერესოა, ტერმინის

„საჯარო სამსახური“ გაგება საზღვარგარეთის ქვეყნებში, ეს საშუალებას გვაძლევს გავმიჯნოთ ერთმანეთისგან საჯარო და კერძო დაწესებულებები, მოვახდინოთ განსხვავება საჯარო და არასაჯარო მოხელეებს შორის. სხვადასხვა ქვეყნის სამართლებრივ დოქტრინაში საჯარო სამსახურის ცნების განსხვავებულ განმარტებას იყენებენ, განვიხილოთ რამდენიმე მათგანი: საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობაში ლაპარაკია საჯარო სამსახურზე, როგორც საჯარო ხელისუფლების პროფესიულ, შეუცვლელ მმართველ აპარატზე და გამოიყენება ცნება „ბიუროკრატიული სამართალი“ (ამერიკის შეერთებული შტატები, ლათინური ამერიკის ქვეყნები) ან „სამოხელეო სამართალი“ (გერმანია, შვეიცარია) [1;92-94]. ის ჩვეულებრივ განიხილება ინსტიტუტის სახით ან ადმინისტრაციული სამართლის ქვედარგის სახით. ამასთან, სამოხელეო ან ბიუროკრატიული სამართალი შემთხვევით არაა აღიარებული „ყველაზე უძრავად, რომელიც ძლივს ექვემდებარება მატერიის ცვლილებებს“ [2;63-86].

ფრანგულ ადმინისტრაციულ სამართალში ტერმინი „საჯარო სამსახური“ გამოიყენება რამდენიმე მნიშვნელობით. საჯარო სამსახურში ფართო გაგებით გულისხმობენ „ტერიტორიული გაერთიანებების, საჯარო დაწესებულებებისა და ნებისმიერი ადმინისტრაციის პროფესიული მოღვაწეობის განხორციელებას სახელმწიფოს ინტერესებში. საჯარო სამსახური სიტყვის ვიწრო გაგებით – ეს არის სახელმწიფოს აგენტები, ტერიტორიული კოლექტივების და საჯარო დაწესებულებების მუშაკები, რომელთაც აქვთ სახელმწიფო მოსამსახურეების სტატუსი“ [3;127]. ადმინისტრაციულ - სამართლებრივი მეცნიერების ფრანგი კლასიკოსის ა. ფოილის განმარტების მიხედვით, საჯარო მართვა „ნიშნავს წინასწარ განჭვრიტო, ორგანიზებული მართო, გასცე განკარგულებები, უხელმძღვანელო და აკონტროლო“ [4;12].

რაც შეეხება საჯარო სამსახურს დიდ ბრიტანეთში, აქ იგი იწოდება, როგორც სამოქალაქო სამსახური, აღნიშნული ტერმინი პირველად გამოიყენეს ბრიტანული ოსტ-ინდოეთის კომპანიის მოსამსახურეებთან დაკავშირებით. ახლა კი იხმარება ნებისმიერ სამთავრობო სამსახურთან მიმართებაში, სადაც თანამდებობები ივსება ღია კონკურსის საფუძველზე და არის საჯარო სამსახურის სინონიმი. სწორედ სამოქალაქო (საჯარო) მოსამსახურეთა წყალობით რომელიმე სამინისტროს ან კაბინეტის ფარგლებში ჯერ ყალიბდება, შემდეგ კი

რეალიზდება მნიშვნელოვანი სამთავრობო გადაწყვეტილებები. ამრიგად, სამოქალაქო სამსახური არის დიდი ბრიტანეთის სახელმწიფო სამსახურის ძირითადი შემადგენელი ნაწილი [5]. კონტინენტური სამართლის ოჯახის ქვეყნებში უფრო ზუსტად არის ფორმირებული საჯარო სამსახურისადმი ამა თუ იმ საქმიანობის მიკუთვნების კრიტერიუმი. საჯარო სამსახური განიხილება ორ ძირითად ასპექტში: ერთი მხრივ, ფორმალური, ორგანიზაციული გაგებით – როგორც ადმინისტრაციის მიერ მართული საწარმო (le service public); ხოლო მეორეს მხრივ, მატერიალური, ფუნქციური გაგებით – როგორც საზოგადოებრივად სასარგებლო მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად მიმართული საქმიანობა (la fonction publique) [6;478-479].

რუსი მეცნიერი ჩირკინი სახელმწიფო მოხელეს მოიხსენიებს როგორც „უჯრედს“ და განმარტავს, რომ სახელმწიფო სამსახურის „უჯრედი“ არის საჯარო მოხელე [7;99], ხოლო ბულგარელი მეცნიერი ა. ანგელოვი თვლის, რომ თანამდებობის პირის, მათ შორის სახელმწიფო მოხელეების, თავისებურება ისაა, რომ იგი გამოდის სახელმწიფო ორგანოს როლში, ე.ი. არა მარტო გამოდის სახელმწიფო ორგანოს სახელით, არამედ თვითონ არის სახელმწიფო ორგანო [8;224-225]. სწორედ ამიტომ საჯარო სამსახურის შექმნის მიზანი თავიდანვე იყო ღია, მადალპროფესიონალური სისტემის ჩამოყალიბება, რომელიც მოემსახურებოდა სახელმწიფოს [9]. ზემოთ მოყვანილი მოსაზრებებიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საჯარო მოხელის როლი საჯარო დაწესებულების მართვაში დიდია, მეცნიერები კორსმიტი და ველდერი მოხელის თვისებათაგან უპირველეს ყოვლისა პროფესიონალიზმს ასახელებენ. ვის დაქვემდებარებაშია და ვის ემსახურება ადმინისტრაცია? ზოგადად აღიარებულია, რომ საჯარო ადმინისტრაცია ექვემდებარება პოლიტიკურ ხელისუფლებას. ცნობილი ფრანგი ადმინისტრატივისტი შ.დებაში საჯარო ადმინისტრაციას განიხილავდა, როგორც საჯარო საქმეებზე მმართველობის განმახორციელებელ მმართველობით აპარატს, რომელიც ემსახურება პოლიტიკური ხელისუფლების მიერ შემუშავებული მიზნების რეალიზაციას [10;17], ხოლო ნოტინგემის უნივერსიტეტის პროფესორი დ. გარნერი განმარტავდა, როგორც „სამთავრობო მანქანას, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება პოლიტიკა“ [11;24]. ცნობილ ფრანგ მეცნიერებს ჟ. ვედელსა და პ. დელვოლეს მიაჩნიათ, რომ

ადმინისტრაციული ორგანოები, როგორც წესი, იქმნება მმართველობის შედარებით უფრო „მტიკუნულ“ რეოლებში - პოლიტიკური თავისუფლებისა და ეკონომიკის სფეროებში, სადაც განსაკუთრებით საჭიროა პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი, მიუკერძოებლობა და პროფესიონალიზმი [12;459]. მაგალითად, ტოტალიტარიზმის დროს მთავრობა არ ეგუებოდა განსხვავებულ აზრს, იგი აიძულებდა ადამიანს უარი ეთქვა ნებისმიერ საქმიანობაზე, რომელსაც არ იწონებდა მთავრობა [13;32], ხოლო საუკეთესო მოხელედ ითვლებოდა ის, ვინც უფროსის ბრძანებას ემორჩილებოდა. აღნიშნული საკითხები დღესაც პრობლემას წარმოადგენს. თუმცა საინტერესოა სტრასბურგის საიმპერატორო უნივერსიტეტის რექტორის მოსაზრება, რომლის თანახმადაც: „არც ერთი მმართველობა არ გრძელდება და არ იქნება მიღებული ისეთი მადლიერებით, როგორც კეთილშობილი და უადრესად განათლებული სახელმწიფო მოხელეების მმართველობა“ [13;7]. სწორედ 1800-იანი წლების ბოლოს გამახვილდა ყურადღება საჯარო მოხელეების კომპეტენციასა და პროფესიონალიზმზე, ხოლო შემდგომ დემოკრატიული საჯარო სამსახურის შესახებ კანონმდებლობის ჩამოყალიბებაზე. შეიქმნა მნიშვნელოვანი დოკუმენტები, როგორცაა „საჯარო მართვის ამერიკული საზოგადოების ეთიკის კოდექსი“, „პენდელტონის აქტი“ (1883 წელი), „საჯარო სამსახურის რეფორმის აქტი“ (1978 წელი), რომელთა ძირითადი მიზანი იყო პოლიტიკური გავლენის მოსპობა და კომპეტენტური მოხელეების მიზიდვა საჯარო დაწესებულებებში.

საჯარო სამსახური წარმოადგენს პროფესიონალურ ბიუროკრატიულ სტრუქტურას. სიტყვა „ბიუროკრატია“ 1745 წელს შემოიტანა დე გურემ და ნიშნავს ჩინოვნიკთა ძალაუფლებას [14;205]. ბიუროკრატია არსებობდა ძველ ეგვიპტესა და ჩინეთში, რომის იმპერიასა და სხვა ქვეყნებში. ისტორიულად ბიუროკრატია მასეთი გზა განვლო, მან თავი იჩინა ნაციონალური სახელმწიფოების განვითარების პროცესში, თანაც მშვიდობიან პერიოდში, როდესაც იზრდებოდა სოციალური წესრიგის მოთხოვნილება. XVIII-XIX-სს-ში სამრეწველო რევოლუციების პერიოდში ბიუროკრატია გავრცელდა დასავლეთში. ახალი სამრეწველო საწარმოების შექმნა მოითხოვდა კაპიტალდაბანდებების უფრო რთული მეთოდებისა და სამუშაო ძალის უფრო რაციონალურად

გამოყენებას. შესაბამისად გართულდა მმართველობის ფორმები [15].

ვებერს რაციონალიზაციის პროცესის მთავარ ასპექტად მიანდა ბიუროკრატიის (მმართველი აპარატის) ფორმირება. ბიუროკრატიისთვის დამახასიათებელი ნიშნების აღწერის მიზნით მან გამოიყენა მისი იდეალური მოდელი, რაც არასოდეს არ შეესაბამება ზუსტად რეალური სამყაროს სპეციფიკურ სიტუაციას, მაგრამ ის შეიძლება გამოდგეს სოციალური მოვლენების განზოგადების პროცესში.

ვებერმა გამოყო ბიუროკრატიის იდეალური ტიპის შვიდი ძირითადი მახასიათებელი: 1. შრომის დანაწილება. 2. დაქვემდებარების ნუსხა - ეს არის თანამდებობების პირთა იერარქიის აღწერა. 3. საჯარო ოფისი (კანცელარია, ან „ბიურო“) - ბიუროკრატიის საფუძველია. აქ შეკრებილია წერილობითი დოკუმენტები, რომელშიც დარეგისტრირებულია და შენახულია ცნობები დაწესებულების საქმიანობის შესახებ. 4. ორგანიზაციაში თანამდებობის პირთა მომზადების ოფიციალური პროცედურა. 5. საშტატო თანამშრომლებისთვის, ვინც საკუთარი ძალები მთლიანად მოახმარა ორგანიზაციას, არის ძირითადი საქმიანობა. 6. წესები, საკმარის ზოგადია, მეტნაკლებად მდგრადი, რომლებიც არეგულირებენ მუშაობის რეჟიმს. მათი ათვისება და შესრულება არაა ძნელი. 7. ლოიალობა, ყოველი თანამშრომლის ორგანიზაციის მიმართ, სწრაფვა დადგენილი ნორმების დაცვისკენ, რაც სულაც არ ნიშნავს თავდადებასა და ერთგულებას დაწესებულების ხელმძღვანელის ან რომელიმე თანამშრომლისადმი. [16; 51]

ვებერის კონცეფციის თანახმად, ბიუროკრატია არის ორგანიზაციის საუკეთესო ფორმა, რაც შეიძლება წარმატებით განხორციელდეს გარკვეული წესების საფუძველზე ან, როგორც ვებერი ამბობს „ადამიანის ფაქტორის გათვალისწინების გარეშე“ [16;51]. კონფლიქტის თეორიის მიმდევრები გვთავაზობენ ბიუროკრატიის განვითარების სხვა ვერსიას. ყველა სოციალურ ჯგუფებში მიმდინარეობს ბრძოლა ძალაუფლებისთვის, რომლის შეკავება აუცილებელია, წინააღმდეგ შემთხვევაში ჯგუფის ფუნქციონირება პარალიზდება. ბიუროკრატიის ზოგიერთი თვისება ხელს უწყობს კონფლიქტების დარეგულირებას. მათ განეკუთვნება ძალაუფლების დანაწილების სისტემა, ასევე სამუშაოს როლისა და მეთოდების ზუსტი განსაზღვრა. სხვა სიტყვებით,

ბიუროკრატიული სტრუქტურა ხელს უწყობს დისციპლინის გაძლიერებასა და დავის მოწესრიგებას.

ბიუროკრატიის ბატონობის საკვანძო ფაქტორია ადამიანებისთვის ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა. ბიუროკრატიული სტრუქტურა იმგვარადაა ორგანიზებული, რომ ადამიანებს შეუძლიათ მიიღონ საჭირო ინფორმაცია, აქვთ შესაძლებლობა იწინასწარმეტყველონ საქმიანობის შედეგები და, აქედან გამომდინარე, აქვთ იერარქიულ სისტემაში მათი სტატუსის შესაბამისი გავლენა.

დღესაც ორგანიზაციათა უმრავლესობას შეიძლება ბიუროკრატიული ეწოდოს. მაგრამ, როგორც გამოცდილება გვიჩვენებს, ადმინისტრაცია, რომელიც უმთავრესად ემყარება იერარქიულ პრინციპებს, გაუპიროვნებელ მოქმედებებს, ფორმალიზმსა და რაციონალიზმს, ადამიანურ ფაქტორს არ ითვალისწინებს და მას მრავალი ნაკლი აქვს. ამასთან, იერარქიული, წესდებების საფუძველზე მოქმედი, ფორმალური და გაუპიროვნებელი ორგანიზაციები აღარ შეესაბამება ჩვენი ცვალებადი საზოგადოებების მოთხოვნებს, მოქალაქეთა მოლოდინს და ვერც „ბიუროკრატთა“ უკვე განსხვავებულ განწყობას, კვალიფიკაციებს, ფასეულობებსა და პროფესიულ დონეს აკმაყოფილებს. რადგან ამ წესებს ახასიათებს სხვა ფუნქციებიც: კომუნიკაცია – ეს წესი ზუსტად გვამცნობს ადმინისტრაციის მოთხოვნას, მაგრამ ასევე, გარკვეულწილად უშვებს ამ მოთხოვნილებების მცირედი დარღვევის შესაძლებლობას. დღეს უკვე ყველასთვის ნათელია, რომ მართვის სტილი, რომლისთვისაც მთავარია რაციონალიზმი, სიხისტე და ორგანიზაციული (და ნაკლებად – პიროვნული) პრინციპები, საქმეს უფრო აზარალებს, ვიდრე რგებს. კლასიკური მოდელის საფუძველიანი პრინციპები სულ უფრო ხისტი გახდება იმ შემთხვევაში, თუ არ გაიზრდება მობილობა (მაგ. როცა საჯარო მოსამსახურეთა სამსახურში მიღება მხოლოდ საწყისი დონის თანამდებობებზე ხდება). ხოლო იერარქიული ორგანიზაციებისთვის დამახასიათებელია გაჭიანურებული პროცედურები და მოქალაქეებში ის უკმაყოფილებასა და იმედგაცრუებას იწვევს [17;22-29]. მაგრამ, იმის მიუხედავად, რომ ბოლო რამდენიმე ათწლეულის მანძილზე ევროკავშირის თითქმის ყველა წევრ ქვეყანაში დაიწყო მთელი რიგი რეფორმების გატარება, დღემდე არ არსებობს ბიუროკრატიული მოდელის უნივერსალური ალტერნატივა. ძირითადად, რეფორმები მიზნად ისახავს

იერარქიული სტრუქტურის შერბილებას, ორგანიზაციული სტრუქტურის გათანაბრებას, მეტი მობილობისა და მოქნილობის შედეგზე ორიენტირებული მართვის სისტემების დანერგვას.

რაც შეეხება საქართველოს სახელმწიფოს სამოხელეო ინსტიტუტს, მის შესახებ ძალიან ცოტა ცნობებია შემონახული, საიდანაც განსაკუთრებით აღსანიშნავია ბექა (1295-1304 წწ) და აღბუღას (1444-1451) „სამართლის წიგნი“, გიორგი ბრწყინვალის „ძეგლის დადება“ (1335 წ), გიორგი ბრწყინვალის „ხელმწიფის კარის გარიგება“ (მე-14 საუკუნე), ვახტანგ VI-ის „დასტურდამადი“ (მე-18 საუკუნის დასაწყისი), და სხვა. [18; 33]. ზემოთ დასახელებული წყაროებიდან ნათლად ჩანს, რომ საქართველოში სახელმწიფო ინსტიტუტი ძალზე განვითარებული იყო. მის ცალკეულ ორგანოებს ახასიათებდა რაციონალური ბიუროკრატიისათვის ნიშანდობლივი თავისებურებანი, რომელთაგან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია:

1. მოხელეების უფლება-მოვალეობათა მკაფიო დანაწილება, სადაც გამოიწვეულია ცენტრალური და ადგილობრივი აპარატი;

2. სამოხელეო აპარატის იერარქიულობა. მაგალითად: მსახურთუხუცესი, სალარო, საწოლი, მესაწოლე-უხუცესი, ფარეშო-უხუცესი; („ხელმწიფის კარის გარიგება“)

3. პოლიტიკური და პროფესიული მოხელეების გამოიჯნა. ფეოდალურ საქართველოში არსებობდა დიდებულები, ვეზირები ანუ დღევანდელი გაგებით პოლიტიკური თანამდებობის პირები და „საქმის-მოქმედნი“, რომლებიც აღასრულებდნენ ხელისუფლების პოლიტიკურ ნებას;

4. თანამდებობის მითვისების უფლების შეზღუდვა მეფის ხელისუფლების მიერ. „საქმის-მოქმედი“ მოხელეებს თანამდებობები მემკვიდრეობით არ ენიჭებოდათ „მეფის თანაზიარ“ ხელისუფლებისაგან განსხვავებით [19;85-86].

რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ საქართველოში დამყარდა რუსული მმართველობა, რის შესახებაც რუსი იურიდიულ მეცნიერებთან დოქტორი ა.ვ. ობოლონსკი ამბობს, რომ ალექსანდრე მეორის რეფორმის შედეგად, „ნახევრადიმპერიულ“ ელემენტებს დამატარაციონალური ბიუროკრატიის ელემენტებიც [20;35-45]. ხოლო ანექსიის შედეგად საქართველოში დამყარდა პატრიმონალიზმი, რომლისთვისაც დამახასიათებელი იყო განუკითხაობა. 1722 წლის 24 იანვარს პეტრე დიდმა შემოიღო „ტაბელი რანგების

შესახებ”. იგი აწესებდა 14 ჩინს და მხედველობაში არ მიიღებოდა საჯარო მოხელეების პროფესიონალიზმი [20; 45-65]. 1921 წლის 21 თებერვლის კონსტიტუციის მე-15 თავი [21] მთლიანად ეთმობოდა სახელმწიფო მოხელეს, აღნიშნულ თავში საუბარი იყო: დისციპლინურ პასუხისმგებლობაზე, საპენსიო უზრუნველყოფაზე, მოხელის მიერ მიყენებულ ზიანზე და სხვა. სახელმწიფო სამსახურს, ჩვეულებრივ, უწოდებენ საჯარო სამსახურს, რომლის შინაარსშიც ფორმალური გაგებით გულისხმობენ ორგანიზაციულ მუშაობას; იგი საქმიანობაა, რომელიც მიმართულია საზოგადოებრივად სასარგებლო მოთხოვნათა უზრუნველყოფისაკენ [8; 205].

საბჭოური კონსტიტუციების მოქმედების პერიოდში (1922, 1927, 1937, 1978 წწ) მმართველობის საფუძველს წარმოადგენდა პარტიულ-ნომენკლატურული სისტემა, რომლის ძირითადი პრინციპები იყო: თანამდებობაზე დანიშვნა და მათი სრული კონტროლი (პირადი ცხოვრების ჩათვლით), მმართველობითი აპარატის კადრების შერჩევა და „აღზრდა“, ხელმძღვანელი თანამდებობის დაკავება მხოლოდ პარტიის წევრების მიერ, ერთგულების მიხედვით შერჩევის მკაცრი პოლიტიკა [19;93-94]. საქართველოს საჯარო სამსახურის განვითარების კუთხით მნიშვნელოვანია საქართველოს პარლამენტის მიერ 1995 წლის 29 ივნისს მიღებული „საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონი, სადაც საუბარი იყო საჯარო სამსახურის ფუძემდებლურ პრინციპებზე, კანონის უზენაესობაზე, საქართველოს მოქალაქეებისათვის პროფესიული მომზადების შესაბამისად სახელმწიფო სამსახურის უფლების თანაბარი ხელმისაწვდომობის უნარზე, სახელმწიფო სამსახურის არაპარტიულობაზე და სხვა.

1995 წლის 24 აგვისტოს საქართველოში მოქმედება დაიწყო ახალმა კონსტიტუციამ.[22] რომელიც ქართველმა ხალხმა გამოაცხადა თავისი მრავალსაუკუნოვანი სახელმწიფოებრიობის ტრადიციებზე და 1921 წლის კონსტიტუციის ძირითად პრინციპებზე დაყრდნობით. კონსტიტუციის მიღებით დაიწყო ქვეყნის დემოკრატიული განვითარება. დღეს საქართველოს სახელმწიფოს პოლიტიკური წყობილების ფორმა დემოკრატიული რესპუბლიკაა.

რა არის დემოკრატია? საჯარო მართვის პროფესორი ფედერიკ მოშერი თავს არიდებს დემოკრატიის ცნების ჩამოყალიბებას და ამბობს „ჩემი წიგნი იღებს ვალდებულებას,

რომ არ განსაზღვროს დახვეწილი და ზუსტი განმარტება დემოკრატიის” [23;3], თუმცა აქცენტს აკეთებს სახელმწიფო დაწესებულების მომსახურებაზე და მის დემოკრატიასთან მიმართებაზე. მოშერი დემოკრატიულ სახელმწიფოს „პროფესიულ სახელმწიფოს”[23;5] უწოდებს ანუ მისი შეხედულებით, პროფესიონალიზმია განმსაზღვრელი საჯარო სამსახურის წარმატებული ფუნქციონირებისათვის, რასაც ასევე ეთანხმება ჯემს პერი და თვლის, რომ საჭიროა ახალი ტიპის საჯარო სამსახურის ჩამოყალიბება, სადაც მოხდება საჯარო მოხელეების უფლებების დაცვა, ბიზნესისა და სახელმწიფო სამსახურს შორის განსხვავება, მოქალაქეთა ჩართვა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, პოლიტიკური ზეგავლენის მოსპობა, კვალიფიციური კადრის შერჩევა [24; 3-15]. აქედან გამომდინარე, საჯარო სამსახურში კარგი მმართველობის ძირითად პრინციპს წარმოადგენს საჯარო მოხელეები, რომლებიც საზოგადოებაში დიდ როლს თამაშობს [25;11]. დემოკრატია არის მმართველობის სისტემა, რომელიც დაფუძნებულია ხალხის მიერ არჩეული წარმომადგენლების მეშვეობით მართვის განხორციელებაზე. ქვეყნის მართვაში მოსახლეობის მონაწილეობა დემოკრატიის უმთავრესი კომპონენტია. დემოკრატიის ჩამოსაყალიბებლად კი პირველი აუცილებელი პირობა არის ქვეყნის დამოუკიდებლობა და თანამედროვე სახელმწიფოს არსებობა. აქედან გამომდინარე, ნათლად ჩანს, რომ, „დემოკრატია დიდი თავისუფლების შანსსაც გვაძლევს და დიდი პასუხისმგებლობის ტვირთსაც გვარგუნებს” [26;7].

1997 წლის 31 ოქტომბერს მიღებული იქნა „საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონი [27], რომელმაც ბევრი ცვლილება განიცადა, მაგრამ მაინც ბევრ ხარვეზს შეიცავს. სწორედ აღნიშნულ კანონში არსებულ პრობლემებზე გვექნება საუბარი ქვემოთ დასახელებულ თავებში. „საჯარო სამსახურის შესახებ” საქართველოს კანონში განხორციელდა მნიშვნელოვანი ინსტიტუციონალური ცვლილებები: შემუშავდა მთავრობის საქმიანობის ერთიანი სტრატეგია, მაქსიმალურად შემცირდა კორუფციული გარიგებების შესაძლებლობები და შესაბამისად, კორუფციული ქმედებები საჯარო სამსახურში, კანონით განისაზღვრა გარკვეული ნორმები - კორუფცია, საჩუქარი, ინტერესთა შეუთავსებლობა; ლიკვიდირებული იქნა თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიურო, რომელიც საქართველოს იუსტიციის

სამინისტროს დაქვემდებარებაში შედიოდა და მისი ფუნქციები შეითავსა საჯარო სამსახურის ბიურომ. 2009 წლის 12 ივნისის ცვლილების მიხედვით შეიქმნა საჯარო სამსახურის ბიურო და „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონს დამატებითი მნიშვნელოვანი თავი, რომელიც ითვალისწინებს ქცევის წესებს საჯარო მოსამსახურეებისათვის. აღნიშნულიდან ნათლად ჩანს, რომ საჯარო სამსახურის ბიუროს ფუნქციები გაფართოვდა; გაუქმდა საკონკურსო განცხადების წერილობითი ფორმით წარდგენის ვალდებულება და მის ნაცვლად შესაძლებელი გახდა მხოლოდ ელექტრონული განცხადების შევსება; გაუქმდა შრომის წიგნაკების წარმოების ვალდებულება; დაინერგა დეკლარაციის ერთიანი სისტემა, თანამდებობის პირთა დეკლარაციები განთავსდა ვებ-გვერდზე (ამოქმედდა 2010 წლის 1 თებერვლიდან დეკლარაციის ერთიანი ელექტრონული სისტემა), ამით გამარტივდა დეკლარაციის შევსების პროცედურა, აღარ არის საჭირო საჯარო სამსახურის ბიუროს ოფისში მისვლა; 2010 წლის 21 ივლისის ცვლილების თანახმად, „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონით გაუქმდა მოხელეთა რეზერვი, გარდა კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული შემთხვევებისა; შემოღებული იქნა მამხილებელთა დაცვის ინსტიტუტი და სხვა.

როგორც დავინახეთ, ბოლო დროს საქართველოში საჯარო სამსახურის რეფორმის კუთხით გარკვეული სახის ნაბიჯები გადაიდგა, თუმცა მთავარ ამოცანად რჩება პოლიტიკური გავლენის მოსპობა, პრემირებასთან დაკავშირებული საკითხები. იმისათვის, რომ სახელმწიფომ უპასუხოს დემოკრატიული სახელმწიფოს სტანდარტს, აუცილებელია კვალიფიციური, პოლიტიკურად ნეიტრალური საჯარო დაწესებულებების არსებობა, რომელიც მხოლოდ კანონის აღსრულებით იქნება დაკავებული. იმისათვის, რომ "ხელისუფლების მმართველობა რეალურად ეფექტური იყოს, მას საჯარო მოსამსახურეების "მუდმივმოქმედი არმია" სჭირდება, რომელიც მზად იქნება საკუთარ თავზე ხელმძღვანელობა აიღოს და, რომელსაც გადაწყვეტილების მიღების უნარი ექნება. ამასთან, გადაწყვეტილების მიღებისას საჯარო მოსამსახურეები დემოკრატიისათვის შესაფერისი საუკეთესო გზებით უნდა მოქმედებდნენ" [28;9]. მიმანია, რომ განვითარებული ქვეყნებიდან გარკვეული მოდელების მხოლოდ გადმოტანა არ არის საკმარისი, საჭიროა დიდი დრო დაეთმოს საჯარო მოხელეთა კვალიფიკაციის ამაღლების კურსების განვითარებას

და საჯარო საზოგადოებისათვის ყურადღების გამახვილებას იმის თაობაზე, რომ მათი საქმიანობა მოსახლეობისათვის საუკეთესო მომსახურების უზრუნველყოფაა. „და, რაც მთავარია, უნდა არსებობდეს აქტიური სამოქალაქო საზოგადოება, რომელიც საშუალებას მისცემს მოქალაქეებს თვალყური ადევნონ სახელმწიფო მოხელეთა საქმიანობას, რათა რეალურად განხორციელდეს დემოკრატიულ საზოგადოებაში აღიარებული პრინციპი - ხელისუფლება ხალხისათვის და არა ხალხი ხელისუფლებისათვის.“[29;124-132].

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პენდელტონის აქტის შემდეგ მნიშვნელოვან დოკუმენტს წარმოადგენდა 1978 წლის „საჯარო სამსახურის რეფორმის აქტი“, რომლის მიზანი იყო „ბიუროკრატიულ ლაბირინთად ქცეულ სისტემაში დამსახურების პრინციპის აღდგენა“ [30; 434]. მომხრეთა აზრით, „საჯარო სამსახურის რეფორმის აქტი“ თითქმის უშეცდომო იყო, თუმცა ის ხარვეზები რაც აქტს გააჩნდა გამოწვეული იყო არასაკმარისი დაფინანსებითა და პოლიტიკური ნიშნით დანიშნულ მოხელეთა რაოდენობის გაზრდით, ხოლო მოწინააღმდეგეების აზრით, აქტი თავიდანვე განწირული იყო და ბევრ საკამათო დებულებებს შეიცავდა. თუმცა, ჩემი აზრით, პენდელტონის აქტის შემდეგ „საჯარო სამსახურის რეფორმის აქტი“ პირველი დოკუმენტი გახლდათ, რომელშიც განმტკიცებული იყო დამსახურების სისტემის ძირითადი პრინციპები და მოქნილი მართვის სისტემა.

რა ღირსებები უნდა ჰქონდეს საჯარო მოხელეს? ამის თაობაზე საინტერესოა ჯეიმს სვარას მოსაზრება, რომელიც გვთავაზობს, რომ საზოგადოების ინტერესები პირად ინტერესებზე მაღლა დავაყენოთ, გამოვავლინოთ ორიენტაცია მომსახურებაზე, გვქონდეს ვალდებულების გრძნობა პროცედურული სამართლიანობის მიმართ, ვიმოქმედოთ კანონის შესაბამისად და ა.შ. [30; 208-209]. აღნიშნული საკითხი დღემდე მნიშვნელოვანია, თუმცა ვფიქრობ, სახელმწიფოს განვითარებისათვის უპირველეს ყოვლისა სასარგებლოა დემოკრატიული იდეალებისა და ღირებულებების დაცვა.

ზემოთ დასახელებული სამეცნიერო გამოკვლევებიდან კარგად გამოიკვეთა ის პრობლემები, რაც საჯარო სამსახურის სისტემაში დიდი ხანია არსებობს. თუმცა ამ ცნობილ მეთოდებსაც და დღეს მოქმედ „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონსაც გააჩნია ნაკლოვანებები.

ეფიქრობ, რომ აღნიშნული ნაშრომების ავტორებს და მკვლევარებს არ შეეძლოთ გადაეწყვიტათ ამ რთული და მრავალასპექტიანი პრობლემების ყველა მხარე და საკითხი, კვლევისათვის საჭირო სრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზის არარსებობის ან უკმარისობისა და უკანასკნელ პერიოდში ქვეყნის სიტუაციის სწრაფად ცვალებადობის გამო. საერთო ჯამში, ეს მოსაზრებები საკმაოდ მნიშვნელოვანია, თუმცა, საჯარო სამსახურის რეგულირების სრულყოფისათვის საჭიროა ახალი მიდგომების და მეთოდების ძებნის გაგრძელება.

ლიტერატურა:

References:

1. "Административное право зарубежных стран". М. 2003г;
2. Bulling M., Hesse J.J. Organisations strukturen fur die Leitung der Verwaltung. Veranderungen der Entscheidungsstrukturen in den offentlichen Verwaltung. nomos Verlagsgesellschaft. 1992 г.
3. Общие сведения об административном праве Франции. М. 1995г;
4. Файоль А "Общее и промышленное управление // Управление – это наука и искусство / М., 1992;
5. Webster's New World College Dictinary. 1999 4 th ed. by Macmillan, USA;
6. Ведель Ж. Административное право Франции. М. 1973г.;
7. Чиркин ВВ "Система государственного и муниципального управления" Москва Юристъ 2005 г;
8. Ioria v., "saqarTvelos administraciuli samarTali", Tb, gamomcemloba "meridiani"., 2005 weli;
9. Korsmit J.C. Velders B. Action Plan for the Development of a Senior Public Service in the Netherlands;Office for the Development of the Senior Public Service,Ministry of the Interior, 15 May 2006;
10. Debbach Ch. Science administrative. Dalloz, 1971;
11. Гарнер Д. Центральное и местное управление М., 1984 г;
12. Vedel G., Delvolvé P. Droit administratif. T. 2. P., 1992;
13. mizesi ludvig fon, "biurokratia", niu heveni ielis universitetis gamomcemloba,1944,bakur sulakauris gamomcemloba, 2014 weli;
14. berZeniSvili a. "politikuri sociologia", meore Sevsebuli gamocema, gamomcemloba "inteleqti", Tb, 2011 weli;
15. sociologiis Sesavali, VII leqcia organizaciebi
<http://socium.ge/downloads/socshesavali/organizaciebi.pdf>

16. Bossaert, Danielle and Christoph Demmke, "Civil Services in the Accession States: New Trends and the Impact of the Integration Process", EIPA, Maastricht, 2003;
17. Giddens A. "Social theory and modern sociology", Cambridge. Polity Press.1987;
18. inwkirveli g. "saqarTvelos saxelmwifosa da samarTlis safuZvlebi", Tb, nawili I, gamomcemloba "ganaTleba", 1998 weli;
19. zardiaSvili d., svaniSvili a., CitalaZe i., "sajaro samsaxuri", Tb., gamomcemloba "inovacia", 2004 weli;
20. Оболонский А.В. "Государственная служба", (комплексный подход), М, Издательство «Дело» АНХ 2009 г;
21. "saqarTvelos konstitucia", Tb., 21 Tebervali, 1921 weli;
22. "saqarTvelos konstitucia", Tb., 24 agvisto, 1995 weli; (cvlilebebiTa da damatebebiT);
23. Mosher Frederick "Democracy and the Public service", New York, Oxford University Press, Secend edition, 1982;
24. Perry James L. "Democracu and the new Public service", the American review of Public Administration, #1, 3-16 March, 2007;
25. "Good Governance in the Public Sector—Consultation Draft for an International Framework", London, June 2013 , International Federation of Accountants;
26. burousi g. da sxva, "demokratia da moqalaqeoeba", saarCevno sistemebis saerTaSoriso fondis warmomadgenloba saqarTveloSi., Tb, 2011 weli;
27. "sajaro samsaxuris Sesaxeb" saqarTvelos kanoni, Tbilisi., 31 oqtomberi, 1997 weli; (cvlilebebiTa da damatebebiT); www.matsne.gov.ge
28. Hadwen T., Strang D., Marvy L., Eady D., "Ontario Public Service Employment and Labour Law", US., 2005;
29. kakulia n.: "SromiTi eTika sajaro samsaxurSi", Journ: " xelisufleba da sazogadoeba" (istoria, Teoria, praqtika), #3., 2008 weli., tomi II;
30. denharti robert b., denharti jenet v., "sajaro marTva moqmedebis kursi", ilias saxelmwifo universiteti, Tb, 2012 weli.

Nana Kharadze

THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF OPINION OF THE PUBLIC SERVICE IN THE DEMOCRATIC COUNTRY

Summary

Nowadays the importance of Georgian legislation about public service, solving problematic issues is very actual, that's why it is very important to judge about the development of opinion of public service. In this article we

talk where was started and created public service and also how it was developed in democratic countries.

Under whose subordination is administration and whom does it serve? In the following article is given an answer to this question. Also here is discussed important documents as “the ethical codex of public management of American society”, “the act of Pendelton” , the act of the reform of public service” , and the main aim was to eradicate political influence and attract competent servicemen in public institutions.

About Georgian state service institute , there are only very humble information, but from sources it is clear that in Georgia state institute was well developed, and for some organs it was characteristic some peculiarities of rational bureaucracy .

Keywords: public service, bureaucracy, democracy, Pendelton act, public servants’ justice

Reviewer: Professor Lali Shaishmelashvili, Georgian Technical University

ნანა ხარაძე

СУТЬ ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ В ДЕМОКРАТИЧЕСКОМ ГОСУДАРСТВЕ

Резюме

В сегодняшних условиях очень актуальна важность Грузинского законодательства, решение ее проблематичных вопросов, поэтому очень важно рассуждение о развитии сути истории государственной службы. В статье мы говорим где впервые была создана гос. Служба, а также как она развивалась в демократических странах.

Кому подчиняется и служит администрация? На этот вопрос дан ответ в этой статье. Также обсуждены важные документы, например Кодекс этики государственной службы Американского общества, Акт Педельтона, Акт реформы гос. Службы, главная цель истребление политического влияния и привлечение компетентных служащих в гос. Институты.

Что касается Грузинского гос. института, об этом очень мало информации сохранено но из источников ясно видно, что гос. Институт был хорошо развит в Грузии и для некоторых органов были характерно особенности рациональной бюрократии.

Ключевые слова: Государственная Служба, бюрократия, демократия, акт Пендельтона. Государственное право

Рецензент: Профессор Лали Шаишмелашвили, Грузинский технический университет.

ჰენრი კუპრაშვილი
პრობლემატი ინფორმაციული უშიშროების
უსაფრთხოებაში

ინფორმაციული უშიშროების პრობლემისადმი განსაკუთრებულ ყურადღებას განაპირობებს საქართველოს ეროვნულ უშიშროების უზრუნველყოფაში არსებული სერიოზული ხარვეზები. სახელმწიფოებრივი სივრცის ყველა დონეზე უნდა გამოირიცხოს მისი იგნორირება. ამ მხრივ, სამწუხაროდ საქართველოში ყველაფერი ვერ არის რიგზე. უფრო მეტიც, ბოლო ათ წელიწადში მოხდა აღრევა შიარსობრივად სხვადასხვა ტერმინებისა ცი – ტერმინი „უშიშროება“ ხაანაცვლა ტერმინმა „უსაფრთხოებაში“.

ვინაიდან რუსეთის პრეზიდენტი ვ. პუტინი საინფორმაციო ომის წარმოებაში უდიდეს ყურადღებას უთმობს საინფორმაციო-ფსიქოლოგიურ ფაქტორს და ძალიან დიდი წარმატებით იყენებს მას საქართველოს მოსახლეობის ცნობიერებაზე ზემოქმედებისათვის და ვინაიდან ჩვენ სწორედ პუტინის რუსეთისაგან გვიწევს თავდაცვა, აუცილებელია აქცენტები გადავირდეს ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფაზე და შემუშავდეს ინფორმაციული უშიშროების შესაბამისი სტრატეგია (დოქტრინა, კონცეფცია), სადაც, მათ შორის, ცხადია, როგორც ერთ–ერთი შემავალი კომპონენტი მნიშვნელოვან ადგილს დაიკავებს საინფორმაციო უსაფრთხოების პრობლემატი.

საკვანძო სიტყვები: ეროვნული უშიშროება, ინფორმაციული უშიშროება, ინფორმაციული უსაფრთხოება

ცნობილია, რომ რაც უფრო მეტი ინფორმაციული შესაძლებლობები აქვს სახელმწიფოს, მით უფრო მეტია სტრატეგიული უპირატესობების მიღწევის ალბათობა, ეს ტენდენცია განსაკუთრებით გამოიკვეთა ინფორმაციულ ეპოქაში. არსებული რეალობა მნიშვნელოვან წილად განაპირობებს პრინციპულად სხვაგვარი მიდგომის აუცილებლობას საქართველოს ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის პრობლემებისადმი, გეოპოლიტიკური და გეოსტრატეგიული სპექტრის შინაარსისა და ევოლუციის ანალიზისადმი, რაშიც განუზომლად დიდი როლი აკისრია ინფორმაციულ ფაქტორს.

ცხადია, სრულყოფილი სახელმწიფოს აშენების პრეტენზიულობიდან და პოლიტიკური მოდერნიზაციის ამოცანებიდან გამომდინარე საქართველოში ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფის პრობლემა პრიორიტეტული უნდა გახდეს. სახელმწიფოებრივი სივრცის ყველა დონეზე უნდა გამოირიცხოს მისი იგნორირება. სამწუხაროდ ამ მხრივ საქართველოში ყველაფერი ვერ არის რიგზე. უფრო მეტიც, ბოლო ათ წელიწადში მოხდა აღრევა შინაარსობრივად სხვადასხვა ტერმინებისაც კი – ტერმინი „უშიშროება“ ჩაანაცვლა ტერმინმა „უსაფრთხოება“.

ცნობილია ტერმინ „უშიშროების“ გამოყენების ისტორიული ტრადიცია – ქართული ავტორიტეტული ენათმეცნიერების მიერ დადგენილია შინაარსობრივად მისი ხმარების კონტექსტი [1], მაგრამ „ყოვლისმცოდნის“ იმიჯმორგებულმა მავანი გავლენიანი ადამიანების ვლუნტარისტული თვითნებობის შედეგად, ამ ბოლო პერიოდში, ძირძველი ქართული სიტყვა „უშიშროება“ თვითნებურად ამოცხადდა არასასურველ ტერმინად, პრაქტიკულად ამოაგდეს იგი ხმარებიდან და სანაცვლოდ მასმედიაში დაამკვიდრეს შინაარსობრივად მისგან განსხვავებული ტერმინი „უსაფრთხოება“ [1] ანუ დღეს უკვე ორი სხვადასხვა შინაარსის გამოსახატავად გამოიყენება ერთი ტერმინი. ეს ტენდენცია შეიძლება გასაგები ყოფილიყო ენათმეცნიერებს, ამ დარგის სპეციალისტებს, რომ წამოეწიათ საკითხი, მაგრამ, სამწუხაროდ, არასპეციალისტები და მედროვენი აქტიურობენ და საზოგადოებას ახვევენ თავიანთ სუბიექტურ აზრს, რითაც ირღვევა ავტორიტეტული ენათმეცნიერების მიერ დადგენილი ენობრივი ნორმები და არსებული ისტორიული ტრადიცია. [2].

„უშიშროების“ და „უსაფრთხოების“ ტერმინების შინაარსობრივი სხვაობის თვალსაჩინოებისთვის საკმარისია „ინფორმაციული უშიშროებისა“ – „ინფორმაციული უსაფრთხოების“ შედარებაც.

ინფორმაციულ უშიშროებაში, პირველ ყოვლისა, მოიაზრება მტრის მიერ საზოგადოებაზე დესტრუქციული საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური ზემოქმედების შემცველი საფრთხეები, მუქარები, გამოწვევები, რისკები. აქედან გამომდინარეა, რომ ინფორმაციული უშიშროების მუდმივი ყურადღების ობიექტები უნდა იყოს:

- საზოგადოების საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური გარემო (როგორც ინფორმაციული სივრცის ნაწილის);

- საინფორმაციო რესურსები (მათ შორის, კულტურული, ისტორიული, ეროვნული ღირებულებების, ტრადიციების შესახებ);
- საზოგადოებრივი ცნობიერების ფორმირების სისტემა (მსოფლმხედველობა, პოლიტიკური შეხედულებები, კულტურული და სულიერი ღირებულებები);
- საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების სისტემა;
- პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა მიღების სისტემა;
- ადამიანის ფსიქიკა და ქცევა და სხვა თანამდევი პრობლემები.

შესაბამისად, ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფაში (იხევე როგორც უშიშროების სხვა სფეროებში), ამ თვალსაზრისით, იგულისხმება, რომ ეროვნული უშიშროების საბჭოს აპარატი უწყვეტ რეჟიმში მუდმივი მონიტორინგის, სათანადო ანალიზისა და პროგნოზირების შემდეგ უნდა უმზადებდეს და აწოდებდეს უმაღლეს ხელისუფლებას (ქვეყნის პრეზიდენტს, მთავრობის მეთაურს, პარლამენტის თავმჯდომარეს) მოსალოდნელი საფრთხეების თავიდან აცილებისა და პრობლემის მოგვარების რეკომენდაციების რამდენიმე ვარიანტს, რის საფუძველზეც ხელისუფლებამ უნდა შეიმუშაოს ისეთი პოლიტიკა, გაატაროს ისეთ წინმსწრები ღონისძიებები, რაც პოტენციურ მსხვერპლს ანუ ქვეყნის მოსახლეობას თავიდან ააცილებს მოსალოდნელ საშიშროებას ანუ მოცემულ კომპონენტში უზრუნველყოფს ეროვნულ უშიშროებას.

რაც შეეხება „ინფორმაციულ უსაფრთხოებას“, მასში მოიაზრება ინფორმაციული სისტემების, ავტომატიზებული სისტემების, ამ სისტემების რესურსების, მონაცემთა ბაზების და სხვ. დაცვა ანუ საინფორმაციო-ტექნიკური ნაწილის, ადამიანის მიერ ხელფონურად შექმნილი ტექნიკისა და ტექნოლოგიების დაცვა. კიდევ უფრო მარტივად, კომპიუტერში პროგრამების ვირუსებისაგან დაცვა და სხვ. ანუ აქ ეროვნული და საერთაშორისო უშიშროების პრობლემების პოლიტიკურ გადაწყვეტაზე კი არ არის ლაპარაკი, არამედ უნდა დავიცვათ ტექნიკური უსაფრთხოების წესები. ისიც არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ „ინფორმაციული უსაფრთხოება“ „ინფორმაციული უშიშროების“ შემადგენელია.

აქედან გამომდინარე, ტერმინ „ინფორმაციულ უშიშროებაში“ იგულისხმება ინფორმაციულ სფეროში ქვეყნის ეროვნული ინტერესების (პიროვნების, საზოგადოების,

სახელმწიფოს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი მიზნების, მისწრაფებებისა და მოთხოვნილებების) დაცულობის მდგომარეობა მის ორ შემადგენელ არსებით ნაწილში – საინფორმაციო-ფსიქოლოგიურ უშიშროებასა და საინფორმაციო-ტექნიკურ უსაფრთხოებაში, რასაც განსაზღვრავს ადამიანისა და მოქალაქის უფლებებისა და თავისუფლებების პრინციპებზე აგებული პიროვნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესების გაწონასწორებული ერთობლიობა. ანუ ძალიან მარტივად, რომ ითქვას ინფორმაციითა და ინფორმაციული ინფრასტრუქტურით განპირობებული უშიშროების ობიექტზე ზიანის მიყენების შეუძლებლობა.

სამწუხაროდ, მიღებული კანონი „ინფორმაციული უსაფრთხოების შესახებ“ [3] ცალმხრივია, რეალურად არ ასახავს ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფაში არსებულ პრობლემებს. კანონი ეხება მხოლოდ „კიბერუსაფრთხოების“ განხორციელების სამართლებრივ და ინსტიტუციურ საფუძვლებს, კრიტიკული ინფრასტრუქტურის დაცვას და არა იმ ამოცანებს, რაც დღეს დგას საქართველოს ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით ანუ კანონი ეხება ინფორმაციული უშიშროების მხოლოდ ერთ კომპონენტს.

ამ ნაწილში იგრძნობა გარკვეულად ამერიკული დოკუმენტების გაუაზრებელი გავლენა. არაა გათვალისწინებული ის, რომ ამერიკელებმა ეტაპობრივად გაიარეს გრძელი გზა და თვისობრივად და ხარისხობრივად ახლა ისინი განვითარების სულ სხვა, მაღალ საფეხურზე იმყოფებიან,¹ შესაბამისად, მათ წინაშე მდგარი მიზნები და

---

¹ **რონალდ რეიგანის** (1911–2004) ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ (აშშ-ის პრეზიდენტი 1981–1989 წლებში) პრინციპულად ახლებური დატვირთვა შეიძინა ინფორმაციულმა ზემოქმედებამ, მკვეთრად გაიზარდა ინფორმაციულ-ფსიქოლოგიური ზემოქმედების, ფსიქოლოგიური ოპერაციების როლი აშშ-ის ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის სისტემაში. რეიგანმა თეთრ სახლში მოსვლისთანავე წამოაყენა ეროვნული უშიშროების თავისი სტრატეგია, რომელიც დიპლომატიური, ეკონომიკური, სამხედრო და ინფორმაციული კომპონენტებისაგან შედგებოდა. 1983 წლის იანვარში მან ხელი მოაწერა №77 დირექტივას „ეროვნული უშიშროების მიზნებთან

ამოცანები შინაარსობრივად, ხარისხობრივად და ტექნოლოგიურად სრულიად განსხვავდება საქართველოსაგან, რომელიც რუსეთის აგრესიული მისწრაფებების სამიზნეა და მოითხოვს ეროვნული უშიშროების უზრუნველსაყოფად, სპეციფიკის გათვალისწინებით შესაბამისი კონტრზომების გატარებას.

ამჟამად ამერიკის შეერთებული შტატები წამყვანი სახელმწიფოა, დომინირებს მსოფლიოს საინფორმაციო სივრცეში, მაგრამ საქართველოს წინააღმდეგ წარმოებულ საინ-ფორმაციო ომში რუსეთის მიერ გამოყენებული ინფორმაციული იარაღი და ბრძოლის მეთოდები პირდაპირ ქართულ სპეციფიკაზეა მორგებული. საქართველოში რუსეთის ბატონობისა და რუსული სპეცსამსახურების საქმიანობის ორასწლოვანი გამოცდილების შედეგად, დღეს მსოფლიოში რუსებზე უკეთ, მეცნიერულად, ზედმიწევნით, ნიუანსურადაც კი, არავინაა მცოდნე ქართველების ფსიქიკის, ქცევის, ტრადიციების, კულტურული და სულიერი ღირებულებებისა ანუ რუსეთს ძალზე ეფექტურად შეუძლია გამოიყენოს ინფორმაციული იარაღით ზიანის მიყენების მთავარი ფაქტორი - ცნობიერებით მანიპულაცია ანუ საქართველოს მოსახლეობის ინდივიდუალურ, ჯგუფურ და მასობრივ ცნობიერებაზე ზემოქმედების გზით შიდაწილის სასურველ შედეგს (და თუ როგორ წარმატებებს აღწევენ კარგად გამოჩნდა ქართველების მიერ დამოუკიდებელი სახელმწიფოს აღდგენის ორივე მცდელობის დროს, როგორც 1918–1921 წლებში, ისე ჩვენი ისტორიის ბოლო წლების განმავლობაში).

ასეთ ვითარებაში, რუსეთისგან თავდასაცავად, ჩვენთვის კიბერუსაფრთხოება კი, ნამდვილად მნიშვნელოვანია და აუცილებლად მოითხოვს ჩვენ აქტიურობას,² მაგრამ

დაკავშირებული საზოგადოებრივი დიპლომატიის სახელმძღვანელო“. იმ პერიოდში უახლესი ინფორმაციული ტექნოლოგიების გამოყენებით დაიწყო გლობალური ომების ერა მთელი სახელმწიფოებრივი სტრუქტურების საქმიანობის კოორდინაციის საფუძველზე, ადამიანების (ერების) საზოგადოებრივი შეგნების სასურველი გზით წარმართვისათვის.

² ავტორმა ამ პრობლემის შესახებ ჯერ კიდევ 2002 წელს გააკეთა მოხსენება ჯორჯ მარშალის უშიშროებისა და საერთაშორისო ურთიერთობების შემსწავლელი ევროპული

ყურადღების გარეშე არ უნდა დაგვრჩეს მტრის მიერ ჩვენს წინააღმდეგ გამოყენებული, ქართულ სპეციფიკაზე ვირტუოზულად მორგებული, არანაკლებ მნიშვნელოვანი, უმნიშვნელოვანესიც კი – უკანონო საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური იარაღის ფაქტორი, რაც სერიოზულ საშიშროებაა ჩვენი ეროვნული ინტერესების, პიროვნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოსათვის, საერთოდ, ინდივიდუალური, ჯგუფური და საზოგადოებრივი ცნობიერებისათვის, მათ შორის, პიროვნებისა და მოქალაქის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებებისათვის სულიერი ცხოვრებისა და ინფორმაციული საქმიანობის სფეროში და სხვ.

მცირე ანალიზიც საკმარისია იმის გასარკვევად, რომ "ინფორმაციული უსაფრთხოების შესახებ" კანონით გათვალისწინებული უარყოფითი შედეგები და მტრის მიერ ქვეყნისთვის მიყენებული პირდაპირი ზარალი (მაგალითად, ინფორმაციული ინფრასტრუქტურის ფიზიკური დაზიანების გამოსწორება და ინფორმაციული რესურსების აღდგენა) მაინც კიდევ შედარებით იოლი შესაფასებელი და მოსაგვარებელია.

მაგრამ, ამ დროს, რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, გაცილებით ძნელი შესაფასებელია კრემლის მიერ ჩვენი ქვეყნის წინააღმდეგ წარმოებულ საინფორმაციო-ფსიქოლოგიურომში წაგების შედეგად მიღებული პოლიტიკური თუ იდეოლოგიური ზარალი, აუნაზღაურებელი კოლოსალური დანაკარგებით, ერთი რამ ფაქტია, საქართველოს ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის პოლიტიკაში დილემანტების მიერ გაკეთებული არასწორი აქცენტების გამო საქართველოს მოსახლეობის დიდი ნაწილია მოქცეული ჩვენს წინააღმდეგ გამოყენებული რუსეთის ამ მთავარი იარაღის მოქმედების არეალში. ამის ცოდნას და გააზრებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ჩვენი ქვეყნის ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფისათვის.

ცენტრის კონფერენციაზე „კიბერ განზომილება, როგორც ეროვნული უშიშროებისათვის მუქარების ჩანასახი.“ მიუხეხნი, გერმანია. 2002 წლის 02-05 დეკემბერი. www.marshallcenter.org/

ხერხეულ გაცნობითაც კარგად ჩანს, რომ 2000 წლის სექტემბერში **ვლადიმერ პუტინის**³ ხელმოწერილ რუსეთის საინფორმაციო უშიშროების დოქტრინაში [4] წამყვანი ადგილი სწორედ საინფორმაციო-ფსიქოლოგიურ ომს უკავია. იგი რუსეთის სახელმწიფოს მართვის პროცესში მუდამ უდიდეს ყურადღებას უთმობდა და უთმობს ინფორმაციული ომის პრობლემებს. სულ ახლახან, კიდევ ერთხელ დააყენა დღის წესრიგში რუსეთის ინფორმაციული უშიშროების სრულყოფისა და ამ მიმართულებით დაფინანსების გაზრდის აუცილებლობის საკითხი 2020 წლამდე, ხელი მოაწერა შესაბამის დოკუმენტსაც [5, 6, 7] (სხვათაშორის საქართველოს წინააღმდეგ წარმოებული შეფარული თუ დაუფარავი ინფორმაციული იარაღის არსენალი, სულ ახლახან გაამდიდრა ქართულ ენაზე რადიოსადგურის ამოქმედებით, რაზედაც სოლიდური თანხები იხარჯება) [8, 9, 10].

აქედან გამომდინარე, ვინაიდან სწორედ პუტინის რუსეთისაგან გვიწევს თავდაცვა, კარგად ჩანს იმის აუცილებლობა, რომ საჭიროა აქცენტები გაძლიერდეს ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფაზე და შემუშავდეს შესაბამისი სტრატეგია (დოქტრინა, კონცეფცია), სადაც, მათ შორის, ცხადია, როგორც ერთ-ერთი შემავალი კომპონენტი მნიშვნელოვან ადგილს დაიკავებს საინფორმაციო უსაფრთხოების პრობლემაც.

ამ ეტაპზე საქართველოს ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის მიმდინარე ამოცანებიდან, ინფორმაციული უშიშროების სტრატეგიაში უმთავრესი უნდა იყოს (ინფორმაციულ უსაფრთხოებასთან ერთად) სწორედ საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური უზრუნველყოფის ამოცანები ანუ:

- მოსახლეობის ფსიქიკის, სოციალური ჯგუფების, მოქალაქეების დაცვა დესტრუქციული საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური ზემოქმედებისაგან;
- ქვეყნის თავდაცვითუნარიანობის შესუსტების მიზნით, საქართველოს სახელმწიფოსადმი მტრულად განწყობილი პოლიტიკური ძალების მხრიდან, მოსახლეობის მიერ

---

³ **ვლადიმერ პუტინი** – რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტი – 2000–2008, პრემიერ-მინისტრი – 2008–2012 და კვლავ პრეზიდენტი 2012 წლიდან.

ინფორმაციის აღქმის პროცესებით მანიპულირების მცდელობებისათვის წინააღმდეგო ბის გაწევა;

- საინფორმაციო სივრცეში (გლობალურ, რეგიონულ, სუბრეგიონულ, ეროვნულ და სხვ.) საქართველოს ეროვნული ინტერესების, მიზნებისა და ღირებულებების დაცვა;

- ეროვნული უშიშროების უმნიშვნელოვანესი პრობლემებისადმი საქართველოს საზოგადოებრიობის დამოკიდებულების მუდმივი მონიტორინგი (საქართველოს მოსახლეობის ფსიქიკური მდგომარეობის, საზოგადოებრივი აზრის დიაგნოსტიკა).

ინფორმაციული უშიშროების დასახასიათებლად, მისი ანალიზისა და პროგნოზირებისათვის უნდა გამოიყოს ინდიკატორთა ორი ძირითადი ჯგუფი:

1. ინდიკატორები, რომლებიც ასახავენ საქართველოს ეროვნული უშიშროების საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური უზრუნველყოფის ამოცანების დონეს, ხარისხსა და საიმედოობას. შესაბამისად, ინდიკატორები, რომლებიც საშუალებას იძლევა შეფასდეს ინფორმაციული უშიშროების დადგენილი პარამეტრების დარღვევის ალბათობა და ამით გამოწვეული ზარალი (ცნობიერების დაზიანება, პიროვნების იდენტიფიკაციის გზებისა და ფორმების დარღვევა, ინდივიდის მექსიერების მატრიცას გარდაქმნა და სხვ.).

2. ინდიკატორები, რომლებიც ასახავენ ინფორმაციული ინფრასტრუქტურის⁴ განვითარების დონეს და მის ორგანიზაციულ-ტექნიკურ გამართულობასა და მზადყოფნას;

---

⁴ ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფაში უმნიშვნელოვანესი როლი აკისრია ინფორმაციულ ინფრასტრუქტურას, რომელიც მოიცავს უფრო ფართო არეს, ვიდრე ინფორმაციის გადაცემის, შენახვის, მონაცემთა დამუშავების და გავრცელების პროგრამულ-ტექნიკური კომპლექსებია. ახალი ინფორმაციული ტექნოლოგიები საშუალებას იძლევა, შეიქმნას ისეთი ინტეგრირებული საინფორმაციო სივრცე, რომელშიც ორგანულად შეთავსებულია ქვეყნის ინფორმაციზაციის, მათ შორის, კომპიუტერიზაციისა თუ სოციალური ქსელების, სატელევიზიო და სატელეფონო სისტემებისა და მასმედის ფუნქციები. ამ ინფრასტრუქტურის პოტენციური აბონენტი საზოგადოების ყველა წევრია, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ.

შესაბამისად, ინდიკატორები რომლებიც საშუალებას იძლევა შევასდეს ინფორმაციული უსაფრთხოების დადგენილი პარამეტრების დარღვევის ალბათობა და ამით გამოწვეული ზარალი.

საქართველოს საინფორმაციო სივრცის უშიშროების უზრუნველსაყოფი უმნიშვნელოვანესი სადღეისო ამოცანაა: საქართველოს ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფის სტრატეგიის შემუშავება; ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფის სფეროში სახელმწიფო ორგანოების კოორდინირებული საქმიანობის სათანადო დონეზე აწყობა; ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფის სფეროში სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების უფლებამოსილებათა განსაზღვრა; ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფის სისტემის საკანონმდებლო და ნორმატულ-სამართლებრივი მხარდაჭერა საერთაშორისო კანონმდებლობის გათვალისწინებით; ეროვნული უშიშროების საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური უზრუნველყოფის სისტემის ეფექტური ფუნქციონირება; ინფორმაციული უშიშროების უზრუნველყოფის სფეროში არასახელმწიფო კომპონენტის განვითარებისათვის სათანადო პირობების შექმნა, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობაზე ეფექტური სამოქალაქო კონტროლის განხორციელება.

ლიტერატურა:

References:

1. qarTuli enis ganmartebiTi leqsikoni. saredaqcio kolegia: arn. Ciqobava (mT. redaqtori), ir. abaSiZe, r. metreveli, S. ZiZiguri, m. WabaSvili. Tbilisi, saqarTvelos mecnierebaTa akademia, enaTmecnierebis instituti, qarTuli sabWoTa enciklopedia, 1986.
2. henri kupraSvili. erovnuli usafrTxoeba Tu erovnuli uSiSroeba?! Tbilisi, „universali“, 2014.
3. informaciuli usafrTxoebis Sesaxeb. saqarTvelos kanoni. saqarTvelos parlamenti. miRebis TariRi 05/06/2012, cvlilebebis TariRi 24/12/2013.
4. Доктрина информационной безопасности Российской Федерации. "Российская газета", http://www.rg.ru/OFCIAL/DOC/MIN_AND_VEDOM/MIM_BEZOP/DOCTR.SHTM (bolo Sesvla 07.12.2014)

5. Путин обозначил четыре направления в сфере информационной безопасности. 1 октября 2014, <http://www.vesti.ru/doc.html?id=2012558> (bolo Sesvla 07.12.2014)
6. Путин определил политику информационной безопасности России. <http://www.km.ru/v-rossii/2013/08/01/vladimir-putin/717083-putin-opredelil-politiku-informatsionnoi-bezopasnosti-ross> (bolo Sesvla 07.12.2014)
7. Путин увеличивает расходы на пропаганду. Информационно-аналитический портал Грузия Online, 23.09.2014 <http://www.apsny.ge/2014/pol/1411526549.php> (bolo Sesvla 07.12.2014)
8. Россия запустила в Грузии пропагандистскую радиостанцию на грузинском языке. Информационно-аналитический портал Грузия Online, 11.11.2014, <http://www.apsny.ge/2014/mil/1415747542.php> (bolo Sesvla 07.12.2014)
9. rusuli radiosadguri „SPUTNIK“ saqarTveloSi mauwyeblobas iwyebs. samauwyeblo kompania rusTavi 2. <http://rustavi2.com/ka/news/3172> (bolo Sesvla 07.12.2014)
10. GNCC-im rusulenovani radiosadgur „sputnikis“ mauwyeblobis samarTlebrivi sakiTxis Seswavla daiwyo. Journ. „zeti“, http://zeti.ge/menu_id/2/id/602/ (bolo Sesvla 07.12.2014)

Henri Kuprashvili

PROBLEMS IN PROVIDING INFORMATION SECURITY

Summary

The problem of Informational Security should be the priority in Georgia. It should be prevented from being ignored at all levels of the State. In this regard, unfortunately not everything is fine in Georgia. Moreover, in the last ten years the content of the different terms were mixed – the term “Security” has been replaced by the term "Safety".

As the Russian president V. Putin during the information warfare is intensely focused on information-psychological factors and quite successfully uses it to influence on consciousness of the Georgian population, and as we have to defend ourselves from Putin's Russia, it is necessary to focus on strengthening information security and to develop information security appropriate strategy (doctrine, the concept). Where one of the important place will have the Informational Safety problem as one of the component.

Keywords: National security, Information security, Information safety

Reviewer: Professor Otar Kochoradze, Georgian Technical University

Генри Купрашвили

ПРОБЛЕМЫ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Резюме

Особенное внимание к проблеме информационной безопасности обуславливает серьезные недостатки в обеспечении национальной безопасности Грузии. Должно быть исключено её игнорирование во всех уровнях государственного пространства. К сожалению, в этом отношении, не всё в порядке в Грузии.

Ключевые слова: Национальная безопасность, информационная безопасность

Рецензент: Профессор Отар Кочорадзе, Грузинский технический университет

УДК 351/354

Сергей Левченко
ПУТИ И ВОЗМОЖНОСТИ МОДЕРНИЗАЦИИ
СИСТЕМЫ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

Рассмотрены существующие проблемы и перспективные направления модернизации системы публичного управления в Украине. Сделан акцент на необходимости изменения отношений управленческой системы с внешней средой, в частности, благодаря изменению стиля и методов управленческой деятельности, увеличению социальной ответственности управленческих кадров, содействию развитию гражданского общества и публично-частного партнерства.

Ключевые слова: модернизация, публичное управление, социальная эффективность, социальная ответственность, гражданское общество, партнерство, инновации.

Постановка проблемы. Социальные трансформации, происходящие в украинском обществе в последние годы, в полной мере обнажили недостатки существующей системы публичного управления: ее «раздутость», неэффективность, оторванность от потребностей и интересов общества, неразвитость демократических процедур управления. Именно поэтому значительная часть современных ученых соглашается с мнением, что ключевой проблемой современной Украины является несоответствие содержания управленческой деятельности существующим социальным требованиям и потребностям [3; 4]. Исследователи отмечают, что существующая в Украине система управления уже не только не способна реагировать на глобальные изменения и направлять их развитие в направлении желаемых для общества социально-экономических преобразований, но и толковать текущие социальные процессы и правильно оценивать перспективы развития государства и общества [5, 7]. Именно поэтому насущной становится проблема внедрения новой модели публичного управления, адекватной общественным ожиданиям и реалиям современности.

Анализ последних исследований и публикаций. Вопрос адаптации новых моделей публичного управления к отечественной практике находят отражение в трудах многих украинских ученых, в частности, В. Бакуменко, В. Дзюндзюка, Д. Карамышева, В. Князева, В. Корженко, Е. Крутий, В. Мартыненко, Д. Олейника, А. Радченко, Ю. Шарова и др. Между тем, современные геополитические процессы и вызовы, с которыми сталкивается Украина в последние несколько

лет, требуют новых научно обоснованных подходов к модернизации системы публичного управления.

Исходя из этого, *целью статьи* является определение основных направлений модернизации системы публичного управления на современном этапе развития общественных отношений в Украине.

Изложение основного материала. В течение последних двадцати лет в научных и политических кругах Украины идут разговоры о необходимости проведения административной реформы и модернизации системы государственного управления. Толчком для них стало принятие в конце 1990-х годов Конституции Украины [9] и Концепции административной реформы Украины [11], целью которой было создание такой системы государственного управления, которая обеспечила бы становление Украины как высокоразвитого, правового европейского государства с высоким уровнем жизни, социальной стабильности, культуры и демократии, близким к потребностям и запросам людей.

Однако до сих пор административная реформа так и не завершена, а задекларированные цели так и не были достигнуты. В значительной степени это связано с тем, что процессы формирования новых организационно-управленческих структур основывались не на повышении эффективности работы институтов власти, формировании нового стиля управления, сколько на бюрократизации и стандартизации управленческой деятельности. В первую очередь это привело к росту общего количества управленцев, усложнению механизмов взаимодействия с общественными объединениями и организациями, увеличению надзорных функций государства при одновременном снижении уровня общей и персональной ответственности чиновников за конечные результаты своей деятельности. При этом заметно снизился уровень прогнозирования и планирования ожидаемых социальных изменений и видение стратегических перспектив развития государства. Старая система управления оказалась не способной ориентироваться на социальные потребности и интересы, что привело к резкому росту недоверия к власти. При этом в 2010 - 2013 гг. стала проявляться тенденция сокращения прав и свобод граждан, следствием чего стал рост социальной напряженности в обществе и революционные события начала 2014 г.

Потребность в модернизации системы публичного управления проявилась с новой остротой. Между тем, несмотря на принятие новым руководством Украины Стратегии устойчивого развития «Украина - 2020», одним из ключевых направлений которой было

признано «построение прозрачной системы государственного управления, создание профессионального института государственной службы, обеспечения ее эффективности» [12], попытки реформирования системы пока не дают желаемого эффекта. Изучение характера доминирующих социальных настроений относительно эффективности публичного управления показал, что наиболее провальным в этом плане стала неразвитость реальных механизмов обратной связи и общественного контроля деятельности органов публичного управления, отсутствие публично-частного партнерства в процессе постановки и реализации целей социально-экономического и развития [1]. В значительной степени это связано с тем, что реформы заикнулись на решении внутренних проблем управления (изменение руководящих кадров, сокращение штатов и т.д.) и не повлияли на повышение эффективности управленческого влияния на основные сферы жизнедеятельности общества, а также не учитывали состояния объекта управления.

Именно поэтому сложилась объективная потребность перевода вектора реформ системы публичного управления на новую траекторию развития, связав их не только с развитием самих органов власти, а и с социально-экономическим развитием украинского общества. Это вызывает необходимость внедрения новой научно обоснованной модели публичного управления, которая позволит поднять на современный уровень качество и эффективность управленческой деятельности. Причем во время реформирования важно обеспечить систематическое и целенаправленное, приведение методов публично-управленческой деятельности в соответствие с возникающими внутренними и внешними вызовами, а также потребностями развития общества. Среди таких вызовов исследователи определяют отсталую структуру экономики, коррупцию в органах публичного управления на всех уровнях, деградацию науки и образования, технологическую отсталость, духовный вакуум, разрушение нравственных и культурных основ жизнедеятельности общества, аномию, рост девиантных настроений и т.д. [1; 4, 10].

Новая концептуальная модель публичного управления должна внедряться по нескольким ключевым направлениям.

1. Обеспечение постоянного учета в управленческой деятельности изменений объекта управления, мониторинга проблем и противоречий, выработки своевременных мер по их решению на основе дальнейшей демократизации политической системы и активизации участия украинских граждан в управленческой деятельности. Причем модернизация управленческой деятельности должна быть нацелена на

консолидацию украинского социума, его объединение на основе общих ценностей и целей развития.

2. Содействие развитию социального капитала. Система публичного управления должна описываться не только в рамках таких категорий как «эффективность» и «результативность», на что сейчас акцентировано основное внимание центральных органов исполнительной власти, но и в контексте понятий «справедливость», «социальное благополучие», «социальное развитие», «социальная ответственность». Между тем, последним качествам социальных отношений при реформировании системы публичного управления в Украине в настоящее время уделяется недостаточное внимание. В связи с этим развитие социального капитала и человеческого потенциала, предотвращение и разрешение острых социальных конфликтов, преодоление социальной напряженности приобретают в современных условиях приоритетное значение и становятся главными целевыми ориентирами и критериями эффективности модернизации всей системы публичного управления.

Также при модернизации публичного управления большое значение имеет проблема гармоничного встраивания социальной сферы в рыночные отношения, чтобы социально значимые услуги были доступны населению, а их качество соответствовало современным стандартам. Поэтому от того, как произойдет реформирование пенсионной системы, здравоохранения, жилищно-коммунального хозяйства, системы социального обеспечения населения в немалой степени будет зависеть стабильность в обществе и доверие к органам публичного управления.

Новый подход к управлению социальной сферой заключается в том, что ключевое место должно отводиться повышению взаимной ответственности различных уровней власти и самих граждан в реализации социальной политики.

3. Гибкость экономической политики. Стоит отметить, что для достижения значимого социального эффекта экономического развития и обеспечения ресурсов дальнейшего роста необходимо гибко сочетать различные управленческие стратегии экономического развития. С одной стороны, это предполагает стимулирование и государственную поддержку отраслей, находящихся на спаде (авиа- и машиностроение, химическая промышленность и т.д.), предоставления им более благоприятного режима развития. С другой стороны, необходимо обеспечить эффективное регулирование отраслей, которые находятся на стадии подъема (сегодня в Украине такими выступают сельское хозяйство и сфера высоких технологий), чтобы они выступили

локомотивами развития других сфер общественной жизни. Между тем, с укреплением экономики методы и масштабы государственного вмешательства в данные сферы должны сокращаться. Новая модель управления предполагает активное привлечение к регулированию экономических процессов общественных союзов и объединений, защищающих права потребителей и производителей товаров и услуг, а также других институтов гражданского общества, которые могут взять на себя часть функций, которые сейчас возложены на государственные институты.

4. Поддержка науки и инноваций. Отметим, что будущее Украины, успех всех преобразований, которые идут в стране, будет в значительной мере определяться развитием науки и высоких технологий, высоким качеством и уровнем конкурентоспособности системы образования. Исходя из этого, необходимым является не только повышение бюджетных расходов на поддержку этих отраслей, но и создание условий для привлечения внутренних и внешних инвестиций в центры передовой науки, технопарки. Также важным становится минимизация административного влияния на эти учреждения.

5. Внедрение новой управленческой культуры. Существенной проблемой на пути модернизации публичного управления являются противоречия между творческим «началом» государственных служащих (особенно представителей молодого поколения) и заорганизованностью, бюрократизацией деятельности большинства органов публичного управления в Украине. В связи с этим важными вопросами модернизации публичного управления становятся внедрение новых демократических методов и стиля управления, формирование нового стиля мышления, соответствующего новым требованиям. Ключевое значение в данной связи приобретает ориентация управленческих кадров не на мнение высшего руководства, а на ответственность за результаты своей работы перед гражданами.

Как отмечает Л. Васильченко, формирование новой управленческой культуры возможно на основе синтеза уже существующих управленческих парадигм, на объединении и приведения в соответствие с современными требованиями развития трех типов управленческих культур: административной, информационно-аналитической; гуманитарно-ориентированной [2, с. 24].

Основная гуманистическая идея реформирования системы управления базируется на признании того факта, что «локомотивом»

общественных изменений должна быть социально ответственная, творческая, свободная и независимая личность, которая должна получить максимальные возможности для реализации своего духовного и интеллектуального потенциала. Поэтому для создания современной модели публичного управления необходимо преодолеть устаревший стереотип государственной бюрократии, в основе которого лежит недоверие к человеку, неприятие инициативы, самостоятельности, самодеятельности, неординарности.

6. Развитие гражданского общества. Важное место в развитии украинского общества и государства принадлежит достижению высокого уровня самоорганизации населения, который формируется на основе зрелой гражданской позиции, чувстве гражданской ответственности и социальной активности. Без достижения данных качеств украинское общество не сможет решать сложные социальные задачи, связанные с решением большинства актуальных местных и многих проблем национального масштаба.

Построение разветвленной системы самоуправляющихся организаций позволит укрепить демократические принципы управления, способствовать развитию гражданского общества, и в конечном итоге содействовать модернизации всей системы публичного управления.

7. Децентрализация власти. Модернизация публичного управления предполагает не только перераспределение управленческих функций между государством и обществом, но и между властью и бизнесом, центром и регионами. Децентрализация государственного управления и передача части социально-экономических функций, которые сейчас находятся в ведении государства, органам местного самоуправления позволит значительно усовершенствовать всю систему управления, поднять ее эффективность на качественно новый уровень, приблизить к потребностям отдельных громад и людей.

8. Развитие государственно-частного партнерства. Он позволит сократить общее количество государственных служащих за счет передачи многих вспомогательных управленческих функций, которые ранее выполняли государственные органы, частным предпринимателям, бизнесу. Большую роль в его развитии играют такие его формы, как аутсорсинг, аренда, лизинг, государственные контракты, договоры о концессии. Создание крупных государственно-частных корпораций позволит аккумулировать национальные ресурсы экономического развития на наиболее прорывных направлениях, повышать конкурентоспособность украинских компаний на внешнем рынке. Развитие отношений между бизнесом и органами публичного

управления дает прямую выгоду не только двум сторонам взаимодействия, но и имеет большой социально значимый эффект, способствуя решению важных социальных, экономических, социально-культурных задач.

Отметим, что в мировой практике широко используется следующий алгоритм модернизации публичного управления: сначала основное внимание уделяется созданию нормативных основ деятельности и законодательству, затем формируются новые организационные институты управления, и только потом переходят к работе над технологиями повышения эффективности управленческой деятельности, основываясь на разработанной «идеальной» модели публичного управления.

Некоторые исследователи отмечают, что тормозом модернизации публичного управления в Украине является несовершенная правовая основа управленческой деятельности [13]. Так, в частности, указывается, что в настоящее время она крайне громоздкая, противоречивая, непоследовательная и не позволяет должным образом реализовать поставленные цели социально-экономического развития, повысить эффективность системы публичного управления. Решение проблемы усовершенствования нормативно-правовой базы публичного управления путем его модернизации состоит, по нашему мнению, с одной стороны, в создании более гибких механизмов взаимодействия различных органов власти, позволяющих лучше учитывать конкретные интересы всех уровней управления; с другой – в установлении более жесткой исполнительной дисциплины и ответственности за конечные результаты управленческих действий как в органах исполнительной власти, так и в органах местного самоуправления.

Такая нормативная система управленческой деятельности позволит высвободить инициативу и творчество при решении многих социальных и экономических задач государственного управления на различных управленческих уровнях, улучшить взаимодействие власти, бизнеса и общества, сократить лишние звенья управления, нейтрализовать возможности для коррупции и неправомερных действий на основе усиления контроля за деятельностью органов публичного управления со стороны граждан.

В то же время основной проблемой для современной Украины, по нашему мнению, является незавершенность двух последних этапов реформ. Это ставит на повестку дня вопрос реорганизации действующих институтов публичного управления, повышения их эффективности и результативности на основе новой модели

управленческой деятельности, соответствующей современным условиям. В организационном плане первостепенное значение имеет формирование новой системы взаимодополняющих управленческих приемов и методов, присущих демократическому стилю управления. В институциональном плане ключевое значение приобретает проблема соотношения справедливости, свободы и равенства (в том числе различных субъектов публичного управления) как главного условия социального развития, которая является, по сути, центральным звеном всех процессов самоорганизации общества и регулирования социальных взаимодействий.

Социальными субъектами проведения модернизации публичного управления могут выступать не только управленцы и депутаты разных уровней, но и промышленники и предприниматели, представители некоммерческих организаций и объединений, профессионально подготовленная молодежь. В ближайшем будущем новой движущей силой модернизации должны стать и представители отрасли высоких технологий и инноваций, ученые и предприниматели, из которых будут сформированы новые управленцы и национально ориентированная элита, способная решить социально-экономические, научно-технические, культурные и другие задачи, стоящие перед страной.

Выводы и перспективы дальнейших исследований.

Модернизация публичного управления в Украине является насущной общественно-политической и социально-экономической проблемой. Ее решение требует обеспечения демократического, социально ориентированного характера публичного управления, формирования новой управленческой культуры, базирующейся на приоритетности прав и свобод граждан над политической целесообразностью и экономической выгодой.

Построение реального социального государства, на основе интеграции государства и общества, сотрудничество разных общественных групп в интересах социально-экономического и социально-культурного развития, способного реализовать права украинцев на достойную жизнь является главной задачей модернизации системы публичного управления.

Таким образом, основными направлениями модернизации публичного управления на современном этапе развития общественных отношений в Украине являются: развитие современных методов государственного управления и внедрение новой демократической управленческой культуры; содействие развитию социального капитала; повышение уровня взаимодействия государственных,

региональных и местных органов публичного управления, государственных структур и общественных объединений; формирование социального партнерства и повышение взаимной ответственности власти и бизнеса на основе развития государственно-частного партнерства. При этом децентрализация, активное развитие гражданского общества становятся не менее важными задачами, чем административная реформа, а также повышение социальной ответственности и социальной эффективности публичного управления.

Особенности модернизации публичного управления на уровне отдельных органов власти будут рассмотрены в дальнейших исследованиях.

Литература

References:

1. Актуальний стан справ в українському суспільстві (травень 2015 р.) : Результати соціологічного дослідження Київського міжнародного інституту соціології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=529&page=2>
2. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника [Текст] / Л. В. Васильченко. – Х. : Основа, 2007. – 170 с.
3. Ворона П. В. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / П. В. Ворона, А. М. Мучник. – Вид. 2-е, переробл. й допов. – Полтава : Шевченко Р. В., 2010. – 100 с.
4. Глобальні виклики сучасності. Суспільно-географічний вимір [Текст]: монографія / [Б. П. Яценко та ін.; за ред. В. К. Кіптенко, Б. П. Яценка]; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К.:Київ. ун-т, 2012.-255 с.
5. Громадянське суспільство в Україні за доби глобалізації: ціннісно-нормативне та інституційне забезпечення його розбудови [Текст] / О. Білий [та ін.]; відп. ред. А. Єрмоленко; Міжнар. фонд "Відродження", Ін-т ліберал. сусп-ва; Ін-т філос. ім. Григорія Сковороди НАН України; Укр. феноменол. т-во. – К. : [б.в.], 2007. – 317 с.
6. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні [Текст] : підручник / [І. І. Бодрова та ін.]; за ред. канд. юрид. наук, доц. С. Г. Серьогіної; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х. : Право, 2011. – 360 с.
7. Євтушенко О. Н. Державна влада і місцеве самоврядування в політичній системі суспільства : монографія / О. Н. Євтушенко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – 513 с.

8. Конституція України // ВВР України . – 1996. – № 30. – Ст. 141.
9. Левенець Ю. А. Держава у просторі громадянського суспільства [Текст] / Ю. А. Левенець ; НАН України ; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. – К. : Освітня книга, 2006. – 272 с.
10. Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності [Текст] / О. Г. Аркуша [та ін.] ; ред. кол. В. М. Литвин [та ін.] ; Нац. акад. наук України ; Ін-т історії України ; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К. : Ніка-Центр, 2008. – 988 с.
11. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України № 810/98 від 22 липня 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/810/98/print1434892544187603>
12. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
13. Проблеми адміністративно-правового забезпечення оптимізації державного управління в Україні на сучасному етапі [Текст] : наук. доп. від. проблем держ. упр. та адмін. права (за результатами дослідж. план. теми: "Адміністративно-правові проблеми оптимізації державного управління в Україні") / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; [підгот.: Андрійко О. Ф. та ін.] ; за заг. ред. О. Ф. Андрійко. – Київ : [б. в.], 2014. – 39 с.

Рецензент: професор Вячеслав Дзюндзюк, заведуючий кафедрою політології і філософії Харківського регіонального інститута державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, доктор наук по державному управлінню.

სერგეი ლევჩენკო

უკრაინაში საჯარო მართვის სისტემის მოდერნიზაციის
გზები და შესაძლებლობები

რეზიუმე

განხილულია უკრაინაში საჯარო მართვის სისტემის მოდერნიზაციის პერსპექტიული მიმართულებები და არსებითი პრობლემები. აქცენტი კეთდება მმართველობითი სისტემის არსებულ გარემოსთან დამოკიდებულების ცვლილების აუცილებლობაზე, კერძოდ, მმართველობითი მოღვაწეობის

სტილისა და მეთოდების ცვლილებაზე, მმართველი კადრების სოციალური პასუხისმგებლობის გაზრდაზე სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებისა და საჯარო-კერძო პარტნიორობის განვითარებისთვის ხელშეწყობაზე.

საკვანძო სიტყვები: მოდერნიზაცია, საჯარო მართვა, სოციალური ეფექტიანობა, სოციალური პასუხისმგებლობა, სამოქალაქო საზოგადოება, პარტნიორობა, ინოვაციები.

რეკვენზენტი: პროფესორი ვიაჩესლავ ძიუნძიუკი, სახელმწიფო მართვის მეცნიერებათა დოქტორი, უკრაინის პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო მართვის ეროვნული აკადემიის ხარკოვის რეგიონალური ინსტიტუტის პოლიტოლოგიისა და ფილოსოფიის კათედრის გამგე.

Sergiy Levchenko

WAYS AND POSSIBILITIES OF MODERNIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE

Summary

The existing problems and future directions of modernization of public administration in Ukraine. Make necessary changes focus on relationship management system with the environment, in particular by changing the style and methods of management, increase social responsibility management personnel, to promote the development of civil society and public-private partnerships.

Keywords: modernization, public administration, social efficiency, social responsibility, civil society, partnership, innovation.

Reviewer: Professor Viacheslav Dziundziuk, doctor of sciences, Head of Political Science and Philosophy Chair of Kharkiv Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine

მაია ამირგულაშვილი
სამოქალაქო საზოგადოება და პოლიტიკური
კულტურა

თანამედროვე მსოფლიოში დემოკრატიული მთავრობა წარმოუდგენელია სამოქალაქო საზოგადოების გარეშე და თავის მხრივ, სამოქალაქო საზოგადოებაც განაპირობებს დემოკრატიულობის მაღალ ხარისხს. მთავარი განმსაზღვრელიც საზოგადოების პოლიტიკური კულტურის ამადლებაა პოლიტიკური სოციალიზაციის საფუძველზე. სამოქალაქო საზოგადოება ის არენაა, სადაც ადამიანები ნებაყოფლობით, სამოქალაქო ინიციატივის საფუძველზე ერთიანდებიან. სამოქალაქო საზოგადოების მთავარი მისია მოქალაქეთა ინტერესების პრაქტიკულაცია და მათი უფლებების დაცვაა.

საკეანძო სიტყვები: სამოქალაქო საზოგადოება, პოლიტიკური კულტურა, სოციალიზაცია.

დღეს ბევრს საუბრობენ სამოქალაქო საზოგადოების როლის და ფუნქციის შესახებ დემოკრატიული რეფორმების ხელშეწყობისა და ქვეყნის ტრანსფორმაციის საქმეში. სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობა მთელ მსოფლიოში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს და დიდ როლს თამაშობს როგორც სოციალური, ასევე პოლიტიკის შექმნისა და განხორციელების ყველა ეტაპზე. უფრო მეტიც, მსოფლიო წამყვანი ქვეყნების ბოლო დროინდელი ტენდენციების მიხედვით, სამოქალაქო საზოგადოებრივი გაერთიანებები თვითონ იღებენ ვალდებულებასა და პასუხისმგებლობას არა მხოლოდ სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებისათვის, არამედ აქტიურად არიან ჩართულნი ყველა იმ ინიციატივაში, რომლებიც სოციალურ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ თუ კულტურულ პოლიტიკაზე ახდენს ზეგავლენას.

თანამედროვე მსოფლიოში დემოკრატიული სახელმწიფო წარმოუდგენელია სამოქალაქო საზოგადოების არსებობის გარეშე და თავის მხრივ, სამოქალაქო საზოგადოებაც განაპირობებს დემოკრატიულობის მაღალ ხარისხს. განვითარებული სამოქალაქო საზოგადოება უზრუნველყოფს ჯანსაღი და დაბალანსებული პოლიტიკური პროცესების მიმდინარეობას. ჯანსაღი პოლიტიკური პროცესი კი იმით არის

კარგი, რომ მეტ-ნაკლებად ითვალისწინებს ყველა ინტერესთა ჯგუფის შეხედულებასა და მისწრაფებებს.

მაინც რა არის სამოქალაქო საზოგადოება? სამოქალაქო საზოგადოების ცნების შინაარსი მოიცავს არასახელმწიფოებრივი ურთიერთობების მთელ ერთობლიობას – ეკონომიკურს, სოციალურს, კულტურულს და მათ შორის, რელიგიურსაც. სამოქალაქო საზოგადოება ესაა მოქალაქეთა მიერ ნებაყოფლობით ჩამოყალიბებული ასოციაციების და ორგანიზაციების სფერო, რომელსაც იცავს კანონი მის საქმიანობასა და მოღვაწეობაში სახელმწიფოს მხრიდან პირდაპირი ჩარევისაგან. სამოქალაქო საზოგადოებაში მოქმედებენ პირები, სოციალური ჯგუფები, გარკვეული ინტერესების ჯგუფები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, ელიტარული ჯგუფები და სხვ, რომელთაც გააჩნიათ უნარი და საშუალება გავლენა მოახდინონ როგორც საზოგადოებაზე, ისე ხელისუფლებაზე. სამოქალაქო საზოგადოება არსებობს იმ ინტერესთა მრავალფეროვნების ფორმით, რომელთა არსებობის უფლებას ეს საზოგადოება ცნობს.

სამოქალაქო საზოგადოება ის არენაა, სადაც ადამიანები ნებაყოფლობით, სამოქალაქო ინიციატივის საფუძველზე ერთიანდებიან და ახორციელებენ კოლექტიურ ძალისხმევას საერთო ინტერესების განსახორციელებლად. სამოქალაქო საზოგადოების მთავარი მისიაა მოქალაქეთა ინტერესების არტიკულაცია და მათი ინტერესების დაცვა.

პოლიტიკური კულტურა საერთო კულტურის ნაწილია, რომელიც ეფუძნება სოციალური და პოლიტიკური მოვლენების ისტორიულ გამოცდილებას, პოლიტიკურ სისტემასთან დაკავშირებულ გრძნობებს, ცოდნას, ქმედებებს, რომლებიც განსხვავებულ პოლიტიკურ ორიენტაციასა და ქცევაში პოულობს გამოხატულებას.

პოლიტიკური კულტურა ესაა საზოგადოების პოლიტიკური ქცევის მოდელი, რწმენათა და პრაქტიკული მოღვაწეობის ერთობლიობა, რომლებიც ასახავენ საზოგადოებრივ ცხოვრებას და ხალხს უყალიბებენ გარკვეულ მრწამს იმის თაობაზე, თუ როგორი უნდა იყოს საზოგადოება და რა მიმართულებით უნდა განვითარდეს იგი.

საქართველოში სამოქალაქო საზოგადოებაზის ფორმირებაზე საუბარი აქტუალური გახდა საბჭოთა სისტემის რღვევის პერიოდიდან და იგი თანმდევ მოვლენად იქცა არა მარტო ქართულ, არამედ მთლიანად პოსტკომუნისტური

საზოგადოებისათვის. თუმცა სამოქალაქო საზოგადოების ცალკეული ინსტიტუტების ჩამოყალიბება დაიწყო მე-19 საუკუნიდან. პირველი სამოქალაქო ორგანიზაციები უმეტესად ფოკუსირებულნი იყვნენ კულტურულ და საგანმანათლებლო მოღვაწეობაზე. ასევე არსებობდნენ სხვადასხვა საქველმოქმედო, პროფესიული ნიშნით გაერთიანებული საზოგადოებები. ამავე პერიოდში ჩნდება პრესაც.

დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვის ფენომენმა განაპირობა საქართველოს საზოგადოების არნახული აქტივობა და კონსოლიდაცია ეროვნული ძალების გარშემო. საქართველოში იწყება მოქალაქეთა ახალი ინტერესებისა და მისწრაფებების ჩამოყალიბება.

“ჯერ თავისუფლება და მერე დემოკრატია” – ასეთი ფრაზით ხელმძღვანელობდა ზვიად გამსახურდია. მისი ძალა და მისადმი საზოგადოების მხარდაჭერა კომუნიტური საზოგადოებისადმი მკვეთრი დაპირისპირებულობის, იმპერიასთან ბრძოლით და, რაც მთავარია, ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლით იყო განპირობებული. მაგრამ ცხოვრებამ ცხადყო, რომ ერთია დაუპირისპირდე არსებულს, და მეორეა, რეალურად, ცივილიზებული გზით მოახდინო ძველის დემონტაჟი და ააშენო ახალი. პირველ პრესიდენტს გაუჭირდა ეროვნული და სოციალური პროცესების ემოციური აღქმიდან რაციონალურზე გადასვლა.

ტერმინის “სამოქალაქო საზოგადოების” განმარტებისას, დიდ ნაწილი თანხმდებოდა, რომ იგი გულისხმობს მოქალაქეთა აქტიურ და მოტივირებულ ჯგუფს, რომელიც ცდილობს მიაღწიოს დასახულ მიზანს თვითორგანიზების საშუალებით. ბევრი მიიჩნევს, რომ სამოქალაქო საზოგადოებაში უნდა შედიოდეს თვითმმართველი სტრუქტურები და პოლიტიკური პარტიები, რაც შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულები დააკმაყოფილებენ მათი ფუნქციონირების შესაბამის მოთხოვნებს, რაც მოქალაქეებს საკუთარი პასუხისმგებლობის გაცნობიერების და საკუთარი მოთხოვნების წამოყენების საშუალებას მისცემს.

1990 წლების შემდგომ სამოქალაქო საზოგადოებაზე საუბარი ძალზე პოპულარული გახდა. მიუხედავად იმისა, რომ თვითორგანიზებულ და მოტივირებულ მოქალაქეთა მიერ არ ხორციელდებოდა რეალური აქტივობები, სამოქალაქო საზოგადოების შექმნა ხელოვნურას “გარედან” საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების დახმარებით მოხდა.

საქართველოს მეორე პრეზიდენტს ბატონ ედუარდ შევარდნაძეს იმდენად უმნიშვნელოდ მიაჩნდა სამოქალაქო სექტორი, რომ იგი ხელს არ უშლიდა მისი საქმიანობის განხორციელებას რამაც ხელი შეუწყო სამოქალაქო სექტორის შემდგომ განვითარებას.

2003 წლის ნოემბერში საქართველოში მოხდა ხელისუფლების მშვიდობიანი, თუმცა არაკონსტიტუციური შეცვლა. სამოქალაქო საზოგადოებამ დიდწილად განაპირობა შევარდნადის რეჟიმის დელეგიტიმიზაცია და დღის წესრიგში დააყენა დემოკრატიული რეფორმები. სამოქალაქო საზოგადოებამ მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია იმ კურსის ჩამოყალიბებაზე, რაც საფუძვლად დაედო ვარდების რევოლუციას.

ამრიგად, იმ დროს როდესაც ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლების დროს სახელმწიფო ინსტიტუტების ჩანასახებიც კი არ ყოფილა, შევარდნაძე კი მათ მარტო კანონმდებლობის დონეზე ქმნიდა, “ვარდების რევოლუციის” შემდგომ წარმატებით შექიმნა და გაძლიერდა სახელმწიფო ინსტიტუტები. მიუხედავად იმისა, რომ ამ პროცესს გარკვეული დეფექტები ჰქონდა, რაზეც ძლიერი ოპოზიციის არარსებობა და მედიაზე ძეწოლა მიუთითებს, ფაქტია ისიც, რომ შეიქმნა ინსტიტუტების მშენებლობის საფუძველი, რაც სახელმწიფოებრივი განვითარების კუთხით უკვე დემოკრატიზაციის ჩანასახზე მიუთითებს.

ალექსის დე ტოკვილი აღნიშნავდა: “ნებაყოფლობითი ასოციაციები შეიძლება განვიხილოთ დიდ საყოველთაო სკოლად, რომელსაც ესწრება ყველა გაერთიანების მცხოვრები ზოგადი თეორიის შესასწავლად. საქოქალაქო საზოგადოება შეიძლება გახდეს ისეთი დემოკრატიული ღირებულებების და პრაქტიკის დამკვიდრების ადგილი, როგორცაა ტოლერანტობა, თანხმობა, კომპრომისის მონახვის სურვილი და განსხვავებული აზრის პატივისცემა”.

სამოქალაქო საზოგადოება მაშინ უწყობს ხელს დემოკრატიას, როდესაც იგი ქმნის მმართველობაში მონაწილეობის შესაძლებლობებს ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე. ადგილობრივი მმართველობის დემოკრატიზაცია მჭიდროდ უკავშირდება სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებას.

სამოქალაქო საზოგადოების უმთავრესი ფუნქციაა დაამკვიდროს მოქალაქეებში სახელმწიფოსადმი პატივისცემა,

პოლიტიკური სისტემის პასუხისმგებლობითი ხასიათი, მისი ფუნქციონირება, მასში ადამიანების ჩართულობის გაზრდით.

პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილე აქტიურ მოქალაქის გარეშე შეუძლებელია მოვიაზროთ დემოკრატიული კულტურის პარამეტრები. ხელისუფლებას პასუხისმგებლობის გრძნობა მაშინ უვითარდება, როცა მმართველ ელიტას გააზრებული აქვს და სწამს საკუთარი მოქალაქეების პოლიტიკური ზეგავლენის უნარი. ამ მხრივ საკმაოდ დამაჯერებელი მაგალითები მოიპოვება საქართველოს უახლეს ისტორიაში, როცა ხალხის აქტიურმა ქმედებებმა მნიშვნელოვნად განსაზღვრეს პოლიტიკური მოვლენების დემოკრატიული მიმართულებები დინება. გაძლიერდა ეროვნული ცნობიერების მთლიანობისა და აქტიურ ორიენტაციისათვის დამახასიათებელი სამოქალაქო კულტურის ელემენტები, რომლის დამკვიდრების გზაზე აუცილებელი ელემენტია საყოველთაო წიგნიერება და ერის ინტელექტუალური პოტენციალი.

თანამედროვე საქართველოს პოლიტიკური კულტურიდან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ იგი გადის ტრანსფორმაციის რთულ პროცესს. მასში ჯერაც დომინანტურ მდგომარეობაშია ქვეყნის დემოკრატიული ორიენტაციები, რომლებიც ჩანს სახელმწიფო ინსტიტუტებთან ურთიერთობისას.

ბოლოს შეგვიძლია ვთქვათ, რომ არ უნდა ველოდოთ მოკლევადიან წარმატებებს. ევროპის ხალხმა საუკუნეები მოანდომეს ლიბერალურ დემოკრატიული ფასეულობების შექმნას. ჩვენ გვაქვს მაგალითები, კომუნიკაციის, განათლების, უნარების განვითარების თანამედროვე საშუალებები, მაგრამ საქმე ეხება ადამიანის ცნობიერებას, რომელშიც განათლებასთან ერთად გადამწყვეტ როლს პოლიტიკური სოციალიზაციის ხანგრძლივი პროცესი თამაშობს.

ლიტერატურა:

References:

1. kaWarava I. Tanamedrove saerTaSoriso urTierTobebi: msolfio politikis globalizacia, Tbilisi 2001.
2. berZeniSvili I. samoqalaqo sazogadoeba, Tbilisi 1998.
3. JorJoliani g. Tanasworobis idea da Tanamedrove qarTuli sazogadoeba, statia Jurnalni "sxva saqarTvelo", Tbilisi 2012(16.06)
4. nodia g. saqarTvelos samoqalaqo sazogadoebis Sedareba, Tbilisi 2005.
5. biWaSvili m. samoqalaqo sazogadoeba saqarTveloSi, Tbilisi 2010.

Maia Amirgulashvili

CIVIL SOCIETY AND POLITICAL CULTURE

Summary

The democratic state is shown without civil society in the modern world and this civil society provides the high quality of democracy. Which main goal of the society is to raise political culture on the basis of the political socialization.

Civil society is the area, where the people join together with their desire on the basis of civil initiative. The main mission of the civil society is the articulation of the society interests and protect their rights.

Keyword: Civil society, political culture, socialization.

Reviewer: Professor Ketj Jjeishvili, Georgian Technical University

Майя Амиргулашвили

ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО И ПОЛИТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА

Резюме

В современном мире демократичное правительство невозможно представить без гражданского общества и в свою очередь гражданское общество тоже обуславливает высокую степень демократичности. Главным определяющим является повышение политической культуры общества на основе политической социализации. Гражданское общество это та арена, где люди объединяются добровольно, на основе гражданской инициативы.

Главная миссия гражданского общества - это практикуляция интересов граждан и защита их интересов.

Ключевые слова: гражданское общество, политическая культура, социализация

Рецензент: Профессор Кети Джиджеишвили, Грузинский технический университет.

УДК 352/354-1

Петр Луценко

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИНСТИТУТА МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ НА ОСНОВЕ ОПЫТА ЕС

Рассмотрен и систематизирован опыт европейских стран по развитию местного самоуправления. Приведены особенности построения отношений между центральными и местными органами власти, способы объединения территориальных общин, формирование их коллективных органов и возможности решения совместных проблем. Предложены направления реформирования системы местного самоуправления в Украине, в частности, относительно внедрения принципа субсидиарности, обеспечения автономности территориальных общин, защиты их интересов в отношениях с центральными органами власти и др.

Ключевые слова: *местное самоуправление, публичное управление, территориальная община, функции, полномочия, взаимодействие, Европейский союз, субсидиарности.*

Постановка проблемы. Как отмечают многие ученые и практики, одной из ключевых для современной Украины является реформа системы местного самоуправления. О важности этого направления отмечено и в подписанной Президентом Украины П.Порошенко Стратегии устойчивого развития «Украина – 2020», среди важных целей которой определено «построение эффективной системы территориальной организации власти в Украине, реализация в полной мере положений Европейской хартии местного самоуправления, принципов субсидиарности, вездесущности и финансовой самодостаточности местного самоуправления» [11]. Ведь именно на местном уровне закладываются основы демократии и гражданского общества, решаются насущные проблемы граждан.

Отметим, что с момента принятия Конституции, то есть уже в течение почти двадцати лет, Украина пытается выстроить эффективную систему местного самоуправления. Однако, несмотря на определенные успехи (формирование системы советов, институционализация их деятельности и т.д.), до сих пор существует ряд проблем, связанных с осуществлением местного самоуправления. Среди них: отсутствие четкого разделения полномочий с местными администрациями, финансовая несостоятельность местных советов,

низкий уровень участия граждан в процессах управления и т. п. Их решение требует совершенствования действующей модели публично-управленческих отношений, включение основных норм Европейской Хартии о местном самоуправлении [3] в отечественную практику, а также выработки действенных механизмов, обеспечивающих гармоничное развитие территориальных общин в Украине. В связи с этим особую актуальность приобретает изучение особенностей функционирования органов местного самоуправления в странах Европейского Союза (ЕС) и разработка на основе обобщения опыта рекомендаций относительно развития данного института в Украине.

Последние исследования и публикации. Проблемы развития института местного самоуправления находятся в поле внимания многих украинских ученых. Так, в частности, эти вопросы исследовали Т. Астапова, Н. Бенюх, П. Ворона, С. Газарян, В. Горбатенко, Н. Каминская, Б. Копыл, В. Куйбида, Ю. Куц, В. Мамонова, С. Телешун, В. Федотов, В. Чебан и др. Между тем, важной научно-практической проблемой в современных условиях продолжает оставаться вопрос обобщения опыта развития системы местного самоуправления в странах ЕС по ряду проблемных для Украины направлений, в частности построения отношений между государственными и самоуправляющимися структурами, объединения общин, определение спектра полномочий органов местного самоуправления и т.п.

Целью статьи является систематизация опыта развития местного самоуправления в европейских странах и определение на этой основе возможных путей его реформирования в Украине.

Изложение основного материала. На сегодня, несмотря на схожесть взглядов европейских государств о природе сущности института местного самоуправления, единой модели его построения в ЕС не существует. При этом особое значение в контексте проведения в Украине реформы по децентрализации власти имеют несколько вопросов: определение количества уровней самоуправления, особенности контроля над деятельностью органов местного самоуправления со стороны государства, уровень автономности и самостоятельности местного самоуправления, полномочий их руководителей, а также объединение общин, их представительных и исполнительных органов. Рассмотрим, как решаются эти вопросы в странах ЕС.

1. *Количество уровней самоуправления.* В большинстве европейских государств существует более одного уровня местного самоуправления. Так, в Германии все муниципальные структуры

имеют форму публично-правовых корпораций, принадлежащих к определенной территории. К ним относятся все физические и юридические лица, которые проживают и работают на соответствующей территории. В зависимости от федеральной земли такие корпорации включают коммуны (села, города, имеющие особый статус) и города без разделения на районы – на нижнем уровне; на втором, несколько более высоком уровне, – районы и, в более крупных землях, на высшем уровне, – регионы. Причем в Германии, несмотря на отсутствие конституционных гарантий существования муниципальных районов как субъектов местного самоуправления (в отличие от общин), во всех 13 землях (субъектах федерации) районы существуют и обладают собственной компетенцией.

Схожая с немецкой система уровней самоуправления существует и в таких государствах, как Италия, Испания, Португалия, Бельгия и Франция, которые формируют трехуровневое местное самоуправление: область (регион), округ (район, провинция), и коммуны.

2. Взаимодействие центральных и местных органов власти. В федеративных государствах – членах Евросоюза (в Германии, Австрии, Бельгии) регламентацией муниципальных вопросов занимается субъект федерации, а центральные органы не вмешиваются в способ функционирования местного самоуправления в регионах. Как правило, единственным законодательным актом федерального уровня, в котором говорится о местном самоуправлении, является конституция. Так, в Германии основой местного самоуправления является право на коммунальное (общественное) управление, которое гарантируется именно конституцией [7]. Основной пласт законодательных актов, регулирующих деятельность органов местного самоуправления, находится на региональном уровне. При этом, в связи с большим количеством территориальных и других различий, в федеральных землях нет единых и общих правил реализации права граждан на участие в местном управлении.

Коммунальные корпорации правомочны решать все задачи, касающиеся местного населения, и в связи с этим имеют высокий уровень автономии по решению местных задач. Кроме того, они имеют право не ограничиваться прописанными в законе видами деятельности и заниматься любыми делами в рамках своих полномочий при условии, что они имеют достаточные административные и финансовые ресурсы для их выполнения и не выходят за пределы своей территории. Таким образом, существует ограниченное право на любые виды деятельности при условии, что

они не противоречат другим законам, особенно разграничению полномочий на федеральном и региональном уровнях.

Коммунальные корпорации имеют право создавать свои рабочие органы – администрации, главная задача которых заключается в создании и содержании организаций, предоставляющих первоочередные услуги, в сфере образования, культуры, транспортного обеспечения, спорта, водоснабжения, электроснабжения, уборка мусора и тому подобное. Задачи, которые из-за различных (финансовых, организационных, кадровых и др.) причин не могут быть решены, передаются местной администрации следующего, более высокого уровня.

При этом, федеральные власти, так и органы публичного управления на уровне земель привлекают муниципальные администрации для выполнения задач, которые относятся к сфере их компетенции. В правовом отношении это делается путем делегирования государственных полномочий на муниципальный уровень с правом руководства процессом выполнения этих задач с помощью технических инструкций. Как следствие, в определенных случаях муниципалитеты работают как структуры администрации региона нижнего уровня [12].

Особенностью местного самоуправления в Великобритании долгое время было то, что советы не имели специальных исполнительных органов [13]. Однако, начиная с 2000 г., государство обязало муниципалитеты переходить на систему с исполнительным органом, возглавлять который может как глава соответствующего совета, так и наемный управленец, так называемый сити-менеджер. При этом в соответствии с британским законодательством, исполнительный орган любой формы подотчетен выборным советникам (депутатам), которые осуществляют повседневный контроль и анализ деятельности этого органа – требуют пояснений принятых решений и перспективных планов администрации. В специальном документе по вопросам местного самоуправления – Белой книге, – которая была принята в 2006г., расписаны основные виды деятельности органов местного самоуправления [8, с. 82]. Так, советники (депутаты) не могут реализовывать самоуправляющиеся полномочия сами, поэтому обязаны назначать и контролировать профессиональных служащих, которые, в свою очередь, должны выполнять большинство муниципальных организационно-управленческих задач. В настоящее время местные органы должны назначать еще и исполнительного директора, который будет отвечать за работу аппарата соответствующего совета [8, с. 86].

Местные советы в Великобритании финансируются за счет нескольких источников: дотаций центрального правительства, местных налогов, доходов от взимания платы за определенные услуги, например, парковки. Как правило, доходы, получаемые за счет местных налогов, небольшие, что означает, что если совет хотел бы незначительно повысить объем доходов местного бюджета, ему пришлось бы существенно повысить ставку местного налога. При этом центральное правительство сохраняет за собой право устанавливать верхний предел местных налогов.

Полномочия органов местного самоуправления в Великобритании регулируются как общегосударственными, так и местными нормативными актами. Важным элементом контроля центральной власти над местными органами является особый вид наказания за невыполнение предусмотренных законодательством полномочий – дефолт [13]. Данный вид санкций в Великобритании предусматривает передачу определенных полномочий органа местного самоуправления центральным органам и назначенным ими чиновникам. Указанная мера, как подчеркивает британский исследователь Дж. Стокер, «применяется сравнительно редко, но сама угроза ее применения дает часто реальный эффект, побуждая местные власти более серьезно относиться к выполнению своих полномочий» [14].

Во Франции основным звеном местного самоуправления являются коммуны, каждая коммуна имеет свой представительный орган – совет, а также мэра, избранного из депутатов совета. Мэр и депутаты местного совета, работающие на постоянной основе, образуют муниципалитет. Деятельность мэра контролируется, с одной стороны, местным советом, а с другой – уполномоченным представителем центральных органов власти. Последний также наблюдает за законностью принятых коммуной решений и в случае необходимости обращается в суд за их отменой. Таким образом во Франции органы местного самоуправления в судебном порядке могут быть наказаны за реализацию социальных или экономических программ, необходимость которых не оправдана [2].

Похожая система контроля за органами местного самоуправления существует и в Дании. Так, в частности, в этой стране на региональном уровне сформирован ряд окружных префектур. Префект назначается государством, также он возглавляет комитет, в состав которого входят четыре члена окружного совета, избираемых на всеобщих выборах. Этот комитет контролирует деятельность муниципалитетов. Он имеет право отменять решения муниципальных органов, если они не соответствуют законодательству по форме или содержанию.

Муниципалитеты обязаны направлять ему свои финансовые отчеты с тем, чтобы доказать, что их деятельность осуществляется в соответствии с законодательством. В законе о местном самоуправлении Дании не раскрываются вопросы местного значения – муниципалитеты могут заниматься любыми вопросами, которые они считают важными для территориальной общины, если только эти вопросы не являются компетенцией государства и не регулируются отраслевым законодательством [1, с. 39].

Структура местного самоуправления Испании состоит из муниципалитетов и провинций: и те, и другие признаются в конституции как территориальные образования, обладающие автономией в решении местных вопросов. Особенностью системы полномочий, присущих испанскому институту местного самоуправления, является то, что вместо определения перечня функций или полномочий органов местного самоуправления (как это сделано в Украине в соответствующем законе «О местном самоуправлении в Украине» [4]), законодательство закрепляет принцип, согласно которым органы местного самоуправления имеют полномочия по всем вопросам, касающимся их интересов. Еще одна особенность испанской системы самоуправления заключается в том, что некоторые обязательные полномочия органов местного самоуправления выполняются должностными лицами, назначаемыми на национальном уровне: им поручено функции внутреннего контроля за законностью, экономической и финансовой деятельностью органов местного самоуправления [5].

В Нидерландах около 450 муниципалитетов (нижний уровень управления), руководствуются муниципальными советами, которые являются высшим органом власти на соответствующей территории. Управление повседневной деятельностью муниципалитета осуществляет исполнительный орган в составе мэра и олдермена (местного старейшины). Задачами этого органа является выполнение национального законодательства по таким вопросам, как предоставление социальной помощи, выплата помощи по безработице, охрана окружающей среды и др. Не менее важной задачей является управление финансовыми делами муниципалитета и проведение кадровой политики. Олдерменом, избираемым советом, могут назначаться как члены муниципального совета, так и другие авторитетные на местном уровне граждане. Мэры же не избираются (как и бургомистры в Бельгии), а назначаются королевским указом. На мэра, который возглавляет как совет, так и исполнительный орган, возлагается ряд обязанностей, для выполнения которых

предоставляются соответствующие полномочия. Кроме того, в обязанности мэра входит решение местных дел – на них возлагаются и функции контроля над общим управлением жизнью муниципалитета. Интересно, что мэры имеют право отказаться от выполнения решений муниципального совета путем передачи вопроса на усмотрение министра внутренних дел с рекомендацией отменить соответствующее решение как противоречащее закону или общественным интересам [10].

В настоящее время в странах Евросоюза отмечается тенденция укрепления связей центральных органов власти с муниципалитетами через перманентное консультирование по широкому спектру вопросов. При этом, в то время как в некоторых странах консультации с местными властями является общим принципом, закрепленным в законодательстве, в большинстве стран это основывается только на традиционной публично-управленческой практике. Сферами, по которым, как правило, проводятся формальные или неформальные консультации, являются: финансирование местного самоуправления, ответственность местного самоуправления и изменение границ местных образований. Во многих странах процесс консультаций трансформировался в систему постоянных переговоров между правительством и местными властями, во время которых разрабатываются институциональные соглашения по реализации стратегий местного развития.

Относительно процессов в сфере законодательства консультации осуществляются через национальные и региональные ассоциации местного самоуправления (при этом относительно решений, касающихся конкретного органа местного самоуправления, консультируются, как правило, с региональными ассоциациями).

3. *Обеспечение автономности местных советов.* Общим и крайне важным элементом института местного самоуправления в странах Евросоюза является суверенитет местных советов в своей сфере деятельности, который строится на основе внедрения принципа субсидиарности и проявляется в территориальном, организационном, финансовом суверенитете, а также суверенитете в вопросах планирования, подбора кадров и ежедневных управленческих действий.

Территориальный суверенитет означает, что общины на своей территории отвечают за решение местных дел. Это касается всех лиц, проблем или правовых отношений на территории общины, если законом не предусматривается иного регулирования. Организационный суверенитет предполагает наличие у общин

полномочия формировать свой орган управления в соответствии с собственными представлениями и целесообразностью. Финансовый суверенитет означает, что общины для решения своих задач могут создавать новые собственные источники финансовых поступлений, не будучи или, по меньшей мере, будучи зависимыми не только от государственных средств. Суверенитет действий охватывает издание местных правовых предписаний и административных актов, а также другие суверенные мероприятия.

4. *Полномочия председателей органов местного самоуправления.* Говоря о структуре органов и должностных лицах местного самоуправления в европейских странах, необходимо подробнее остановиться на полномочиях глав муниципальных образований и функционировании таких субъектов, как сити-менеджер. Как отмечалось выше, в Великобритании с 2000 г. советы могут назначать председателем исполнительного муниципального органа наемного чиновника. Муниципалитеты других стран, например Ирландии, Норвегии и Швеции также применяют схему с сити-менеджером. Между тем, в большей же части Европы в последние годы все большее распространение получает южно-германская модель, которая применяется государствами с целью оживления муниципальной демократии. Смысл этой модели заключается в том, что глава общины одновременно возглавляет два органа: исполнительный и представительный. При этом должность мэра (в Германии - бургомистра) является выборной, и он избирается только путем прямых выборов [9].

В немецком регионе Бавария главы муниципалитетов независимо от размера общины совмещают следующие функции: руководителя муниципалитета; председателя местного представительного органа; руководителя местной администрации. В этом регионе, который считается примером эффективного местного самоуправления, существует понимание того, что распределение этих функций между несколькими лицами, сторонниками различных политических течений и партий, может привести к блокированию и остановке деятельности муниципалитета и местного развития [7].

5. *Объединение общин и муниципалитетов.* Законодательство о местном самоуправлении большинства европейских стран не исключает возможности объединения муниципалитетов. Так, в Австрии общины могут заключать соглашения с целью создания межобщинных объединений, которым от их имени поручается выполнение ряда задач. В Испании существует такая форма объединения коммун, как синдикаты коммун, которые представляют

собой добровольные ассоциации, организованные для совместного выполнения функций, относящихся к компетенции муниципальных образований. Свою деятельность они осуществляют на основе уставов, одобренных заинтересованными муниципалитетами [15].

Законодательство Бельгии предусматривает различные формы объединения муниципалитетов, которые носят название межкоммунальных объединений. Они могут быть простыми и смешанными. Членами первых являются местные органы власти, членами вторых – юридические лица, представляющие частный и государственный секторы экономики. Каждое такое объединение занимается одним или несколькими родственными видами деятельности (газоснабжение, телевидение, водоснабжение, медико-социальная сфера и т.д.).

Также отметим, что для централизованного представления своих интересов на государственном уровне муниципалитеты стран Евросоюза образуют ассоциации различных форм. Так, в Германии в каждой федеральной земле функционируют Съезды городов (для городов районного подчинения), Союзы городов и общин (для муниципалитетов районного подчинения) и Съезды районов (для районов). Общефедеральными объединениями являются Немецкий союз городов и общин и Немецкий съезд районов.

В Польше функционируют четыре общественные организации (корпорации): Союз польских метрополий, объединяющий 12 крупных городов; Союз польских городов, объединяющий более 240 средних городов; Союз польских городков, объединяющий гмины с населением менее 40 тыс. жителей; Союз сельских гмин, объединяющий более 350 гмин. Эти организации обращаются к правительству с общими обращениями по всем вопросам, по которым достигают соглашений. Цель объединения – достичь консенсуса по законодательным актам в сфере местного самоуправления [2].

В Финляндии действуют 262 совместных муниципальных совета, которые сотрудничают по вопросам электро- и водоснабжения, профессионального образования, защиты детей и других вопросов. Советы по другим вопросам могут объединять лишь несколько соседних муниципалитетов. В юридическом смысле межмуниципальные советы являются самостоятельными финансовыми и административными органами. Они не имеют права устанавливать собственные налоги и формируют свой бюджет из государственных грантов и муниципальных взносов, размер которых определяется муниципалитетами-участниками [6].

Датские муниципалитеты образовали Национальную ассоциацию

местных властей и даже советы, не вступившие в нее, пользуются преимуществами, полученными другими муниципалитетами с помощью своей ассоциации.

Итак, опыт стран Евросоюза предлагает множество вариантов решения задач, выходящих за пределы возможностей одного небольшого органа местного самоуправления. В частности, кроме создания совместных муниципальных образований практикуются следующие варианты:

- покупка услуг «большого» муниципалитета несколькими «малыми» муниципалитетами (типичными услугами, по которым заключаются такие сделки, является создание приютов и кризисных центров);

- создание организаций, в руководящие органы которых входят представители нескольких муниципалитетов (типичными примерами являются компании по обеспечению транспортными услугами);

- партнерство между несколькими муниципалитетами в реализации крупных проектов (например, при строительстве предприятий по переработке отходов) и другие.

При этом в ЕС функционирует ряд специальных консультативных учреждений, основным из которых следует признать Конгресс местных и региональных властей Европы [12]. В Конгрессе заседает 313 выборных представителей более 200 000 местных и региональных органов власти. Конгресс представляет интересы европейских муниципалитетов, дает местной власти трибуну для обсуждения проблем, обмена опытом и донесения своего мнения до правительств.

Выводы и перспективы дальнейших исследований. Как показал приведенный анализ особенностей публичного управления на местном уровне в странах ЕС, местное самоуправление не может быть построено по единой универсальной схеме, подходящей для любой страны. Каждая страна должна строить этот институт на основе существующего опыта, традиций и общественного мнения. Между тем, общим для всех европейских стран является соблюдение ряда принципов: subsidiarity, вездесущности местного самоуправления, его автономности, финансовой самостоятельности, легальности. Учитывая европейский опыт, дальнейшее развитие системы местного самоуправления в Украине должно предусматривать, в частности:

- передачу основной части полномочий по управлению местным развитием и решению местных проблем органам местного самоуправления;

- обеспечение местного самоуправления территориальным,

организационным, финансовым суверенитетом, а также суверенитетом в вопросах планирования, подбора кадров и решения местных проблем;

– ликвидацию местных государственных администраций и создание института префектов, которые будут выполнять контрольно-надзорные функции (без права отмены решений органов местного самоуправления);

– закрепление права на консультации для органов местного самоуправления по вопросам законодательства, касающегося сферы их полномочий;

– содействие формированию ассоциаций местных советов и увеличение их влияния на процессы местного развития;

– создание при Кабинете Министров Украины постоянного консультативного органа, в котором были бы представлены органы местного самоуправления.

Правовые основы реализации указанных мероприятий будет рассмотрен в последующих исследованиях.

Литература

References:

1. Бодрова І. І. Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування : [наук. доп.] / І. І. Бодрова, П. М. Любченко ; Нац. акад. прав. наук України ; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Х. : Оберіг, 2012. – 61 с.
2. Ворона П. В. Місцеве самоврядування в зарубіжних країнах: досвід для України : [навч. посіб. для депутатів місцевих рад] / П. В. Ворона ; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини "Україна" ; Вища шк. політ. лідера. – К. : [Ун-т "Україна"], 2011. – 209 с.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР// ВВР України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
5. Камінська Н. В. Європейська система місцевого і регіонального самоврядування та Україна : монографія / Н. В. Камінська ; Нац. акад. внутр. справ ; Київ. ун-т туризму, економіки і права. – К. : [б. в.], 2012. – 405 с.
6. Лауриньяки Ю. Местное и региональное управление в Финляндии. Союз местных органов самоуправления Финляндии / Ю. Лауриньяки, Т. Линкола, К. Прятга. – М. : Знание, 1996 – 304 с.
7. Маркварт Э. Организация местного самоуправления в Германии /

- Э. Маркварт // Муниципальное право. – 2007. – № 1. – С. 65–68.
8. Місцеве управління в зарубіжних країнах : навч.-метод. посіб. / Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича ; [уклад. : О. Д. Чепель, В. І. Чепан]. – Чернівці : Рута, 2011. – 139 с.
9. Пінчук С. А. Безпосередня участь громадян у місцевому самоврядуванні: вітчизняна практика і перспективи : монографія / С. Пінчук. – Острого : ІГСУ : Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2012. – 176 с.
10. Покатаєв П. С. Контроль у системі органів місцевого самоврядування: теорія та практика застосування : монографія / П. С. Покатаєв ; Клас. приват. ун-т. – Запоріжжя : Клас. приват. ун-т, 2012. – 287 с.
11. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
12. Фролов О. О. Конституційно-правове регулювання державної підтримки місцевого самоврядування: український і зарубіжний досвід / О. О. Фролов ; [наук. ред. С. Г. Сєрбогіна] ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місцевого самоврядування. – Х. : Юрайт, 2013. – 86 с.
13. Stoker G. *British local government into the 21st century*, Basingstoke, UK, Palgrave Macmillan. 2004. – 320 p.
14. Stoker G. *Conclusions: new ways of being local government*. In, Stoker, Gerry and Wilson, David (eds.) *British Local Government into the 21st Century*. Basingstoke, UK, Palgrave Macmillan, – 2004. – P. 247–263.
15. Marcou G. *El alcance y la naturaleza de las competencias de las Entidades Locales en los Estados miembros del Consejo de Europa*. – 2006. – 145 p.

Рецензент: професор Вячеслав Дзюндзюк, заведуючий кафедрою політології і філософії Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, доктор наук по державному управлінню.

პეტრე ლუცენკო
ევროკავშირის გამომცემი და მკვლევარი
ადგილობრივი თვითმმართველობის ინსტიტუტის
ბანვითარების ძირითადი მიმართულებები უკრაინაში

რეზიუმე

სტატიაში განხილული და სისტემატიზებულია ევროპის ქვეყნების გამოცდილება ადგილობრივი თვითმმართველობის განვითარების სფეროში. სტატიაში მოყვანილია ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოებს შორის ურთიერთობის აგების თავისებურებები, ტერიტორიული ობიექტების გაერთიანების მეთოდები, მათი კოლექტიური ორგანოების ჩამოყალიბება და ერთობლივი პრობლემების გადაწყვეტის შესაძლებლობები. ავტორი გვთავაზობს უკრაინაში ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემის რეფორმირების მიმართულებებს, კერძოდ, სუბსიდიარობის პრინციპის დანერგვა, ტერიტორიული ობიექტების ავტონომიური უზრუნველყოფა, მათი ინტეგრაციის დაცვა ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან.

საკვანძო სიტყვები: ადგილობრივი თვითმმართველობა, საჯარო მართვა, ტერიტორიული ობიექტები, ფუნქციები, უფლებამოსილებები, ურთიერთქმედება, ევროკავშირი, სუბსიდიარობა.

რეკენზენტი: პროფესორი ვიაჩესლავ ძიუნდიუკი, სახელმწიფო მართვის მეცნიერებათა დოქტორი, უკრაინის პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო მართვის ეროვნული აკადემიის ხარკოვის რეგიონალური ინსტიტუტის პოლიტოლოგიისა და ფილოსოფიის კათედრის გამგე.

Petro Lutsenko MAIN DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF INSTITUTE OF LOCAL GOVERNMENT IN UKRAINE BASED ON THE EXPERIENCE OF THE EU

Summary

Considered and systematized experience of European countries for the development of local government. The features of relationship between

central and local authorities, methods territorial communities association, the formation of collective bodies and the possibility of solving common problems. Directions reform of local government in Ukraine, in particular the implementation of the principle of subsidiarity, to ensure the autonomy of communities, protection of their interests in relations with government and others.

Keywords: local government, public administration, local community, functions, powers, interaction, European Union, subsidiary

Reviewer: Professor Viacheslav Dziundziuk, doctor of sciences, Head of Political Science and Philosophy Chair of Kharkiv Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine

ნინა ხატიაშვილი
პოლიტიკისა და კულტურის ურთიერთქმედების
თანამშრომლობის თანამედროვე საქართველოში

სტატიაში განხილულია კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთქმედების ფილოსოფიური, სოციოლოგიური და კულტუროლოგიური ასპექტები.

პოლიტიკა და კულტურა მიუხედავად დიდი განსხვავებისა, ერთმანეთთან ისტორიულად არიან დაკავშირებული. ისინი საზრდოვებენ ერთმანეთით, უპირისპირდებიან ერთმანეთს და ამით ერთმანეთის თვისობრივ და ხარისხობრივ მდგომარეობას განაპირობებენ. სახელმწიფო მართვის ეფექტიანობის აუცილებელი მოთხოვნაა საჯარო სამსახურის აპარტიულობა. როგორ ახერხებს ამჟამინდელი ხელისუფლება მმართველი ძალის პარტიული ინტერესისა და დემოკრატიული სტანდარტის შერწყმას და ვის პოლიტიკურ ინტერესს ეხმიანება თანამედროვე კულტურა?

საკვანძო სიტყვები: კულტურა, პოლიტიკა, ურთიერთქმედება, სახელმწიფო მმართველობა, ინტერესი, ხელისუფლება, ხელოვნება, თანამედროვე.

კულტურა ადამიანურ ბუნებაზე ზემოქმედებასთან ერთად ისტორიის მსვლელობაზეც ახდენს ზეგავლენას. ისტორია მეტწილად იქმნება პოლიტიკით, რომელიც ერთი შეხედვით რადიკალურად განსხვავდება კულტურისგან. რა ურთიერთდამოკიდებულებაა კულტურასა და პოლიტიკას შორის? როგორ ურთიერთქმედებენ ისინი ერთმანეთზე თანამედროვე საქართველოში?

აღიარებული თვალსაზრისის თანახმად, თანამედროვე სოციოლოგიაში კულტურის ცნება ფუნდამენტალურ ცნებებს შორის დგას. ინგლისელი მეცნიერის ე. გიდენსის განმარტებით „კულტურა მოიცავს ღირებულებებს, რომელიც გააჩნიათ მოცემული ჯგუფის წევრებს და ნორმებს, რომლებსაც ისინი მისდევენ, ამასთან იმ მატერიალურ სიკეთეს, რომელსაც ისინი ქმნიან“. [1, 35]

ნიკო ჭავჭავაძე წერს კულტურისა და ხელოვნების სრულ არსობრივ თანხვედრაზე. [2, 50] ამიტომ ჩვენც სტატიაში ამ ორ ცნებას იდენტური დატვირთვით განვიხილავთ. როგორც ფილოსოფოსი აკონკრეტებს: „ხელოვნების სპეციფიკური არსი,

მისი ესთეტიკური ღირებულება მდგომარეობს სწორედ სულიერ-იდეალური შინაარსის გრძნობად-აღქმადი ფორმით გამოვლენა, გამომჟღავნების უნარში“.[2, 54] ამერიკელი ფილოსოფოსი და ფსიქოლოგი ჯონ დიუი მიიხნევს: „მას შემდეგ, რაც ხელოვნების ნიმუში შეიქმნება, ის კომუნიკაციის ყველაზე მძლავრ იარაღად იქცევა“. [3, 25] ნიკო ჭავჭავაძე აღნიშნავს: „სწორედ ხელოვნების ნაწარმოებს შეუძლია ყველაზე სწრაფად და ეფექტურად შეაღწიოს ადამიანის სულში“. [2, 50] ხელოვნების ეს შესაძლებლობა გახდა მიმზიდველი იმ ძალებისთვის, რომლებსაც კულტურის სფეროს ხარისხობრივი არსებობის საკითხის გადაწყვეტა შეუძლიათ. ამიტომ უკვე დიდი ხანია, სახელოვნებო წრეები პოლიტიკური ინტერესების გასატარებლად სამიზნე აუდიტორიად იქცა. სავარაუდოდ ამ მიზნით სახელმწიფო მანქანა ან სხვა პოლიტიკური ძალა წარმოაჩენს იმ შემოქმედებს, რომლებმაც შემდგომში მისი პოლიტიკური მიზნებისთვის იმოქმედებენ.

ხელოვნების ნაწარმოების შექმნაზე ზრუნვა სახელმწიფო კულტურის პოლიტიკის ნაწილია. ის თავისთავად შეიცავს კულტურის სფეროს სახელმწიფო მხარდაჭერის საკითხს. სახელმწიფო პოლიტიკაზე არის დამოკიდებული თუ როგორი ფინანსური რესურსი გამოიყოფა ხელოვნების ამა თუ იმ დარგისთვის, რამდენად მოახერხებს ის განვითარებას.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სახელმწიფო მხარდაჭერა ისეთი დარგებისათვის, რომლებშიც ხელოვნების ნიმუშების შექმნას დიდი დანახარჯი ჭირდება. ხელოვნების ნაწარმოებების უმრავლესობა შექმნილია ხელისუფლის უშუალო ხელშეწყობით და ასახავდა მის ინტერესს და დაკვეთას. ხელოვნების ისეთი პროგრესულად აღიარებული ნიმუშებიც კი, რომლებიც სახელმწიფოს მაშინდელი პოლიტიკის აშკარად საწინააღმდეგო აღგორითმს შეიცავდა, ვფიქრობ, არ შეიძლებოდა ყოფილიყო დამზადებული სახელმწიფოსგან დამოუკიდებლად. არსებული სახელმწიფო სუბსიდირება და შემოქმედების ჯგუფური ფორმა თითქმის გამორიცხავდა სახელმწიფოს არაინფორმირებულობას ხანგრძლივი შემოქმედებითი პროცესის პირობებში. მსგავსი შემთხვევები ჩემის აზრით, შესაძლოა ყოფილიყო როგორც სახელმწიფოს გრძელვადიანი პოლიტიკის გამოხატულება. შეფარული ფორმით სახელმწიფო პოლიტიკის კრიტიკის შემცველობა ხელოვნების ნაწარმოებში გამხდარა შემოქმედებითი პროდუქტის აკრძალვის და შემოქმედის დევნის

მიზეზი. უახლესი ისტორიიდან შემიძლია დავასახელო რობერტ სტურუას სპექტაკლი „ჯარისკაცი, სიყვარული, დაცვის ბიჭი და... პრეზიდენტი.“ ამავე პერიოდში, კომერციულ სექტორში იქმნება მხატვრული ფილმი „კომა“, რომელიც ქართული ციხის სინამდვილეს საკმაოდ მუქ ფერებში წარმოაჩენს. რეალისტურად არის გადმოცემული 2007 წლის მიტინგი მ/მფ-ში „ჩანახატი“. სურათი ასევე კერძო სექტორშია შექმნილი. მეორეს მხრივ, სახელმწიფოს მხრიდან სუბსიდირებული ფილმში „პატარძლები“, რომელმაც მრავალი კინოფესტივალი მოიარა და რომელიც ციხის კადრების გავრცელების თითქმის პარალელურად იქმნებოდა, რეჟისორი ციხეს ხედავს როგორც მოწესრიგებულ სისტემას და ზოგიერთი პატიმრისთვის სამკურნალო საშუალებას.

პოლიტიკისა და კულტურის ურთიერთქმედების ზოგიერთი შემთხვევის აღსაწერად ამერიკელი ფილოსოფოსი ჯონ დიუი წერდა: ხელოვნების მეშვეობით „დიქტატურა ახერხებს ძალაუფლების შენარჩუნებას ისე, რომ მასებმა იგი დესპოტურად არ მიიჩნიონ“ [3, 25].

რუსი კულტუროლოგი ფლიერი განსაზღვრავს კულტურულ პოლიტიკას როგორც სახელმწიფო პოლიტიკის მიმართულებას დაკავშირებულს სახელმწიფოს და საზოგადოების კულტურული ცხოვრების დაპროექტების, დაგეგმარების, რეალიზებისა და უზრუნველყოფისკენ. [4, 101] გამომდინარე აქედან, შეიძლება ითქვას, რომ სახელმწიფოს კულტურულ პოლიტიკაში არ შედის უახლესი ისტორიიდან ყველა მოვლენის შემოქმედებითად გადაწყვეტა ან სახელმწიფო, როგორც კულტურული ცხოვრების უზრუნველყოფი მექანიზმი, ვერ ახერხებს შემოქმედებითი თავისუფლების თანაბარი რეალიზების შესაძლებლობას მათ შორის ზემოაღნიშნული თემების შემოქმედებითად გაშლის სურვილის მქონე ხელოვანებისთვის. შესაძლებელია, შემოქმედების მხრიდან არ არსებობს სურვილი, ამ ფორმით დაუკავშირდნენ პოლიტიკურ პროცესს, ან პროექტები არ არის პროფესიონალურად მაღალ დონეზე შესრულებული და ამიტომაც ვერ იმსახურებენ სახელმწიფო ფინანსურ მხარდაჭერას. ცხადია, რომ პროტესტი, რომელიც დამახასიათებელია შემოქმედებითი თავისუფლებისთვის, არსებულ რეალობაში სახელმწიფო სტრუქტურებიდან დისტანცირებულია.

90-იანების თემატიკამ მოიცვა იმ პერიოდის ქართული კულტურა, მოგვიანებით შემოქმედების ფოკუსში მოექცა

აფხაზეთისა და აგვისტოს ომების პრობლემატიკა. მიუხედავად ბოლო პერიოდის დატვირთული პოლიტიკური დღის წესრიგისა, რომლებიც მიტინგებს, მათ დარბევას, ციხეში არსებულ სისასტიკეს ეხება, სახაზინო დოტაციის პირობებში კულტურა მათ მიმართ ინტერესს არ გამოხატავს. მიუხედავად იმისა, რომ ციხეებში არსებული სიტუაცია მმართველი პოლიტიკური პარტიის წამყვანი თემაა, მისი რეალიზება ხდება არასახელმწიფო სექტორში, სადაც ფინანსური შესაძლებლობები გაცილებით მწირია.

დღევანდელ ვითარებაში აღინიშნება სხვა გარემოებაც: ადამიანები, რომლებიც კულტურის სფეროდან მოვიდნენ ხელისუფლებაში, საჯარო მმართველობის სივრცეში შემოქმედებით საქმიანობას ჩამოცილებულები არიან. სახელმწიფოს მიდგომა ადმინისტრაციული რესურსით თუ სხვა სახელისუფლებო ბერკეტებით კულტურულ პროცესებში ჩაურევლობის შესახებ დადასტურებულია ოპოზიციური ძალების დეკლარირებული პოლიტიკით, რომელიც კრიტიკულ კონტექსტში შეეხო საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ-პოლიტიკური ცხოვრების ყველა ნაწილს კულტურის სფეროს გარდა. ამავე დროს ორივე მხრიდან: როგორც წინა ხელისუფლების, ასევე არსებული მმართველების მიერ კულტურის სფეროს აპოლიტიკურობას არაერთხელ გაესვა ხაზი.

კულტურის მუშაკები დეკლარირებენ, რომ კულტურა სრულიად თავისუფალია პოლიტიკისგან და შემოქმედი ადამიანი პოლიტიკის გავლენას არ უნდა განიცდიდეს. აღნიშნული ეწინააღმდეგება მეცნიერულ დასკვნებს, რომლებამდეც ზემოთნათვლილი მკვლევარები მივიდნენ. ქართულ სივრცეს კულტურისა და პოლიტიკის მიმართულებით სწავლობს მეცნიერი იგორ კვესელავა და ისიც უცხოელი სპეციალისტების დარად მიიჩნევს, რომ პოლიტიკა და კულტურა ერთმანეთთან მჭირდორაა დაკავშირებული. [5] რეალურადაც, საზოგადოებისთვის ცნობილია კულტურის ღვაწლმოსილი მოღვაწეები, რომელთა ცნობადობა სახელმწიფოს ფინანსურმა მხარდაჭერამაც განაპირობა და რომლებიც შემდგომ ამა თუ იმ დოზით აკეთებდნენ პოლიტიკურ განცხადებებს ან პოლიტიკურად შეფასებულ პროცესებთან დაკავშირებით გამოხატავდნენ საკუთარ პოზიციებს. მათი ავტორიტეტიდან გამომდინარე, აღნიშნულ გამოსვლებს საზოგადოებაზე ქონია მეტი გავლენა, ვიდრე რიგითი მოქალაქის აზრს. გარდა ამისა, ჩვენი ისტორიიდან

გვახსოვს შემთხვევები, როდესაც დიდი ხელოვანები ღია პოლიტიკურ საქმიანობას ეწეოდნენ.

აღსაღნიშნავია კიდევ ერთი საკითხი: ჩვენს სინამდვილეში ხდება მასობრივი ინფორმაციის კონკრეტული საშუალებით გარკვეული ცნობილი შემოქმედი პერსონების და მათი ცხოვრების სტილის პოპულარიზაცია, რომლებიც თავიანთ გამოხვედებში პოლიტიკური კონტექსტის მქონე მესიჯებს შეიცავენ. ფლიერის აზრით კულტურა აყალიბებს და აწვდის ადამიანებს სოციალურ ღირებულებებს და იდეალებს, რომლებშიც იგულისხმება „სოციალური ღირებულებების ეტალონები, სოციალური ადეკვატურობის და კულტურული კომპენტენტურობის ნორმები, რომლებიც ტრანსფორმირდება სოციალური პრესტიჟულობის ნიმუშებში, რომელთაგანაც კუთვნილებაც ადამიანს უხსნის წვდომას სოციალური კეთილდღეობის მეტ მოცულობაზე და უკეთეს ხარისხზე“ და ამით მათ სოციალურ მისწრაფებებს განსაზღვრავს.[4, 16]

კულტურა ორ მხარეს შეიცავს: შემქმნელს-შემოქმედს და მომხმარებელს. ამ უკანასკნელი ხერხით - შემოქმედის მეშვეობით და არა ხელოვნების პროდუქტის საშუალებით ხდება მომხმარებელზე ზემოქმედება. შესაძლებელია, ზემოაღნიშნულ შემთხვევებში პიროვნებები ყველასგან დამოუკიდებლად გამოხატავენ საკუთარ პოზიციას. დასაშვებია ისიც, რომ თავის დროზე ამ კონკრეტული პიროვნებების შემოქმედებითი წარმატება სწორედ პოლიტიკური მიზნისთვის მოხდა და დღეს ისინი „შემოქმედსა და მომხმარებელს შორის კავშირით“ იმ პოლიტიკური ძალის სასარგებლოდ ცდილობენ პოლიტიკური დივიდენტების შეგროვებას, რომელმაც განსაზღვრა მათი შემოქმედებითი რეალიზება.

ეს მეთოდი შეიძლება აღვიქვათ კულტურის პოლიტიკის ნაწილად, რომელსაც მოცემულ შემთხვევაში მიმართავენ არასახელმწიფო ინსტიტუტები. აღნიშნული ვითარება დღეის მდგომარეობით ნაკლებადაა დამახასიათებელი სახელმწიფო დოტაციაზე მყოფი ტელევიზიისთვის.

ქვეყნის კულტურული პოლიტიკა სახელმწიფო პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია. სახელმწიფო პოლიტიკა როგორც საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მართვის ხელოვნება, როგორც სახელმწიფო მიზნების მიღწევის ხერხები, იგეგმება და იმართება ხელისუფლების მხრიდან, რომელიც მმართველი პოლიტიკური ძალისგანაა დაკომპლექტებული. თავად „პოლიტიკას ორგვარი აზრი აქვს: ძალაუფლების ხელში

ჩაგდება და შენარჩუნება“ [6, 134] - თვლიდა ფრანგი ფილოსოფოსი პოლ ვალერი.

როგორც ვხედავთ, დღეს საქართველოში არსებული სურათი განსხვავდება პოლიტიკისა და კულტურის შესახებ არსებული სამეცნიერო კვლევების შედეგებისგან. სახელმწიფო, რომელიც პოლიტიკური სისტემის მთავარი ნაწილია, შეიძლება ითქვას, არ ამართლებს მეცნიერულად აღწერილ მოლოდინს კულტურის მეშვეობით ხელისუფლების შენარჩუნების შესახებ და ამით ახალ რეალობას სთავაზობს საზოგადოებას. შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ საქართველოში პოლიტიკისა და კულტურის ურთიერთკავშირი წარმოდგენილია ევროპული ღირებულებების ჭრილში, სადაც სახელმწიფო პოლიტიკის შესაბამისად სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები, კულტურული ინსტიტუტები, რომლებიც სახელმწიფო კულტურული პოლიტიკის ჩამომყალიბებლები და გამტარებლები არიან, იდეალების დონეზე განსაზღვრავენ ქვეყნის კულტურული ღირებულებების ორიენტირებს და ისე ახდენენ ადამიანის შემოქმედებითი აქტიურობის რეალიზაციის პირობების რეგულირებას, რომ არ იყენებენ სახელისუფლებო მექანიზმებს მმართველი პოლიტიკური ძალის პარტიული მიზნების მისაღწევად. ამგვარად, არსებული სინამდვილე შეესიტყვება ადმინისტრაციულ-სახელმწიფოებრივი მართვის თეორიულ მოდელს, რომელის მიხედვითაც ევკეტური მმართველობა პოლიტიკისგან გამიჯნულია. [7, 312]

ლიტერატურა:

References:

1. Гидденс Э. Социология. М. Эдиториал УРСС, 1999.
2. WavWavaZe n. kulturis esTetikis sakiTxi. krebulSi: kultura, filosofia, Rirebulebebi. savle wereTlis filosofiis instituti, S. rusTavelis sax. universitetis filosofiis fakulteti. baTumi, Sps „poligrafi“, 2009.
3. diui j. Tavisufleba da kultura. Tbilisi, „nekeri“, 2014.
4. Флиер А. Культурология для культурологов. -М: Академический Проект, 2000.
5. gaCeCilaZe g., kveselava i. kulturologia. Tbilisi, “universali“, 2010.
6. politika. kvintesencia. saqarTvelos politikur mecnierebaTa akademia. Tbilisi, „elfi“, 1999.
7. doRonaZe S., iaSvili g. sajarო samsaxuri saqarTveloSi: reformebi, gamowvevebi - “elecTruli mTavroba”. Tbilisi, „cis nami“, 2013.

Nina Khatiashvili

THE INTERACTION OF THE FEATURES OF MODERN POLITICS AND CULTURE IN GEORGIA

Summary

The article deals with the interaction of the philosophical, sociological and cultural aspects between culture and politics.

Politics and culture have historical connection in spite of the great differences between the generations. They feed each other, oppose each other and put both of them in the appropriate quantitative and qualitative condition. The requirement of the state management efficiency is a non party character for public service. How does the current government merger the political interest of the ruling party with the democratic standards and to whom serves the contemporary culture?

Keywords: culture, politics, interaction, public administration, interest, government, art, modern.

Reviewer: Professor Vaja Shubitidze, Georgian Technical University

Нина Хатиашвили

ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПОЛИТИКИ И КУЛЬТУРЫ В СОВРЕМЕННОЙ ГРУЗИИ

Резюме

В статье рассматриваются философские, социологические и культурологические аспекты взаимодействия культуры и политики.

Несмотря на большое различие, исторически подтверждается связь политики и культуры. Эти два феномена противостоят друг другу, находят пользу из этого и в вследствие этому определяют количественный и качественный показатель своего состояния.

Для эффективного управления государственная служба должна быть свободна от партийного влияния. Как совмещает нынешняя власть интересы правящей партии с демократическим стандартом и чей политический интерес выражает современная культура?

Ключевые слова: культура, политика, взаимодействие, государственное управление, интерес, правительство, искусство, современный.

Рецензент: Профессор Важа Шубитидзе, Грузинский технический университет.

УДК 35.072.2

Сергей Марехин

ОРГАНИЗАЦИОННАЯ ОЦЕНКА КАК ИНСТРУМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В ОРГАНАХ ВЛАСТИ

В статье проведен анализ организационной оценки в органах власти как инструмента управления качеством. Подробно рассмотрены различные виды организационной оценки и основные методы их осуществления в публичном секторе.

Ключевые слова: организационная оценка, органы власти, управление качеством, публичный сектор.

Организационная оценка как инструмент управления качеством в органах власти включает в себя количественные и качественные аспекты определения того, насколько успешно организация добивается выполнения своей миссии, соответствует определенному видению и осуществляет ли она свою деятельность, базируясь на определенных ценностях. Основная направленность такой оценки – скорректировать “поведение” организации, как внутреннее, так и внешнее, в рамках процесса преобразования организации в высокоэффективную.

Необходимость организационной оценки не вызывает сомнения, но, в то же время, ее проводят не часто, особенно в публичном секторе. Тому есть две основные причины [1].

Во-первых, имеющиеся разногласия относительно используемых инструментальных средств оценки, процедуры оценки и интерпретации результатов.

Во-вторых, часто возникающие опасения руководства организаций относительно возможных результатов, а именно того, что они, возможно, выставят организацию в невыгодном свете, выявят проблемы, которые хотелось бы замолчать.

И все же, организационная оценка – должна быть неотъемлемой составляющей процесса управления качеством в органах власти, которую не стоит игнорировать, поскольку она выполняет сразу тройную задачу:

1. Мотивирует сотрудников организации на изменение в сторону повышения качества деятельности.
2. Помогает выявить “критические зоны”.
3. Отслеживает прогресс.

Рассмотрим подробнее каждую из задач и методы их решения.

Мотивация сотрудников на изменение. Осуществлять мотивацию сотрудников позволяют те данные, которые собираются на ранних, подготовительных стадиях и которые обосновывают необходимость изменения, преобразования организации. Эти данные к этапу организационной оценки приобретают вид структурированных документов (отчетов, аналитических записок и т.п.), содержащих необходимые выкладки и выводы, и в таком виде они способны быть убедительными для большинства сотрудников.

Два метода оценки особенно эффективны в мотивации к изменению: определение “голоса клиента” и эталонное тестирование. Эти методы могут также использоваться и для других целей, например, при оценке эффективности деятельности организации и ее отдельных подразделений.

Выявление “критических зон”. Организационная оценка помогает выявить как области деятельности с высоким или относительно высоким качеством, так и области с низким качеством, т.е. так называемые “критические зоны”, на которые следует обратить особое внимание. Для этого применяется несколько подходов, основными из которых являются: использование качественных критериев и подходы организационного проектирования.

Отслеживание прогресса. Отслеживание прогресса означает выбор с учетом определенных на предыдущем этапе преобразования видения, миссии и ценностей организации нескольких количественных и качественных индикаторов эффективности организации и постоянное отслеживание их изменения.

По большому счету, организационная оценка служит источником информации, поэтому в организациях, которые стремятся к тому, чтобы стать высокоэффективными и демонстрировать высокое качество, она должна осуществляться постоянно, следовательно, необходимо создать своеобразную оценочную систему, имеющую следующие характеристики [169]:

- полноту, которая означает адекватность индикаторов оценки внутренней и внешней ситуации;
- временную универсальность, которая означает, что применимость индикаторов не должна ограничиваться определенным временным промежутком;
- видимость и прозрачность: чтобы оценочная система была эффективной, необходимо, чтобы о задачах оценки знали и понимали их все сотрудники организации, которых, так или иначе, затрагивает система; если этого не будет, то данные, получаемые во время проведения оценки, могут быть недостоверными;

- оптимальная стоимость: система должна быть максимально полной и адекватной, но, в то же время, не должна включать “лишних” элементов, требующих дополнительных затрат;
- интерпретируемость, которая означает, что система должна быть понятной для любого эксперта, а не только ее разработчиков, с тем, чтобы результаты оценки интерпретировались однозначно;
- важность, которая означает, что система должна быть связана со всеми факторами, влияющими на эффективность организации;
- временной баланс, означающий, что система должна отображать баланс между долгосрочными и краткосрочными целями;
- мотивационный баланс: полная система должна также учитывать баланс между элементами конкуренции, присутствующими в любой организации, и партнерским сотрудничеством внутри организации.

Для оценки организации с различных сторон, оценочная система должна включать в себя различные виды оценок, а именно:

- оценку организационной культуры;
- оценку удовлетворенности клиентов организации;
- оценку удовлетворенности служащих организации;
- оценку потребности в изменениях.

Рассмотрим каждый из указанных видов подробнее.

Оценка организационной культуры. Понятие “организационная культура” включает в себя не только правила, в соответствии с которыми организация осуществляет свою деятельность, но и такие ценностные понятия как сотрудничество, кооперативный дух, инновационное и творческое мышление и т.п. Следует отметить, что в последнее время в литературе организационной культуре как фактору, значительно влияющему на эффективность работы организаций, уделяется много внимания. Подтверждением такому вниманию служит множество примеров успешно действующих организаций, как частного, так и публичного сектора.

Чтобы оценить организационную культуру, необходимо сравнить декларируемые организацией ценности с тем, как работают ее сотрудники по отдельности и коллектив в целом. Помочь в оценке может и составление так называемого “списка наград и наказаний”, в котором бы были отражены все административные поощрения и наказания (с обязательным указанием их причин) сотрудников организации за определенный период времени, например, за последний год. Анализ такого списка покажет наличие расхождения, если оно есть, между декларируемыми ценностями и действиями руководства.

Другой способ оценки организационной культуры – опрос служащих, клиентов и других реципиентов в виде интервью, анкетирования или фокус-групп с целью выяснения их мнения об организационной культуре.

Оценка удовлетворенности клиентов. “Клиент всегда прав” – этому известному лозунгу, к сожалению, далеко не всегда следуют в публичном секторе. Заставить клиентов почувствовать себя удовлетворенными оказанными им услугами, является одним из ключевых показателей высокой эффективности и качества деятельности органов власти. Хотя, следует признать, добиться этого гораздо труднее по сравнению с частным сектором, что объясняется, прежде всего, частым непониманием со стороны клиентов роли и задач организаций публичного сектора (чтобы избежать этого, организациям необходимо постоянно проводить определенную разъяснительную работу среди своих клиентов).

Одним из основных методов оценки удовлетворенности клиентов является определение “голоса клиента”, который подразумевает выяснение нужд и ожиданий клиентов путем их опроса. Анализ полученной информации позволяет определить степень удовлетворенности клиентов и причины их неудовлетворенности.

Специфической особенностью определения “голоса клиента” по сравнению с другими методами выяснения общественного мнения (например, интервью) является широкое использование в опросниках открытых вопросов, что делается с целью максимально полного учета мнений и позиций респондентов, выяснения различных точек зрения.

Определение “голоса клиента” наиболее полезно на ранних этапах процесса преобразования организации в высокоэффективную, поскольку при окончательном формировании стратегии помогает учесть в ней нужды клиентов, их отношение к организации.

При выяснении удовлетворенности клиентов используются также и другие методы, такие как фокус-группы, интервью, анкетирование.

Оценка удовлетворенности сотрудников. Выяснение удовлетворенности сотрудников осуществляется подобно выяснению удовлетворенности клиентов, т.е. путем опроса в виде интервью, анкетирования, фокус-групп. Кроме того, иногда бывает полезным применение такого метода как наблюдение (невключенного или включенного). В небольших организациях при оценке удовлетворенности сотрудников следует учитывать мнение каждого сотрудника, в то время как в больших организациях – мнение различных групп сотрудников. Анализ полученных результатов позволяет установить основные причины недовольства сотрудников с

целью дальнейшего устранения этих причин (конечно, по возможности, поскольку в реальности невозможно представить организацию, все сотрудники которой были бы всем довольны).

При составлении опросников не существует каких-либо универсальных рецептов, но, на наш взгляд, они должны обязательно содержать в том или ином виде следующие вопросы к сотрудникам:

“Что Вам нравится в вашей работе? Что Вам не нравится? Какова, на Ваш взгляд, связь между вашей работой и целями организации? У Вас достаточно полномочий и степени свободы для принятия тех решений, которые, по-вашему, Вы должны принимать? Удовлетворяет ли Вас ваша профессиональная подготовка? Существуют ли в вашей организации какие-либо факторы, мешающие Вам качественно выполнять ваши служебные обязанности, решать стоящие перед Вами задачи и если да, то какие? Что в Вашей организации должно, на Ваш взгляд, поощряться, а что наказываться?”

Оценка удовлетворенности сотрудников осуществляется, исходя из тех соображений, что если сотрудники не достаточно удовлетворены тем, что и как они делают, они не будут принимать участие в процессе преобразования организации, поскольку не будут чувствовать “родства”, “единства” с организацией.

Оценка потребности в изменениях. Если оценка организационной культуры, удовлетворенности клиентов и сотрудников проводится или внутри организации, или среди ближайших реципиентов, то оценка потребности в изменениях, целью которой является определение “точек приложения усилий”, требует также и некоторого анализа внешней среды, а именно анализа организаций, подобных рассматриваемой, с точки зрения успешности их деятельности. Для этого используются три основных метода:

- эталонное тестирование (бенчмаркинг) и анализ лучших практик;
- использование качественных критериев;
- использование подходов организационного проектирования.

Эталонное тестирование и анализ лучших практик. Этот метод используется для определения наиболее успешно действующих в соответствующей сфере организаций и последующее сравнение с ними рассматриваемой организации. Он состоит из следующих шагов:

1. Идентификация цели. Прежде чем сравнивать организацию с другими, необходимо определить, по каким критериям осуществлять сравнение (например, будет ли это сравнение качества оказываемых услуг или успешности представления получаемых результатов, или

чего-либо еще).

2. Определение “эталонной организации”. После определения того, что необходимо сравнивать, выбирается организация, которую можно считать наилучшей именно по данным критериям. Для этого целесообразно использовать метод экспертного опроса и анализ статистических данных (если таковые по данному вопросу имеются).

3. Спецификация необходимых данных и методов их сбора. После окончательного определения эталонной организации, необходимо решить какие данные о деятельности этой организации следует собрать и как это сделать. Здесь круг возможных методов весьма широк: от включенного наблюдения до переписки с руководством эталонной организации, от опроса клиентов данной организации до анализа ее отчетов.

4. Анализ собранных данных. После сбора данных наступает наиболее трудный и ответственный момент, – их анализ, который должен дать ответы на следующие вопросы: “Действительно ли эталонная организация действует успешнее рассматриваемой? Если да, то почему? Чему можно научиться у эталонной организации? Как применить опыт эталонной организации и применим ли он вообще?”

Для получения максимального позитивного эффекта от метода эталонного тестирования и анализа лучших практик следует строго придерживаться указанных шагов его реализации.

Использование качественных критериев. Данный метод был заимствован из частного сектора и является для публичных организаций вспомогательным. Его основная цель – определение тех качественных критериев (таких, как компетентность руководства, сотрудников, сосредоточенность в деятельности на потребителях и т.п.), которые влияют на конкурентоспособность организации.

Несомненно, конкурентоспособность как характеристика организации более актуальна для частного сектора, но ее (пусть даже в чем-то и гипотетическое) определение помогает в выявление проблем недостаточного качества деятельности и органов власти.

Использование подходов организационного проектирования. Цель организационного проектирования – связать элементы организации (общую структуру, систему управления трудовыми ресурсами, систему принятия решений, информационную систему, организационные ценности и др.) с элементами ее деятельности (направленностью деятельности, функциями организации, производимыми услугами или продукцией и т.п.), а также с элементами внешней среды, которые оказывают влияние на деятельность организации (рынок услуг, потребители и т.п.) [3].

Если проанализировать какую-либо организацию, которая создавалась без учета связи указанных элементов, можно заметить, что зачастую на ее формирование оказывают влияние такие факторы как политическая конъюнктура, неформальные соглашения, бюджетная политика и другие, отражающие сиюминутные тенденции и не являющиеся частью единой системы, и которые в дальнейшем могут не только негативно влиять на эффективность организации, но и создавать препятствия на пути ее (эффективности) повышения.

Использование подходов организационного проектирования позволяет выявить такие препятствия через анализ основных элементов, используемых в проектировании [2]. Вот примеры вопросов, которые позволяют оценить эти основные элементы:

1. Стратегия. Существует ли четкая стратегия, определяющая направления деятельности и процесс развития организации? Знакомы ли со стратегией сотрудники организации, понимают ли и поддерживают ли они ее?

2. Внешняя среда. Какие элементы внешней среды оказывают влияние на деятельность организации? Является ли организация достаточно гибкой, чтобы своевременно реагировать на изменения во внешней среде?

3. Сотрудники. Имеют ли сотрудники профессиональные знания, умения, навыки и личностные качества, необходимые для качественного выполнения своих обязанностей? Учитываются ли в организации при распределении различных видов работ склонности и пожелания сотрудников?

4. Структура. Организована ли структура вокруг задач? Обеспечивают ли существующие в организации структурные подразделения выполнение всех задач, стоящих перед организацией? Учтены ли в структуре потребности элементов внешней среды по отношению к организации? Обеспечивает ли структура необходимый уровень координации и необходимое качество информационных потоков?

5. Система принятия решений. Обеспечивается ли система принятия решений полной и своевременной информацией? Принимаются ли решения в организации именно там, где они наиболее обеспечены необходимой информацией?

6. Организационные ценности и нормы. Какие ценности и нормы поведения преобладают в организации и насколько они соответствуют декларируемым?

Для получения ответов на поставленные выше вопросы можно, в принципе, использовать любые методы сбора данных или их

комбинацию.

Таким образом, мы рассмотрели различные виды организационных оценок, основные методы их осуществления. Результаты оценок дают важную и необходимую информацию для повышения качества деятельности организации и его поддержания на высоком уровне.

ლიტერატურა

References:

1. Bouckaert, G. Halachmi A. (eds.). The Enduring Challenges in Public Management. – San Francisco: Jossey-Bass, 2005. – 497 p.
2. Czarnecki M.T. Managing by Measuring – How to Improve Your Organisation's Performance Through Effective Benchmarking. – New York: American Management Association, 2009. – 199 p.
3. Farnham D. Managing the New Public Services (third ed.). – London: Macmillan, 2006. – 432 p.
4. Hadley R., Young, K. Creating a Responsive Public Service. – Hemel Hempstead: Harvester-Wheatsheaf, 2000. – 369 p.

Рецензент: профессор Вячеслав Дзюндзюк, доктор наук по государственному управлению, заведующий кафедрой политологии и философии Харьковского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины.

სერგეი მარეხინი

ორგანიზაციული შეფასება, როგორც ხარისხის მართვის ინსტრუმენტი ხელისუფლების ორგანიზაციებში

რეზიუმე

სტატიაში მოყვანილია ორგანიზაციული შეფასების ანალიზი, როგორც ხარისხის მართვის ინსტრუმენტი ხელისუფლების ორგანიზაციებში. დაწვრილებით განხილულია ორგანიზაციული შეფასების სხვადასხვა სახეობები და საჯარო სექტორში მისი განხორციელების ძირითადი მეთოდები.

საკვანძო სიტყვები: ორგანიზაციული შეფასება, ხელისუფლების ორგანიზაციები, ხარისხის მართვა, საჯარო სექტორი.

რეცენზენტი: პროფესორი ვიჩესლავ ძიუნძიუკი, სახელმწიფო მართვის მეცნიერებათა დოქტორი, უკრაინის პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო მართვის ეროვნული აკადემიის ხარკოვის რეგიონალური ინსტიტუტის პოლიტოლოგიისა და ფილოსოფიის კათედრის გამგე.

Sergey Marehin

ORGANIZATIONAL EVALUATION AS INSTRUMENT OF QUALITY MANAGEMENT IN AUTHORITY BODIES

Summary

The article analyzes the organizational evaluation in authority bodies as an instrument of quality management. It was reviewed different kinds of organizational evaluation and main methods of its realization in public sector.

Keywords: organizational evaluation, authority bodies, quality management, public sector.

Reviewer: Professor Viacheslav Dziundziuk, doctor of sciences, Head of Political Science and Philosophy Chair of Kharkiv Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine.

თენგიზ თოფურბე დროის მართვა

დრონი მეფობენ და არა მეფენი.

ქართული ანდაზა

რიტმს, რომელშიც უმეტეს ჩვენგანს უწევს ცხოვრება, ნამდვილად ვერ დაარქმევ მშვიდსა და თანაბარზომიერს. ჩვენთვის დროის უკმარისობა ის გამოცდაა, რომელსაც ყველა ვერ უმკლავდება. ჩვენი საქმიანობის ეფექტიანობის ახამაღლებლად აუცილებელია შესაბამისი ტექნოლოგიების, მათ შორის, დროის აღრიცხვის აპრობირებული მეთოდების შესწავლა და პრაქტიკაში დანერგვა. დროის მართვის ელემენტარული საფუძვლების ცოდნა, კონტროლი იმაზე, რას და როდის ვაკეთებთ, დაგვეხმარება ვაგზარდოთ პირადი თუ ორგანიზაციული ეფექტიანობა. ჩნდება კითხვები: რამდენად ეფექტიანად ვიყენებთ ჩვენს ხელთ არსებულ დროს? რას, რატომ და როგორ ვაკეთებთ? ჩვენ უნდა ვაკეთებდეთ ამას თუ სხვა? როგორ და რა სახის ინფორმაციაზე დაყრდნობით ვიღებთ გადაწყვეტილებას? რაზე რა დრო გვაქვს დახარჯული და როგორია შედეგი, აღეკვატურია თუ არა უკუგება? წინამდებარე სტატიაში გარკვეულწილად, წარმოდგენილია დროის ორგანიზების ხერხები და მეთოდები, მენეჯერისა თუ მმართველის (ზოგადად, ხელმძღვანელის) მუშაობის ინდივიდუალური სტილის ანალიზი და სხვ.

საკვანძო სიტყვები: კორპორაციული სტრატეგია, დროის მართვა, აღრიცხვა, ეფექტიანობა, თვითმენეჯმენტი.

თითოეულ ჩვენგანს არც ისე დიდი, მაგრამ ძვირფასი კაპიტალი გააჩნია – დრო, პირადი დრო. დრო და სიცოცხლე ლამის სინონიმებია. სამწუხაროდ თუ საბედნიეროდ, ამ შემთხვევაში მილიონრები არ არსებობენ. თუ ოპტიმისტურად შევხედავთ და იმედს ვიქონიებთ, რომ, ამიერიდან, აქტიური ცხოვრების, დაახლოებით, 50 წელი გვაქვს დარჩენილი, ეს იმას ნიშნავს, ჩვენი დროის კაპიტალი, მაქსიმუმ, 440 ათას საათს შეადგენს. მათ შორის, დაახლოებით 150 ათასი საათი ანუ 17 წელიწადი ძილში გასატარებელი დროა. თუ დავუშვებთ, რომ მარტო კვებაზე და სააბაზანო პროცედურებზე დღეში, საშუალოდ, 2 საათი მაინც გვეხარჯება, გამოდის, რომ ამ საქმიანობას ჩვენი პირობითად დარჩენილი სიცოცხლის 50 წლიდან, დაახლოებით, 4 წელი მოხმარდება; აღარაფერს

ვამბობთ სხვა არაინტელექტუალურ, მაგრამ აუცილებელ ყოფით საქმიანობაზე.

ფულადი კაპიტალისგან განსხვავებით, დროის კაპიტალის აღდგენა შეუძლებელია. ამ უკანასკნელს ვერსად, ვერასდროს, ვერანაირი ოპერაციის თუ მაქინაციის შედეგად ვერ მოიპოვებ; ვერ შეინახავ, ვერ დააგროვებ, ვერ გაამრავლებ, ვერ გაასხვისებ ერთადერთი, რაც ძალგვიძს, ჩვენს ხელთ არსებული უძვირფასესი რესურსის რაციონალური გამოყენებაა. მრავალი დაკვირვებით და გამოკვლევით დადასტურებულია, რომ ადამიანთა დიდი ნაწილი თავიანთი სამუშაო დროის საგრძნობ ნაწილს ან არაეფექტიანად იყენებენ, ან საერთოდ კარგავენ; ეს, უპირველესად, შრომის ცუდი ორგანიზაციის, თვითმენეჯმენტის ელემენტარული პრინციპების არცოდნის, უპასუხისმგებლობისა და უდისციპლინობის ბრალია.

ელემენტარული არითმეტიკაა – თუ ერთი მოხელის სამუშაო დროის დაკარგული 10 პროცენტი კვირაში, საშუალოდ, 4 საათს, წელიწადში (11 თვეში, დაახლოებით, 48 კვირაში) – 192 საათს, ანუ 24 სრულ სამუშაო დღეს შეადგენს, აღნიშნული ციფრი საქართველოს საჯარო სამსახურში დასაქმებულ საშუალოდ, 40 ათასამდე მუშაკზე გადაანგარიშებით კატასტროფულ მანევრებელს – 1 მლნ. კაცდღეს აღწევს. ეს იმის ტოლფასია, 5 ათასამდე მოხელე, წლის განმავლობაში, არაფერს აკეთებდეს. აღნიშნული მაგალითი ხაზს უსვამს დროის რაციონალური გამოყენების განსაკუთრებულ მნიშვნელობას.

ჩნდება კითხვები: რამდენად ეფექტიანად იყენებთ თქვენს ხელთ არსებულ დროს? რას, რატომ და როგორ აკეთებთ? თქვენ უნდა აკეთებდეთ ამას თუ სხვა? როგორ და რა სახის ინფორმაციაზე დაყრდნობით იღებთ გადაწყვეტილებას? რაზე რა დრო გაქვთ დახარჯული და როგორია შედეგი, ადეკვატურია თუ არა უკუგება? სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, ადამიანთა უმრავლესობა არაეფექტიანად განკარგავს ყველაზე ძვირფას, აუნახლადურებელ და, შეიძლება ითქვას, მოკრძალებულ კაპიტალს – საკუთარ დროს.

ქართველები ღრმა შემოქმედებითი აზროვნების უნარით დაჯილდოებული ხალხი ვართ, მაგრამ, სამწუხაროდ, ხშირად გვექმნება პრობლემები დროის სწორად ორგანიზების კუთხით. გამორიცხული არაა, ეს, გარკვეულწილად, ქართველის ფსიქოლოგიური ტიპის „დამსახურება“ იყოს, მაგრამ ერთი რამ ფაქტია: დროის მართვის რაციონალიზებისთვის აუცილებელია

რაც შეიძლება სწრაფად შეცვალოთ მუშაობის მეთოდები და გამოთავისუფლებული რესურსი გაცილებით ეფექტიანად გამოვიყენოთ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ცაიტნოტში აღმოვჩნდებით. დროის ქრონიკული უკმარისობის მიზეზით ჩვეენს გვემებს საფრთხე დაემუქრება.

დროის მართვის ელემენტარული საფუძვლების ცოდნა, კონტროლი იმაზე, რას და როდის ვაკეთებთ, დაგვეხმარება გავზარდოთ ჩვენი საქმიანობის ეფექტიანობა. კონტროლი არ ნიშნავს ცხოვრების მკაცრ რეჟიმს, რომლის მიხედვით, თვით ყველაზე უმნიშვნელო გადახვევაც კი, დაუშვებელია. ორგანიზაციებში, როგორც წესი, არ გამოიყენებენ ეფექტიანობის ზრდის ისეთ საშუალებებს, როგორცაა ყოველდღიური საქმიანობის მენეჯმენტის მოწესრიგება, კორპორაციული სტრატეგიის შემუშავება და ა.შ. იქნება შთაბეჭდილება, თითქოს დროის მართვის აპრობირებული მეთოდების პრაქტიკაში დანერგვა ბოლო მომენტში, მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა მოხდეს, როდესაც ეფექტიანობის სხვა რეზერვები ამოიწურა. სინამდვილეში, დროის რაციონალური გამოყენების ეფექტი მრავალმხრივია და, ხშირად, სწორედ ეს უკანასკნელი ხდება ორგანიზაციული გარდაქმნის ოპტიმალური ინსტრუმენტი.

ჩვენი საქმიანობის ეფექტიანობის ასამაღლებლად აუცილებელია შესაბამისი ტექნოლოგიების, მათ შორის, დროის აღრიცხვის აპრობირებული მეთოდების შესწავლა და პრაქტიკაში დანერგვა. ეს უკანასკნელი დიდ დახმარებას გაგვიწევს პირადი დროის „მტაცებელთა“ ლიკვიდაცია ოპერატიულად, განსაკუთრებული ძალისხმევის გარეშე მოვახდინოთ.

სამუშაო დროის ორგანიზების კულტურა

აღამიანთა უმრავლესობას, რომლებიც „ყელამდე საქმეში არიან ჩაფლულნი“, მუდმივად აწუხებთ დროის პრობლემა. ისინი ვერ ხედავენ გამოსავალს კონკრეტული სიტუაციებიდან და ფიქრობენ, რომ არაფრის შეცვლა არ შეიძლება. თუმცა, ფსიქოლოგებს და მენეჯმენტის სპეციალისტებს განსხვავებული მოსაზრება გააჩნიათ და არც თუ უსაფუძვლოდ!

ყველასთვის ცნობილია, რომ მწვრთნელები, რომლებიც სპრინტერებთან და მოცურავეებთან მუშაობენ, ყოველნაირად ცდილობენ მიაღწიონ სპორტსმენის თითოეული მოძრაობის

ოპტიმიზებას, ვინაიდან, გამარჯვებისთვის წამის მესხედიც გადამწვევტია.

დაფიქრებულვართ იმაზე, რამდენად ეფექტიანად იყენებთ სამუშაო დროს?! ხომ არ ვუთმობთ ჩვენი კუთვნილი დროის დიდ ნაწილს უცხო ან ნაკლებად მნიშვნელოვან ადამიანებს, უშედეგო საქმიანობას?! იქნებ არც ის ვიცით როგორი ტიპის ადამიანთა ჯგუფს განეკუთვნებით?!

ვებებით რა ე.წ. „დროის მახეში“, ჩვენ ყოველდღიურად ვიმეორებთ ერთსა და იგივე შეცდომებს: ბევრს ვლაპარაკობთ ტელეფონზე, მიზეზთა გამო, ცვკვლით შესასრულებელი სამუშაოების თანმიმდევრობას, რის შედეგადაც მთავარს და მეორეხარისხოვანს ერთმანეთში ვურევთ; გვიჭირს ყოველდღიური ფოსტის, საქმიანი კორესპონდენციის გარჩევა; გვავიწყდება მნიშვნელოვანი ზარების განხორციელება და ა.შ. ყველაფერ ამას უაზრო ქაღალდომანია და დროში უსასრულოდ გაწელილი თათბირებიც ემატება.

ზოგიერთი თქვენგანი, შესაძლოა, არ დაეთანხმოს დროის მართვის მეთოდების წარმატებული დანერგვის იდეას და საწინააღმდეგო აზრი გამოთქვას: „საქართველოში დროის ორგანიზაციის იდეა ჩვევად ვერასდროს იქცევა. წარმოდგენაც მიჭირს, როგორ შეიძლება გამოიყურებოდეს ქართველი, რომელიც წუთობით აფიქსირებს დროს და დღის მოვლენათა ჩანაწერებს სპეციალურ რეველში აკეთებს; პუნქტუალური გერმანელის შემთხვევაში ნამდვილად დავიჯერებდი!“ ეს აზრი, რა თქმა უნდა, საფუძველს მოკლებული არ არის. მაგრამ, მოდი, კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ სპორტსმენები, რომლებიც თავიანთი ხასიათით აზარტულები არიან და, რაც მთავარია, არც ერთი მათგანი არ დაბადებულა ჩემპიონად; არც წარმატებისთვის მიუღწევიათ დიდი ძაღისხმევის გარეშე. მთავარია, გეჰქონდეს სურვილი, გამოვიჩინოთ მონდომება, მოვიპოვოთ ინფორმაცია ან ვიპოვოთ კომპეტენტური მრჩეველი, რომელიც დროულ და ზუსტ რეკომენდაციებს მოგვაწვდის.

უნდა აღინიშნოს, რომ დროის ორგანიზების ხერხებისა და მეთოდების ძიება მენეჯერისა თუ მმართველის (ზოგადად, ხელმძღვანელის) მუშაობის ინდივიდუალური სტილის ღრმა ანალიზთან არის დაკავშირებული. მთავარია, განსაზღვროთ ისეთი პარამეტრები, როგორიცაა თანამშრომელთა ტემპერამენტი, სენსორული უპირატესობები, მიზნების პრიორიტეტულობა და სხვ. ეს საშუალებას მოგვცემს, სამუშაო დროის მაქსიმალურად ეფექტიანად გამოყენების მიზნით,

კონკრეტული ადამიანისთვის იოლად შეარჩიოთ ინდივიდუალური, ოპტიმალური სტილი. აქ არ შეიძლება არსებობდეს სტერეოტიპები.

ადამიანი, რომელიც დაძაბულ ინტელექტუალურ შრომას ეწევა, მუშაობის პროცესს, როგორც წესი, სამ ძირითად ნაწილად ჰყოფს. ესენია:

- ახალი ინფორმაციის დაგროვება და დამუშავება;
- ინფორმაციის გაცემა და განაწილება;
- დასვენება და რელაქსაცია.

თითოეული ნაწილი პიროვნების ჰარმონიული განვითარების განუყოფელი ნაწილია. მათ შორის არსებული პროპორციების დარღვევას ან ერთ-ერთი მათგანის იგნორირებას, საბოლოოდ, მუშაობის უნარის დაქვეითებამდე მიყვავართ, რაც უარყოფითად აისახება შრომის ეფექტიანობაზე.

სამუშაო პროცესის უკეთ გაკონტროლების მიზნით, აუცილებელია, ჩავატაროთ დროის ძირითადი „შთანთქმელების“ დეტალური ანალიზი. ანუ, თუ თქვენთვის ცნობილი გახდება დროის ძირითადი „მტაცებლების“ შესახებ, ბუნებრივია, თავს აარიდებთ მათ.

დიდ სირთულეს არ წარმოადგენს გაარკვიოთ, სად და როგორ იკარგება თქვენი პირადი დროის უზარმაზარი რესურსი. გთავაზობთ, დროის „მტაცებელთა“ არასრულ ჩამონათვალს:

- სატელეფონო ზარები;
- ვიზიტორები;
- განყოფილებებს შორის ინფორმაციის გაცვლის ცუდი ორგანიზება;
- კომპიუტერულ ტექნიკასთან, მოწყობილობებთან, ენერგეტიკასთან დაკავშირებული პრობლემები;
- სამუშაოს შესრულების თანმიმდევრობის შეცვლა (რაც თავს მოგახვიეს კოლეგებმა);
- არადამაკმაყოფილებელი ორგანიზაციული დაგეგმვა;
- ადამიანების მოსმენის კულტურის არქონა და იგნორირება;
- არადამაკმაყოფილებელი ორგანიზაციული სტრუქტურა;
- ქაოსი განსახილველ კორესპონდენციებში (ფოსტაში);
- შეცდომების გამოსწორება, რომელთა თავიდან აცილება შესაძლებელი იყო;

- მერყეობა საქმიან საკითხებთან დაკავშირებით (გადაუწყვეტელობა);
- არასწორად ორგანიზებული და ცუდად კოორდინირებული სამუშაო შეხვედრები, კრებები, თათბირები;
- ყურადღების გამფანტველი ფაქტორების არსებობა სამუშაო გარემოში;
- გადამეტებული საოფისე ბიუროკრატია;
- უსარგებლო დისკუსიები საკუთარი და სხვისი მუშაობის შესახებ და სხვ.

იმისათვის, რომ უკეთ გაერკვეთ დროის მართვის მნიშვნელობისა და მისი რაციონალიზაციის საკითხებში, აღნიშნულ ჩამონათვალთან ერთად, წარმოგიდგენთ ეიზენჰაუერის დროის მართვის მატრიცას (იხ.ცხრ.1).

ორიენტირებულნი, ისინი ორიენტირებულნი არიან შესაძლებლობებზე, მათგან გამოდიან და თავიდან იცილებენ პრობლემებს; ისინი პროფილაქტიკურად, პრობლემების თავიდან აცილების მიდგომით ფიქრობენ და მოქმედებენ; ასე რომ, უნდა ვიმუშაოთ მეორე კვადრატში, რადგან პირველი და მესამე კვადრატები “ჩვენზე მუშაობენ”, „გვწნეხენ“; უნდა დავეთანხმოთ მეორე კვადრატის პრიორიტეტებს და ვისწავლოთ ვთქვათ “არა” სხვა საქმიანობებზე, ზოგჯერ და ნაწილობრივ – სასწრაფო საქმეებზეც კი და მაშინაც, როცა სხვა აღამიანები და გარემოებები ჩვენი დროის ხელყოფას ცდილობენ. ეს შესანიშნავად მოახერხა იაკობ გოგებაშვილის დედაენაში (“ჯერ შრომა, მერე ხტომა”) გიგლა ტიტინამ, რომელმაც ბევრ ცდუნებაზე თქვა უარი, სანამ გაკვეთილები არ ისწავლა.

რაც უფრო მაღალია მართვის საფეხური, მით ფართო უნდა იყოს ხელმძღვანელის თვალსაწიერი. ის შორს უნდა იყურებოდეს და მნიშვნელოვან სამომავლო, პერსპექტიულ პრობლემებზე დღესვე ფიქრობდეს. როგორც დასავლეთის ქვეყნების გამოცდილება მოწმობს, მიზანმიმართულად მომუშავე მინისტრის თუ კომპანიის პრეზიდენტის და მისი აპარატის დროის ბიუჯეტის დაახლოებით 75-80 პროცენტი 1-5 წლიანი პერიოდის პრობლემებზე მუშაობას უნდა ხმარებოდეს, იხ. როგორც რიგითი მოხელეებისა და დამხმარე მომუშავეთა სამუშაო დროის ბიუჯეტის დიდი ნაწილი – ერთ თვემდე, ე.ი. ოპერატიულ საკითხთა გადაწყვეტას.

სასწრაფო	არასასწრაფო
მნიშვნელოვანი	
<p>1. მოქმედებები</p> <ul style="list-style-type: none"> • კრიზისული მოქმედებები; • პრობლემები, რომლებიც „გვწნეხენ“ • საქმეები, რომელთა შესრულებასაც ვადა გასდის. 	<p>2. მოქმედებები</p> <ul style="list-style-type: none"> • რაღაცის თავიდან აცილება, გაფრთხილება, წინასწარი ზომების მიღება; • ურთიერთობების აგება ადამიანებთან; • ახალი ამოცანების, უნარ-შესაძლებლობების ამოცნობა; • დაგეგმვა, შემოქმედებითი მუშაობა.
არამნიშვნელოვანი	
<p>3. მოქმედებები</p> <ul style="list-style-type: none"> • შეგვაწყვეტინეს, დარეკეს; • ზოგიერთი წერილი, ანგარიში; • ზოგიერთი შეხვედრა; • ზოგიერთი პრობლემა, რომელიც „გვახრჩობს“ • ზოგიერთი პოპულარული, ყოველდღიური მოქმედება. 	<p>4. მოქმედებები</p> <ul style="list-style-type: none"> • ყოველდღიური მონოტონური სამუშაო; • ზოგიერთი წერილი; • ზოგიერთი სატელეფონო ზარი; • დროის გამფლანგველი მოქმედება; • ზოგიერთი სასიამოვნო მოქმედება.

ცხრილი 1. ეიზენჰაუერის დროის მართვის მატრიცა ეფექტიანად მოქმედი მუშაკები პრობლემებზე არ არიან

ხელმძღვანელთა მუშაობის ეფექტიანობის ერთ-ერთი მთავარი მაჩვენებელია დასახულ ამოცანათა გადაწყვეტისას დროში წინსწრება. არანორმალურია, როცა გუშინდელ საქმეს დღეს ვაკეთებთ. ნორმალურია, როცა დღეს დღევანდელი საქმე კეთდება. სამწუხაროდ, ძალზე ბევრ ორგანიზაციაში მართვის მაღალ საფეხურზე მდგარი ხელმძღვანელი ბევრ დროს ხარჯავს ოპერატიული პრობლემების გადაწყვეტაზე. ის, რაც კარგახნით ადრე უნდა გაგვეკეთებინა, იმის გამო, რომ არ

გავაკეთეთ, ოპერატიული გადასაწყვეტი გახდა; დღეს კი, როცა დიდ დროს ვანდომებთ ამ ოპერატიულ ამოცანათა გადაწყვეტას და არ ვფიქრობთ პერსპექტიულ პრობლემებზე, დრო რომ მოვა, ისინიც ოპერატიულად გადასაწყვეტი გახდება. ასე იკვრება შრომის ცუდი ორგანიზების გამო ნაკლოვანებათა წრე, თანდათან ჩვევად იქცევა მუშაობის მანკიერი სტილი. საქართველოს საჯარო დაწესებულებებში, მართვის უმაღლეს საფეხურებზეც კი, სამწუხაროდ, სამუშაო დროის უდიდესი ნაწილი ოპერატიულ საკითხებზე იხარჯება.

ხელმძღვანელმა, რასაკვირველია, უნდა იცოდეს დაქვემდებარებულ საფეხურებზე ყველა უწესრიგობების შესახებ, მაგრამ მისი ჩარევა აუცილებელია მხოლოდ მაშინ, როცა დარღვევები და ნაკლოვანებები სისტემად იქცევა და ქვემდგომ რგოლებს არ ძალუძთ მათი აღმოფხვრა. ასეთ შემთხვევაშიც კი, ზემდგომმა რგოლმა არ უნდა შეწყვიტოს პერსპექტიულ მიმართულებებზე მუშაობა. მოკლედ რომ ვთქვათ, მინისტრი იგივე მეთოდებით არ უნდა მუშაობდეს, როგორი მეთოდებითაც მუშაობს სამინისტროს რიგითი მოხელე. აღნიშნული კანონზომიერება, ვიზუალურად, შესაძლოა, პირამიდის სახით წარმოვიდგინოთ. კერძოდ, პირამიდის წვერისკენ მცირდება სამმართველო აპარატის მუშაოთა რიცხვი, მაგრამ, ამავედროულად, იზრდება ინფორმაციის მნიშვნელობა; როცა პირამიდის წვერიდან ფუძისკენ მოვდივართ, იზრდება კონკრეტული და ოპერატიული დავალებების რაოდენობა და მცირდება პერსპექტიულ საკითხებსა და პრობლემებზე მუშაობა. მართვის ზედა რგოლებს არ ძალუძთ მოიცვან ყველაფერი, რაც ქვედა რგოლებში ხდება; ისინი იძულებულნი არიან საკმაოდ ბევრი საკითხი შეგნებულად გამოტოვონ, რათა ხელიდან არ გაუშვან მთავარი.

გადავცემთ რა ინფორმაციას, დარწმუნებულნი ვართ, რომ მისი მიმღები სრულად აღიქვამს და ითავისებს ინფორმაციის აზრს. თუმცა, ყოველთვის ასე არ ხდება. თითოეულ ადამიანს გააჩნია აღქმისა და გაგების საკუთარი ჩარჩოები, რომელთაც შეუძლიათ დაამახინჯონ, ან, უბრალოდ, შეცვალონ მიღებული ინფორმაცია. ბევრ ორგანიზაციაში განყოფილებებს შორის ინფორმაციის გაცვლა „გაფუჭებული ტელეფონის“ პრინციპით წარმოებს. ხოლო როდესაც სამუშაოს შესრულების ვადები იწურება, სინქარეში რაღაც აუცილებლად ავიწყდებათ ხოლმე.

მთავარია, მხედველობიდან არ გამოგვრჩეს საკითხის ძირითადი არსი.

ბევრი მმართველი თუ მენეჯერი, რომელსაც საკუთარ თავს გამოცდილ და შრომისუნარიან მუშაკად მიიჩნევს, ამჯობინებს თავად შეასრულოს სამუშაო, რომელსაც თანამშრომლებიც იოლად გაართმევდნენ თავს. მას მიაჩნია, რომ ეს გაცილებით სწრაფი პროცესია და თან, მიზეზად სხვების გამოუცდელობას და არაკომპეტენტურობას ასახელებს (სინამდვილეში, მენეჯერს თავად არ გააჩნია ძალაუფლების დელეგირების სათანადო გამოცდილება და არ ძალუძს პერსონალს აუცილებელი ფუნქციები აათვისებინოს. ეს კი, ნამდვილად არ მეტყველებს მის პროფესიულ ღირსებებზე).

თუკი სამუშაოს დამოუკიდებლად შეასრულებ და არ მისცემ თანამშრომელს შანსს - ისწავლოს, რა თქმა უნდა, დროის დაზოგვა შესაძლებელია. ეს ერთხელ დასაშვებია, მაგრამ მეორედ, მესამედ, მეოთხედ თქვენ მიხვდებით, რომ გაუმართლებლად ხარჯავთ საკუთარ დროს. სჯობს, კარგად ასწავლეთ თქვენს დაქვემდებარებულებს რა და როგორ გააკეთონ, რათა თქვენ გათავისუფლდეთ ამ სამუშაოების შესრულებისგან. საბოლოო ჯამში, ძალიან ბევრ დროს დაზოგავთ და მხოლოდ იმ ყველაზე მნიშვნელოვან, პრიორიტეტულ საკითხებზე მოახდენთ კონცენტრირებას, რომელთა გადაწყვეტაც თქვენს დაქვემდებარებულთ არ ხელეწიფებათ.

ძალიან მნიშვნელოვანია გაანაწილოთ პასუხისმგებლობა თქვენი გუნდის წევრებს შორის და მოსთხოვთ მათ ანგარიშები შესრულებული სამუშაოს შესახებ. წვრილმანებში ნუ ჩაერევით! მსგავსი მიდგომა ფართო შესაძლებლობებს აძლევს ხელქვეითებს გადაწყვეტილებების მისაღებად. შეფასება „მეტისმეტად დაკავებულია, მისთვის დასვენება არ არსებობს“ – არ წარმოადგენს პიროვნების შეფასების დადებით კრიტერიუმს. „რა ხდება სამსახურში ჩემი არყოფნის დროს? როგორ მიდის საქმე? სრულდება გრაფიკი?“ - ფიქრობს “მზრუნველი” ხელმძღვანელი, მაგრამ, ვაი, რომ ცდება. ორგანიზაცია საათივით უნდა მუშაობდეს მაშინაც, როდესაც „ბოსი“ ადგილზე არ იმყოფება. ხელმძღვანელმა უნდა იცოდეს, როგორ გაუნაწილოს ძალაუფლება ხელქვეითებს. ამ შემთხვევაში, მას საკმარისი დრო დარჩება იმისთვის, მხიარულად გაატაროს დრო ოჯახთან და მეგობრებთან ერთად.

თანამშრომლები კი, მსგავსი “წვრთნის” პირობებში, სათანადო გამოცდილებას შეიძენენ.

მცირე ძალისხმევით მაქსიმალურ შედეგს მიაღწიე – აი, წარმატებული ხელმძღვანელის დევიზი.

წარმატების მისაღწევად, ზოგიერთისთვის, მრავალწლიანი, თავადადაებული შრომაა საჭირო, ზოგი ამას ერთი სატელეფონო ზარის მეშვეობით ახერხებს. ყველაფერი პრიორიტეტების ამორჩევასა და დროის გარკვეულ პერიოდში მოქმედებათა მოწესრიგებაზეა დამოკიდებული.

თუ სწორად მოვახდენთ უფლებამოსილებათა დელეგირებას, შემოქმედებითი საქმიანობისთვის მეტი დრო დაგვრჩება და, აქედან გამომდინარე, აქტიურად განვითარდებით ჩვენთვის სასურველი მიმართულებით.

დროის გონივრული მართვის მიზნით, აუცილებელია გამოავლინოთ სტრესული მდგომარეობის არსებობა საკუთარ თავში და ისწავლოთ სტრესების მოხსნის მეთოდები. სტრესული მდგომარეობის თვითდიაგნოსტიკის, რელაქსაციისა და პროფილაქტიკის მეთოდები ინდივიდუალური მუშაობის პროცესში შეიძლება.

ზოგჯერ, ცუდად ორგანიზებული სამუშაო პროცესი ადამიანის მიერ ალკოჰოლისა და თამბაქოს ბოროტად გამოყენების პროვოცირებას ახდენს. ხოლო როგორც კი ჩნდება გზები სამუშაო პროცესის სათანადოდ ორგანიზებისთვის, რელაქსაციის ამ მეთოდებისადმი მიდრეკილება შესამჩნევად მცირდება ან საერთოდ ქრება.

პირადი დროის ოპტიმიზაციის მიზნით, უმჯობესია, გეგმის მონახაზი მაინც იქონიოთ, ვიდრე დაუგეგმავად იმუშაოთ. ბევრად უმჯობესია, იმოქმედოთ თუნდაც ვარაუდებით, ვიდრე იმოქმედოთ ალაღბედზე.

რაც უფრო გაურკვეველია ჩვენი მომავალი, მით მეტად გეჭირდება ძალების მოკრება, რათა მოვამზადოთ ნიადაგი და განვჭვრიტოთ მოსალოდნელი ცვლილებები. სწორედ ესაა ბევრი წარმატებული ორგანიზაციის თუ პიროვნების (მუშაკის) საიდუმლო.

სასარგებლო რჩევები

- შეადგინეთ სამუშაო დღის გეგმა, რაც დაგეხმარებათ რაციონალურად განკარგოთ თქვენს ხელთ არსებული დროის რესურსი და განსაზღვროთ პრიორიტეტები;

- ისწავლეთ ხანმოკლე და გრძელვადიანი გეგმების შედგენა;

- დააფიქსირეთ დროის ის მონაკვეთი, როდესაც იოლად ახდენთ კონცენტრირებას და ყველაზე რთული სამუშაო ამ დროისთვის შემოინახეთ;

- დროულად გამოავლინეთ და უზულებელპყავით დროის „მშთანთქმელები“; გვერდზე გადადეთ ყველა საქმე, რასაც თქვენი ყურადღების გაფანტვა ძალუძს;

- თათბირები და შეკრებები დათქმულ დროს დაიწყეთ. ნუ დაელოდებით დაგვიანებულ თანამშრომლებს;

- ისწავლეთ უფლება-მოსილებების დელეგირება; წინასწარ განსაზღვრეთ თანამშრომელთა დატვირთვის ხარისხი;

- მნიშვნელოვანი საქმეები დილისთვის დაგეგმეთ. დღე-ღამის ეს მონაკვეთი ყველაზე პროდუქტიული დროა;

- საქმიანი შეხვედრების ჩატარება დღის განმავლობაში სჯობს;

- სიტუაციური ცვლილებებიდან გამომდინარე, რეგულარულად მოახდინეთ ბიზნეს-გეგმისა თუ დღის განრიგის კორექტირება;

- სამუშაო დღის განრიგის შედგენისას გაითვალისწინეთ მოსალოდნელი მოულოდნელობები, რომლებსაც შეუძლიათ ხელი შეგიშალონ;

- პრობლემები, ხშირად, არა დროის დეფიციტის, არამედ პიროვნების მეტისმეტი ემოციურობის გამო იწენენ ხოლმე თავს;

- დროის ორგანიზებისადმი მეცნიერული მიდგომით ადვილი შესაძლებელია სიზარმაცის კონსტრუქციულ კალაპოტში მოქცევა და შემოქმედებითი კრიზისების ნეიტრალიზება.

განუწყვეტლივ ვიფიქროთ მომავალზე. ისევ და ისევ, გადავამოწმოთ ჩვენი გეგმები. სწორედ ამ გზით შეგვიძლია ვიწინასწარმეტყველოთ მოვლენები და განვსაზღვროთ მათი მიმდინარეობა, გავუმკლავდეთ ახალ გარემოებებს.

*შენიშვნა: დრო - ეს არის მატერიის არსებობის ძირითადი ფორმა (სივრცესთან ერთად), რომელიც გამოიხატება ერთიმეორის მონაცვლე მოვლენების კანონზომიერ კოორდინაციაში. დრო არსებობს ობიექტურად და განუყრელადაა დაკავშირებული მატერიის მოძრაობასთან. დროის ატრიბუტია შეუქცევადობა. ე.ი. დრო მიმდინარეობს

მხოლოდ დადებითი მიმართულებით – წარსულიდან მომავლისკენ. დროს აქვს ერთი განზომილება.

თუ მითოლოგიასაც გადავავლებთ თვალს, ვნახავთ, რომ ჟამთაშვლის ღვთაება არის რომაული ჟანუსი – იგივე იანუსი (სიტყვიდან „იანუა“ - კარი), რომელსაც ბერძნული შესატყვისი არ მოექებნება. შესასვლელი კარისა და გასასვლელის გუშავს - იანუსს გასაღები ეჭირა, აღებდა და ხურავდა ჭიშკრებს. გამოსახულებებზე ორი სახე ჰქონდა, ერთი შიგნით იყურებოდა, მეორე გარეთ, მაგრამ ეს იყო არა მხოლოდ კარის, ჭიშკრის, ალაგის ღმერთი, არამედ ჟამთა სვლის, წარსულისა და მომავლის, დასაბამის და დასასრულის ღმერთიც. ამას მეტყველებს თვით წლის დასაწყისი თვე, რომლის სახელწოდება – იანვარი – იანუსის სახელს ატარებს.

იანუსი მოვლენათა წარმმართველი, ბედისწერის უზენაესი გამგებლის იუპიტერის ჯუფთი უზენაესი ღვთაებაა.

ლიტერატურა:

References:

1. gaerTianebuli erebis organizaciis ganviTarebis programa (UNDP), avtorTa koleqtivi, „personalis marTva“ (meTodur-praqtikuli saxelmZRvanelo), gaeros ganviTarebis programa/00036279; Tbilisi, 2005w.;
2. gaerTianebuli erebis organizaciis ganviTarebis programa (UNDP), avtorTa koleqtivi, „rogor vmarToT organizacia“ (meTodur-praqtikuli saxelmZRvanelo), „saqarTvelos parlamentis saqmianobis efeqtianobisa da transparentobis gaumjobeseba“; gaeros ganviTarebis programa/00036279; Tbilisi, 2008w.;
3. avtorTa koleqtivi, „rogor vmarToT organizacia“ (meTodur-praqtikuli saxelmZRvanelo), „si ai em es konsaltingi“, Tbilisi, 2013w.;
4. gurgeniZe v., „menejerTa Sromis organizacia“, Tbilisis saxelmwifo universiteti; Tbilisi, 1997 w.;
5. gelovani ak., „miTologiuri leqsikoni“, Tbilisi, 1983w.;
6. „Successful Time Management“; ავტორი: Patrick Forsyth – 2010
7. „Time Power“; ავტორი: Brian Tracy – 2007
8. „Time Management“; Randy Pausch – 2008
9. The Power of Self Management: Pride and Professionalism for a Successful Career by Michael Henry Cohen (Feb 21, 2008)
10. Self-Management: Using Behavioral and Cognitive Principles to Manage Your Life by Edward P. Sarafino (Oct 26, 2010)

11. Working with self-management courses the thoughts of participants, planners and policy-makers (F.Roy Jones) 2010
12. Кук М., “Эффективный тайм-менеджмент – Как рационально спланировать свое рабочее и свободное время”, Изд. “Файр-пресс”, Москва, 2003г.;
13. Моргенстерн Дж., “Тайм-менеджмент – Искусство планирования и управления своим временем”, Изд. “Добрая книга”, Москва, 2002г.;
14. <http://books.google.ge/books?id=HyZaTW9sn1MC&printsec=frontcover&dq=Self-management+2012&source=bl&ots=7RqrIIOVcG&sig=c1rWJKi6FsGnhwN8FMsWJhFJ3y0&hl=ru&sa=X&ei=iX5hUN2uKqeo4gTho4D4Cg&ved=0CFEQ6AEwCQ#v=onepage&q=Self-management%202012&f=false> (ukanasknelad Semowmebulia 09.11.2015)

Tengiz Topuridze **TIME MANAGEMENT**

Summary

For increasing the effectiveness of our work is important to study relevant technologies, including the time-proven methods and introduction in practice. The basic knowledge of Time management, to control what and when we do, will help us to increase personal and organizational effectiveness. Arises questions: How effectively we use our time? What, why and how are we doing? Should we do this or someone other? How and what kind of information do we appeal to before make decisions? What time have we spent and what is the results, is the negate adequate?

The article presents Time management techniques and methods, the analysis of working with individual styles of manager or the ruler (general manager) and etc.

Keywords: corporate strategy, time management, accounting, efficiency, self-management.

Reviewer: Professor Shota Dogonadze, Georgian Technical University

Тенгиз Топуридзе **УПРАВЛЕНИЕ ВРЕМЕНЕМ**

Резюме

Ритм, в котором живут большинство из нас, вряд ли можно назвать спокойным и размеренным. Нехватка времени является серьезным испытанием, справиться с которым под силу далеко не каждому. Для повышения нашей эффективности необходимо изучение

апробированных методов управления временем и их применение на практике. Знание элементарных способов управления временем, контроль над тем что и когда нужно сделать, помогут повысить коэффициент как личной, так и корпоративной эффективности. Появляются вопросы: насколько эффективно мы используем наше время?! Для чего мы это делаем?! Должны ли мы этим заниматься или кто-то другой?! Как и на основании какой информации принимаются наши решения?! Сколько на это потрачено времени, эффективны ли наши результаты?!

В статье представлены методы управления временем; анализ стиля работы и управления менеджера.

Ключевые слова: корпоративная стратегия, управление временем, отчёт, эффективность, самоуправление.

Рецензент: Профессор Шота Догнадзе, Грузинский технический университет

შალვა შუბლაძე
სახელმწიფო მართვის ორბანოების როლი და ადგილი
საბანგებო სიტუაციების მართვის პროცესში

სტატიაში გაკეთებულია ანალიზი იმ ხარვეზებისა, რომლებიც იქნა დაშვებული სახელმწიფო მართვის ორგანოების მიერ საბანგებო სიტუაციების მართვის პროცესში საქართველოში 2008 წლის აგვისტოსა და 2015 წლის ივნისში განვითარებული მოვლენების დროს.

აღნიშნული ანალიზის საფუძველზე და საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით შემოთავაზებულია წინადადებები აღნიშნული ხარვეზების აღმოფხვრის კუთხით და მოცემულია კონკრეტული მექანიზმები სახელმწიფო მართვის ორგანოების მიერ საბანგებო სიტუაციების მართვის პროცესის სრულყოფის მიმართულებით.

საკვანძო სიტყვები: საბანგებო სიტუაციები, მართვა და კონტროლი, მართვის ერთიანი სისტემა, რისკ - ფაქტორი, შედეგების ლიკვიდაცია.

დედამიწაზე ცივილიზაციის განვითარებასთან ერთად იზრდება, როგორც საზოგადოების მატერიალური კეთილდღეობა, ისე ბუნებრივი, ტექნოგენური და ეკოლოგიური ხასიათის საბანგებო სიტუაციების წარმოქმნის საფრთხე. ეს გამოწვეულია ტერიტორიების პროგრესირებადი ურბანიზაციის, ცალკეულ ტერიტორიებზე მოსახლეობის სიმჭიდროვის მკვეთრი ზრდის და ამის შედეგად პლანეტაზე ანთროპოგენური ზემოქმედებით კლიმატის გლობალური ცვლილებებით. მნიშვნელოვნად გაზრდილია სამხედრო კონფლიქტების და ტერორისტული აქტების საშიშროება, ასევე, იზრდება სამრეწველო და ენერგეტიკული ობიექტების სიმძლავრე. მათი რიცხვი, სირთულე და ტერიტორიული კონცენტრაცია.

ოდითგან ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა არის სახელმწიფოს ძირითადი ფუნქცია. საქართველოს უსაფრთხოების სისტემა უნდა შეიქმნას, როგორც ქვეყნის მდგრადი განვითარების რეალიზაციის უზრუნველყოფის სისტემა.

შესაბამისმა მართვის სისტემამ, უპირველესად, უნდა შეძლოს ქვეყნის მიერ დასახულ სტრატეგიულ მიზანთა რეალიზაციის ყველა მოსალოდნელი ხიფათებისა და ძირითად ხელისშემშლელ პირობათა იდენტიფიკაცია; მან უნდა უზრუნველყოს ამ ხიფათების აცილების სახელმწიფო

პოლიტიკის შემუშავება, შექმნას მისი რეალიზაციის პოლიტიკური და ორგანიზაციული პირობები.

საქართველოს სრულფასოვანი განვითარება და მისი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა მოითხოვს ქვეყნის მზაობას საგანგებო სიტუაციებში სწრაფი და ეფექტიანი მოქმედებისთვის. საჭიროა შეიქმნას საგანგებო სიტუაციებში მოქმედების მართვის სისტემა - ორგანიზაციულად ჩამოყალიბებული, პოლიტიკურად ძლიერი, უზრუნველყოფილი მოქმედების მკაფიო პროგრამით, პროფესიული კადრებით და კომპლექტებული და ტექნიკურად სათანადოდ აღჭურვილი.

ამგვარი სისტემის რეალური ეფექტიანობისთვის აუცილებელია, რომ საგანგებო სიტუაციებში წარმოქმნილ პრობლემათა ლიკვიდაციისთვის უზრუნველყოფილი იქნეს მოსახლეობის ფართო, აქტიური და ორგანიზებული თანამონაწილეობა. შესაბამისად, საჭიროა სახელმწიფო ადმინისტრაციის მთელი სისტემის გაძლიერება ამგვარ სიტუაციებში ქვეყნის ყველა რესურსის მობილიზაციისა და მათი ეფექტიანად წარმართვისთვის.

ყველა ამ მისწრაფებათა რეალიზაციის საფუძველს საქართველოს ხალხის სულიერი ერთობა და ქვეყნის სახელმწიფოებრიობა ქმნის. სწორედ ამ ღირებულებათა საიმედო დაცვა, მათი დამკვიდრების სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური გარანტიები ქმნიან ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოების საფუძველს.

აქედან გამომდინარე საგანგებო სიტუაციების პრევენცია, მოსალოდნელი შედეგების შერბილება და სალიკვიდაციო სამუშაოების დროული და ოპერატიული ჩატარება, ანუ საგანგებო სიტუაციების დროს მოსახლეობის უსაფრთხოება ჩამოყალიბდა, როგორც სახელმწიფოს ობიექტური მოთხოვნილება და ფუნქცია.

იმისთვის, რომ სრული წარმოდგენა შეგვექმნას საგანგებო სიტუაციებზე, როგორც მოვლენაზე, გვინდა ჩამოვყალიბოთ მისი განმარტება და “მოსახლეობის უსაფრთხოების” ცნება.

საგანგებო სიტუაცია – “ცელკეულ ტერიტორიაზე ან ორგანიზაციებში ისეთი კრიზისული ვითარება, რომელიც ხასიათდება მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრების ნორმალური პირობების დარღვევით, რაც გამოწვეულია კატასტროფით, მასშტაბური სამრეწველო ავარიით, ხანძრით, სტიქიური უბედურებით, ეპიდემიით, ეპიზოტით, ეპიფიტოტით ან საბრძოლო საშუალებების გამოყენებით, რომელიც საფრთხეს

უქმნის ან/და შეიძლება საფრთხე შეუქმნას მოსახლეობის სიცოცხლეს, ან/და ჯანმრთელობას, იწვევს ან შეიძლება გამოიწვიოს მსხვერპლი, ადამიანთა დაშავება ან/და მნიშვნელოვანი მატერიალური ზიანი”.

სამოქალაქო უსაფრთხოების ცნება მოიცავს:

ა) საგანგებო სიტუაციის პრევენციას და საგანგებო სიტუაციის შედეგების მიტიგაციას;

ბ) სახანძრო უსაფრთხოებას;

გ) საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირების ძალების მზადყოფნას მშვიდობიანობის და საომარი მოქმედებების დროს წარმოქმნილი ან მოსალოდნელი საგანგებო სიტუაციისათვის, მასზე რეაგირებასა და მოსახლეობის დაცვას;

დ) სამოქალაქო უსაფრთხოების კატეგორიისათვის მიკუთვნებული ობიექტის უსაფრთხო და სტაბილური ფუნქციონირების უზრუნველყოფას.

ზოგადად მართვის ნებისმიერი პროცესი უნდა შეიცავდეს ოთხ ძირითად შემადგენელს:

1. შემომავალი ზემოქმედება (პირდაპირი კავშირი) - სანფორმაციო სიგნალები, რომლებიც მმართველობითი სისტემიდან მართვადი სისტემისკენ მიდის.
2. შემომავალი ზემოქმედების გარდაქმნა - მიღებული სიგნალების დამუშავება გარკვეული ალგორითმის მიხედვით.
3. გამოსავალი - შემოსავალი ზემოქმედების გარდაქმნის შედეგი. ე.ი. მართვადი სისტემის საშემსრულებლო ქმედება.
4. უკუკავშირი - შემოსულ ზემოქმედებაზე შედეგის გავლენა. ე.ი. ანგარიშების მიღება მმართველობით ორგანოში მმართველობითი ობიექტის მდგომარეობასა და ფუნქციონირების თაობაზე.

საგანგებო სიტუაციების მართვის სფეროში არსებული მდგომარეობის ანალიზისთვის აუცილებლად მიგვანია განვიხილოთ ქვეყნის საგანგებო სიტუაციების მართვის ერთიანი სისტემა და მისი ფუნქციონირების სქემები.

ერთიანი სისტემა არის საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების, მისი მმართველობის სფეროში შემავალი სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებების, საჯარო სამართლის იურიდიული პირების, ავტონომიური რესპუბლიკების, სამხარეო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების და სამოქალაქო

უსაფრთხოების სფეროში მომუშავე ორგანიზაციების ერთობლიობა, რომელთა მიზანია სამოქალაქო უსაფრთხოების ცნებით განსაზღვრული ამოცანების შესრულება.

ერთიანი სისტემა მოიცავს საგანგებო სიტუაციების მართვას პოლიტიკურ, ოპერატიულ და ტაქტიკურ დონეებზე. იგი უზრუნველყოფს საგანგებო სიტუაციების მართვის უწყვეტი პროცესის ძირითადი ფაზების (საგანგებო სიტუაციის პრევენცია, საგანგებო სიტუაციისათვის მზადყოფნა, საგანგებო სიტუაციაზე რეაგირება და აღდგენითი სამუშაოების ჩატარება) დროს შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელებას, რეაგირების ძალების საქმიანობის ორგანიზებას, მათ მართვას და მატერიალური რესურსების რეზერვის შექმნას.

მართვის პროცესის უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი გადაწყვეტილების მიღების ფაზა. გადაწყვეტილების მიღების ეტაპებს განეკუთვნება:

I ეტაპი. გადაწყვეტილების მზადება.

ინფორმაციის მოპოვება არსებული სიტუაციის თაობაზე; მიზნების განსაზღვრა; შეფასებათა სისტემის შემუშავება; სიტუაციის ანალიზი; სიტუაციის დიაგნოსტიკა; სიტუაციის განვითარების პროგნოზის შემუშავება.

II ეტაპი. გადაწყვეტილების შემუშავება.

გადაწყვეტილების ალტერნატიული ვარიანტების გენერირება; მმართველობითი ზემოქმედების ვარიანტების შემუშავება; სიტუაციის განვითარების სცენარების დამუშავება; მმართველობითი გადაწყვეტილების ძირითადი ვარიანტების საექსპერტო შეფასება; ალტერნატიული ვარიანტების შედარებითი შეფასება.

III ეტაპი . საკუთრივ გადაწყვეტილების მიღება.

IV ეტაპი. მმართველობითი გადაწყვეტილების რეალიზაცია.

სამოქმედო გეგმის შემუშავება; გეგმის შესრულების კონტროლი; მმართველობითი ზემოქმედების შედეგების ანალიზი.

V ეტაპი. უკუკავშირი.

ანგარიშების და მოხსენებების მიღება.

ერთიანი სისტემა ფუნქციონირებს შემდეგ რეჟიმებში:

ა) ყოველდღიური საქმიანობა – საგანგებო სიტუაციის საფრთხის არარსებობა;

ბ) გაძლიერებული მზადყოფნა – საგანგებო სიტუაციის წარმოქმნისა და განვითარების საფრთხის არსებობა;

ე) საგანგებო რეჟიმი – საგანგებო სიტუაციის განვითარება, აგრეთვე, საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის გამოცხადება.

საგანგებო სიტუაციების მართვის თეორიულ საფუძვლებს ჩვენ იმიტომ შევეხეთ, რომ სტატიაში გვინდა გაგვაკეთოთ ანალიზი, თუ როგორ მოქმედებდა მართვის ერთიანი სისტემა მოსახლეობის და მნიშვნელოვანი მატერიალური ფასეულობების დაცვის ღონისძიებების გატარების კუთხით, 2008 წლის რუსეთის აგრესიის და 2015 წელს მდინარე ვერეს ადიდების დროს.

2008 წლის აგვისტოში განვითარებულმა მოვლენებმა ნათლად დაგვანახა ქვეყნის ყველა დონის მართვის ორგანოების მოუმზადებლობა ომიანობის პირობებში მოსახლეობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის კუთხით.

პირველი რასაც გვინდა გავუხვათ ხაზი, გახლავთ ის რომ არ შესრულდა საქართველოს კანონის “საგანგებო მდგომარეობის შესახებ” მოთხოვნა, რომელიც ავალდებულებს “საგანგებო მდგომარეობის დროს, კონკრეტულ გარემოებათა შესაბამისად, საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოებს, თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, კანონმდებლობის მოთხოვნათა დაცვით დროებით განასახლონ მოქალაქეები საცხოვრებლად საშიში რაიონებიდან”. ე.ი. სავარაუდო კონფლიქტის ზონებიდან არ ჩატარებულა მოსახლეობის ევაკუაცია. ამასთან არ მომხდარა პირუტყვის გამოყვანა, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია, როგორც პირუტყვის სულადობის შენარჩუნების, ასევე საბრძოლო მოქმედებების რაიონში სანიტარულ-ეპიდემიოლოგიური ვითარების გართულების თავიდან აცილების მიზნით.

აქვე გვინდა ავღნიშნოთ, რომ არ მომხდარა მნიშვნელოვანი მატერიალური

ფასეულობების გამოტანა კონფლიქტის ზონიდან (მაჩაბლის სახლ-მუზეუმი, მოსახლეობის პირადი ქონება და სხვა).

განსაკუთრებით ხაზგასასმელია ის ფაქტი, რომ არ იყო დაგეგმილი მოსახლეობის დაცვით ნაგებობებში თავის შეფარების ღონისძიებები მოწინააღმდეგის საავიაციო, სარაკეტო და საარტილერიო ზემოქმედების პირობებში. არ ფუნქციონირებდა მოსახლეობის შეტყობინების და ინფორმირების სისტემა და მრავალი სხვა.

ეს ყოველივე არის შედეგი იმისა, რომ ქვეყანას არ ჰქონდა კანონი “სამოქალაქო თავდაცვის შესახებ”, რომელშიც მკაფიოდ იქნებოდა განსაზღვრული ცენტრალური

ხელისუფლების და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ამოცანები, უფლებამოსილება და მათი განხორციელების სამართლებრივი საფუძვლები ომიანობის პერიოდში მოსახლეობის დაცვის და მნიშვნელოვანი მატერიალური ფასეულობების გადარჩენის სფეროში.

თუ ვისაუბრებთ 2015 წლის 13 ივნისს ვერეს ხეობაში განვითარებულ მოვლენებზე, ამ შემთხვევაში ჩანს, რომ სახელისუფლებო მართვის ორგანოები და შესაბამისი სამსახურები ვერ აღმოჩნდნენ სრულ მზადყოფნაში, რათა ორგანიზებულად შებრძოლებოდნენ სტიქიას.

ჩვენ არ გვინდა თქვენი ყურადღება შევანეროთ ამ პრობლემის გეოლოგიურ, კონსტრუქციულ ან საინჟინრო მხარეზე, არამედ გვინდა ვისაუბროთ იმ ნაკლოვანებებზე, რომელიც გამოვლინდა მართვის სფეროში.

პირველი რაც გვინდა ხაზგასმით აღვნიშნოთ გახლავთ ის, რომ მონიტორინგის სამსახურები არ აღმოჩნდნენ თავის სიმადლეზე (გარდა ჰიდრომეტეოროლოგიური სამსახურისა). ამით იმის თქმა გვინდა, რომ ქვეყანაში არ მიმდინარეობს რისკის ზონების სისტემატიური მონიტორინგი.

შემდეგი საკითხი გახლავთ ქვეყანაში არსებული რისკის ზონების პრევენცია და მათი თავიდან აცილების ან შერბილების გადაუდებელი ღონისძიებების ჩატარება. ეს საკითხიც ამ ეტაპზე შესაბამისი ორგანოების მიერ არ არის შესწავლილი, რაც ნიშნავს, რომ ქვეყანაში შესაბამისი სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების მიერ არ ხდება რისკების შედეგების პროგნოზირება და მათზე რეაგირების დასაგეგმად კონკრეტული შეთავაზებების მომზადება.

და ბოლოს საგანგებო სიტუაციის განვითარების შემთხვევაში მასზე ადეკვატური რეაგირების განხორციელება.

ამ საკითხზე განსაკუთრებული ყურადღება გვინდა გავამახვილოთ და ამისათვის თვალი გავადევნოთ 2015 წლის 13 ივნისს განვითარებული მოვლენების დინამიკას.

13 ივნის 23.20 საათზე პირველი სიგნალი მოსახლეობისაგან შევიდა 112-ის სამსახურში. ჩვენ დარწმუნებულები ვართ ეს ინფორმაცია დროულად გადაეცა შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგანგებო სიტუაციების მართვის სააგენტოს და ეროვნული უსაფრთხოების და კრიზისების მართვის საბჭოს. როგორც ხედავთ ჩვენ ამ ჩამონათვალში არ შეგვიყვანია ქ. თბილისის მერია. ამის მიზეზი გახლავთ ის, რომ მთავრობის დადგენილებით 2015 წლის 10 იანვრიდან ქ. თბილისის

საგანგებო სიტუაციების მართვის სამმართველო გამოვიდა მერიის დაქვემდებარებიდან და გადაეცა საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგანგებო სიტუაციების მართვის სააგენტოს, რაც ჩვენ მიგვაჩნია, რომ არ იყო სწორი გადაწყვეტილება, ვინაიდან ეს სამსახური უნდა იყოს მერიის დაქვემდებარებაში და ქ. თბილისის მერი უნდა იყოს პასუხისმგებელი ქალაქის ტერიტორიაზე განვითარებული საგანგებო სიტუაციების პრევენციაზე, რეაგირებისა და შედეგების სალიკვიდაციო ღონისძიებების დაგეგმვასა და ჩატარებაზე. შესაბამისად ამისათვის საჭირო ძალების შექმნაზე, აღჭურვასა და მომზადებაზე.

სხვადასხვა ობიექტის სამეთვალყურეო კამერებიდან აღებული მასალების ანალიზის საფუძველზე შეიძლება დაავსკენათ, რომ:

- ვაკე-საბურთალოს გზის და გმირთა მოედნის დამაკავშირებელ ახალ გზაზე საპატრულო პოლიციამ ვერ მოახერხა ტრანსპორტის გადაადგილების დროული აღკვეთა;

- ვერ განხორციელდა რისკის ზონაში მცხოვრები მოსახლეობის დროული ინფორმირება მოსალოდნელი საფრთხის შესახებ და შესაბამისად არ მიეცათ მითითებები სამომავლო მოქმედებებთან დაკავშირებით ;

- ასევე გარკვეულწილად დაგვიანებით განხორციელდა მოსახლეობის ევაკუაცია და მათი პირადი ქონების გატანა რისკის ზონებიდან ;

- მიუხედავად იმისა, რომ სამაშველო სამსახურები თავგანწირულად ებრძოდნენ სტიქიას და ყველაფერს აკეთებდნენ მოსახლეობის დასახმარებლად, სამწუხაროდ გამოჩნდა გარკვეული პრობლემები მათ მომზადებაში და სათანადო აღჭურვის სიმწირე. კერძოდ, ოპერატიულად ვერ მოხერხდა შესაბამისი ტექნიკის გადასროლა, ვერ იქნა გამოყენებული ვერტმფრენები, ვერ მოხერხდა ადგილმდებარეობის ალტერნატიული წყაროებით განათება და სხვა.

ცალკე განსჯის საგანია ზოოპარკთან დაკავშირებული თემა. როგორც გაირკვა ზოოპარკში სათანადო დონეზე არ იდგა ცხოველების აღრიცხვის საკითხი. რისი ნათელი დადასტურებაა ცოცხლად გადარჩენილი, დაღუპული და დაკარგული ცხოველების რაოდენობის შესახებ არაზუსტი ინფორმაციის გავრცელება. ნებისმიერი ფორმით უნდა მომხდარიყო აღნიშნული ინფორმაციის გადამოწმება და

დაზუსტება მის გავრცელებამდე. ეს თავიდან აგვაცილებდა იმ გაუგებრობას, რომელიც შეიქმნა ქალაქის სხვადასხვა უბანში.

სამწუხაროდ არც ზოოპარკს და დარწმუნებული ვართ, რომ არც სხვა ობიექტებს არ გააჩნდათ კრიზისულ სიტუაციებში ევაკუაციის გეგმა. ასეთი გეგმის არსებობის შემთხვევაში ნათლად იქნებოდა გაწერილი თუ რა ტრანსპორტით (რა რაოდენობით და საიდან მიეწოდება ეს ტრანსპორტი), სად, რა მარშრუტით და რა ვადებში ხდება ცხოველების ევაკუაცია.

რაც შეეხება შედეგების სალიკვიდაციო სამუშაოებს. ჩვენდა სასიხარულოდ უნდა აღინიშნოს მოსახლეობის და განსაკუთრებით, ახალგაზრდების როლი ამ პროცესებში. ისინი საკუთარი ინიციატივით ჩაერთვნენ სტიქიის მიერ მიყენებული ზარალის ლიკვიდაციაში და მოსახლეობის დახმარებაში. სამწუხაროდ დიდი დრო დასჭირდათ სახელისუფლებო მართვის ორგანოებს, რომ ორგანიზებული ხასიათი მიეცათ ამ აქტივობებისათვის.

ორივე შემთხვევის ანალიზმა ნათლად დაგვანახა, რამდენად მნიშვნელოვანია აღნიშნული პროცესების პრევენციის, თავიდან აცილების (შერბილების) და ადეკვატური რეაგირების საკითხების სწორი დაგეგმვა და მათი ოპერატიული განხორციელება.

იმისათვის, რომ ქვეყანაში აღარ განმეორდეს მსგავსი ფაქტები აუცილებლად მიგვანია მეცნიერების, ექსპერტების და სპეციალისტების ჩართვით შემუშავდეს სახელმწიფო პროგრამა, რომლის ფარგლებში დამუშავებული იქნება შემდეგი საკითხები:

1. უნდა მოხდეს ქვეყნის ტერიტორიაზე ყველა რისკ-ფაქტორის იდენტიფიცირება;

2. ამის საფუძველზე უნდა განისაზღვროს რისკის ზონები, რომლებიც შეიძლება წარმოიქმნას აღნიშნული რისკ-ფაქტორების გააქტიურების შემთხვევაში;

3. უნდა გაკეთდეს მოსალოდნელი შედეგების პროგნოზი;

4. უნდა დაწესდეს მუდმივი მონიტორინგი გამოვლენილ რისკ-ფაქტორებზე;

5. უნდა შემუშავდეს პრევენციის, თავიდან აცილების ან შედეგების შერბილების ღონისძიებების გეგმა;

6. უნდა შეიქმნას რისკის ზონებში მაცხოვრებელი მოსახლეობის შეტყობინების და ინფორმირების სისტემები;

7. უნდა შეიქმნას მოსახლეობის საინჟინრო დაცვის სისტემა, რაც გულისხმობს დაცვითი ნაგებობების (თავშესაფრები, საფრები, საცხოვრებელი სახლების 0-ანი სართულები, სარდაფები და სხვა) ფონდის შექმნას და მათში თავის შეფარების ღონისძიებების მოსახლეობისათვის სწავლებას;

8. უნდა შემუშავდეს რისკის ზონებიდან მოსახლეობის და მნიშვნელოვანი მატერიალური ფასეულობების ევაკუაციის გეგმები;

9. ყველა შესაბამისი სამსახურის მიერ პროგნოზის მასალების საფუძველზე უნდა გაკეთდეს გათვლები შედეგების სალიკვიდაციო სამუშაოებისათვის საჭირო ძალებსა და საშუალებებზე. შემუშავდეს რეაგირების გეგმები;

10. უნდა განისაზღვროს სახელისუფლებო მართვის ყველა დონის ორგანოების ფუნქციონირების სქემები აღნიშნული პროცესების მართვის დროს;

11. უნდა ჩამოყალიბდეს ანგარიშგების სისტემა და კონტროლის მექანიზმები.

ამ პროგრამის განხორციელება საშუალებას მოგვცემს მომზადებული შევხვედით ქვეყანაში განვითარებულ ნებისმიერი სახის საგანგებო სიტუაციას, რაც თავიდან აგვაცილებს ადამიანების მოსალოდნელ მსხვერპლს და მინიმუმამდე დაიყვანს მატერიალურ ზარალს.

აღნიშნულ სტატიაში ჩვენ შევეცადეთ გაგვეანალიზებინა 2008 წელს და 2015 წელს განვითარებული მოვლენების მართვის პროცესებში დაშვებული ხარვეზები და საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით წარმოგვედგინა მათი გადაჭრის ჩვენეული ხედვა.

ლიტერატურა:

References:

1. saqarTvelos kanoni “samoqalaqo usafriTxoebis Sesaxeb”. <https://matsne.gov.ge> 12/06/2014.
2. saqarTvelos kanoni “sagangebo mdgomareobis Sesaxeb”. parlamentis uwyebani #44, 21/11/97.
3. doRonaZe S., iaSvili g. sajaro samsaxuri saqarTveloSi: reformebi, gamowvevebi – „eleqtroniuli mTavroba“. Tbilisi. 2013.
4. SublaZe T. sagangebo situaciebis marTva. Tbilisi. 2010.
5. Буланенков С., Воронов С., Губченко П. и др. Защита населения и территорий в чрезвычайных ситуациях. Калуга. 2001.

6. Grayling A. A Defence of Civil Society and Enlightenment Values. Bloomsbury Publishing PLC. 2009.

Shalva Shubladze

ROLE AND PLACE OF STATE MANAGEMENT BODIES DURING EMERGENCY MANAGEMENT PROCESS

Summary

The article analyzed the defects that have been made by the state bodies during governing of the emergency management process in Georgia in August 2008 and June 2015. Based on analysis and international experience we propose some suggestions and the specific mechanisms for the state management bodies to improve management process during emergency situations.

Keywords: Emergency situations, management and control, united management system, risk – factors, liquidation of consequences.

Reviewer: Professor Shota Dogonadze, Georgian Technical University

Шалва Шибладзе

РОЛЬ И МЕСТО ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ УПРАВЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНИЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫМИ СИТУАЦИЯМИ

Резюме

В статье проанализированы недостатки, которые были допущены государственными органами управления в процессе управления чрезвычайными ситуациями возникшими в Грузии в августе 2008 года и июне 2015 года.

На основе анализа и международного опыта высказаны предложения по искоренению этих недостатков и конкретные механизмы усовершенствования процесса управления чрезвычайными ситуациями государственными органами управления.

Ключевые слова: Чрезвычайные ситуации, управление и контроль, единая система управления, риск - фактор, ликвидация последствий

Рецензент: Профессор Шота Догонадзе, Грузинский технический университет.

ე კ ო ნ ო მ ი კ ა

ბესიკ შერაზადიშვილი დროის მინეჯმენტის პრინციპების გამოყენების მნიშვნელობა მართვის სხვადასხვა დონეზე

შრომითი პროცესების დასაგეგმად და ეფექტურად განსახორციელებლად, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი რესურსი არის - დრო. რაც როგორც სტრატეგიული რესურსი, ეფიქრობთ, ისეთივე მნიშვნელობის მქონეა, როგორც მაგალითად: მატერიალური რესურსი, ინფორმაცია, ტექნიკა, პერსონალი. სამუშაო დროის არაეფექტურმა მართვამ შეიძლება გამოიწვიოს მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ზარალი, ვინაიდან ადამიანის შრომითი ენერჯის არარაციონალურმა გამოყენებამ შეიძლება მინიმუმამდე შეამციროს ორგანიზაციის კონკურენტუნარიანობა.

უმაღლესი რგოლის მენეჯერი ახდენს არა მხოლოდ საკუთარი, არამედ დაქვემდებარებული თანამშრომლების სამუშაო რეჟიმის დაგეგმვას. ამიტომ მან უპირველეს ყოვლისა, ზუსტად უნდა იცოდეს, როგორ იხარჯება დაქვემდებარებულთა სამუშაო დრო. საშუალო რგოლის მენეჯერები, შეიმუშავენ გეგმებს, ქმნიან პროექტებს, ანაწილებენ დავალებებს, ამიტომ მათთვის განსაკუთრებით საგულისხმოა საშუალოვადიან პერსპექტივაში დაგეგმვის უნარის ფლობა. ხოლო ქვედა რგოლის მენეჯერების უპირველესი მოვალეობაა თავიანთ დეპარტამენტში შრომისა და დასვენებისათვის ოპტიმალური სამუშაო ვარემოს უზრუნველყოფა.

მოცემულ ნაშრომში განხილულია მართვის სხვადასხვა დონეზე სამუშაო დროის ეფექტური გამოყენების თეორიული ასპექტები.

საკვანძო სიტყვები: დროის მართვა, ხელმძღვანელობა, წარმატება, მართვის დონე, დროითი რესურსი.

დროის მენეჯმენტის პრინციპების გამოყენების მნიშვნელობა მართვის სხვადასხვა დონეზე

სხვადასხვა რანგის მენეჯერებს, საჯარო სფეროს ორგანიზაციაში, უპირველეს ყოვლისა, ევალებათ შრომითი პროცესების დაგეგმვა. შრომის პროცესის დაგეგმვის არსებული პრაქტიკა მოიცავს ორი მიმდინარეობის ელემენტებს. ერთ-ერთი, რომელსაც პირობითად შეიძლება ვუწოდოთ ეფექტიანობის სკოლა, დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს

პროექტირებისადმი სისტემატურ, ლოგიკურ მიდგომას, ხოლო მეორე, რომელიც ქცევით მიმდინარეობას განეკუთვნება, აქცენტს საჭიროებების და მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაზე აკეთებს.

შრომითი პროცესების ეფექტურად დასაგეგმად და განსახორციელებლად, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი და ნებისმიერი ორგანიზაციის სტრატეგიული მნიშვნელობის რესურსი არის - დრო, რომელიც აუცილებელია წარმატების მისაღწევად. ამასთან, დრო, როგორც სტრატეგიული რესურსი, ვფიქრობთ, ისეთივე მნიშვნელობის მქონეა, როგორც მაგალითად: მატერიალური რესურსი, ინფორმაცია, ტექნიკა, პერსონალი და სხვა. სამუშაო დროის არაეფექტურმა მართვამ საბოლოო ჯამში შეიძლება გამოიწვიოს მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ზარალი ვინაიდან ადამიანის შრომითი ენერჯის არარაციონალურმა გამოყენებამ შეიძლება მინიმუმამდე შეამციროს ორგანიზაციის კონკურენტუნარიანობა თანამედროვე კონკურენტული გარემოს პირობებში.

ორგანიზაცია, რომლის ხელმძღვანელიც სათანადოდ ვერ აფასებს დროის ფაქტორს და არ შეუძლია მისი (დროის) ეფექტური მართვა, ვფიქრობთ, ფაქტობრივად განწირულია წარუმატებლობისათვის. ლოგიკურია, რომ დროის მენეჯმენტიც უმთავრესად რეკომენდაციებს სწორედ ხელმძღვანელი პირებისთვის აყალიბებს, ანუ მათთვის, ვინც მეტად უფლებამოსილია თავისუფლად, შემოქმედებითად განკარგოს საკუთარი დრო და არა იმ შედარებით ქვედა რგოლის თანამშრომლებისთვის, რომლებიც მექანიკურ, რუტინულ, დროში ისედაც მკაცრად გაწერილ სამუშაოს ასრულებენ.

განვიხილოთ დროის მენეჯმენტის ძირითადი რეკომენდაციები ხელმძღვანელი პირებისთვის მართვის დონეების მიხედვით:

ტოპ-მენეჯერები: უმაღლესი რგოლის მენეჯერი ახდენს არა მხოლოდ საკუთარი, არამედ სხვა (დაქვემდებარებული) თანამშრომლების სამუშაო რეჟიმის დაგეგმვას. ამიტომ მან (უმაღლესი რანგის მენეჯერმა) უპირველეს ყოვლისა, ზუსტად უნდა იცოდეს, როგორ იხარჯება დაქვემდებარებულთა სამუშაო დრო სინამდვილეში, ვინაიდან გამოყენებული (დახარჯული) დროის ანალიზი დაეხმარება მას გამოავლინოს დროითი დანაკარგები, დაინახოს თანამშრომლების პრაქტიკული მუშაობის სტილის ძლიერი და სუსტი მხარეები. ამგვარი ანალიზი აუცილებელია განსაკუთრებით მაშინ,

როდესაც არ არის ცნობილი: რაზე იხარჯება დრო, რა დროს მოითხოვს ამა თუ იმ საქმის აღსრულება, რა ფაქტორები ასტიმულირებენ ან აფერხებენ შრომისუნარიანობას. რასაკვირველია, ნებისმიერი ხელმძღვანელი დაინტერესებული უნდა იყოს, რომ უპირველეს ყოვლისა შეამციროს არარეგლამენტირებული პაუზები თანამშრომელთა მუშაობის პროცესში.

იმისათვის, რომ მენეჯერმა შეძლოს დაქვემდებარებულების ეფექტურად მართვა, ვფიქრობთ, იგი მოვალეა კარგად იცნობდეს თითოეული თანამშრომლის ინდივიდუალურ "დროის ფონდს". განსაკუთრებით, მათი სამუშაო დროის ხარჯვის რეალურ სურათს, ვინაიდან დროის ინდივიდუალური „ფონდი“ შედგება როგორც სამუშაო, ასევე არასამუშაო დროისგან (პირადი საჭიროებებისთვის განსაზღვრული დრო, თავისუფალი დრო). მენეჯერმა, რასაკვირველია, უნდა იცოდეს დაქვემდებარებულ საფეხურებზე ყველა უწყსრიგობათა შესახებ, მაგრამ მისი ჩარევა აუცილებელია მხოლოდ მაშინ, როცა დარღვევები და ნაკლოვანებები სისტემად იქცევა და ქვემდგომ რგოლებს აღარ ძალუბთ მათი აღმოფხვრა. ასეთ შემთხვევებშიც კი ზემდგომმა რგოლმა არ უნდა შეწყვიტოს პერსპექტიულ მიმართულებებზე მუშაობა.

დროის ოპტიმიზების მიზნით სასურველია ტოპ-მენეჯერმა იქონიოს სამოქმედო გეგმის მონახაზი, ვინაიდან რაც უფრო გაურკვეველია მომავალი, მით მეტად რთულია ძალების მოკრება მოსალოდნელი ცვლილებების შესაფასებლად. ტოპ-მენეჯერმა განუწყვეტილად უნდა გადაამოწმოს თავის გეგმები, რათა იოლად შეძლოს ახალ გარემოებებთან გამკლავება. ამასთან, რაც უფრო მაღალია მართვის საფეხური, მით ფართო უნდა იყოს მენეჯერის თვალსაწიერი. ის ვალდებულია „იყურებოდეს შორს“ და მნიშვნელოვან სამომავლო, პერსპექტიულ პრობლემებზე დღესვე ფიქრობდეს.

საშუალო რგოლის მენეჯერები: საშუალო რგოლის მენეჯერები, შეიმუშავენ გეგმებს, ქმნიან პროექტებს, ანაწილებენ დავალებებს, მათ ევალებათ ინფორმაციის შეგროვება და სწორად გადაცემა, ამიტომ მათთვის განსაკუთრებით საგულისხმოა საშუალოვადიან პერსპექტივაში დაგეგმვის უნარის ფლობა. როგორც წესი, სამუშაო პროცესის წარმატებული გეგმა უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ პირობებს:

- შემუშავებული უნდა იყოს გამოცდილი პერსონალის მიერ, რომელთაც აუცილებელი განათლება და მომზადება გააჩნიათ;

- მისი მიზნები უნდა შეესაბამებოდეს ორგანიზაციის მიზნებს;

- დოკუმენტურად უნდა იყოს დაფიქსირებული;

- მისაღები და გასაგები უნდა იყოს როგორც ხელმძღვანელობისთვის, ასევე შემსრულებლებსათვის.

აღსანიშნავია, რომ გრძელვადიან დაგეგმვაში, დროითი დანახარჯების განაწილება და კოორდინაცია სხვადასხვა ამოცანებს შორის, ბუნებრივია შესაძლებელია ვარაუდის დონეზე. ხოლო რაც შეეხება საშუალო და მოკლევადიან გეგმებს (ყოველკვირეული, ყოველდღიური) აქ დროითი დანახარჯების ოპტიმალური განაწილების სიზუსტეს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

იმისათვის, რომ საშუალო რგოლის მენეჯერებმა მართებულად, ეფექტიანად დავეგეგმონ თავიანთი დრო, მათ უპირველესად კარგად უნდა გააანალიზონ თუ როგორ ეპყრობიან დროით რესურსს. ამისათვის რეკომენდირებულია გამოყენებულ იქნას დროის ხარჯვის ფიქსირების სათანადო წესი და შესაბამისი ფორმები. დროის აღრიცხვის შემთხვევაში, უნდა დაფიქსირდეს ყველა ის აქტივობა, რომელთა ხანგრძლივობა 2-3 წუთს აღემატება. დროის აღრიცხვის მარტივი ხერხი - საქმის დასაწყისისა და დასასრულის ფიქსირებაა. სასურველია, ასევე გააანალიზდეს, როგორ გამოიყენებოდა მთელი კვირის განმავლობაში სამუშაო და თავისუფალი დრო, რა დრო იხარჯებოდა კონკრეტული სამუშაოების შესრულებასა და სხვადასხვა აქტივობებზე. დროის სწორად დაგეგმვა აძლევს მენეჯერს საშუალებას, რომ გასცეს პასუხი კითხვას, თუ როგორი უნდა იყოს მისი საქმიანობის მასშტაბი, რათა შესაძლებელი გახდეს დასახული მიზნების ეფექტური განხორციელება. ამრიგად, თითოეული საქმიანობა კოორდინაციაში უნდა იყოს სხვა მიზნების მისაღწევად საჭირო საქმიანობებთან.

საშუალო რგოლის მენეჯერებისთვის კიდევ ერთი განსაკუთრებით საგულისხმო რეკომენდაცია, ვფიქრობთ არის პრიორიტეტის სწორად განაწილების უნარი. თანამედროვე დროის მენეჯმენტი, სწორედ საშუალო რგოლის მენეჯმენტებისთვის

გეთავაზობს ე.წ. „ეიზენჰაუერის მატრიცის“ გამოყენებას.

ქვედა რგოლის მენეჯერები: როგორც წესი, პასუხისმგებელი არიან კონკრეტული დეპარტამენტის ფუნქციონირებაზე. მათ ევალებათ ლოკალურად, მცირე რაოდენობის თანამშრომლების მართვა. აგრეთვე, შრომითი პროცესებისა და შრომის მეთოდების დაგეგმვა თავიანთ განყოფილებაში.

შრომითი პროცესის დაგეგმვის უმნიშვნელოვანესი ასპექტია - შრომის პირობები, რასაც ქვედა რგოლის მენეჯერების მხრიდან განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს. არსებობს მეცნიერება, რომლის დასახელებაა ერგონომიკა და რომელიც შეისწავლის თანამდებობრივი ვალდებულებების, სამუშაო სივრცის, მანქანა-დანადგარების და მასალების, კომპიუტერული პროგრამების შესაბამისობას ადამიანის ეფექტიანი და უსაფრთხო შრომის პირობებთან, მისი ფსიქიკური და ფიზიოლოგიური თავისებურებებიდან გამომდინარე. იმ ერგონომიკული ფაქტორებიდან, რაც გათვალისწინებული უნდა იქნას ფართისა და მანქანა-დანადგარების შერჩევის დროს, აღსანიშნავია: ტემპერატურა, ტენიანობა, ვენტილაცია, განათება, ფერთა შეხამება, ხმაური, ვიბრაცია და სხვა ფაქტორები. თუ არ იქნება დაცული ერგონომიკული კრიტერიუმები იმ ნორმატივების შესაბამისად, რომლებიც უკვე მრავალი მიმართულებით არის შემუშავებული, მაშინ შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს ადამიანის არაეფექტიან შრომას, სწრაფ დაღლილობას, ყურადღების გაფანტულობას, ჯანმრთელობის დაზიანებას. მშრომელთა უსაფრთხოების დაცვა უნდა ხდებოდეს იმ პირობების გათვალისწინებით, რომლებშიც მათ უწევთ მუშაობა. მიმე პირობების დროს აუცილებელია სპეციალური ჯანდაცვის პუნქტებისა და სწრაფი რეაგირების უსაფრთხოების ბრიგადების ორგანიზება. იმ პროფესიების შემთხვევაში კი, რომლებიც სწრაფ ფიზიკურ თუ ფსიქოლოგიურ გამოფიტვას იწვევს, საჭიროა შრომით პროცესში დასვენებების და პაუზების ხშირად მოწყობა. ზოგჯერ ამა თუ იმ პროფესიის წარმომადგენელს კვების სათანადო პირობები სჭირდება. ამრიგად, ქვედა რგოლის მენეჯერების უპირველესი მოვალეობაა თავიანთ დეპარტამენტში შრომისა და დასვენებისათვის ოპტიმალური სამუშაო გარემოს უზრუნველყოფა.

პირადი ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით, აუცილებელია ნებისმიერი რანგის მენეჯერი ფლობდეს სპეციალურ ტექნოლოგიებს. ამისათვის საკმარისია მენეჯერმა გარკვეული

დრო საკუთარი საქმიანობის შეფასებას დაუთმოს - გვერდიდან შეხედოს საკუთარ თავს და იფიქროს ხარვეზების აღმოფხვრის გზებსა და საშუალებებზე. დროის აღრიცხვის პროცესის მნიშვნელოვანი სირთულე არის სიტუაციის დაუყოვნებლივ გამოსწორებისა და ხარვეზების აღმოფხვრის სურვილი. გამოძინარე იქიდან, რომ ჩვევები ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ყალიბდება, მათი ერთბაშად მოშლა წარმოუდგენელია. ხარვეზების აღმოფხვრა, რა თქმა უნდა, აუცილებელია, მაგრამ ამას გარკვეული დრო და ძალისხმევა სჭირდება. პირველ ეტაპზე საკმარისია მივიღოთ პირადი დროის გამოყენების ობიექტური სურათი.

ლიტერატურა:

References:

1. David Allen - "Getting Things Done: The Art of Stress-Free Productivity". 2002.
2. H.Reardon - "Time Management". 2013.

Besik Sherazadishvili

TIME MANAGEMENT PRINCIPLES FOR MANAGERS OF VARIETY LEVELS

Summary

One of the most important resources for the planning and effective implementation of work processes, is - time. We believe, that as a strategic resource, time is as important, as other resources. For example: material resources, information, technology, personnel. Ineffective management of working time can lead to very important economical losses of the organization. The irrational use of human labor can minimize the organization's competitiveness today.

High-level manager plans not only their own time, but also the employee's working time. So first of all they must have to know how spent other workers their time-Resources. Managers of medium level, have to develop plans, create projects, distribute tasks, so it is especially important for the medium-term planning skills. But lower-level managers in the primary have to care about optimal environment for work in their Departments. However, in each case, it is important to find own opportunities through analysis, against irrational spending of own time resource.

In this work is discussed the theoretical aspects about effective use of working time by managers of variety levels.

Keywords: Time management, success, management level, time distribution, time resource.

Reviewer: Professor Genadi Iashvili, Georgian Technical University

Бесик Шеразашвили

ЗНАЧЕНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИНЦИПА МЕНЕДЖМЕНТА ВРЕМЕНИ НА РАЗЛИЧНЫХ УРОВНЯХ УПРАВЛЕНИЯ

Резюме

Время является одним из наиболее важных ресурсов для планирования и эффективного осуществления производственных процессов. Время, как стратегический ресурс, наряду с другими ресурсами как материальные ресурсы, информация, технологии, персонал, имеет большое значение. Неэффективное управление рабочим временем может привести к значительным экономическим потерям, так как нерациональное использование рабочей силы человека может свести к минимуму конкурентоспособности организации.

Менеджер высшего уровня может планировать как режим собственного рабочего дня, но и своих подчиненных. Таким образом, он в первую очередь, должен знать, на что тратится рабочее время своих подчиненных. Менеджеры среднего уровня, разрабатывают планы, создают проекты, распределяют задачи, поэтому для них важно владение навыков среднесрочного планирования. А основная обязанность менеджеров низкого уровня обеспечение оптимальной среды для труда и отдыха в своих департаментах.

В донной работе рассматриваются теоретические аспекты по эффективному использованию рабочего времени на различных уровнях управления.

Ключевые слова: управление временем, руководство, успех, уровень управления, временной ресурс.

Рецензент: Профессор Геннадий Яшвили, Грузинский технический университет

ირინა ბენია, ბენ იაკოვ რიგვა
საქართველო – ევროკავშირის ასოცირების
შეთანხმების შესაძლო გავლენა რუსეთთან სავაჭრო-
ეკონომიკურ ურთიერთობაზე

საქართველოსა და ევროკავშირის შორის გაფორმებული ასოცირების შეთანხმება, ღრმა და ყოვლისმომცველ სავაჭრო ხელშეკრულებასთან ერთად, როგორც ასოცირების ხელშეკრულების ნაწილი, არის მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი საქართველოს ევროინტეგრაციის გზაზე და სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური უსაფრთხოებისათვის. ხელშეკრულების სრულად გამოყენება შეამცირებს საქართველოს დამოკიდებულებას რუსეთის შედარებით არასტაბილურ ბაზარზე.

რუსეთის ბაზრის მნიშვნელობა საქართველოსთვის და ექსპორტის მანევრებლის ზრდისთვის, ერთმნიშვნელოვნად მაღალია. რა თქმა უნდა, რუსეთის ხელისუფლებას ეს ძალიან კარგად ესმის, თუმცა ეკონომიკური ბერკეტების მეზობელ ქვეყნებზე პოლიტიკური ზეწოლისათვის გამოყენება რუსეთისთვის ჩვეული პრაქტიკაა.

საქართველომ ასოცირების ხელშეკრულებას რუსეთისგან რაიმე დაბრკოლებებისა და წინააღმდეგობების გარეშე მოაწერა ხელი, თუმცა ასოცირების ხელშეკრულების საქართველოს პარლამენტის მიერ რატიფიცირების შემდეგ რუსეთის ხელისუფლებამ გამოაქვეყნა სამთავრობო კანონპროექტი რუსეთსა და საქართველოს შორის თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმების შეჩერების თაობაზე.

რუსეთის რეაქცია ასოცირების შეთანხმებაზე უფრო გეოპოლიტიკური ვაგლენის დაკარგვის შიშითაა გამოწვეული, ვიდრე ეკონომიკური ვათვლებით. ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობა წინააღმდეგობაშია რუსეთის ევრაზიული კავშირის იდეასთან, შესაბამისად, პოსტსაბჭოთა ქვეყნების ევროინტეგრაციისკენ გადადგმულ ნებისმიერ ნაბიჯს რუსეთი საკუთარი ინტერესებისათვის საფრთხედ აღიქვამ

საკვანძო სიტყვები: ასოცირების შეთანხმება, ღრმა და ყოვლისმომცველი სავაჭრო ხელშეკრულება, საქართველოს ევროინტეგრაცია, ევრაზიული კავშირი, რუსეთთან სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები, თავისუფალი ვაჭრობა.

ევროკავშირთან ღრმა და ყოველისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA) ასოცირების შესახებ შეთანხმების უმნიშვნელოვანესი ნაწილია (IV კარი - ვაჭრობა და ვაჭრობასთან დაკავშირებული საკითხები), რადგან სწორედ ის მოიცავს ევროკავშირთან ეკონომიკური ინტეგრაციის მექანიზმს და საქართველო თვის ხსნის ევროკავშირის შიდა ბაზარს.

საქართველო რეალურ სარგებელს მიიღებს ვაჭრობის სფეროში წარმოქმნილი ახალი შესაძლებლობებისა და ევროკავშირის ბაზრის-მსოფლიოში უდიდესი ბაზრის - მისაწვდომობის გაადვილების შედეგად. შეთანხმება საქართველოს ეკონომიკას მისცემს შესაძლებლობას „დროთა განმავლობაში, წამოეწიოს ევროკავშირს კონკურენტუნარიანობის თვალსაზრისით და ამის შედეგად დაიმკვიდროს შესაფერისი ადგილი მსოფლიო ეკონომიკაში. წარმოქმნება ახალი შესაძლებლობები არამარტო ევროკავშირ სადასაქართველოს შორის ვაჭრობაში, არამედ, ევროკავშირის ნორმებისა და სტანდარტების აღიარების გათვალისწინებით, მსოფლიოს სხვა განვითარებულ ქვეყნებთან ვაჭრობაშიც. აღნიშნული სტანდარტების დაკმაყოფილება ქართველ მომხმარებლებს ბევრად დიდი არჩევანის შესაძლებლობას მისცემს, უზრუნველყოფს უფრო მაღალხარისხის პროდუქციით და უცხოელი ინვესტორებისათვის საქართველოს უფრო მიმზიდველ ადგილად აქცევს, შესაძლებელს გახდის საქართველოს ეკონომიკისადაპტაციას ცივილიზებული ქვეყნების ეკონომიკებში.

ღრმა და ყოველისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცე არ აწესებს რაიმე შეზღუდვას საქართველოს მიერ სხვა ქვეყნებთან გაფორმებულ თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმებებზე. პირიქით, თავისუფალი ვაჭრობის სივრცეები, მაგალითად, ისეთ ქვეყნებთან, როგორც არის თურქეთი, ხელს უწყობს ვაჭრობის გაფართოებას, ვინაიდან კომპანიებს ექმნებათ შესაძლებლობა ნაკლებ ფასად მოახდინოს საწარმოო პროცესებისა და იმპორტის კომპონენტების გაერთიანება. ღრმა და ყოველისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცე ხელს შეუწყობს საქართველოს ეკონომიკის ზრდას, შესაბამისად, ის არ წარმოადგენს საფრთხეს მისთვის ან სხვა ქვეყნებთან მისი ურთიერთობებისთვის. საქართველოს შეუძლია საკუთარი ნება-სურვილის მიხედვით აწარმოოს სავაჭრო ურთიერთობა

ახლანდელ თუ მომავალ პარტნიორთან თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმების ფარგლებში.

ქართული ოცნების მთავრობამ ერთმანეთისგან განაცალკევა ეკონომიკური და სოციალური, ასევე პოლიტიკური და უსაფრთხოების საკითხები. განსაკუთრებით რუსეთთან მიმართებაში ეს სვლა ეკონომიკურად გამართლებულიყო, თუ გავითვალისწინებთ, რომ რუსეთი ქვეყნის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციისთვის საკვანძო საქსპორტო ბაზარი და ფულადი გზავნილებით მიღებული შემოსავლის მთავარი წყაროა. 2012 წლის დეკემბერში რუსეთის მთავრობამ აღიარა, რომ ეკონომიკურ საკითხებს დეპოლიტიზება სჭირდებოდა. რუსეთმა თანდათანობით გახსნა სავაჭრო საზღვრები სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციისა (ძირითადად ღვინო) და მინერალური წყლისთვის. მეორე მხრივ განაცხადა, რომ გაუმჯობესების პროცესის გასაგრძელებლად, საქართველომ უნდა აღიაროს ის, რასაც ის თავად „ახალ რეალობას“ უწოდებს. 2014 წლის იანვარში, რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა, სერგეი ლავროვმა განაცხადა: რუსეთთან პოლიტიკური კავშირების განვითარების მცდელობა არსებული რეალობის აღიარების გარეშე უშედეგო, კონტრპროდუქტიული და არაფრის მომტანია.[1]

მიუხედავად იმისა, რომ რუსეთი არ ჩარეულა საქართველოს მიერ ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერის საქმეში, ის კვლავაც ეწინააღმდეგება საქართველოს ნატოში გაწევრიანების შესაძლებლობასა და ამ მიმართულებით გადადგმულ ნებისმიერ ნაბიჯს, როგორცაა მოლაპარაკებები მაპის თაობაზე. ამასთან, როგორც უკვე აღინიშნა, რუსეთმა ხელი მოაწერა ხელშეკრულებებს აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთთან უფრო ღრმა ეკონომიკური, უსაფრთხოებისა და საბიუჯეტო ინტეგრაციის თაობაზე, რაც აღქმული იქნა, როგორც „რუსეთის პასუხი საქართველოს ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებაზე“.[2]

საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერიდან ათ დღეში გაიმართა საინფორმაციო-საექსპერტო შეხვედრა ქართულ და რუსულ მხარეებს შორის. პრალაში გამართულ შეხვედრაზე ორი ქვეყნის ეკონომიკისა და საგარეო საქმეთა სამინისტროების წარმომადგენლებმა განიხილეს საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების შესაძლო გავლენა საქართველო-

რუსეთის სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობებზე და შესაბამისი ტექნიკური საკითხები. [3] აღნიშნული შეხვედრიდან ორ დღეში გაიმართა აბაშიძე-კარასინის მორიგი შეხვედრა, რომლის განხილვის ძირითადი საკითხი ასევე ორ ქვეყანას შორის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები და ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ შექმნილი ახალი რეალობა იყო. [4] მიუხედავად ქართული და ევროპული მხარის მტკიცებისა, რომ ასოცირების ხელშეკრულება და ევროკავშირთან თავისუფალი ვაჭრობა წინააღმდეგობაში არ მოდის რუსეთის სავაჭრო-ეკონომიკურ ინტერესებთან, რუსი მაღალჩინოსნები, მათ შორის, რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი სერგეი ლავროვი ფრთხილად ეკიდება პოსტსაბჭოთა ქვეყნების ევროკავშირთან სავაჭრო-ეკონომიკური კავშირების გადრმავებას და რუსეთისთვის მოსალოდნელ უარყოფით შედეგებზე აკეთებენ აქცენტს: „როგორც კი ძალაში შევა ასოცირების შეთანხმება და ჩვენ გავაანალიზებთ, რომ ეს ნეგატიურად აისახება დსთ-ს თავისუფალ სავაჭრო ზონაზე, იმ პირობებზე, რა პირობებითაც ჩვენ მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში გავწევრიანდით, რუსეთი თავდაცვით ზომებს მიიღებს“. რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილის გრიგორი კარასინის აზრით კი საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებას ევროკავშირთან აუცილებლად ექნება ზეგავლენა რუსეთსა და საქართველოს შორის ვაჭრობაზე. ხოლო პრემიერმა მედვედევმა ხაზი გაუსვა რუსეთის ეკონომიკის დაცვის საჭიროებას.

გავრცელებული მოსაზრება, რომ ასოცირების შეთანხმების ხელმოწერის შემდგომ საქართველოს ტრადიციული ექსპორტი რუსეთში მკვეთრად შემცირდება ევროპული სტანდარტების მიღების გამო, ძნელად დასაჯერებელია, ვინაიდან ევროკავშირის სტანდარტები არასოდეს ყოფილა რუსეთში ან ნებისმიერ სხვა ქვეყანაში ექსპორტის წარმოების ხელისშემშლელი ფაქტორი. ამიტომ არ არსებობს ობიექტური მიზეზი იმისა, რომ ევროკავშირის სტანდარტებმა ქართული კომპანიებისთვის წარმოქმნას პრობლემები.

ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერამდე, ქართულ და არამარტო ქართულ საექსპორტო წრეებში იყო მოლოდინი, რომ რუსეთი შეეცდებოდა ხელი შეეშალა საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოების პროცესისთვის. აღნიშნული ვარაუდი არ გამართლდა და

საქართველომ ასოცირების ხელშეკრულებას რუსეთისგან რაიმე დაბრკოლებებისა და წინააღმდეგობების გარეშე მოაწერა ხელი, თუმცა ასოცირების ხელშეკრულების საქართველოს პარლამენტის მიერ რატიფიცირების შემდეგრუსეთის ხელისუფლებამ გამოაქვეყნა სამთავრობო კანონპროექტი რუსეთსა და საქართველოს შორის თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმების შეჩერების თაობაზე. ოფიციალური მოსკოვი აღნიშნულ გადაწყვეტილებას საკუთარი ბაზრის დაცვის აუცილებლობით ხსნიდა. რუსეთში შიშობენ, რომ ევროკავშირთან თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმის ამოქმედების შედეგად ევროპული საქონელი რუსეთის ბაზარზე საქართველოდან საბაჟო გადასახადის გარეშე მოხვდება, ვინაიდან საქართველო დსთ-ს თავისუფალი ვაჭრობის ზონაშია. [5] თუმცა რუსეთის ეს არგუმენტი საფუძველს მოკლებულია. ღრმა და ყოველმხომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის ამოქმედებით იქმნება შესაძლებლობა, რომ ქართული პროდუქცია გავიდეს ევროპულ ბაზარზე. მაშინ, როცა ევროპული (და არამართო ევროპული) იმპორტისთვის ქართული ბაზარი ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერამდეც ღია იყო. შესაბამისად, რექსპორტის საფრთხე აქამდეც უნდა დამდგარიყო.

აღსანიშნავია, რომ 2014 წელს რუსეთი მესამე ადგილზე იყო იმ ქვეყნებს შორის, რომლებშიც საქართველო ექსპორტს აწარმოებდა. ექსპორტირებული საქონლის ღირებულება 275 მილიონ აშშ დოლარს უტოლდებოდა, რაც საქართველოდან განხორციელებული მთლიანი ექსპორტის 9.6 პროცენტს შეადგენს. რუსეთი, ასევე, მესამე ადგილზე იყო საქართველოში იმპორტირებული საქონლის მიხედვით. მთლიანი იმპორტის ღირებულება 853 მილიონი აშშ დოლარი იყო, რაც 7.4 პროცენტს უტოლდება. მიუხედავად ამისა, სანქციების, ნავთობზე ფასების ვარდნისა და ეროვნული ვალუტის გაუფასურების გამო რუსეთის ეკონომიკური დადმასვლა გამოიწვევს მოთხოვნის შემცირებას, რაც იმოქმედებს საქართველოს ექსპორტზე რუსეთის ეკონომიკური ზრდა 2014 წელს იყო 0.4 პროცენტი (EBRD). ხოლო 2015 წლის პროგნოზი შეადგენს -4.8 პროცენტს (EBRD). 2014 წელს რუსეთის ფასების დონე 11.4 პროცენტით გაიზარდა ხოლო 2015 წლისათვის 13 პროცენტიანი ზრდა არის მოსალოდნელი. რუსეთის წილი საქართველოს ექსპორტში შეადგენს 9.6 პროცენტს (274.9 მლნ აშშ დოლარი - 2014წ), იმპორტში 6.7

პროცენტს (577.7 მლნ აშშ დოლარი - 2014წ), ხოლო ფულად გზავნილებში 49.2 პროცენტს (709.2 მლნ აშშ დოლარი - 2014წ).

აღნიშნული ციფრები და ტენდენცია აჩვენებს, რომ რუსეთის ბაზრის მნიშვნელობა საქართველოსთვის და ექსპორტის მანქანების ზრდისთვის, ერთმნიშვნელოვნად მაღალია. რა თქმა უნდა, რუსეთის ხელისუფლებას ეს ძალიან კარგად ესმის, თუმცა ეკონომიკური ბერკეტების მეზობელ ქვეყნებზე პოლიტიკური ზეწოლისათვის გამოყენება რუსეთისთვის ჩვეული პრაქტიკაა. პოლიტიკურ გადაწყვეტილებად შეიძლება იქნეს განხილული რუსეთის მიერ საქართველოსთან თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმის გაუქმება. რუსეთის რეაქცია ასოცირების შეთანხმებაზე უფრო გეოპოლიტიკური გავლენის დაკარგვის შიშითაა გამოწვეული, ვიდრე ეკონომიკური გათვლებით. ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობა წინააღმდეგობაშია რუსეთის ევრაზიული კავშირის იდეასთან, შესაბამისად, პოსტსაბჭოთა ქვეყნების ევროინტეგრაციისკენ გადადგმულ ნებისმიერ ნაბიჯს რუსეთი საკუთარი ინტერესებისათვის საფრთხედ აღიქვამს. როგორც საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენელები, ასევე ეკონომიკის ექსპერტები განმარტავენ, რომ რუსეთთან თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების გაუქმება, თუკი ამას დამატებითი პოლიტიკური გადაწყვეტილებები და ხელოვნურად შექმნილი ბარიერები არ მოჰყვება, ორ ქვეყანას შორის ვაჭრობას მნიშვნელოვნად არ დააზარალებს. მართალია, ტარიფების დაწესება გამოიწვევს პროდუქციაზე ფასების ზრდას, თუმცა არა დრამატულად. საქართველო და რუსეთი მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრები არიან, შესაბამისად, დადგენილ სატარიფო გადასახადზე მეტის დაწესებას იმპორტზე ქვეყნები ვერ შეძლებენ.

ამრიგად, საქართველოსა და ევროკავშირს შორის გაფორმებული ასოცირების შეთანხმება, ღრმა და ყოვლისმომცველ სავაჭრო ხელშეკრულებასთან ერთად, როგორც ასოცირების ხელშეკრულების ნაწილი, არის მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი საქართველოს ევროინტეგრაციის გზაზე და სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ქვეყნის ეკონომიკური და პოლიტიკური უსაფრთხოებისათვის. ხელშეკრულების სრულად გამოყენება შეამცირებს საქართველოს დამოკიდებულებას რუსეთის შედარებით არასტაბილურ ბაზარზე. [6]

ასოცირების ხელშეკრულება შესაძლებლობას იძლევა, რომ საქართველო, ევროკავშირში გაწევრიანების გარეშე, ევროპულ სივრცეში ეკონომიკურად და პოლიტიკურად საბოლოოდ ინტეგრირებულად ჩაითვალოს. ამასთანავე, უნდა აღვნიშნო, რომ ევროკავშირში შესვლა არ უნდა გახდეს ჩვენთვის „იდეაფიქსი“. ევროკავშირიც ხომ ერთგვარი პოლიტიკურ-ეკონომიკური ისტორიული ექსპერიმენტია, რომელიც მომავალზეა ორიენტირებული. მთავარია საქართველომ დასავლეთისაკენ სწრაფვის პროცესში აიმაღლოს სტანდარტები და ეკონომიკურად გაძლიერდეს, რათა იყო კონკურენტუნარიანი არა მხოლოდ ევროკავშირის, არამედ მსოფლიო ბაზარზეც.

ლიტერატურა:

References:

1. Vystuplenie i Otvety na voprosy SMI MID Rossii [sityva da kiTxvebbe pasuxi], Sergei V. Lavrov, 21 January 2014, http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newsline/B748284D938D69B144257C67003AC3
2. Thomas De Waal, cited in ‘Vladimir Putin Signs Treaty with Abkhazia and Puts Tbilisi on Edge’, Financial Times, 24 November 2014, <http://www.ft.com/cms/s/0/24239f90-73e8-11e4-82a6-00144feabdc0.html#axzz3NUAeOaIP>.
3. <http://www.economy.ge/en/media/news/meeting-was-held-on-the-trade-and-economic-issues-within-the-framework-of-informal-dialogue-between-georgia-and-russia>
4. <http://civil.ge/geo/article.php?id=28463&search=>
5. <http://itar-tass.com/ekonomika/1350993>
6. evgeniZe n. ruseTis krizisi da misi gavlena saqarTveloze <http://georgianreview.ge/2015/02/rusetis-krizisi/?lang=ge>

Irina Benia, Ben Yaakov Rivka

POSSIBLE INFLUENCES OF EU GEORGIA ASSOCIATION AGREEMENT ON THE TRADE-ECONOMIC RELATIONS BETWEEN GEORGIA AND RUSSIA

Summary

Georgia signed the DCFTA on June 27 as part of its Association Agreement with the EU. The Georgian parliament unanimously ratified the

Agreement on July 18. The DCFTA takes effect on September 1. An EU study estimated that it will increase Georgian exports to the European Union by 12 percent. Meanwhile, Russian and Georgian experts met in Prague on July 7 to discuss the anticipated impact of the DCFTA on bilateral trade, which had grown by 35 percent during the first five months of this year.

Two days later, on July 9, Russian Deputy Foreign Minister Grigory Karasin and Georgia's special representative for talks with Moscow, former Ambassador Zurab Abashidze, met, also in Prague on July 9. Both sides described the two separate meetings as "productive" and "useful." Karasin was quoted as stressing that "concrete and open dialogue is needed about how [the DCFTA] will impact our bilateral trade."

At the same time, he affirmed that "I think that there is no need to threaten neither ourselves nor partners in advance with measures and sanctions; what is needed is to sit down calmly in mutual respect and thoroughly calculate in which areas and to what extent changes may occur in trade and economic ties between our countries following the recent signature by Georgia of the Association Agreement with the EU."

Indeed, the AA/DCFTA leaves a room for interpretation, as this agreement is also what decision makers make of it. Cooperation with the EU remains based on self-commitment, the more Moldova and Georgia will engage, the more the cooperation will be deepened.

Keywords: Association Agreement with the EU, Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), Customs and trade facilitation, bilateral trade, measures and sanctions.

Reviewer: Professor Bemna Kvaratskhelia, Georgian Technical University

Ирина Бения, Бен Яаков Ривка
ВОЗМОЖНОЕ ВЛИЯНИЕ СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИИИ
МЕЖДУ ГРУЗИЕЙ И ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ НА
ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ С РОССИЕЙ

Резюме

Соглашение об ассоциации Грузии с Европейским союзом вместе всеобъемлющим торговым соглашением, (что подразумевает создание «глубокой и всеобъемлющей зоны свободной торговли» между Грузией и Евросоюзом (DCFTA)) является важным шагом на пути членства Грузии в Европейский союз. Это огромная возможность для большего благополучия, модернизации и стабильности в Грузии.

Соглашение об углубленной и всеобъемлющей зоне торговли включает устранение тарифных и также нетарифных барьеров и урегулирование широкого спектра вопросов, связанных с торговлей.

Грузия подписала соглашение с Евросоюзом без особенных препятствий со стороны России, хотя после ратификации соглашения Грузинским Парламентом Российское правительство приостановило действие соглашения о свободной торговле между Грузией и Россией.

Реакция
России вызвана больше страхом потери геополитического влияния, чем экономическими расчетами. Восточное партнёрство Евросоюза приходит в противоположность с идеей Евроазиатского союза и воспринимается Россией как угроза национальным интересам.

В Тбилиси надеются, что Россия не пойдет на жесткие меры, в первую очередь, на возобновление торгового эмбарго, но одновременно напоминают, что страна давно диверсифицировала экспортные рынки и даже в случае жестких экономических мер со стороны Москвы катастрофы не произойдет.

Ключевые слова: Соглашение об ассоциации, зона свободной торговли, Европейский союз, Восточное партнёрство Евросоюза, торгово-экономические отношения между Грузией и Россией. Эмбарго.

Рецензент: Профессор Демна Кварацхелия, Грузинский технический университет

რავი ბაკურაძე
ბუღალტრული აღრიცხვის და აუდიტის ეროვნული
სტანდარტების სრულყოფის პერსამპტივები საქართველოში

სამეცნიერო ნაშრომში განხილულია საერთაშორისო ეკონომიკური და ფინანსური კავშირების აქტიური განვითარების პირობებში ბუღალტრის (აუდიტორის) პროფესიის და მისი წარმომადგენლების საქმიანობის საერთაშორისო სტანდარტებთან პარმონიზაციის, აკადემიური განათლებისა და პროფესიული სერტიფიცირების რეგულირების სრულყოფის მექანიზმის დანერგვა-დამკვიდრების ფაქტორის მნიშვნელობა მომსახურების ხარისხის საერთაშორისო პრაქტიკასთან შესაბამისობაში, რომელიც არსებითია ქვეყანაში საინვესტიციო და ბიზნეს გარემოს გასაუმჯობესებლად.

საკვანძო სიტყვები: აკადემიური განათლება, ეთიკის კოდექსი, სტანდარტებთან პარმონიზაცია.

პრობლემის დასმა. საქართველოს ეკონომიკის შემდგომი განვითარების და დაფინანსებასთან წვდომის ხელშეწყობის მიზნით, თანამედროვე ეტაპზე ფრიად აქტუალურ პრობლემად განიხილება ქვეყანაში კორპორაციული ფინანსური ანგარიშგების და აუდიტორული საქმიანობის (მომსახურების) ხარისხის გაუმჯობესება, რამეთუ მაღალი ხარისხის ფინანსური ინფორმაციის გამჭვირვალობა აუმჯობესებს საინვესტიციო კლიმატს, სამეწარმეო (ბიზნეს) გარემოსა და სუბიექტებისათვის ფინანსური რესურსების (კრედიტის) ხელმისაწვდომობას, რომელიც ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა სრულყოფას და საკუთრების ყველა ფორმის კანონიერების, რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის დაცვას განაპირობებს.

საქართველოში არსებული ბუღალტრული აღრიცხვის და აუდიტის პრაქტიკის შეფასება. ქვეყანაში მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების პრობლემების გადაწყვეტაში, ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებით (ფასს-ით) მომზადება და წარდგენისთვის მხოლოდ ბუღალტრული აღრიცხვის და აუდიტის სფეროების და ფინანსური ანგარიშგების პრაქტიკის გაუმჯობესება არ არის საკმარისი. თუმცა, მოცემული სფეროების რეგულირების სრულყოფას მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება ეკონომიკის განვითარების სტიმულირებაში, საზოგადოების ნდობის ამაღლებაში

ფინანსური ანგარიშგების სანდოობისა და საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვის მექანიზმების მიმართ.

საქართველო, ბიზნეს გარემოსთან დაკავშირებული მოწინავე პოლიტიკის გატარებით ბიზნესის წარმოების ანგარიშის ინდიკატორის მიხედვით, მიმზიდველი გახდა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისათვის. თუმცა, ეს საკმარისი ვერ აღმოჩნდა მრეწველობის დარგში სასურველი შედეგების მისაღწევად, აგრობიზნესის გარდასაქმნელად და ექსპორტზე ორიენტირებული დარგების განსავითარებლად.

საქართველო ევროპის თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) წევრი ქვეყანაა, სადაც მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ) ერთსულ მოსახლეზე 2013 წლის მდგომარეობით 3 597 აშშ დოლარს შეადგენდა. მშპ-ს დარგობრივ სტრუქტურაში უდიდესი წილი უკავია სავაჭრო მომსახურებას (17,3%) და მრეწველობის (17,2%), სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო სერვისების წილი (10,7%), საჯარო ადმინისტრაცია (10,1%), სოფლის მეურნეობა, მეტყევეობა და თევზჭერა (9,3%), მშენებლობა (6,7%), ჯანდაცვა და სოციალური სფეროები (5,8%) არის წარმოდგენილი. ყველაზე მნიშვნელოვანი დარგებია სურსათის გადამუშავება და მინერალური წყლების, უაღკოპოლო და ალკოჰოლიანი სასმელების წარმოება. ასევე, არსებითია ლითონის, ქიმიური პროდუქტების და ელექტრომოწყობილობების წარმოება, თუმცა ქვეყნის ეკონომიკა ძირითადად იმპორტზეა დამოკიდებული.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფოებრივი (საჯარო) კონტროლის სისტემასთან ერთად მოქმედებს არასახელმწიფოებრივი (კერძო), რომლის აღიარებულ ფორმას წარმოადგენს აუდიტორული საქმიანობა. აუდიტი ფინანსური კონტროლის ერთ-ერთი ფორმაა, რომელიც საზოგადოების ერთობლივი ეროვნული პროდუქტის შექმნისა და განაწილების პროცესში უზრუნველყოფს დავალიანებებისა და ვალდებულებათა შესრულების და ეკონომიკური სუბიექტების საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის მონიტორინგს.

2015 წელს მსოფლიო ბანკისა და საერთშორისო სავალუტო ფონდის ერთობლივი მუშაობის შედეგად წარმოდგენილ იქნა სტანდარტების და კოდექსების შესრულების შესახებ ანგარიში (ROSC), რომელიც 2007 წელს მომზადებული სტანდარტებისა და კოდექსების შესრულების შესახებ ანგარიშის (ROSC A&A) შემდეგ წარმოადგენს ამ ეტაპისთვის უკანასკნელ ფინანსური ანგარიშგების მოთხოვნების და პრაქტიკის განახლებულ

შეფასებას აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროში. ROSC-ის ანგარიშში ასახულია ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის გარემოს ძლიერი და სუსტი მხარეები, რომლებიც გალვენას ახდენს კორპორაციული ფინანსური ანგარიშგების ხარისხზე და მოიცავს როგორც საკანონმდებლო მოთხოვნების, ისე რეალური პრაქტიკის შეფასებას. [6]

საქართველოში ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროში ჩატარებული რეფორმების შეფასებისას აღინიშნება გარკვეული პოზიტიური ცვლილებები, რომლებიც მნიშვნელოვანია მტკიცე კორპორაციული ფინანსური ანგარიშგების სისტემის მშენებლობისთვის. საქართველოში გავრცელებულია ზოგადი წარმოდგენა, რომ ფინანსური სექტორის რეგულირებადი სუბიექტები, მათ შორის, კომერციული ბანკები და სადაზღვევო კომპანიები წარადგენენ მაღალი ხარისხის ფინანსურ ინფორმაციას. ეს მოსაზრება ნაწილობრივ გამყარებულია ისტორიულად ძლიერი პრუდენციული ზედამხედველობით, რომელსაც ახორციელებს საქართველოს ეროვნული ბანკი. კორპორაციული ფინანსური ინფორმაციის მომხმარებლები იზიარებენ აზრს, რომ არარეგულირებადი სუბიექტების მიერ მომზადებული ფინანსური ანგარიშგებები დაბალი ხარისხისაა და მათში გამოტოვებულია საერთაშორისო სტანდარტებით მოთხოვნილი განმარტებითი შენიშვნები. შესაბამისად, კრედიტორები არ ცდილობენ პოტენციური მსესხებლების მიერ მოწოდებული ზოგადი დანიშნულების ფინანსური ანგარიშგების უკეთ გამოყენებას. პრაქტიკის ანალიზით იკვეთება, რომ ბანკების მიერ მოთხოვნილი ფინანსური ინფორმაციის უმეტესობა სასესხო განაცხადების დასამუშავებლად კვლავაც საგადასახადო დანიშნულების ანგარიშგებიდანაა აღებული, ხოლო საკრედიტო გადაწყვეტილებები ძირითადად განპირობებულია გირაოს ხელმისაწვდომობით და ღირებულებით, ბიზნეს პროგნოზებით და ადგილზე ვიზიტებით.

საქართველოში არსებული ბუღალტრული აღრიცხვის და აუდიტის პრაქტიკის შეფასებიდან გამომდინარეობს, რომ საქართველოში მაღალი ხარისხის ფინანსურ ინფორმაციაზე მოთხოვნა დაბალია, რაც ზოგადად, ფინანსური ანგარიშგების ხარისხის სისუსტესა და საგადასახადო ანგარიშგების დომინირებას განაპირობებს. ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის გაუმჯობესებისთვის მაღალი ხარისხის ფინანსურ ანგარიშგებაზე მოთხოვნები

მნიშვნელოვნად იზრდება, რადგანაც ზოგიერთ კომპანიას აქვს წვდომა ფასიანი ქაღალდების უცხოურ ბაზარზე და შეუძლია დაფინანსების მოზიდვა საქართველოს ფარგლებს გარედანაც.

საქართველოში ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის განვითარების დონე საგრძნობლად უსწრებს საკანონმდებლო ბაზისას. შესაბამისად, საქართველომ უნდა განახორციელოს ძირითადი ცვლილებები საკუთრი სამართლებრივი და ინსტიტუციური ჩარჩოს ევროკავშირში მოქმედ ღირებულებებთან შესაბამისობაში მოსაყვანად, ასოცირების ხელშეკრულების საფუძველზე. საქართველოს მთავრობის პროგრესული მისწრაფება საკანონმდებლო ბაზის რეფორმირებისაკენ მნიშვნელოვნად განაპირობებს ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროს რეგულირებას ევროკავშირის კანონების, ნორმატიული აქტების და ასოცირების ხელშეკრულების მოთხოვნების შესაბამისად.

ამრიგად, საქართველომ აუდიტის მაღალი ხარისხის სტანდარტების პრიორიტეტად აღიარებისა და სავალდებულო აუდიტის ფუნქციის მიმართ საზოგადოების ნდობის განმტკიცების მიზნით, უნდა განაგრძოს კანონმდებლობის ცვლილება შემდეგ საკითხებთან დაკავშირებით: ა) განათლება და ტრენინგო; ბ) სავალდებულო აუდიტის განმახორციელებელი აუდიტორების დამტკიცება და რეგისტრაცია; გ) ეთიკური პრინციპები და აუდიტორების დამოუკიდებლობა; დ) აუდიტის სტანდარტები; ე) ხარისხის უზრუნველყოფა; ვ) საზოგადოებრივი ზედამხედველობა; ზ) აუდიტორების დანიშვნა და გათავისუფლება; თ) აუდიტის კომიტეტები საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე სუბიექტებისთვის.

მსოფლიო ბანკის “ანგარიში სტანდარტებისა და კოდექსების შერუსულების შესახებ ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროში (ROSC)” შეფასებიდან გამომდინარეობს, რომ საქართველოში ამჟამად მოქმედი საკანონმდებლო ბაზა გაცილებით ნაკლებად განვითარებულია ვიდრე ევროკავშირის კანონებისა და ნორმატიული აქტების კრებული.[7] ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია აუდიტის საზოგადოებრივი ზედამხედველობის შემოღება. ევროდირექტივა ითვალისწინებს გარკვეულ მოქნილობას აუდიტის რეგულირებაში. შესაბამისად, საქართველომ უნდა გამოიყენოს ასოცირების ხელშეკრულებით გამოყოფილი დრო, რათა უფრო მეტი შეისწავლოს აუდიტის ღირებულების სავალდებულო მოთხოვნები და გაითვალისწინოს

არჩევითი დებულების განხორციელება შედარებით უფრო გვიანი პერიოდისთვის.

საქართველოს 2012 წლის 29 ივნისის კანონი “ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების აუდიტის შესახებ” [1] მოითხოვს აღრიცხვისა და აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტების გამოყენებას, სადაც მცირე და საშუალო საწარმოებისთვის განკუთვნილი ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების მიღება წარმოადგენს მნიშვნელოვან წინსვლას ფინანსური ანგარიშგების უკეთესი სისტემის შექმნის მიმართულებით. ეს კანონი ავალდებულებს ყველა ქართულ კომპანიას, რომელიც ექვემდებარება სავალდებულო აუდიტის, საკუთარი ფინანსური ანგარიშგებები მოამზადოს ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების (ფასს) შესაბამისად. 2015 წლის 1-ლი ივლისიდან ყველა მცირე და საშუალო სიდიდის კომპანიამ უნდა მოამზადოს საკუთარი ფინანსური ანგარიშგებები მცირე და საშუალო საწარმოებისთვის (SMEs) განკუთვნილი ფასს-ის საფუძველზე, როგორც ეს განსაზღვრულია ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების საერთაშორისო საბჭოს (IASB) მიერ. მიკრო საწარმოებისთვის სხვა კონკრეტული სტანდარტი ჯერ მიღებული არაა.

ხეშოთ აღნიშნული კანონი ავალდებულებს სუბიექტებს, რომ ყველა სავალდებულო აუდიტის განხორციელდეს აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად (ISA) და მისი განმახორციელებელი აუდიტორები ასრულებდნენ ბუღალტერთა ეთიკის საერთაშორისო სტანდარტების საბჭოს (IESBA) მიერ გამოცემულ ეთიკის კოდექსს. შესაბამისად, ინსტიტუციური მექანიზმები სავალდებულო აუდიტის განმახორციელებელი აუდიტორების დანიშვნასთან და აუდიტის განხორციელებასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა და შედარებით უფრო მეტად შეესაბამება სანიმუშო საერთაშორისო პრაქტიკის და ევროკავშირის აუდიტის დირექტივის მოთხოვნებს.

ამასთანავე, 2012 წლის საქართველოს კანონის „ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების აუდიტის შესახებ“ რამდენიმე პუნქტის ამოქმედება, რომელიც გადავადებული იყო 2015 წლის 1-ელ ივნისამდე, როგორცაა: 1. მცირე და საშუალო საწარმოებისთვის საერთაშორისო სტანდარტების მიღება (IFRS); 2. სავალდებულო აუდიტის განმახორციელებელი აუდიტორების რეგისტრაციის

მოთხოვნები; 3. აუდიტორებისთვის ბუღალტერთა საერთაშორისო ფედერაციის (IFAC) ეთიკის კოდექსის შესრულების მოთხოვნა; 4. ხარისხის უზრუნველყოფის სავალდებულო შეფასების დაწყება სავალდებულო აუდიტის განმახორციელებელი აუდიტორებისთვის; 5. აუდიტორების მიმართ მოკვლევის და დასციპლინარული ღონისძიებების განხორციელება, - მნიშვნელოვანია, რომ ამოქმედდეს შემდგომი დაგვიანებების გარეშე.

ფინანსური ანგარიშგების ხარისხის ანალიზიდან იკვეთება, რომ ფინანსური ანგარიშგების აუდიტის ხარისხი არაერთგვაროვანია სხვადასხვა დარგებისა და საწარმოთა ტიპების მიხედვით. აღნიშნულ ფინანსური ანგარიშგებებს აკლია მნიშვნელოვანი ელემენტი - ახსნა-განმარტებითი შენიშვნები. ფინანსური ანგარიშგების ნიმუშების შესწავლამ თითქმის ვერ გამოავლინა არსებითი განსხვავება ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროში 2007 წელს განხორციელებულ ROSC-თან შედარებით.[6] კერძოდ: ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების მონიტორინგი და შესრულების უზრუნველყოფა საქართველოში დეცენტრალიზებულია და სრულდება ბევრი ინსტიტუტის მიერ, რომლებიც პასუხისმგებლები არიან კონკრეტული დარგის რეგულირებაზე. რის გამოც, კვლავაც არსებობს ხარვეზები ზედამხედველობაში, სტანდარტების შესრულების უზრუნველყოფასა და მონიტორინგში. რეგულირებადი სუბიექტების მიერ ფასს-ის სავალდებულო შესრულება კვლავაც გამოწვევად რჩება.

2007 წლის ROSC-თან შედარებით 2015 წელს ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროში არ აღინიშნება პროგრესი ფინანსური ანგარიშგების გასაჯაროებასთან დაკავშირებით. კომერციული ბანკების ფინანსური ანგარიშგებები ხელმისაწვდომია მათი ვებ-გვერდების საშუალებით, სხვა რეგულირებადი სუბიექტების ფინანსურ ანგარიშგებებთან წვდომა რთულია, მიუხედავად იმისა, რომ მათ მოეთხოვებათ აღნიშნული ინფორმაციის გასაჯაროება. არ არსებობს მოთხოვნა არარეგულირებადი სუბიექტებისთვის წარადგინონ და გამოაქვეყნონ ფინანსური ანგარიშგებები მათი სიდიდის ან სამართლებრივი მოწყობის მიუხედავად. შედეგად, საქართველოში წვდომა ფინანსურ ანგარიშგებებთან კვლავაც შეზღუდულია. [7]

ევროკავშირთან 2014 წელს გაფორმებული ასოცირების ხელშეკრულება ითვალისწინებს ფინანსური ანგარიშგების სტანდარტების, აუდიტის, რეგულირების და კომპანიების ანგარიშვალდებულების ამაღლებას. ეს ღონისძიებები მოითხოვს მჭიდრო თანამშრომლობას შესაბამის სამთავრობო ინსტიტუტებსა და პროფესიულ ორგანიზაციებს შორის. საქართველოს პროფესიონალ ბუღალტერთა და აუდიტორთა ფედერაცია (ბაფი) რჩება ერთადერთ ორგანიზაციად, რომელიც აკმაყოფილებს 2012 წლის ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის კანონით განსაზღვრულ დელეგირებისა და ბუღალტერთა საერთაშორისო ფედერაციის მიერ დადგენილ წევრობის მოთხოვნებს (SMO). შესაბამისად, საქართველოს პროფესიონალ ბუღალტერთა და აუდიტორთა ფედერაციამ უნდა გააუმჯობესოს თავისი ამჟამინდელი ორგანიზაციული სტრუქტურა და უზრუნველყოს მდგრადი დაფინანსების მექანიზმები მთავრობის მიერ დელეგირებული ფუნქციების შესასრულებლად, ბუღალტერთა საერთაშორისო ფედერაციის მიერ განსაზღვრული წევრობის ვალდებულებების პრინციპების შესაბამისად.

საქართველოს ბაფი უდიდესი პროფესიული ორგანიზაციაა და, ასევე, ორი პროფესიული ორგანიზაცია ცდილობს საერთაშორისო აკრედიტაციის მოპოვებას, საკუთარი ორგანიზაციის წევრებისთვის მომსახურების უფრო ფართო სპექტრის მისაწოდებლად და სრული მარეგულირებელი მხარდაჭერის უზრუნველსაყოფად. შესაბამისად, პროფესიული ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობის გაძლიერებით საქართველოში ბუღალტრის (აუდიტორის) პროფესია მიიღებს დიდ სარგებელს, რამეთუ, ყოველივე ზემოთ რეკომენდირებული, ხელს შეუწყობს აუდიტორული მომსახურების ხარისხის ამაღლებას და გავლენას იქონიებს ბუღალტრულ პროფესიაში არსებული განათლების ხარისხზე.

განათლების ხარისხი ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროში ყველა დონეზე საჭიროებს ამაღლებას. თეორიული ცოდნის ამჟამინდელი დონე და პრაქტიკული უნარ-ჩვევები ბუღალტრებს შორის დაბალია და მოითხოვს მნიშვნელოვან ინვესტიციას პროფესიული განათლების სტანდარტის და უწყვეტი პროფესიული განვითარების პროგრამების გასაუმჯობესებლად.[5] უმაღლესი ხარისხის თანამედროვე განათლება ბუღალტრულ აღრიცხვასა და აუდიტში გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა საქართველოში ამ

პროფესიის შემდგომი განვითარებისთვის. განათლების ხარისხის ამაღლება ახლანდელი და მომავალი თაობებისთვის გააძლიერებს ანგარიშგების პრაქტიკას და გააუმჯობესებს ინფორმაციის ხარისხს.[4]

მნიშვნელოვანია, რომ ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროში ROSC-ის თავდაპირველი ანგარიშის[6] მომზადების შემდეგ ზოგიერთმა ქართულმა კომპანიამ გააუმჯობესა საკუთარის ფინანსური ანგარიშგების გამჭვირვალობა და შეძლო საერთაშორისო კაპიტალისა და ფინანსურ ბაზრებზე გასვლა. როგორც უკვე აღინიშნა, ფინანსური ანგარიშგების ხარისხი საქართველოში კვლავც დაბალია. კავშირის ფინანსური ანგარიშგების ხარისხსა და ეკონომიკურ ზრდას შორის ხშირად არასათანადოდ არის შეფასებული. „უკეთეს ანგარიშგებას შეუძლია პროექტის იდენტიფიკაციის და შერჩევის ხელშეწყობა, კაპიტალის ხარჯების შემცირება, რაც უზრუნველყოფს ეკონომიკურ ზრდას“. ფინანსური ანგარიშგების სისტემებს, რომელთა გამოყენება, მონიტორინგი და აღსრულება ეფექტურად ხდება, შეუძლია ეკონომიკური ზრდის მხარდაჭერა.

ამრიგად, ფინანსური-ანგარიშგება უნდა იყოს უტყუარი და სამართლიანი. შესაბამისად ფინანსური ანგარიშგების ძირითადი მიზნის მიღწევა შეუძლებელია ბასს-ით გათვალისწინებული ხარისხობრივი მახასიათებლებით, როგორცაა აღქმადობა, შესაბამისობა, საიმედოობა და შესადარისობა, რომელთა სრულად უზრუნველყოფის გარეშე, ანგარიშგებაში ასახული ინფორმაციის მომხმარებლისათვის სასარგებლო ვერ იქნება. შესაბამისად, ბალანსის, მოგება-ზარალის უწყისის, ფულადი ნაკადების ანალიზის, საკუთარ კაპიტალში ცვლილებების შეფასების შედეგად წარმოსობილი მმართველობითი გადაწყვეტილებების მისაღებად ინფორმაცია უნდა იქნას გამოყენებული საწარმოს (კორპორაციის) სტრატეგიული განვითარების პროგრამების შესადგენად და განსახორციელებლად.

როგორც ცნობილია, საქართველოს საწარმოებში ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტებზე გადასვლა დაიწყო 2000 წლიდან, თუმცა ბასს-ის სრულად დანერგვაზე საუბარი ჯერჯერობით შეუძლებელია.[2;4] ჩვენი კვლევის შედეგებიდან გამომდინარე, ამის მიზეზი შეიძლება იყოს: ა)ბასს-ების სამოქმედოდ შემოღება ნაჩქარევად, წინასწარი მოსამზადებელი სამუშაოების გარეშე; ბ)ბასს-ების

შემოდება ბუღალტრული აღრიცხვის ეროვნული სტანდარტების შემუშავების გარეშე; გ)ბასს-ების შემოდება მათი გამოყენების მეთოდური რეკომენდაციების შემუშავების გარეშე; დ)ბასს-ების შემოდება მათი გამოყენების მეთოდური რეკომენდაციების შემუშავების გარეშე; ე)ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების სფეროში სახელმწიფო მარეგულირებელი ორგანოს ფუნქციების ჩამორთმევა (გარდა საჯარო სამართლის იურიდიული პირებისა) ფინანსთა სამინისტროსათვის, რომელსაც ევალება ბუღალტრული აღრიცხვის ნორმების და წესების დამტკიცება, შესაბამისი ინსტრუქციების გამოცემა და მათი პრაქტიკაში დამკვიდრება; ვ) კერძო სამართლის სუბიექტების ბუღალტრული აღრიცხვის და ფინანსური ანგარიშგების რეგულირება დამოუკიდებელი პროფესიული ორგანიზაციების მიერ, რომელთა ფინანსურმა ინტერესებმა უარყოფითი გავლენა მოახდინა ქვეყანაში ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების მდგომარეობაზე; ზ)ბუღალტერთა დამოუკიდებელმა პროფესიულმა ორგანიზაციებმა სრულიად ვერ უზრუნველყვეს კანონით მინიჭებულ დავალება კერძოდ, ბუღალტრული აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტების ინტერპრეტაციებისა და ბუღალტრული აღრიცხვის დროებითი სტანდარტების შემუშავება; თ)ბუღალტრული აღრიცხვის და ანგარიშგების მარეგულირებელი საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების უქონლობა.

კვლევის მეცნიერული სიახლე და პრაქტიკული მნიშვნელობა. ქვეყანაში სხვადასხვა მარეგულირებლის, კომერციული ბანკების, საგანმანათლებლო დაწესებულებების, ბუღალტრების და ფინანსური ანგარიშგებების სხვა მომხმარებლების წარმომადგენლების მოსაზრებები მიუთითებს, რომ საერთაშორისო აუდიტორული ქსელის მიერ გაწეული მომსახურების ხარისხის დიდი ნდობით სარგებლობს, ხოლო ადგილობრივი ფირმების და ინდივიდუალური პრაქტიკოსების მიერ გაწეული მომსახურება მიიჩნევა, რომ არ აკმაყოფილებს სტანდარტებს და ზოგადად იწვევს ეჭვს მიუკერძოებლობის თვალსაზრისით. შესაბამისად, საქართველოში ზემოთ აღნიშნული წარმოდგენა და ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემის არარსებობა ნაკლებ სტიმულს აძლევს აუდიტორებს, რომ გააუმჯობესონ შესრულებული სამუშაოს ხარისხი.

ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროში “ანგარიში სტანდარტებისა და კოდექსების შერსულების

შესახებ ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის სფეროში (ROSC)-ის შეფასების და პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა შემდეგი ღონისძიებების განხორციელების საჭიროება, რათა მიღწეულ იქნას პროგრესი საქართველოში კორპორაციული ფინანსური ანგარიშგებების შედგენისა და წარდგენის თანამედროვე და ეფექტური ინსტიტუციური სისტემის ფორმირებით, კერძოდ:

1) საჭიროა საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე კომპანიების (PIEs) განსაზღვრა საქართველოს კანონმდებლობაში, რომელიც ევროკავშირის ბუღალტრული აღრიცხვის დირექტივასთან შესაბამისობის მიზნით უნდა მოიცავდეს: ა) რეგულირებად ბაზარზე ვაჭრობაში მონაწილე კომპანიებს და ბ) საკრედიტო დაწესებულებებს, სადაზღვევო კომპანიებს და კომპანიებს, რომლებიც მნიშვნელოვანი არიან საზოგადოებისთვის მათი ბიზნესის ტიპის, სიდიდის ან დასაქმებული ადამიანების რიცხოვნობის გამო;

2) შემოდებულ უნდა იქნას საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე კომპანიების, დიდი, საშუალო, მცირე და მიკროსაწარმოების განსაზღვრებები მათი ბიზნესის სიდიდის და მფლობელობის ტიპის გათვალისწინებით სხვადასხვა კანონებში, ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის კანონის ჩათვლით, ნებისმიერი ბუნდოვანების გამორიცხვის მიზნით სტანდარტების შესრულების უზრუნველსაყოფად;

3) შემოდებულ იქნას მოთხოვნა საქართველოს ეკონომიკისთვის მნიშვნელოვანი ყველა საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე და დიდი საწარმოებისთვის, ბუღალტრული აღრიცხვის დირექტივების შესაბამისად, ინტერნეტის მეშვეობით, სრულად აქვეყნებდნენ აუდიტორის მიერ დადასტურებულ საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებებს აქციონერთა საერთო კრებამდე გონივრული პერიოდის განმავლობაში;

4) უნდა შეიქმნას მდგრადი დაფინანსების უზრუნველყოფის მექანიზმი, რომელიც საშუალებას მისცემს აკრედიტებულ პროფესიულ ურგანიზაციებს დროულად და ეფექტურად შეასრულონ მთავრობის მიერ დელეგირებული შემდეგი ფუნქციები ყოველგვარი არასათანადო ზეგავლენის და მიკერძოების გარეშე;

დასკვნა. საქართველოში ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტებთან ჰარმონიზაციის უზრუნველსაყოფად შემდეგი ღონისძიებების გატარებით

მიღწეულ იქნება: ა) ფასს-ის თარგმნის პროცესის გაუმჯობესება; ბ) მიკროსაწარმოებისთვის შემდგომი ბუღალტრული აღრიცხვის გამარტივებელი სტანდარტების შემუშავება და მიღება; გ) აუდიტის საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი მეთოდოლოგიური და პრაქტიკის სახელმძღვანელოების შემუშავება, რაც გააუმჯობესებს აუდიტორული პროფესიის ხარისხს საქართველოში და უზრუნველყოფს საზოგადოების ნდობის ამადლებას ფინანსურ ანგარიშგებებში წარმოდგენლი ინფორმაციის მიმართ. შესაბამისად, საქართველოში ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის პრაქტიკის სრულყოფით შესაძლებელი იქნება მეწარმეობისა და კაპიტალური ბაზრის განვითარება, ფინანსური ფონდების შექმნა და სხვ., რომლებიც განაპირობებენ ქვეყნის ეკონომიკურ მდგრადობას, ინვესტირების გარანტირებულობისა და ბიზნეს პარტნიორებს შორის ურთიერთნდობის განმტკიცებას.

ლიტერატურა:

References:

1. saqarTvelos kanoni “buRaltruli aRricxvisa da finansuri angariSgebis auditis Sesaxeб”, 2012 w. 29 ivnisi.
2. lipartia z., WumburiZe I. „saqarTveloSi buRaltruli aRricxvisa da auditis regulirebis aspeqtebi saerTaSoriso praqtikis WrilSi“. stu, saerTaSoriso konferenciis masalebi, Tb., 2011. gv 257-258.
3. quTaTelaZe r. kobiaSvili a. auditis safuZvlebi. saqarTvelos teqniki universiteti. Sagamomcemlo saxli „teqniki universiteti“, 2009.
4. ZaZamia r., WumburiZe I. „auditis saerTaSoriso standartebis gamoyenebis praqtika saqarTveloSi“. regionaluri konferencia - „auditis saerTaSoriso standartebis gamoyenebis gaumjobesebis sakiTxebi“. rumineTi. buqaresti, 2013w. 06 noemberi.
5. ACCA-wigni F8-„auditi da marwmunebeli momsaxureba“. Targmnili inglisuridan saqarTvelos bafis mier, Tbilisi, 2010. -418.gv
6. REPORT IN THE OBSERVANCE OF STANDARDS AND CODES (ROSC), Gerogia Country Strategy and Action Plan for Accounting and Auditing Reform; CSInternational, March 2008.
7. REPORT IN THE OBSERVANCE OF STANDARDS AND CODES (ROSC), Gerogia Country Strategy and Action Plan for Accounting and Auditing Reform; CSInternational, March 2015.

Rati Bakuradze

THE PERSPECTIVES OF IMPROVEMENT OF ACCOUNTING AND AUDITING NATIONAL STANDARDS OF GEORGIA

Summary

This scientific work discusses the development of the international economic and financial relations between accountant's (auditor) profession and its representative of harmonization with international standards, academic education and importance of the factor of establishing the professional certification regulation mechanism according to international practice, which is essential to our country's investment and business environment improvement.

Keywords: Academic education, code of ethics, harmonization of standards.

Reviewer: Professor Zurab Lipartia, Georgian Technical University

Рати Бакурдзе

ПЕРСПЕКТИВА СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И АУДИТА В ГРУЗИИ

Резюме

В научной работе были рассмотрены значимость факторов внедрения механизмов регулирования деятельности аудиторов и их представителей для успешной работы в соответствии с международными стандартами в условиях постоянно развивающихся экономических и финансовых связей, а также механизмов регулирования академического просвещения, профессионального сертифицирования в целях совершенствования качества оказываемых услуг, принятого в международной практике и необходимого для улучшения в стране инвестиционного климата и бизнес среды.

Ключевые слова: Академическое образование, кодекс этики, гармонизация к стандартам.

Рецензент: Профессор Зураб Липартия, Грузинский технический университет.

ს ა მ ა რ თ ა ლ ო

УДК 341.16

Igor Evtushenko

MODERN WAR CONFLICT: THE CONSEQUENCES OF INTERNATIONAL TERRORISM ON THE BASE OF GLOBALIZATION (THEORETICAL AND LEGAL ASPECT)

There has been some research conducted in the field of modern globalization processes. The theoretical legal analysis of the concepts terrorism, war conflict, and globalization has been made. The interrelation between globalization and modern war conflicts within states and terroristic attacks has been proved.

Keywords: war conflict, terrorism, globalization, international organizations, legal aspect.

The latest events in the world clearly show us the rise of terroristic attacks and subsequently war conflicts based on globalization processes.

Tragic occurrence of November 13 – 14 20q5 in Paris proved once again that “extreme Islamic world” is ready to active terroristic attacks against across-the-board globalization. The merger of European and Arabic worlds cannot take place without armed conflicts; there are a number of sources of evidence in the latest terroristic attacks.

Unfortunately, Ukraine is not out of the swim, irreversible globalization conciliates it with the European Union. The Russian Federation is not about to accept European integration of Ukraine, as a result we can see armed conflicts on the territory of Luhansk and Donetsk regions and sustaining antiterrorist operation by law enforcement forces of Ukraine.

The issues of considering interrelation between concepts globalization and international terrorism were raised in studies by Audrey Kurth Cronin, Keith L. Shimko, Muqtedar Khan, Louise Richardson, Atanas Gotchev, Fathali M. Moghaddam, Laurence Thieux. To our surprise, the issues of modern war conflict as terrorism extending in the age of globalization were not even considered.

That is why the aim of the thesis lies in conducting theoretical legal analysis of concepts international terrorism, modern war conflict and consideration of globalization as conditions for their occurrence.

To begin with, we should say that Terrorism is in strong Interdependence with Globalization. Terrorism is a phenomenon which is

focused on making harm, destruction and violence based on war conflict occurrence. We also agree with Audrey Cronin and her article "Behind the Curve: Globalization and International Terrorism". In this work we will reveal definitions of Terrorism, war conflict and globalization and show different opinions of scientists about interdependence of this two phenomena's.

"Terror" comes from a Latin "terrere" meaning "to frighten". The terror cimbricus was a panic and state of emergency in Rome in response to the approach of warriors of the Cimbri tribe in 105 BC. The Jacobins cited this precedent when imposing a Reign of Terror during the French Revolution. After the Jacobins lost power, the word "terrorist" became a term of abuse. Although the Reign of Terror was imposed by a government, in modern times "terrorism" usually refers to the killing of innocent people by a private group in such a way as to create a media spectacle. This meaning can be traced back to Sergey Nechayev, who described himself as a "terrorist". Nechayev founded the Russian terrorist group "People's Retribution" in 1869.

In November 2004, a United Nations Security Council report described terrorism as any act "intended to cause death or serious bodily harm to civilians or non-combatants with the purpose of intimidating a population or compelling a government or an international organization to do or abstain from doing any act" [1].

Terrorism is the systematic use of terror especially as a means of coercion [1].

At present, there is no internationally agreed definition of terrorism. Common definitions of terrorism refer only to those violent acts which are intended to create fear, are perpetrated for an ideological goal (as opposed to a lone attack), and deliberately target or disregard the safety of non-combatants (civilians).

Some definitions also include acts of unlawful violence and war. The history of terrorist organizations suggests that they do not select terrorism for its political effectiveness. Individual terrorists tend to be motivated more by a desire for social solidarity with other members of their organization than by political platforms or strategic objectives, which are often murky and undefined.

Terrorism has been practiced by a broad array of political organizations for furthering their objectives. It has been practiced by right-wing and left-wing political parties, nationalistic groups, religious groups, revolutionaries, and ruling governments. One form is the use of violence against noncombatants for the purpose of gaining publicity for a group, cause, or individual [1].

Terrorism is notoriously difficult to define, in part because the term has evolved and in part because it is associated with an activity that is designed to be subjective. Generally speaking, the targets of a terrorist episode are not the victims who are killed or maimed in the attack, but rather the governments, publics, or constituents among whom the terrorists hope to engender a reaction—such as fear, repulsion, intimidation, overreaction, or radicalization. Specialists in the area of terrorism studies have devoted hundreds of pages toward trying to develop an unassailable definition of the term, only to realize the fruitlessness of their efforts: Terrorism is intended to be a matter of perception and is, thus, seen differently by different observers [2, p. 32].

Though the term terrorism is of relatively recent origin (it was used for the first time during the French Revolution), the phenomenon is probably as old as political violence itself. It is possible to find acts in the ancient world that would meet contemporary definitions of terrorism. In this sense the attacks of September 11th 2001, are merely the latest chapter in the very long history of terrorism. Though it is important to place contemporary events in their larger historical context, it would be a mistake to view the 11 attacks as “only” the most recent manifestation of an age-old phenomenon. For the United States, of course, September 11 had a special significance because it was the target. The larger significance of the attacks derives from their magnitude. As Martha Crenshaw notes, “the September 11 assaults [were] unprecedented in the history of terrorism”. The attacks represented more than a minor escalation in the scale of violence; this was violence or another order entirely [3, p. 319].

Modern war conflicts are both the means and extension of terroristic attacks based on globalized processes. The term *war conflict* means armed confrontation between social communities within single states aiming at settling economic, political, national ethical and other arguments by limited employment of military force. For international humanitarian law the concept *war conflicts* has an important juridical meaning as by classifying the conflict by this category, it will be expended norms of techniques and means of conducting war actions, remedy of certain group of persons (civilians and wounded armed forces personnel dropped out of the line in another manner in the period of war conflicts.

M.S. Chernoudova defines the application of four types of war conflicts in international humanitarian law:

1. International law conflict, participants of which can be states or their unions (international organizations), is expended to the four Geneva Conventions of 1949, the API No. 1 of 1977, the Hague Rules and other principles of international humanitarian law.

2. Liberation wars or wars of self-determination, where peoples “fight against colonial domination and foreign seizure, racist regime by exercising their right on self-determination”. (art. 1, p. 4 AP I).

3. Non-international war conflicts which are covered by the provisions of article 3, which are the same for the four Geneva Conventions and some norms of regular law (war conflict which is not of international nature and occurred on the territory of one of the states).

4. War conflicts of non-international nature, taking place on the territory of any state between its armed forces and antigovernment forces or other organized armed groups which, being under the command, exercise such a control over a part of their territory, that allows them to conduct constant and synchronized war actions and apply Protocol II (p. 1 p. 1 Protocol I) [4].

Nowadays, the fact, that globalization results in war conflicts, doesn't cause any doubt. That is why the contemporary theory of international law can lead to potential subjects of international war conflicts and international organizations (UN, NATO, LAS etc.) [5].

Globalization (or globalisation) describes an ongoing process by which regional economies, societies, and cultures have become integrated through a globe-spanning network of communication and trade. The term is sometimes used to refer specifically to economic globalization: the integration of national economies into the international economy through trade, foreign direct investment, capital flows, migration, and the spread of technology. However, globalization is usually recognized as being driven by a combination of economic, technological, sociocultural, political, and biological factors. The term can also refer to the transnational circulation of ideas, languages, or popular culture through acculturation [6].

Also we have found angles of approach to GLOBALIZATION by different scientists, for example Robbie Robertson (2004) distinguishes three waves of globalization, one of them is industrialization and technical change, another one is that globalization contained in expansion of Europe into Asia and the Atlantic, and third wave, as he thinks is establishment of a global world order under American hegemony [7, p. 557-558].

We have found an opinion of Muqtedar Khan about globalization. He thinks that globalizations were facilitated by the liberalization of trans border transactions by the devolution of state sovereignty. Globalization means mobility of labor, ideas, capital, technology and profits can move across borders with minimal governmental interference. We agree with him that globalization is a sense of profound optimism, that the world was inevitable heading towards greater and greater prosperity for greater and greater numbers [8].

Also he argues that terrorism inspires in the US economy and the government, the two most important forces behind globalization, has resulted in a reassertion of sovereignty by the US and other nations. The fear that soft borders created by globalization facilitate the mobility of terrorists, their finances and their ideas, is pummeling states towards reconstructing the boundaries and the borders that globalization was subverting. Ariel Sharon's "security fence", under construction to keep security inside and terrorists outside, symbolizes this anti-globalist trend more than anything else [8].

After the Sept. 11th terrorist attacks against the US, the very discourse of international relations and global politics has been transformed. Prior to Sept. 11th, the dominant issues were geo-economic in nature. Globalization and humanitarian issues occupied the agendas of international summits and international organizations. But now geopolitics and security concerns have once again become the central issue and the "old language and institutions" of the cold war are shaping our thinking about global politics. For this reason, on grounds of terroristic attacks of November 13-14 2015 in Paris there was proposed to hold a discussion on fight against terror and migration crisis at economic G20 Summit on 15th November 2015 in Ankara.

The world was rapidly moving to realizing the idea of a global village as commonalities in terms of economic aspirations and technological progress were emphasized by politicians and opinion makers, over differences such as religion, culture and ethnicity. Globalization of the world was the ultimate celebration of the political, economic and social homogenization of the global populations.

On political front there is a consensus that democracy was not only the best but also the only legitimate way of organizing modern polities. On the economic front, the globalization of the economy was a foregone conclusion as nations scrambled to liberalize their economies in order to live up to the new standards set by the World Trade Organization. In the social arena, lifestyle and tastes shaped by multinational consumer corporations such as Nike, Levis, Coke, MTV, were well on the way to Americanizing the global popular culture [9].

Over the past twenty-five years, globalization has been a hotly debated phenomenon. Most commonly, it is associated with the development of global production and markets and their social, political, and cultural consequences. The majority of analyses takes an economic perspective and associates it with increased economic integration, growth of international exchange, and interdependence. From this perspective, globalization implies liberalization – that is, the elimination of state restrictions on trade

and foreign exchange as well as the reduction of controls on movements of capital, labor, knowledge, and technology. Globalization is, however, also regarded as a phenomenon brought about by technological and social change, furthering the links of human activities across region and continents [10, p. 103].

In preparing of my essay we used material of Atanas Gotchev “Globalization As a Cause and Motivation for Terrorist Activities”. We agree with the author’s opinion that globalization in all of its manifestations has social polarization, increased inequalities inside nations and between nations.

Although he argues that different studies fail to provide conclusive evidence that poverty and inequality are directly linked to terrorism, it is evident that economic deprivation increases the demands for political change. Economic disparities usually lead to political upheavals and could invite interested groups to resort to terrorism as a method of achieving the desired goals. Such terrorism is more commonly associated with countries with a medium level of development and whose societies are characterized by rapid modernization and transition (see Ted Robert Gurr’s contribution in this book). The current unequal status quo of wealth and capital accumulation in developed countries could provoke waves of terrorist acts justified by the cause for fairer distribution of global wealth. Also in this work there was the report of World Bank indicated that in period 2000-2001 2.8 billion people of our planet living on less than two dollars a day with limited access to education and health care and lack of political power and voice, leaving them therefore extremely vulnerable to ill health, economic dislocation, personal violence, and natural disasters. Militant groups could justify terrorism as a last resort, excusing it as a tactical response of the weak. In other words, the cause of a just distribution of global wealth may become one of the contributing factors for cycles of asymmetrical warfare against the richer countries and their allies.

The United Nations has recognized the importance of addressing the issues of poverty and terrorism in a comprehensive way. The aftermath of the September 11, November 13-14 attacks and the subsequent war against terrorism suggest that confronting terrorism only with military force, while failing to deal with the issues of poverty and inequality is bound to create weak client regimes that are unable to withstand the pressures of globalization. Such states cannot apply the principles of good governance, they experience poverty and instability, which leads to opposition and violence and thus creates the breeding ground for terrorism.

Globalization, however, also fosters political and cultural resistance. The development of global markets for goods, services, and capital compels

societies to alter their cultural practices. Globalization brings about cultural Westernization and destroys traditional ways of life. In response, this provokes opposition of broad segments in the affected societies, providing another justification for terrorism. 11th Indeed, the infiltration of a supposedly alien and corrupt culture is used by nationalist and radical religious movements as a way of explaining their campaigns. They claim that their violence has the purpose of cleansing their societies and culture from foreign influence. In reality, these are often mere excuses, yet it is also true that the “threat to the local way of life” has become a convenient motivation and justification for terrorist activities [10, p. 105].

Besides, we analyzed the work by Fathali M. Moghaddam “HOW GLOBALIZATION SPURS TERRORISM”.

In this work the author wants carry to reader how globalization can give rise to radicalization, conflict, terror, and a clash of ideologies. The author explored modern Islamic terrorism in the context of globalization and cultural evolution. From the beginning of 2000’s terrorism became different and new, due to modern technologies, electronic communications and fractured globalization. Part one of this work contrasts globalization as an ideal with globalization as it is actually taking place, with its enormous contradictions and threats. The author, a highly respected terrorism and conflict researcher, argues that globalization is resulting in serious threats to the basic psychological needs of some, particularly in connection with collective identity. Terrorism is one of the dysfunctional defense mechanisms of people in such conditions, facing external threats. Also author shows an importance of the women role and the nature of the family in traditional Islamic societies. The author elaborate us that globalization is resulting what he calls "catastrophic evolution", the rapid decline and disappearance of minority cultures, and languages, and the rise of extremism.

“...The global shifts we are experiencing, and particularly decline of traditional moral orders, are giving rise to counter movements and reactions, some of them radical and even violent. Terrorism is just one example of these counter movements, as violent extremists react to enormous changes the sense, changes that seriously threaten the continuation of lifestyles they support in an important sense, Islamic terrorists are fighting for survival, the survival of their moral order”[11, p. 19].

In this quoting we should see real example how European Union react on terrorism manifestation:

The Madrid attacks did not represent a turning point in the policies adopted by the European Union in the fight against terrorism, but they

obviously show the insufficient implementation of the measures adopted in the aftermath of September 11. In spite of declaring the priority of the fight against terrorism, the declarations have not been followed by sufficient commitment on the part of member states.

The EU took a formal decision, at the summit held in Brussels in September 2001 during the Belgian Presidency, to give priority to the fight against terrorism (European Extraordinary Council, 2001). In the Seville European Council, in June 2002, the EU agreed to carry out a coordinated policy. Indeed an early action plan (European Council, 2002) was adopted, adumbrating the new action plan of 2004, with an interdisciplinary character and defining 60 goals in the anti-terrorist policy area (spread across external policies, judicial cooperation, internal policies, and economic and financial policies).

After the Madrid attacks, in its new action plan, the European Council has established a list of strategic objectives to combat terrorism (European Council, 2004b). These are not new in essence, and they still stress the need to strengthen the measures adopted after the September 11 attacks. The first objective clearly expresses the international commitment of the EU to the idea that terrorism can only be fought in a multilateral way. Indeed, since September 11, one of the priorities of the EU has been the implementation of the UN Security Council Resolution 1373 on the fight against terrorism (United Nations, 2001).

In order to respond to the challenge of the terrorist threat, the EU has taken a wide range of measures, aimed at fostering the efficiency of the counter-terrorism strategies adopted in the field of Justice and Home Affairs cooperation.

After September 11, the first step was the adoption of a common definition of terrorism, by the framework decision adopted by the Council, which gave a detailed list of 32 offences. The EU also established a list of terrorist organizations, which includes 34 groups and 52 persons (this list has been updated and, for instance, in September 2003 included the political wing of Hamas) (Common Position, 2002). One of the proposals of the Commission was to introduce Qualified Majority Voting for the up-dating of the list. The State Watch organization has criticized the measure for its complete lack of political accountability over how the list is drafted. The procedure fails to require a preliminary investigation demonstrating a connection to terrorism before individuals or organizations can be included on the list or have their assets frozen. It also fails to provide adequate mechanisms for appeal or judicial review. These measures have been perceived as a breach of the fundamental rights of those affected.

It is clear that the real challenge of the terrorist definition is political.

Denis Duez has emphasized that the specificity of terrorism compared with other forms of violence is its political dimension. It is used as a political instrument to deny legitimacy to the adversary (Duez, 2002).

The adoption of a common position on a definition of terrorism, and the adoption of the list, were thus important steps in establishing a legal framework for the implementation of the measures adopted against the terrorist organisations, particularly the financial ones like the freezing of assets. In order to reduce the access of terrorists to financial and economic resources, the Council adopted in December 2001 a Regulation regarding the freezing of funds and an embargo on providing funds, assets, economic resources or financial services to terrorists. The EU also participates actively in the Financial Action Task Force of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD).

The new action plan also provides a critical assessment of the measures adopted in the field of combating the financing of terrorism and stresses the lack of implementation of the United Nations conventions. One of the new measures proposed in this field was the introduction of border controls for money transfer, and the establishment by the Commission and the banking sector of an electronic database of persons and organizations suspected of being involved in terrorist activities, which will be operative from Summer 2004.

The effectiveness of the financial measures adopted to combat terrorism has often been overestimated, however, and the apparent success of the policies developed in this field must be mitigated. The European Strategic Intelligence and Security Centre has questioned the real impact of the freezing of millions of Islamist assets on the activities of terrorist groups, noting that the preparation of a terrorist attack can be financed by micro-financing of much more complex tracing (*Informe ESISC*, 2003). Some progress has been achieved in the harmonization of law enforcement procedures as well as in the judicial field and in the application or ratification of international treaties and conventions related to the fight against terrorism⁷ [12, p. 60-63].

In termination we want to emphasize on two theories of understanding terrorism which are noted in Keith L. Shimko work. They are statist and cosmopolitan: Focusing on post-September 11 debates about the most appropriate way to understand and respond to contemporary terrorism, Daniele Archibugi and Iris Young draw a useful distinction between what they label statist and cosmopolitan “frames of interpretation”: “The attacks on the World Trade Center and the Pentagon in September 2001 can appear within two different frames of interpretation. The first [statists] sees them as attacks on the United States as a state and its people. The second

[cosmopolitan] views them as crimes against humanity. The difference in interpretation is not merely technical, but political, and each implies different strategies of reaction.” The observation that different interpretive frameworks lead to different policy responses is merely another way of making the point that peoples underlying beliefs and assumptions are inevitably reflected in how they deal with particular issues and policy problems [3, p. 324].

In such a manner, unfortunately, terroristic attacks don't occur over and over all around the world against overall globalization and they are sources and extension of war conflicts. The war in Syria, tragic event in Paris on November 13-14, the war conflict in Ukraine and others prove that conflicts are not always resolved by peaceful means. International humanitarian law encourages the reducing victims among combat forces and others, though; it is not always applicable in practice.

Taking into account the latest events and the topic of the article, the lines of further research will be focused on advanced development of substantive legal aspects of war conflict resolution within the states.

References

1. International terrorism. – http://en.wikipedia.org/wiki/International_terrorism.
2. Audrey Kurth Cronin. Behind the Curve: Globalization and International Terrorism. International Security, Vol. 27, No. 3, (Winter, 2002-2003).
3. Keith L. Shimko. International Relations: Perspectives and Controversies. Chapter 12 International Terrorism. 2009.
4. Черноудова М. С. Понятие конфликта в международном праве. – <http://recht.narod.ru>.
5. Павлова Л. Виды вооруженных конфликтов и статус участников вооруженных конфликтов по международному праву // Юстиция Беларуси. 1998. № 3. – <http://justbel.by.ru/1998-3/art22.htm>.
6. Globalization. – <http://en.wikipedia.org/wiki/Globalization>.
7. Robertson, Robbie (2004) “The Historical Context and Significance of Globalization”, Development and Change 35(3).
8. Muqtedar Khan. Teaching Globalization in the Era of Terrorism M. A. – <http://www.ijthad.org/globalterror.htm>.
9. TERRORISM AND GLOBALIZATION. – <http://www.glocaleye.org/terglo.htm>.
10. Louise Richardson, Atanas Gotchev, “The ROOTS of TERRORISM”, TERRORISM AND GLOBALIZATION. 2006.
11. Fathali M. Moghaddam. HOW GLOBALIZATION SPURS TERRORISM. The lopsided Benefits of “One World” and Why That Fuels

Violence. Part one The global context of terrorism. 2008.

12. Laurence Thieux. European Security and Global Terrorism: the Strategic Aftermath of the Madrid Bombings. INTERNAL SECURITY AS THE FIRST PRIORITY IN THE EUROPEAN RESPONSE TO INTERNATIONAL TERRORISM.

Professor Alexander Komisarov, Head of tactic-special training department of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Ukraine, c. Dnipropetrovsk

იგორ ევტუშენკო

თანამედროვე შეიარაღებული კონფლიქტი:

გლობალიზაციის შედეგად მიღებული სამართაშორისო

ტიტორიზმის შედეგები (თეორიულ-სამართლებრივი

ასპექტი)

რეზიუმე

სტატიაში მოყვანილია გლობალიზაციის თანამედროვე პროცესების კვლევები. ჩატარებულია ცნებების - ტერორიზმი, შეიარაღებული კონფლიქტი, გლობალიზაცია - თეორიულ-სამართლებრივი ანალიზი. დასაბუთებულია გლობალიზაციის კავშირი სახელმწიფოების შიგნით მიმდინარე შეიარაღებული კონფლიქტებსა და ტერორისტულ აქტებთან.

საკვანძო სიტყვები: შეიარაღებული კონფლიქტი, ტერორიზმი, გლობალიზაცია, საერთაშორისო ორგანიზაციები, სამართლებრივი ასპექტი.

რეცენზენტი: პროფესორი ალექსანდრე კომისაროვი, დნეპროპეტროვსკის შინაგან საქმეთა უნივერსიტეტის ტაქტიკურ-სპეციალური მომზადების კათედრის უფროსი.

Игорь Евтушенко

СОВРЕМЕННЫЙ ВООРУЖЕННЫЙ КОНФЛИКТ: СЛЕДСТВИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ТЕРРОРИЗМА НА ПОЧВЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ (ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ)

Резюме

Проведены исследования в области современных процессов

გლობალიზაციის. Сделан теоретико-правовой анализ понятий терроризм, вооруженный конфликт, глобализация. Доказана взаимосвязь глобализации с современными вооруженными конфликтами внутри государств и террористическими актами.

Ключевые слова: вооруженный конфликт, терроризм, глобализация, международные организации, правовой аспект.

Рецензент: Профессор Александр Комисаров, начальник кафедры тактико-специальной подготовки Днепропетровского государственного университета внутренних дел, Украина, Днепропетровск

ს ა ზ ო ბ ა დ ო ე ბ ა

ფიქრია დიდებაშვილი ღია მეტრეველი კულტურისა და პოლიტიკის განვითარების სოციალურ- ფილოსოფიური ასპექტები

კაცობრიობის განვითარების თანამედროვე ეტაპის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თავისებურება კულტურული და პოლიტიკური პროცესების მჭიდრო კავშირია. კულტურის სფეროში, ისე როგორც, საზოგადოების ცხოვრების სხვა სფეროებში, პოლიტიკა განსაზღვრავს ადამიანის სოციალურ საქმიანობას. თავის მხრივ, ისტორიული პროცესის მსვლელობისას, კულტურა უდიდეს გავლენას ახდენს პოლიტიკაზე თავისი შეხედულებებით, ღირებულებებით, ქცევის ნორმებით. მათ მჭიდრო ურთიერთკავშირზე ისიც ნათლად მეტყველებს, რომ სწორად გატარებულ პოლიტიკაზე დამოკიდებული კულტურის განვითარება, ხოლო მაღალი კულტურული დონის არსებობის გარეშე, პოლიტიკა არ შეიძლება იყოს სწორი. სოციალური ფილოსოფია ყოველთვის ცდილობდა გამოეკვლია კულტურისა და პოლიტიკის მრავალმხრივი ურთიერთობის განსხვავებული ასპექტები და ეჩვენებინა კულტურულ-პოლიტიკური ერთიანობის განვითარების პროგრესული ტენდენციები.

სტატიაში განხილულია გამოჩენილი სოციოლოგების: ე. დურჰაიმის, ვ. ტომასის, ვ. სამერის, ა. კელდერის, მ. ვებერის, კ. იუნგის, ვ. ზიმელის, ნ. სმელზერის, ე. გიდენსის შეხედულებანი კულტურის ცნების დეფინიციასთან დაკავშირებით. გაანალიზებულია კულტურის არსებითი და ფუნქციური ელემენტები. ნაჩვენებია კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთქმედების ორი გზა ცივილიზაციის დონეზე. ევოლუციისა და რევოლუციის არსებითი ნიშნები და თავისებურებები.

საკვანძო სიტყვები: კულტურა, პოლიტიკა, ძალაუფლება, ღირებულებები, ცივილიზაცია, კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთქმედების რევოლუციური და ევოლუციური მოდელები

კაცობრიობის განვითარების თანამედროვე ეტაპის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თავისებურება კულტურული და პოლიტიკური პროცესების მჭიდრო კავშირია. კულტურის

სფეროში, ისე როგორც, საზოგადოების ცხოვრების სხვა სფეროებში, პოლიტიკა განსაზღვრავს ადამიანის სოციალურ საქმიანობას. თავის მხრივ, ისტორიული პროცესის მსვლელობისას, კულტურა უდიდეს გავლენას ახდენს პოლიტიკაზე თავისი შეხედულებებით, ღირებულებებით, ქცევის ნორმებით. სწორად გატარებულ პოლიტიკაზეა დამოკიდებული კულტურის განვითარება, ხოლო მადალი კულტურული დონის არსებობის გარეშე, პოლიტიკა სწორი ვერ იქნება. სოციალური ფილოსოფია ყოველთვის ცდილობდა გამოეკვლია კულტურისა და პოლიტიკის მრავალმხრივი ურთიერთობის განსხვავებული ასპექტები და ეჩვენებინა კულტურულ-პოლიტიკური ერთიანობის განვითარების პროგრესული ტენდენციები.

კულტურა მთელი რიგი სოციალურ-ეკონომიკური, პოლიტიკური და იდეოლოგიური ფაქტორების შედეგია. პოლიტიკაში პოულობს ასახვას არა მხოლოდ არსებულ ძალთა ბალანსი, პოლიტიკური პროცესები, არამედ ისტორიული პროცესის დროს დაგროვილი და კულტურის ჩარჩოში მოქცეული შეხედულებები სამყაროზე. პოლიტიკა გვევლინება კულტურის ნაწილად, რადგან პოლიტიკაში არსებობს გარკვეული ღირებულებები და ქცევის გარკვეული ნორმები.

პოლიტიკისა და კულტურის ისტორიული განვითარების პროცესი შეიძლება გამოვლინდეს პოლიტიკური ურთიერთქმედების სოციალურ და კულტურულ პროცესებში, თუმცა გამოიხატება სხვადასხვა გზებით, რომლებიც დამოკიდებულია თითოეული ქვეყნის კონკრეტულ პირობებზე. შესაძლებელია პოლიტიკური და სოციალური პროცესები წინ უძღოდეს კულტურულს ან პირიქით კულტურული ასწრებდეს პოლიტიკურს.

ხელისუფლება ცენტრალური ფიგურაა პოლიტიკურ სივრცესი. შეხედულება პოლიტიკურ ძალაზე კულტურული პრიზმიდან გვეხმარება უკეთ გავაანალიზოთ, რა სახის ძალაა, როგორი ხარისხის, როდის და ვისთვის არის ღირებული. ისეთ ღირებულებებს შორის ურთიერთმიმართების გარკვევის გარეშე, როგორცაა ძალა და ქონება, ძალაუფლება და

პრესტიჟი, ძალა, რელიგიური სიწმინდეები და მორალი და ა. შ. ჩვენ ვერ შევძლებთ გავიგოთ ნამდვილი პოლიტიკური პროცესები.

ურთიერთქმედება კულტურასა და პოლიტიკას შორის განისაზღვრება კულტურული მრავალფეროვნებით. კულტურათა განსხვავება ესაა განსხვავებული გზები რეალობის აღქმის, შეფასების და შესაბამისი ქცევის საშეაღებანი. კულტურათა სახესხვაობები დროსა და სივრცეში საშუალებას გვაძლევს გავიგოთ ის, თუ რატომაა ზოგიერთი პოლიტიკური სისტემები ერთი პირობების შესაბამისი და რატომ მარცხდება სხვაში.

კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთობის კვლევისას, ჩვენ ამოვიდვართ იქიდან, რომ კულტურის ცნებაში იგულისხმება ყოველივე ის, რაც ადამიანის თეორიულ და პრაქტიკულ შემოქმედებასთან არის დაკავშირებული. კაცობრიობის წინაშე დაგროვილი მატერიალური და სულიერი სიმდიდრე. პოლიტიკა, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ხელისუფლების განხორციელების ძირითადი პრინციპებია, ნორმები და მიმართულებები. პოლიტიკა ესაა კლასობრივი ბრძოლა, სახელმწიფო ხელისუფლების განხორციელება.

კულტურა სოციალური განვითარების შედეგია და როგორც ნებისმიერი განვითარება გაივლის ბრძოლის გზას. ისტორიის განვითარებაც, გარკვეულ ეტაპზე მოქმედებს, როგორც კლასობრივი ბრძოლის ისტორია, ხოლო კლასობრივი ბრძოლა პოლიტიკური ბრძოლაა. აქ ნათლად იკვეთება კულტურისა და პოლიტიკის სოციალურ-ფილოსოფიური ასპექტები. ეს ბრძოლა არ შეიძლება არ აისახოს კულტურაში და არ მოახდინოს მასზე ზეგავლენა. თუმცა ძალიან ხშირად, კულტურის განვითარება თავად ახდენს ზეგავლენას პოლიტიკაზე. ამ მხრივ აღსანიშნავია მ. ვებერის თვალსაზრისი ამ საკითხთან დაკავშირებით. ვებერი კაპიტალიზმს განიხილავდა, როგორც კულტურული ცვლილებების პროდუქტს, განსაკუთრებით კი ცვლილებებს სოციალურ შეხედულებებსა და ღირებულებებში. იგი თვლიდა, რომ პროტესტანტულმა რეფორმაციამ, რომლებიც ინდივიდებს

ანიჭებდა პირად პასუხისმგებლობას საკუთარი თავის გადარჩენაზე და წინა პლანზე აყენებდა შრომის ეთიკას, საფუძველი ჩაუყარა კაპიტალიზმს. ვებერის შეხედულებით, ადამიანთა კულტურული იდეები დამოუკიდებელ და მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ თავიანთი მოქმედების ჩამოყალიბებაში და ასევე განსაზღვრავენ საზოგადოების სტრუქტურას, რომელიც მოიცავს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ სისტემებსაც.[1. 45-46]

კულტურის აღმავლობა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკაზე, კერძოდ მატერიალურ-ფინანსური მხარდაჭერის პოლიტიკაზე, რამეთუ კულტურის ზოგიერთი სფერო საჭიროებს უდიდეს ფინანსებს (მაგალითად, არქიტექტურა). აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საბედნიეროდ, კულტურა მთლიანად არაა დამოკიდებული პოლიტიკაზე. ცნობილი ხელოვნების ნიმუშები იქმნებოდა მაშინაც, როცა სახელმწიფო პოლიტიკა კულტურას სათანადო ყურადღებას არ უთმობდა. აქაა კულტურის შინაგანი, ნიჭის განვითარების ლოგიკა, რომელიც არ ემთხვევა არსებულ პოლიტიკას. ის შეიძლება აყვავდეს უმძიმეს პირობებში და ჩაიფერფლოს ხელსაყრელში.

კულტურა ხშირად მხარს უჭერდა პოლიტიკას და თავადაც იყო მისგან მხარდაჭერილი. ის პოლიტიკის განვითარების მთავარ იარაღად გამოიყენებოდა. სახელმწიფო, როგორც მმართველი კლასის უფლებამოსილება, კულტურის საშვალეებით ცდილობდა შეენიღბა თავისი ზემოქმედების ზეწოლითი ბუნება. საზოგადოება კი, კულტურის განვითარების საშვალეებით მას თანდათან ეპყებოდა და მასთან თავსდებოდა.

განვიხილოთ გამოჩენილი სოციოლოგების: ე. დიურჰაიმის, ვ. ტომასის, ვ. სამნერის, ა. კელლერის, მ. ვებერის, კ. იუნგის, გ. ზიმელის, ნ. სმელზერის, ე. გიდენსის შეხედულებანი კულტურის ცნების დეფინიციასთან დაკავშირებით.

XVIII საუკუნის მოაზროვნეებმა კულტურა გაიგეს, როგორც ადამიანის და საზოგადოების სულიერი, პოლიტიკური თვითგანვითარება და დაიწყეს კულტურის თეორიის განვითარება. ნატურალისტებმა კულტურის საწყისი დაინახეს

„ბუნებრივი“ ადამიანის ბუნებაში. იდეალისტები კულტურის დანიშნულებას ხედავდნენ ადამიანის მორალურ განვითარებაში. სიტყვა კულტურას აქვს უდიდესი სემანტიკური დატვირთვა. არსებობს ამ ცნების 500 მეტი განმარტება. კულტურის გაგება ეხება ეთნოლოგიის, სოციოლოგიის, ისტორიის, კულტუროლოგიის - ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა მთელ რიგს, ასევე მოიცავს სოციალურ ნორმებსა და ღირებულებებს მოცემულ სოციალურ სისტემაში.

ე. დიურკჰაიმთან კულტურა განიხილება, როგორც იდეალების სისტემა. ღირებულებები, სოციალური, ზნეობრივი და სამართლებრივი ქცევის ნორმები, რომლებიც არეგულირებენ ადამიანებს შორის ურთიერთობებს. [2,56] გაზიარებული ღირებულებები და პრაქტიკა, რომლებიც კულტურიდან გამომდინარეობს, დიდ როლს თამაშობს საზოგადოების შეკვრაში, გამთლიანებაში.მაგალითად, რელიგიური წირვა არა მხოლოდ ღმერთის სადიდებელი მოვლენის ფუნქციას ასრულებს, არამედ კონგრეგაციის წევრებსა და კონგრეგაციასა და მთლიანად საზოგადოებას შორის სოციალური კავშირების გაღრმავებას უწყობს ხელს. რელიგია და კულტურის სხვა ელემენტებიც ფუნქციონირებენ იმისთვის, რომ ადამიანებს მიაწოდონ წესებისა და საზღვრების შეგრძნება და მოლოდინის სისტემა ჩამოუყალიბონ. სწრაფი სოციალური ცვლილებების პერიოდშიც, როგორც იყო ინდუსტრიული რევოლუცია, ეს იდეები კითხვის ნიშნის ქვეს დგება. როდესაც რეალობა შორდება მოლოდინს, საზოგადოება განიცდის ანომიას - მდგომარეობას, სადაც ხდება სოციალური ნორმების ან წესების რღვევა და ადამიანებს უჭირთ ნათლად მოიაზრონ საკუთარი თავი, როგორ განვითარდება მათი ცხოვრების შემდგომი ეტაპი.[1,44]

ვ. ტომასის მიხედვით, კულტურა ნებისმიერი ჯგუფის მატერიალური და სოციალური ღირებულებებია(ინსტიტუციები, ადათ-წესები, დადგენილებები, ქცევითი რეაქციები). [3,860]

ვ. სამნერი, ა. კელლერი თვლიან, რომ კულტურა და ცივილიზაცია ადამიანის ადაპტაციის პირობებია თავისი ცხოვრების პირობებთან. (3. 654)

მ. ვებერი მიიხვედდა, რომ კულტურა ესაა რაციონალური ქცევის მოდელი. [4,85] მას სჯეროდა, ყველაზე მნიშვნელოვანი ტენდენცია თანამედროვე ეპოქაში სოციალური მოქმედებისა და სოციალური ინსტიტუტების მზარდი რაციონალიზაცია იყო ანუ ტრადიციული ორიენტაციებიდან (როდესაც ადამიანები წარსულიდან გადმოცემულ სიბრძნეს მომავლის სახელმძღვანელოდ აღიქვამდნენ და ცდილობდნენ წინაპრების კვალზე ევლოთ) უფრო ლოგიკურ ორიენტაციებზე გადასვლა (როდესაც ადამიანები მოქმედების გადაწყვეტილების მიღებამდე აფასებენ მოქმედების შესაძლო შედეგებს). მთავრობების დაბადება, რომლებიც ემყარებოდნენ კანონის უზენაესობას, მეცნიერების, როგორც ცოდნის შექმნის ძირითადი წყაროს გაძლიერება და კაპიტალიზმის განვითარება - ყველა ეს ფენომენი მიუთითებდა მიდრეკილებაზე რაციონალიზმისკენ. რაციონალიზაცია, თავის მხრივ იწვევდა ფორმალური ორგანიზაციების მნიშვნელოვან ზრდას მთავრობიდან - უზარმაზარ კორპორაციებამდე. [1,45]

კ.იუნგი კულტურაში გულისხმობდა ქცევის ჩვეულ ფორმებს.[5,39] საკმაოდ საფუძვლიანადაა გამოკვლეული კულტურის პრობლემა გ. ზიმელის მიერ. მან შემოგვთავაზა კულტურის განვითარების ზოგადი სქემა, როგორც საზოგადოების სულიერი ცხოვრების საფუძველი. ცხოვრება ქმნის უსასრულოდ ახალ კულტურულ ფორმებს შემდგომი განვითარებისათვის და ანადგურებს მოძველებულს, რომლებიც ამუხრუჭებენ განვითარებას. ახალი ფორმებიც გაივლიან განვითარების იგივე გზას და განწირულნი არიან გაიზიარონ იგივე ბედი რაც წინამორბედებმა გაიზიარეს. ზიმელი გვთავაზობს კულტურის ტრადიციული განვითარების სქემას. ის აანალიზებს თავისი თანამედროვე საზოგადოების, კულტურის კონფლიქტს, რომელმაც მისი აზრით, შეიძინა უნიკალური შინაარსი იმასთან დაკავშირებით, რომ ცხოვრების მოვლენებში სულ უფრო და უფრო ნათლად ისმის ბრძოლის მოტივი ზოგადად სულიერების წინააღმდეგ.

თანამედროვე დასავლური სოციოლოგებისათვის კულტურის გაგება ფუნდამენტალურია. კულტურის სხვადასხვა

განმარტებანი შეიცავენ საერთო თვისებებს, რომლის გარშემო ჯგუფდება მათი ავტორების მოსაზრებები, ის ძირითადი მახასიათებლები თუ რას ანიჭებენ ისინი უპირატესობას დეფინიციის დროს.

თანამედროვე ამერიკელი სოციოლოგი ნ. სმელზერი აღნიშნავს, რომ კულტურის განმარტება სიმბოლიზირებაა ფასეულობების, გამოხატვის საშუალებების, რომლების საერთოა კონკრეტული ჯგუფებისთვის და ემსახურება ამ ჯგუფის წევრების ქცევის რეგულირებას. [6,43] მათთვის ძირითადი ელემენტებია ცნებები (კონცეფციები), მოიცავენ ენას, ურთიერთდამოკიდებულებებს, ღირებულებებს, რომლის მიხედვითაც ხალხი ახასიათებს თავის საკუთარ მიზნებსა და წესებს, რომლებიც განსაზღვრავენ, თუ რა და როგორ უნდა აკეთონ და რა არ შეიძლება. ამგვარად, სმელზერთან კულტურა გაგებულია, როგორც გარკვეული ღირებულებების კომპლექსი, ნორმები და ქცევის სტანდარტები, რომლებიც გამოდიან ადამიანის ქცევის რეგულატორებად, ისინი ასევე აწესრიგებენ საზოგადოებასა და ბუნებას შორის ურთიერთობას.

მსგავსი პოზიციიდან განიხილავს კულტურას თანამედროვე ინგლისელი სოციოლოგი ე. გიდენსი. ის მიიჩნევს, რომ კულტურა მოიცავს ღირებულებებს, რომლებსაც ქმნიან ცალკეული ჯგუფები. წესებს, რომლებსაც იცავენ ცხოვრებაში და იმ მატერიალურ საგნებს, რომლებსაც აწარმოებენ ადამიანები.[7,43]

ღირებულებებად გამოდიან აბსტრაქტული იდეალები, იმ დროს, როდესაც ნორმები, რომლების ასახავენ რა არის დასაშვები და რა დაუშვებელი, გვევლინებიან განმსაზღვრელ პრინციპებად ან წესებად, რომლებიც ადამიანებმა უნდა შეასრულონ და დაიცვან მთელი ცხოვრება.

კულტურა გვევლინება ობიექტურ ფაქტორად სხვადასხვა სოციალურ სისტემებთან მიმართებაში. ამავე დროს ადამიანები, თავისი მრავალფეროვანი მოდულოების დროს ცვლიან თავის სოციალურ და კულტურული გარემოს ამა თუ იმ ნაწილს, მოცემული სოციალური სისტემის კულტურას. ამის შედეგად,

კულტურა, როგორც საზოგადოების ნორმებისა და ღირებულებების ერთობლიობა ფუნქციონირებს, ვითარდება და იცვლება. ამგვარად გაგებული კულტურა შეიძლება დაიყოს არსებით და ფუნქციურ ელემენტებად. არსებით ელემენტებს მიეკუთვნება ღირებულებები (ეკონომიკის, პოლიტიკის, ფილოსოფიის, კულტურის, განათლების და ა.შ.) ან ნორმები (მორალი, ეთიკა, ადამ-წესები, ტრადიციები, რიტუალები და ა.შ.), ასევე დაწესებულებები (უნივერსიტეტები, კინოსტუდიები, ბიბლიოთეკები, კინოთეატრები, მუზეუმები და ა.შ.). ფუნქციური კულტურის ელემენტები მოიცავენ: კულტურული ღირებულებების შექმნას, ათვისებას, მოხმარებასა და განვრცობას.

კულტურა არაა ქმნადობა დასრულებული სახით. ის შემოქმედებითი პროცესია. „საქმიანობის“ კატეგორია - ცენტრალურია კულტურის გაგებაში. პოლიტიკისა და კულტურის ურთიერთკავშირი შეიძლება განვიხილოთ სხვადასხვა დონეზე: ცივილიზაციის, ფორმალურ, რეგიონალურ და ა. შ.

კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთკავშირი მოიცავს 20-ზე მეტ ისტორიულად არსებულ (ადგილობრივ, ლოკალურ) ცივილიზაციას. დღემდე, როგორც წესი ფიქსირებულია ხუთი ცივილიზაცია:

- დასავლურ - ქრისტიანული(რელიგიის კათოლიკური და პროტესტანტული ფორმები)

- მართმადიდებლურ - ქრისტიანული
- ინდური(ინდურ-ბუდისტური)
- შორეულ- აღმოსავლური(ჩინეთი, კონფუციანელობა)
- ისლამური(არაბულ-მუსულმანური).[8]

გ. პოპოვის მიხედვით არსებობს კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთქმედების ორი გზა ცივილიზაციის დონეზე: 1)ევოლუციის და 2)რევოლუციის.

1)კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთზემოქმედების ევოლუციური გზით ხდება ბუნებრივი ცვლილებები საკუთარი კულტურული ღირებულებების შიგნით. საზოგადოებრივ - პოლიტიკური საფარველი მას თანდათანობით ეგუება.

2) რევოლუციური გზის დროს პოლიტიკური ცვლილება წინ უძღვის კულტურულს. ამ დროს საზოგადოებრივ - პოლიტიკური სფერო ინიცირებას უკეთებს (ან „პროვოცირებას“) კულტურულ ცვლილებებს. ამ შემთხვევაში, როგორც წესი, პირველადი იმპულსები არსებითად იცვლება სხვა კულტურიდან (ცივილიზაციიდან) გამომდინარე. ამის გათვალისწინებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ რევოლუციური გზა არის აგრესიის ფორმა უცხო კულტურის მიმართ, უარი პლურალისტურ ურთიერთქმედებაზე. კულტურისა და პოლიტიკის რევოლუციური ურთიერთხემოქმედებისას ხორციელდება ერთ ცივილიზაციის მონაპოვრის აგრესიული ხელყოფა, მისი გამორჩეული ღირებულებების განადგურება, რათა ხელთ იპყრონ საზოგადოებრივ - პოლიტიკური საფარველი, სახელმწიფო ძალაუფლება.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ერთი ცივილიზაციის აგრესიული ქცევა სხვა ცივილიზაციის წინააღმდეგ კულტურული კოდის ცვლილების გზით, სხვა კულტურის ბირთვის განადგურება, ყოველთვის არ არის დამადასტურებელი აგრესიული ძალების სიცოცხლისუნარიანობის. ნაკლებად განვითარებული ცივილიზაციის წარმომადგენლები, მიუხედავად იმისა, რომ დაიპყრეს მათზე მეტად განვითარებულნი, ხშირად „მათშივე ითქვიფებიან“, იღებენ რა მათ კანონებს, ადათ-წესებს, პოლიტიკურ კულტურას. ამის ნათელი მაგალითები ისტორიას ნათლად აქვს შემონახული. თუმცა როგორც წესი, დამპყრობლები სხვებს თავს ახვევენ საკუთარ კულტურულ ღირებულებებს.

კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთხემოქმედება დღეს საკმაოდ რთული პროცესია. სწრაფი, პოლიტიკური, კულტურული და სოციალური ცვლილებების ფონზე კულტურისა და პოლიტიკის ურთიერთხემოქმედების პრობლემა თანამედროვე მსოფლიოში - ესაა ურთიერთობები უპრეცედენტო ინტენსიურობით, გაძლიერებულ თანამშრომლობით, ტექნიკური ინოვაციებით, მეცნიერული, კულტურული ინფორმაციის გაცვლით, მოწინავე საკაცობრიო ღირებულებების ურთიერთგამდიდრებით. თუ გვსურს

მსოფლიოს კონფორტაციული განვითარება, არ უნდა მოხდეს რევოლუციური მიდგომის აბსოლუტიზაცია. ნებისმიერმა სხვა ქვეყნის კულტურულმა ღირებულებებმა უნდა ნახოს შესაბამისობა საკუთარი ღირებულებების შიგნით და მაშინ, ისინი შეიძენენ უნივერსალურ, ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობას კულტურულ ღირებულებებში.

ლიტერატურა:

References:

1. kalhuni q., laiTi d., keleri s. sociologia, Tbilisi 2008.
2. Дюркгейм Э. Социология. М., 1995.
3. Российская социологическая энциклопедия / под общ. ред. Г.В. Осипова. М., 1998
4. Вебер М. Избранные произведения. М., 1991.
5. Юнг К. Психология бессознательного. М., 1994.
6. Смелзер Н. Социология. М., 1994.
7. Гидденс Э. Социология. М., 1999.
8. Тойнби А. Постигание истории. М., 1991.

Piqria Didebashvili, Lia Metreveli

SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECTS IN DEVELOPMENT OF CULTURE AND POLICY

Summary

One of the important peculiarities of the modern stage in the mankind development is close connection of the cultural and political processes. Policy determines human social activity in the sphere of culture as well as in other spheres of the community life. In its turn, during the historical process, culture has greatest influence on policy with its views, values, and norms of behavior. Their close relation is clearly witnessed by dependence of culture development on the correct policy, and the fact that without existence of high cultural level policy cannot be correct. Social philosophy always tried to research different aspects of diverse relations between culture and policy and to show progressive tendencies in the development of cultural-political unity.

The present article discusses views of the outstanding sociologists: E. Durham, V. Tomas, V. Sumner, A. Keller, M. Weber, K. Yung, G. Simmel, N. Smelzer, E. Giddens in regard to the definition of the concept of culture. It analyzes essential and functional elements of culture. The present work

shows two ways of interaction of culture and policy at the level of civilization, essential features and peculiarities of evolution and revolution.

Keywords: culture, politics, authority, civilization, revolutionary model of interaction of culture and politics, evolutionary model of interaction between culture and politics.

Reviewer: Professor Zurab Khasaia, Georgian Technical University

Пикрия Дидебашвили, Лия Метревели
СОЦИАЛЬНО ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ
КУЛЬТУРЫ И ПОЛИТИКИ

Резюме

Отличительной особенностью современного этапа развития человеческого общества является более тесная связь культурных и политических процессов. В области культуры, как и в других сферах общественной жизни, политика направляет социальную деятельность людей. В свою очередь в ходе исторического процесса культура оказывает огромное влияние на политику своими представлениями о мире, ценностями и нормами поведения. О тесной взаимосвязи говорит и то, что от правильной политики во многом зависит развитие культуры, а без высокого культурного уровня политика не может быть правильной. Социальная философия всегда старалась исследовать аспекты многосторонних отношений культуры и политики, показывать тенденции прогрессивного развития культурно-политического единства.

В статье рассмотрены взгляды известных социологов: Э. Дюркгейма, У. Томаса У. Самнера, А. Келлера, М. Вебера, К.Г. Юнга, Г. Зиммеля, Н. Смелзера, Э. Гидденса в связи дефиниции понятие культуры. Проанализированы субстанциональные и функциональные элементы культуры. На уровне цивилизации показаны два пути взаимодействия культуры и политики, существенные признаки и особенности эволюции и революции.

Ключевые слова: культура, политика, власть, цивилизация, революционная модель взаимодействия культуры и политики, эволюционная модель взаимодействия культуры и политики.

Рецензент: Профессор Зураб Хасаия, Грузинский технический университет.

პ რ ა ქ ტ ი კ ა

თამარ რევაზიშვილი ახალი აბრეშუმის გზა – საქართველოს განვითარების ახალი შანსი და პერსპექტივა

„ახალი აბრეშუმის გზის“ პროექტი შანსს აძლევს საქართველოს – გამოიყენოს თავისი გეოგრაფიული მდებარეობა და დაიბრუნოს სატრანზიტო ქვეყნის ისტორიული ფუნქცია, რასაც ადასტურებს 2015 წლის 15-16 ოქტომბერს თბილისში ჩატარებული „აბრეშუმის გზის ფორუმის“ შედეგები. ფორუმში მონაწილე სტუმრების განცხადებით – საქართველო საინტერესო ქვეყანაა თავისი სატრანზიტო პოტენციალით, ბიზნესის კეთების სიმარტივითა და, კორუფციის დაბალი მაჩვენებლით, რაც მთლიანობაში მას საინვესტიციო პოტენციალის კუთხით უცხოელი მეწარმეებისთვის საინტერესოს ხდის. „ახალი აბრეშუმის გზის“ პროექტი მთლიანად გარდაქმნის რეგიონს, ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ წინსვლას, შექმნის ბევრ შესაძლებლობას და საქართველოს საერთაშორისო ვაჭრობის ცენტრად აქცევს.

საკვანძო სიტყვები: აბრეშუმის გზა, ევრაზიული სატრანსპორტო დერეფანი, ეკონომიკური სარტყელი, სატრანზიტო ფუნქცია, საინვესტიციო პოტენციალი.

დიდი აბრეშუმის გზის ისტორია – ეს დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ხალხთა შორის დიდი კულტურული ურთიერთგაცვლისა და ურთიერთქმედების ისტორიაა. მრავალი საუკუნის მანძილზე (ძვ.წ. II საუკუნიდან ჩვ.წ. XV საუკუნემდე) ჩინეთიდან ცენტრალური აზიისა და შავიზღვისპირეთის გავლით ევროპას მიეწოდებოდა ფაიფური, აბრეშუმი, სანელებლები, მრავალფეროვანი სამკაულები. ამ ვაჭრობას მოჰქონდა მშვიდობა და მეგობრობა, თანამშრომლობა და ურთიერთსარგებლობა, ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარება. მან დაამტკიცა, რომ მხოლოდ მჭიდრო თანამშრომლობითა და კულტარათა გაცვლით არის შესაძლებელი საყოველთაო მშვიდობისა და პროგრესის მიღწევა.

დღეს აბრეშუმის გზის აღორძინების იდეა განიხილება, როგორც მსოფლიოს ხალხებსა და ქვეყნებს შორის ურთიერთხელსაყრელი ვაჭრობისა და მშვიდობიანი კულტურული ურთიერთობების მცდელობა იმ პირობებში, როცა სხვადასხვა სუბრეგიონების არათანაბარი განვითარებისა და არასაკმარისი ურთიერთკავშირების ფონზე თანამშრომლობა მათ შორის გართულებულია.

1987-1997 წლებში ძველი აბრეშუმის გზის 1500 წლისთავთან დაკავშირებით იუნესკოს ეგიდით განხორციელდა საერთაშორისო პროგრამა აბრეშუმის გზის – დიალოგის გზის – კომპლექსური შესწავლა, რომელიც მსოფლიოს 30-ზე მეტ ქვეყანაში პოპულარიზაციას უწყევდა ტრანსკონტინენტური საქარავნო გზის ისტორიას. აღნიშნულმა პროგრამამ დიდი როლი ითამაშა ისტორიული სავაჭრო გზის გაცოცხლებაში.

1990 წლის სექტემბერში ქ. ვლადივოსტოკში გამართულ კონფერენციაზე „აზია-წყნარიოკეანეთის რეგიონი: დიალოგი, უსაფრთხოება, თანამშრომლობა“ საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ედუარდ შევარდნაძემ პირველად წამოაყენა ტრანსევრაზიული მაგისტრალის შექმნის იდეა, რომელიც მოგვიანებით, როგორც უკვე დამოუკიდებელი საქართველოს მეთაურმა, კვლავ წამოჭრა ევროკავშირის შტაბ-ბინაში და ამით დასაბამი მისცა საკითხის საყოველთაო განხილვასა და აბრეშუმის გზის აღორძინებას.

1993 წლის მაისში ევროგაერთიანების კომისიის მიერ ჩატარებულ კონფერენციაზე ბრიუსელში მიწვეულმა სამხრეთ კავკასიისა და ცენტრალური აზიის რვა ქვეყნის ვაჭრობისა და ტრანსპორტის მინისტრებმა ერთხმად მიიღეს დეკლარაცია, სადაც გამოხატეს აღნიშნული ქვეყნების და ევროკავშირის ნება ევრაზიული სატრანსპორტო დერეფნის შექმნისა და ამ მიზნით ტრასეკას (TRACECA – Transport Corridor Europe–Caucasus–Asia) პროგრამის განხორციელებისა. მოკლე ხანში ტრასეკამ – მასშტაბური ტექნიკური დახმარების სპეციალურმა რეგიონალურმა პროგრამამ საერთაშორისო აღიარება მოიპოვა. 1998 წლის სექტემბერში ბაქოში ჩატარდა ისტორიული აბრეშუმის გზის აღორძინებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენცია, სადაც 32 ევრაზიული ქვეყნის წარმომადგენელმა ხელი მოაწერა მრავალმხრივ შეთანხმებას ევროპა-კავკასია-აზიის დერეფნის განვითარების შესახებ. კონფერენციაზე სიტყვით გამოსვლისას საქართველოს პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ თქვა, რომ: „ახალი აბრეშუმის გზა – ეს

რიტორიკა არ არის. ეს მრავალმხრივი ინტერესების პარმონიული თანხვედრის, მათი ურთიერთგათვალისწინებისა და თანაბარი პატივისცემის იდეა და გამოხატულებაა“. იმავე, 1998 წელს სენატორ სემ ბრაუნბეკის ინიციატივით აშშ-ს სენატმა მიიღო ახალი აბრეშუმის გზის მხარდაჭერის რეზოლუცია. ამის შემდეგ დაიწყო ტრასეკას პროექტის წარმატებული რეალიზაცია, მწყობრში ჩადგა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი და ბაქო-თბილისი-ერზრუმის გაზსადენი. სულ მალე ამ პროექტებს დაემატება ბაქო-თბილისი-ყარსის სარკინიგზო მარშრუტი, რომელსაც რკინის აბრეშუმის გზასაც უწოდებენ. ის 20-25 დღით შეამცირებს ჩინური ტვირთის ევროპაში ტრანსპორტირების ვადას და, ამგვარად, ყველაზე სწრაფი და იაფი მარშრუტი იქნება ამ მიმართულებით. აღნიშნულმა სტრატეგიულმა მარშრუტებმა უნდა შექმნას განვითარების ახალი პირობები და გააძლიეროს ევრაზიის ქვეყნების ენერგეტიკული უსაფრთხოება. [1]

სამაყოა, რომ საქართველო ისტორიული მსოფლიო პროექტის ტრასეკას ერთ-ერთი ინიციატორი და ავტორია, პროექტისა, რომელსაც ახალი სატრანსპორტო საშუალებების დახმარებით დიდი აბრეშუმის გზის აღორძინებას უწოდებენ. მისი მიზანია ევროპა-კავკასია-აზია-წყნარი ოკეანის ქვეყნების ერთიანი სივრცისა და კავკასია-ევრაზიის საერთო ბაზრის შექმნა. პროექტი წარმატებით ხორციელდება აზიის, ამერიკისა და ევროპის წამყვანი ქვეყნების დახმარებითა და თანამონაწილეობით. საქართველოს შემდგომი თანამშრომლობა სხვა ქვეყნებთან სატრანსპორტო კომუნიკაციების განვითარების სფეროში, უახლესი გზათამშენებლობის ტექნიკის დანერგვისა და პროექტირებისას უახლესი ავტომატიზირებული ტექნოლოგიების მიღწევების გამოყენების საქმეში კარგ პირობებს შექმნის საგზაო სფეროს განვითარებისთვის, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკის დინამიურ განვითარებას. [2]

აბრეშუმის გზის აღორძინებით განსაკუთრებულად დაინტერესებული ჩინეთი ახალი ინიციატივებით გამოდის. 2013 წლის 8 სექტემბერს ყაზახეთის რესპუბლიკაში სახელმწიფო ვიზიტის ფარგლებში მყოფმა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის პრეზიდენტმა სი ძინპინმა ასტანის უნივერსიტეტში სიტყვით გამოსვლისას პირველად გააუღერა აბრეშუმის გზის ახალი პროექტის – „დიდი აბრეშუმის გზის ევრაზიული ეკონომიკური სარტყელის“ – შექმნის იდეა.

საერთაშორისო საინვესტიციო პროექტი: „დიდი აბრეშუმის გზის ევრაზიული ეკონომიკური სარტყელი“ ითვალისწინებს ერთიანი ევრაზიური სავაჭრო-ეკონომიკური სივრცისა და ტრანსკონტინენტური სატრანსპორტო დერეფნის შექმნას და მიმართულია სახელმწიფოებს შორის მეცნიერულ-ტექნიკური თანამშრომლობისა და ეკონომიკური ურთიერთქმედების გაღრმავებისკენ. პროექტის ხელშესაწყობად შექმნილია აბრეშუმის გზის განვითარების ფონდი 40 მილიარდი აშშ დოლარის კაპიტალით, რაც მოხმარდება მონაწილე ქვეყნების მსხვილ-საინვესტიციო პროექტებში ჩართვას. პროექტი განხორციელდება ჩინეთის, როგორც მთავარი ინიციატორის უშუალო ხელმძღვანელობით.

რა პერსპექტივებს სთავაზობს ახალი აბრეშუმის გზა ევრაზიის ქვეყნებს და რას მიიღებს ამ პროექტიდან საქართველო?

ახალი აბრეშუმის გზის სატრანსპორტო მაგისტრალების მშენებლობა ბიძგს მისცემს თანამდევი ინფრასტრუქტურის განვითარებას. ახალი, სწრაფი გზების გასწვრივ გაჩნდება ახალი რეგიონალური ცენტრები, გაიზრდება ლოგისტიკისა და ტურიზმის პოტენციალი, გაჩნდება ახალი სამუშაო ადგილები, რაც თავის მხრივ, უზრუნველყოფს რეგიონების რეალურ განვითარებას.

ტრანსპორტისა და ინფრასტრუქტურის განვითარება აუცილებლად გააფართოებს რეგიონებს შორის თანამშრომლობის პოტენციალს ვაჭრობის სფეროში. ამ მხრივ საქართველოსთვის სტრატეგიული მნიშვნელობა აქვს ბაქო-ახალქალაქი-ყარსის რკინიგზის მაგისტრალს.

ეკონომიკური განვითარება შეუძლებელია პოლიტიკური სტაბილურობისა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის გარანტიების გარეშე. ახალი აბრეშუმის გზა თავის წვლილს შეიტანს გარანტიების შექმნაში და რეგიონების სტაბილურობის უზრუნველყოფაში. პროექტი, ასევე, ხელს შეუწყობს ევრაზიის ქვეყნებისა და ხალხების დაახლოებას კულტურის სფეროში. არაფერი აახლოებს სხვადასხვა ქვეყნებს ერთმანეთთან ისე, როგორც თანამედროვე გზები, მით უმეტეს, თუ ამ ქვეყნებს ისტორიული, კულტურული და ცივილიზაციური ერთობა აკავშირებს. [3]

საქართველო გეოპოლიტიკურად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს აბრეშუმის გზის აღორძინების პროექტში და აქტიურად მუშაობს ამ მიმართულებით, რაზეც მეტყველებს ამა

წლის 15-16 ოქტომბერს ჩატარებული „თბილისის აბრეშუმის გზის ფორუმი“. ფორუმს, რომელიც საქართველოს პრემიერ მინისტრის ირაკლი ღარიბაშვილის პატრონაჟით, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის თანაორგანიზებითა და აზიის განვითარების ფონდის მხარდაჭერით გაიმართა, 32 ქვეყნის 1000-მდე წარმომადგენელი ესწრებოდა.

ფორუმის ფარგლებში განხილულ იქნა სადისკუსიო თემები: „აბრეშუმის გზის ახალი შესაძლებლობები სავაჭრო და ეკონომიკური თანამშრომლობის გასაუმჯობესებლად“, „ტრანსპორტი და ინფრასტრუქტურა: ქვეყნებს შორის ვაჭრობის მოთხოვნების თანადროული გათვალისწინება“, „ვაჭრობის ხელშეწყობა აბრეშუმის გზის გასწვრივ: ჰარმონისაციის მიზნით ძირითადი დაბრკოლებების გადალახვა“, „ენერგეტიკის აბრეშუმის გზა: მილსადენები და ელექტროენერჯით ვაჭრობა საზღვრების გარეშე“, „საქართველოს საინვესტიციო შესაძლებლობების ათვისება“. [4]

აბრეშუმის გზის ფორუმს საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანესი მოვლენა უწოდა პრემიერ-მინისტრმა ირაკლი ღარიბაშვილმა. ფორუმში მონაწილე სტუმრების განცხადებით, საქართველო საინტერესო ქვეყანაა თავისი სატრანზიტო პოტენციალით და ბიზნესის კეთების სიმარტივით, ასევე, კორუპციის დაბალი მაჩვენებლით, რაც მთლიანობაში მას საინვესტიციო პოტენციალის კუთხით უცხოელი მეწარმეებისთვის საინტერესოს ხდის. [5]

„ეს ფორუმი ძალიან მნიშვნელოვანი ღონისძიებაა. ახალი აბრეშუმის გზის კონცეფცია მთლიანად გარდაქმნის რეგიონს და ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ წინსვლას. აბრეშუმის გზა შექმნის ბევრ შესაძლებლობას და საქართველოს საერთაშორისო ვაჭრობის ცენტრად აქცევს. საქართველოს აქვს კარგი მდებარეობა, რაც ხელს შეუწყობს, შეასრულოს ეს როლი“ – აღნიშნა შეიხმა ნაჰიან მუბარაქ აღ-ნაჰიანიმ, რომელიც არაბეთის საემიროების კულტურის, ახალგაზრდობისა და საზოგადოებრივი განვითარების მინისტრი, აბუ-დაბის გაერთიანებული ეროვნული ბანკის თავმჯდომარე და აღ აინის უნივერსიტეტის რექტორია. მისასალმებელ სიტყვებში დელეგაციის ხელმძღვანელებმა ძალიან მნიშვნელოვანი გზავნილები გააუღერეს კორიდორში არსებულ ქვეყნებს შორის ურთიერთობების გაღრმავებაზე და იმ პოტენციალზე, რაც აბრეშუმის გზას გააჩნია და, რაც ასე

მნიშვნელოვანია ჩვენი ქვეყნის განვითარებისთვის, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნისთვის და ჩვენი მოსახლეობის კეთილდღეობისთვის. [6]

ახალი აბრეშუმის გზის პროექტის ფარგლებში საქართველოს დიდი შანსი აქვს გამოიყენოს თავისი გეოგრაფიული მდებარეობა და დაიბრუნოს სატრანზიტო ქვეყნის ისტორიული ფუნქცია. თუმცა, სატრანზიტო სექტორის განვითარებისთვის მხოლოდ პორტების, საავტომობილო და სარკინიგზო მაგისტრალების აშენება საკმარისი არ არის, ამისთვის აუცილებელია კარგად გათვლილი სახელმწიფო სტრატეგიის შემუშავება.

ლიტერატურა:

References:

1. SevardnaZe e. saqarTvelos prezidentis sityva trasekas monawile qveynebis baqoSi gamarTul samitze. „evropa-kavkasia-aziis satransporto derefani yvelasTvis Riaa da yvelasTvis muSaobs“. saqarTvelos respublika. Tbilisi, 1998, 9 seqtemberi, - 231 (2931).
2. Возрождение Великого Шелкового пути в XXI веке: от теории к практике. Совместный проект Международного союза автомобильного транспорта и редакции polpred.com. -М., 2007. - 65 с.
3. <http://aprcnter.ru/Ru/component/k2/328.html> gadamowmebulia 07.12.2015.
4. <http://www.ibusiness.ge/tag/tbilisis-abreshumis-gzis-forumi/> gadamowmebulia 07.12.2015.
5. <http://www.radiotavisupleba.ge/content/abreshumis-gzis-forumi/27307878.html> gadamowmebulia 07.12.2015.
6. <http://www.versia.ge/index.php/2013-07-31-11-22-32/item/2896> gadamowmebulia 07.12.2015.

Tamar Revazishvili

NEW SILK ROAD - A NEW CHANCE AND A PROSPECT FOR GEORGIA

Summary

The New Silk Road project is the chance for Georgia to make use of Its geographical location and return to its historical function of great transit country. Results of the new Silk Road Forum, which took place in Tbilisi on

15-16 September 2015 confirms it also. Members of forum said that Georgia is an interesting country with its transit potential, ease of doing business and low corruption level, all this makes Georgia attractive for foreign investors. The New Silk Road project will transform the region, will promote economic Advancement, create a lot of opportunities and will lead the country to its status of international Trade hub.

Keywords: Silk Road, Eurasian transport corridor, the economic zone, transit function, investment potential.

Reviewer: Professor Shota Dogonadze, Georgian Technical University

Тамара Ревазишвили
НОВЫЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ - НОВЫЙ ШАНС И
ПЕРСПЕКТИВА РАЗВИТИЯ ГРУЗИИ

Резюме

Проект „Новый Шелковый Путь“ это шанс для Грузии, чтобы использовать свое географическое положение и вернуться к своей исторической функции большой транзитной страны. Результаты форума Нового Шелкового пути, который состоялся в Тбилиси 15-16 октября 2015 года также подтверждает это. Участники форума заявили, что Грузия является интересной страной с точки зрения транзитного потенциала, простоты ведения бизнеса и низким уровнем коррупции, все это делает Грузию привлекательным для иностранных инвесторов; Проект Новый Шелковый путь преобразит регион, будет способствовать улучшению экономического положения, создаст много возможностей и приведет страну к статусу международного центра торговли.

Ключевые слова: Шелковый путь, евразийский транспортный коридор, экономический пояс, транзитная функция, инвестиционный потенциал.

Рецензент: Профессор Шота Догонадзе, Грузинский технический университет.

თამარ კუპრეიშვილი
„ქურთების ფაქტორი“ თურქეთისა და სირიის მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებში

პოლიტიკური მოდერნიზაცია, რომელიც დაიწყო თურქეთში ხელისუფლებაში სამართლიანობისა და განვითარების პარტიის მოსვლის შემდგომ, თავის ერთ-ერთ მიზნად ისახავს ახლო აღმოსავლეთში თურქეთის ლიდერ-სახელმწიფოდ გადაქცევას. ამ სიტუაციაში ცენტრალურ პირობას წარმოადგენს შიდაპოლიტიკური სტაბილურობა. მაგრამ თურქეთის სახელმწიფოს შიგნით არსებობს ადგილობრივი სამთავრობო კურსის საწინააღმდეგო მძლავრი ფაქტორი: ქურთების უმცირესობის აქტიუობა, რომელიც ეწინააღმდეგება ოფიციალურ ხელისუფლებას, რომელიც მკვეთრად გაძლიერდა სირიის კრიზისის დაწყების შემდეგ. მათმა აქტიუობამ მისცა დასაბამი ახალი იმპულსს - ქვეყნის შიგნით მოლაპარაკებათა დაწყებას ქურთებისათვის პოლიტიკურ და განათლების სფეროში უფლებების მისანიჭებლად.

ქურთების ფაქტორი თამაშობს უზარმაზარ როლს თურქეთის როგორც საშინაო პოლიტიკაში, ასევე მის ურთიერთობებში მეზობლებთან და ქვეყნის შემდგომი ბედი მნიშვნელოვნად იქნება დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად წარმატებულად შეძლებს მისი მთავრობა მოაგვაროს ის სიძნედეები, რომლებიც იგულისხმება „ქურთების საკითხის“ ცნების ქვეშ.

საკვანძო სიტყვები: ქურთების ფაქტორი, სირიის კრიზისი, პოლიტიკური მოდერნიზაცია, არაბული გაზაფხული

დღესდღეობით, სირიაში ცხოვრობს 3 მილიონი ქურთი, რაც მოსახლეობის დაახლოებით 10%-ს შეადგენს. ამჟამად, ქურთი აქტივისტების მიერ ხელშია ჩაგდებული ქვეყნის ჩრდილო-აღმოსავლეთის რიგი დასახლებული პუნქტი, არსებობს შედარებით თვითმართვადი რაიონები. ცხადია, რომ ნებისმიერი მოვლენა თურქეთის საზღვრის იქეთა მხარეზე, თავის მხრივ ხელს შეუწყობს თურქეთის ქურთების მოლოდინებს მათ საკუთარ მონაპოვრებთან დაკავშირებით. თურქეთში უკვე არსებობს გამოცდილება, რომლის საფუძველზედაც მან შეიძლება მოახდინოს მოვლენების შესაძლო განვითარების ექსტრაპოლირება თავის აღმოსავლეთის საზღვრებთან.

სირიის კრიზისი, რომელიც ვითარდება ამ მომენტისათვის, პრინციპულად მნიშვნელოვანი პროცესია თურქეთისათვის ახლო აღმოსავლეთში, საიდანაც ის შეეცდება მიიღოს მაქსიმალური პოლიტიკური და ეკონომიკური დივიდენდები. ანკარის პოტენციური ამოცანები შემდეგია: თავისი, როგორც რეგიონალური ლიდერის ამბიციების დამტკიცება აქტიური მოქმედებებით, რაც არ გამორიცხავს თუნდაც სამხედრო ჩარევას „პატარა გამარჯვების მომტანი ომის“ რეცეპტით, თურქული მოდელის ექსპორტს ასადის რეჟიმის დამხობის შემდეგ, ასევე თავისი სტატუსის დამტკიცებას როგორც აშშ-ს ძირითადი მოკავშირე ახლო აღმოსავლეთში.

როგორც ცნობილია აშშ-ს ამჟამინდელი ხელისუფლება ატარებს კურსს, რომელიც მიმართულია აშშ-ს აქტივობის შემცირებისაკენ ახლო აღმოსავლეთში. ეს დაგეგმილი და ხანგრძლივი ზომაა. რეგიონში მკვეთრი ძვრების დაწყებისთანავე ამერიკელებმა დაიწყეს თავიანთი მოქმედებების კოორდინირება ე.წ. „დიდი აფეთქების კონცეფციის“ სულისკვეთებით, აღეგნებდნენ რა თვალყურს მოვლენებს, ასეთმა მიდგომამ მიიღო სახელწოდება - ლიდერობა ზურგს უკნიდან.

თურქეთში ქურთების აქტივობამ მისცა ახალი იმპულსი ქვეყნის შიგნით მოლაპარაკებათა დაწყებას ქურთებისათვის პოლიტიკურ და განათლების სფეროში უფლებების მისანიჭებლად.

ქურთული კონფლიქტი, ანუ „ქურთების საკითხი“, წარმოიშვა თურქეთის არა უკანასკნელის კრახთან ერთად, არამედ უფრო ადრე. პრინციპულია ასევე ის, რომ ქვეალიზმის პოლიტიკის გამოცხადებასთან ერთად, მან შეიძინა განსაკუთრებულად მწვავე ხასიათი. ქვეალის პოლიტიკის „ნ ისრიდან“ ერთი იყო ნაციონალიზმი, რომელიც ათათურქის მიერ გაგებულ იყო ფრანგულ მანერაში - როგორც პოლიტიკური ერის იდეოლოგია თურქეთის რესპუბლიკის საზღვრებში(და არა თურქი ერისა, როგორც ეს იყო პანთურქისტებთან).

თანდათანობით ქურთებმა დაიწყეს სულ უფრო აქტიურად მოქმედება და გარდამტეხი მომენტი გახდა 1978 წელს ქურთისტანის მუშათა პარტიის შექმნა. ქურთების კონფლიქტი გადაიზარდა ფართომასშტაბიან სამოქალაქო ომში, რომელშიც დღემდე უკვე დაიღუპა 40 ათას კაცზე მეტი.

მიდაპოლიტიკურმა კრიზისმა, რომელიც გაჩაღდა სირიაში 2011 წლის გაზაფხულზე, კარდინალურად შეცვალა თურქეთ სირიის კავშირების განვითარების ვექტორი, გამოიწვია რა დაძაბულობა და შემდგომ ურთიერთობების გაწყვეტა 2 ქვეყანას შორის. ანკარამ დაიწყო მრავალმხრივი დახმარების აღმოჩენა სირიის ოპოზიციისათვის, უსიტყვოდ გამოვიდა დამასკოს რეჟიმის შესაცვლელად. ამგვარად, თურქეთ-სირიის ურთიერთობებმა უკანასკნელი ათწლეულის მანძილზე მეორეჯერ განიცადა მკვეთრი ტრანსფორმაცია და გახდა გაცხოველებული დისკუსიის საგანი, როგორც თურქი, ასევე უცხოური პოლიტოლოგებისათვის.

თურქეთის რეაქცია სირიის მღელვარებასთან მიმართებაში, არ შეიძლება განვიხილოთ ანკარის იმ საერთო მიდგომებისაგან მოწყვეტით, რომელიც მან გამოავლინა „არაბული გაზაფხულის“ დროს. თურქეთი, რომელიც პრეტენზიას აცხადებს რეგიონალური ლიდერის როლზე, შეეცადა ესარგებლა რყევებით არაბულ სამყაროში იმისათვის, რომ გაეძლიერებინა თავისი გავლენა რეგიონში, გაევრცელებინა რა დემოკრატიზაციისა და ლიბერალიზაციის საკუთარი გამოცდილება.

სირიის რეჟიმის შეცვლისათვის რეგიონალური ძალისხმევის კონსოლიდაციის მიზნით თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ა. დავუტოღლუმ მონაწილეობა მიიღო არაბულ სახელმწიფოთა ლიგის მთელ რიგ ჩარჩოებში. თურქეთმა მხარი დაუჭირა გადაწყვეტილებას დამასკოს წევრობის შეჩერების თაობაზე ამ ორგანიზაციაში, 2011 წლის ნოემბერში და განაცხადა თავისი განზრახვის შესახებ - მოეხდინა თავისი მოქმედებების კოორდინირება არაბულ სახელმწიფოთა ლიგასთან სირიასთან მიმართებაში. ანკარის მხარდაჭერა ასევე გამოიწვია არაბულ სახელმწიფოთა ლიგის მიერ სანქციების შემოღებამ, რომლებიც შეიცავდნენ 9 პოზიციას, რომლებიც თავისი შინაარსით ახლოს იყვნენ თურქულ ანალოგთან.

თურქეთ - სირიის ურთიერთობები წარმოადგენდნენ ანკარის საგარეო პოლიტიკის ყველაზე მტკივნეულ საკითხს, რომელიც აისახა სიტუაციაზე თურქეთის შიგნითაც.

სირიის კრიზისთან მიმართებაში თურქეთის პოლიტიკის შედეგი გახდა ურთიერთობების გაცივება ანკარასათვის ისეთ მნიშვნელოვან ქვეყანა - მეზობლებთან, როგორცაა ირანი და ერაყი, ასევე უთანხმოებათა წარმოშობა რუსეთთან,

რომელთანაც თანამშრომლობა თურქეთის საგარეო პოლიტიკისათვის წარმოადგენს ერთ-ერთ პრიორიტეტს ბოლო წლებში.

გაჭიანურებულმა არასტაბილურობამ სირიაში ხელი შეუწყო ქურთული ტერიტორიების პრობლემას თურქეთში. სირიელი დევნილების მოზღვავებამ თურქეთის წინაშე დააყენა მათი შენახვისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საკითხები იმ პროვინციებში, სადაც განთავსებულია დევნილთა ბანაკები, სადაც თავს აფარებდნენ ასევე შეიარაღებული ფორმირებების წევრები. სირიიდან დევნილთა რიცხვმა თურქეთში გადააჭარბა 120 ათას კაცს. ამავდროულად, 2012 წლისათვის სირიის კრიზისის ზეგავლენა სულ უფრო შესამჩნევი გახდა თვით თურქეთში, შეეხო რა ეკონომიკის, უშიშროების სფეროებს, ასევე გამოიწვია განხეთქილება თურქეთის საზოგადოებაში და დაბადა ექვი მმართველი პარტიის საგარეო პოლიტიკური კურსის სისწორისადმი.

თურქეთი ცდილობდა თავის თავზე აეღო სირიაში რეფორმების „კოორდინატორის“ როლი და მოეხდინა დამასკოზე უფრო მზარდი ზეწოლა - სირიის საზოგადოების სოციალურ-პოლიტიკური იერსახის ტრანსფორმაციაში აქტიური მონაწილეობის მიღების გზით.

თურქმა პოლიტოლოგებმა ატილა სანდიკლიმ და ალი სემინმა შემდეგნაირად დაახასიათეს ანკარის პოლიტიკა სირიის კრიზისთან მიმართებაში: „თურქეთის ყურადღება სირიის კრიზისისადმი ბუნებრივია, მისი რეგიონალური წონისა და სირიასთან გეოგრაფიული სიახლოვის გათვალისწინებით. ამასთან ერთად აუცილებელია მუდმივად გვახსოვდეს იმის შესახებ, რომ ჩარევას ახლო აღმოსავლეთის აურაცხელი პრობლემების გადაჭრის პროცესში მიგვაგართ აღნიშნულ პრობლემებში ჩართვამდე. თურქეთმა ვერ შეძლო იმის გამოცნობა, რომ კრიზისი სირიაში არ განვითარდებოდა იგივე სცენარით რაც ეს მოხდა ტუნისში, ეგვიპტეში, ლიბიაში და იემენში. მოხდა თურქეთის ჩათრევა მოვლენებში. ანკარამ ვერ შეძლო სწორად შეეფასებინა და წინასწარ განესაზღვრა სირიის კრიზისის რეგიონალური და გლობალური მასშტაბის პრობლემად გადაქცევის პერსპექტივა“.

ლიტერატურა:
References:

1. Дружиловский С.Б Курдская проблема в Турции, Москва, 2014
2. Ziya Öniş. Turkey and the Arab spring: Between Ethics aand Self-Interest, Turkey 2012
3. Джонс Д. Сирия-Турция: Между сирийскими курдами и наковальной.
4. Aydoğın Vatandaş. Today's Zaman, Turkey, 2013
5. Mustafa Aydın. Turkish Foreign Policy Framework and Analysis. Ankara. 2004.
6. Rubin Barry - Turkey in world politics - Istanbul : Bogazici Univ. Press, 2002.
7. Ближний Восток и Современность, 2013
internet resursebi:
- http://muse.jhu.edu/journals/journal_of_democracy/toc/jod.19.3.html
- <http://www.insightturkey.com/turkey-and-the-arabspring-between-ethics-and-self-interest/articles/194>
- http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=288447
- <http://www.liberali.ge/ge/liberali/articles/119441/>
- <http://www.amerikiskhma.com/content/georgia-syria-russia/1744695.html>
- <http://www.radiotavisupleba.ge/content/syria-iran/25094716.html>
<http://www.radiotavisupleba.ge/archive/ge-news/20130911/1001/1001.html?id=25102254>

Tamar Kepreishvili
“KURDISH FACTOR” IN THE CURRENT POLITICAL PROCESSES OF TURKEY AND SYRIA

Summary

Political modernization, which began after coming to the power Turkey's Justice and Development Party, in the Middle East Turkey aims to be a leader-state. Into this situation, the central condition is political stability. But into the state exists anti-powerful factors: the Kurdish minority activity, which is contrary to the official government, which has intensified since the start of the Syrian crisis. Their activities have given rise

to a new impetus – started internal negotiations for a political and educational rights of the Kurds.

Kurds factors play a huge role in Turkey's domestic politics and its relations with its neighbors and the subsequent fate of the country will largely depend on how successful the government will be able to settle the difficulties that are the "Kurdish question" notion.

Keywords: Kurd factor, crisis of Syria, Political Modernity, Arab spring

Reviewer: Associate Professor Maia Amirgulashvili, Georgian Technical University

Тамара Купреишвили
"КУРДСКИЙ ФАКТОР" В ТЕКУЩИХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ В ТУРЦИИ И СИРИИ

Резюме

Политическая модернизация, начавшаяся в Турции с приходом к власти Партии справедливости и развития, ставит одной из своих целей превращение Турции в государство - лидер на Ближнем Востоке. В этой ситуации центральным условием является внутривполитическая стабильность. Однако внутри турецкого государства существует мощный фактор противодействия заданному правительством курсу: активность курдского меньшинства, противостоящего официальным властям, которая резко усилилась с начала сирийского кризиса.

Курдский фактор играет огромную роль как во внутренней политике Турции, так и в её отношениях с соседями, и дальнейшая судьба страны в немалой степени будет зависеть от того, насколько успешно её правительство справится с трудностями, подразумеваемыми под понятием "курдский вопрос".

Ключевые слова: Курдский Фактор, Сирийский кризис, Политическая современность, Арабская весна

Рецензент: Ассоциированный профессор, Майя Амиргулашвили, Грузинский Технический Университет

CONTENTS
THEORY

Manana Darchashvili MIKHAKO TSERETELI ABOUT THE FOREIGN POLICY OF GEORGIA-----	5
Maria Gritsishina EPISTEMOLOGICAL CONTENT OF THE DOCTRINE OF THE STRUCTURE OF HUMAN EXPERIENCE JOHN LOCKE-----	15
PRACTICE OF PUBLIC ADMINISTRATION	
Nana Kharadze THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF OPINION OF THE PUBLIC SERVICE IN THE DEMOCRATIC COUNTRY-----	32
Henri Kuprashvili PROBLEMS IN PROVIDING INFORMATION SECURITY-----	46
Sergiy Levchenko WAYS AND POSSIBILITIES OF MODERNIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE-----	57
Maia Amirgulashvili CIVIL SOCIETY AND POLITICAL CULTURE-----	68
Petro Lutsenko MAIN DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF INSTITUTE OF LOCAL GOVERNMENT IN UKRAINE BASED ON THE EXPERIENCE OF THE EU--	74
Nina Khatiashvili THE INTERACTION OF THE FEATURES OF MODERN POLITICS AND CULTURE IN GEORGIA-----	88
Sergey Marehin ORGANIZATIONAL EVALUATION AS INSTRUMENT OF QUALITY MANAGEMENT IN AUTHORITY BODIES-----	95
Tengiz Topuridze TIME MANAGEMENT-----	104
Shalva Shubladze ROLE AND PLACE OF STATE MANAGEMENT BODIES DURING EMERGENCY MANAGEMENT PROCESS-----	118

ECONOMIC

Besik Sherazadishvili
TIME MANAGEMENT PRINCIPLES FOR MANAGERS OF VARIETY
LEVELS----- 128

Irina Benia, Ben Yaakov Rivka
POSSIBLE INFLUENCES OF EU GEORGIA ASSOCIATION
AGREEMENT ON THE TRADE-ECONOMIC RELATIONS BETWEEN
GEORGIA AND RUSSIA----- 135

Rati Bakuradze
ACCOUNTING AND AUDITING PRACTICE ANALYSIS IN
GEORGIA----- 144

LAW

Igor Evtushenko
MODERN WAR CONFLICT: THE CONSEQUENCES OF
INTERNATIONAL TERRORISM ON THE BASE OF GLOBALIZATION
(THEORETICAL AND LEGAL ASPECT)----- 156

SOCIETY

Piqria Didebashvili, Lia Metreveli
SOCIO-PHILOSOPHICAL ASPECTS IN DEVELOPMENT OF
CULTURE AND POLICY----- 168

PRACTICE

Tamar Revazishvili
NEW SILK ROAD - A NEW CHANCE AND A PROSPECT FOR
GEORGIA----- 179

Tamar Kepreishvili
“KURDISH FACTOR” IN THE CURRENT POLITICAL PROCESSES OF
TURKEY AND SYRIA----- 186

**СОДЕРЖАНИЕ
ТЕОРИЯ**

Манана Дарчашвили МИХАКО ЦЕРЕТЕЛИ О ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОМ КУРСЕ ГРУЗИИ-----	5
Мария Грицишина ГНОСЕОЛОГИЧЕСКИЙ СМЫСЛ УЧЕНИЯ О СТРУКТУРЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ОПЫТА ДЖ. ЛОККА-----	15
ПРАКТИКА ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ	
Нана Харадзе СУТЬ ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ В ДЕМОКРАТИЧЕСКОМ ГОСУДАРСТВЕ-----	32
Генри Купрашвили ПРОБЛЕМЫ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ -----	46
Сергей Левченко ПУТИ И ВОЗМОЖНОСТИ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ-----	57
Майя Амиргулашвили ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО И ПОЛИТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА-----	68
Петр Луценко ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИНСТИТУТА МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ НА ОСНОВЕ ОПЫТА ЕС-----	74
Нина Хатиашвили ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПОЛИТИКИ И КУЛЬТУРЫ В СОВРЕМЕННОЙ ГРУЗИИ-----	88
Сергей Марехин ОРГАНИЗАЦИОННАЯ ОЦЕНКА КАК ИНСТРУМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В ОРГАНАХ ВЛАСТИ-----	95
Тенгиз Топуридзе УПРАВЛЕНИЕ ВРЕМЕНЕМ-----	104

შალვა შიბლაძე РОЛЬ И МЕСТО ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ УПРАВЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНИЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫМИ СИТУАЦИЯМИ---	118
--	-----

ЭКОНОМИКА

Бесик Шераздишвили ПРИНЦИПЫ УПРАВЛЕНИЯ ВРЕМЯ ДЛЯ РУКОВОДИТЕЛЯ В РАЗЛИЧНЫХ УРОВНИ-----	128
--	-----

Ирина Бения, Бен Яаков Ривка ВОЗМОЖНОЕ ВЛИЯНИЕ СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИИАЦИИ МЕЖДУ ГРУЗИЕЙ И ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ НА ТОРГОВО- ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ С РОССИЕЙ-----	135
--	-----

Рати Бакурадзе АНАЛИЗ ПРАКТИКИ ПО АУДИТУ И БУХГАЛТЕРСКОМУ УЧЕТУ В ГРУЗИИ-----	144
--	-----

ПРАВО

Игорь Евтушенко СОВРЕМЕННЫЙ ВООРУЖЕННЫЙ КОНФЛИКТ: СЛЕДСТВИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ТЕРРОРИЗМА НА ПОЧВЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ (ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ)-----	156
--	-----

ОБЩЕСТВО

Пикрия Дидебашвили, Лия Метревели СОЦИАЛЬНО ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРЫ И ПОЛИТИКИ-----	168
--	-----

ПРАКТИКА

Тамара Ревазишвили НОВЫЙ ШЕЛКОВЫЙ ПУТЬ - НОВЫЙ ШАНС И ПЕРСПЕКТИВА РАЗВИТИЯ ГРУЗИИ-----	179
---	-----

Тамара Купреишвили "КУРДСКИЙ ФАКТОР" В ТЕКУЩИХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ В ТУРЦИИ И СИРИИ-----	186
--	-----

ავტორები

მაია ამირგულაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
რატი ბაკურაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ირინა ბენია	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ბენ იაკოვ რივა	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
მანანა დარჩაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
ფიქრია დიდებაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
მარია გრიციშინა	ფილოსოფიის მეცნიერებათა კანდიდატი, როვნოს სახელმწიფო ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის დოცენტი. (უკრაინა)
იგორ ვებუშენკო	დნეპროპეტროვსკის შინაგან საქმეთა უნივერსიტეტის ტაქტიკურ-სპეციალური მომზადების კათედრის ასპირანტი. (უკრაინა)
თენგიზ თოფურაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ვეგენი ლევჩენკო	უკრაინის პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო მართვის ეროვნული აკადემიის ხარკოვის სახელმწიფო მართვის რეგიონალური ინსტიტუტის პოლიტოლოგიისა და ფილოსოფიის კათედრის ასპირანტი. (უკრაინა)
პეტრე ლუცენკო	უკრაინის პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო მართვის ეროვნული აკადემიის ხარკოვის სახელმწიფო მართვის რეგიონალური ინსტიტუტის ასპირანტი. (უკრაინა)
სერგეი მარხინი	უკრაინის პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო მართვის ეროვნული აკადემიის ხარკოვის სახელმწიფო მართვის რეგიონალური ინსტიტუტის პოლიტოლოგიისა და ფილოსოფიის კათედრის ასპირანტი. (უკრაინა)
ლია მეტრეველი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
ჰენრი კუპრაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

თამარ რევაზიშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
თამარი კუპრეიშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ბესიკ შერაზადიშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
შალვა შუბლაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ნანა ხარაძე	სამართლის დოქტორი
ნინა ხატიაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

Authors

Maia Amirgulashvili	Associate Professor of Georgian Technical University
Rati Bakuradze	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Irina Benia,	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Ben Yaakov Rivka	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Manana Darchashvili	Associate Professor of Georgian Technical University
Piqria Didebashvili	Associate Professor of Georgian Technical University
Igor Evtushenko	Postgraduate student of tactic-special training department of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, (Ukraine)
Maria Gritsishina	Ph.D. in Philosophy, Associate Professor of Department of Philosophy at Rivne State University of Humanities. (Ukraine).
Henri Kuprashvili	Professor of Georgian Technical University
Nina Khatiasvili	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Tamar Kupreishvili	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Nana Kharadze	Ph.D. Law
Sergiy Levchenko	Researcher of the Department of Political Science and Philosophy of Kharkov Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine. (Ukraine)
Petro Lutsenko	Postgraduate student of Kharkov Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. (Ukraine)
Sergey Marehin	Post-graduate student of Political Sciences and Philosophy Chair of Kharkiv Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine, (Ukraine).
Lia Metreveli	Associate Professor of Georgian Technical University
Tamar Revazishvili	Associate Professor of Georgian Technical University
Besik Sherazadishvili	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Shalva Shubladze	Doctoral Candidate, Georgian Technical University
Tengiz Topuridze	Doctoral Candidate, Georgian Technical University

Авторы

Майя Амиргулашвили	Ассоциированный профессор Грузинского технического университета
Рати Бакурадзе	Докторант Грузинского технического университета
Ирина Бения	Докторант Грузинского технического университета
Бен Яаков Ривка	Докторант Грузинского технического университета
Мария Грицишина	Кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры философии Ровенского государственного гуманитарного университета. (Украина).
Манана Дарчашвили	Ассоциированный профессор Грузинского технического университета
Пикриа Дидевашвили	Ассоциированный профессор Грузинского технического университета
Игорь Евтушенко	Аспирант кафедры тактико-специальной подготовки Днепропетровского государственного университета внутренних дел, Украина, Днепропетровск. (Украина).
Генри Купрашвили	Профессор Грузинского технического университета
Тамара Купреишвили	Докторант Грузинского технического университета
Сергей Левченко	Соискатель кафедры политологии и философии Харьковского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины. (Украина).
Петр Луценко	Аспирант Харьковского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины. (Украина).
Сергей Марехин	Аспирант кафедры политологии и философии Харьковского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины. (Украина)
Лия Метревели	Ассоциированный профессор Грузинского технического университета
Тамара Ревазишвили	Ассоциированный профессор Грузинского технического университета
Тенгиз Топуридзе	Докторант Грузинского технического университета

ნანა ხარაძე	დოქორ პრავა
ნინა ხატიაშვილი	დოქორანტი გრუზინსკოგო ტეხნიკესკოგო უნივერსიტეტი
ბესიკ შერაზადიშვილი	დოქორანტი გრუზინსკოგო ტეხნიკესკოგო უნივერსიტეტი
შალვა შუბლადე	დოქორანტი გრუზინსკოგო ტეხნიკესკოგო უნივერსიტეტი

ქურნალის რედაქლეგია

ნანა ავალიანი	ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს მრჩეველი (საქართველო)
რუიკიპრ ანდრესენი	ბერლინის უნივერსიტეტის პროფესორი ეკონომიკის დარგში, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორი (გერმანია)
მეუფე აბრამი (ბარმელია)	დასავლეთ ევროპის მიტროპოლიტი (საქართველო)
მეზენი ბარათაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ეკონომიკისა და ბიზნესის მართვის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი (საქართველო)
ბიორბი ბაღათური	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
ოთარ ბაღათური	პასუხისმგებელი მდივანი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი (საქართველო)
რასა ბელიკატი	ვიტაუტას დიდის უნივერსიტეტის პროფესორი (ლიტვა)
ანასტასია ბანიჩი	რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის ცენტრალური აზიის, კავკასიისა და ურალ-ვოლგისპირეთის შემსწავლელი ცენტრის მეცნიერ-მუშაკი, დოცენტი (რუსეთი)
იური ბორიცი	მოსკოვის ენერგეტიკული ინსტიტუტის პროფესორი (რუსეთი)
ვახტანგ ბურული	ივანე ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
შოთა დოლონაძე	მთავარი რედაქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, (საქართველო)
ელენ ღრაკე	ევროპის საბჭოს ექსპერტი (საფრანგეთი)
ჰარალდ ვერტი	სორბონას უნივერსიტეტის „პარი-8“-ის პროფესორი ინფორმატიკის დარგში (საფრანგეთი)
ბენადი იაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, საჯარო მმართველობისა და ელექტრონული ბიზნესის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი (საქართველო)
სერჟო კაშივი	“ლა საპინემა“-ს უნივერსიტეტის პროფესორი (იტალია)

რიჩარდ მანსი	ნოტრდამის უნივერსიტეტის პროფესორი (ნიდერლანდების სამეფო)
მიხაილო მემვიდი	უკრაინის ეროვნული გვარდიის ეროვნული აკადემიის უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი (უკრაინა)
როინ მმტრეველი	აკადემიკოსი. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი (საქართველო)
იოჰიკა მიცუი	იოკოჰამას ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი (იაპონია)
ბაღრი ნაკაშიძე	მ. ლომონოსოვის სახელობის მოსკოვის უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის ფაკულტეტის პროფესორი (რუსეთი)
ლიზავეტა ჭახანინა	კანზასის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი (ამერიკის შეერთებული შტატები)
ბუდი ნურანი რეჩჰანა	პაჯაჯარანის უნივერსიტეტის პროფესორი. (ინდონეზია)
რამონ კიეტრ(ო)-სუარესი	ევროპის საბჭოს ექსპერტი (ესპანეთი)
ბერტ სურმიულენი	დოქტორი, ლოჯისტიკური კომპანიის პრეზიდენტი (გერმანია)
ქეთი ქოქრაშვილი	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი (საქართველო)
ოთარ ქოჩორაძე	მთავარი რედაქტორის მოადგილე, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
რუსულან ქუთათელაძე	საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი, ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტის დეკანი (საქართველო)
მაია ჩხეიძე	საქართველოს უნივერსიტეტის პროფესორი (საქართველო)
ვიანესლავ ძიუნძიუკი	უკრაინის პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო მართვის ეროვნული აკადემიის ხარკოვის რეგიონალური ინსტიტუტის პროფესორი, პოლიტოლოგიისა და ფილოსოფიის კათედრის გამგე. (უკრაინა)
ენდრიუ ლენუქს ჰარდინგსი	კინგსკოლეჯის პროფესორი (დიდი ბრიტანეთი)

EDITORIAL BOARD

NANA AVALIANI	PhD of History, adviser Ministry of Foreign affairs of Georgia (Georgia)
RUDIGER ANDRESEN	Professor of Economics of Berlin University, Doctor of Honour of Georgian Technical University (Germany)
His Eminence ABRAHAM (GARMELIA)	Metropolitan of Western Europe (Georgia)
EVGENI BARATASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of Department of Economics and Business Management (Georgia)
GIORGI BAGATURIA	Professor of Georgian Technical University (Georgia)
OTAR BAGATURIA	Responsible Editor, Associate Professor of Georgian Technical University. (Georgia)
RASA BELOKAITE	Professor of the University of Vitautas the Great (Litva)
MAIA CHKHEIDZE	Professor of University of Georgia (Georgia)
ELUN DRUCKE	Expert of European Council (France)
SHOTA DOGONADZE	Chief Editor, Professor of Georgian Technical University, (Georgia)
VIACHESLAV DZIUNDZIUK	Professor of Kharkiv Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine. Head of Political Science and Philosophy Chair. (Ukraine)
ANASTASIA GANICH	Docent, Scientific worker of Central Asia, Caucasus and Ural-Volga researcher center of the Academy of Sciences of Russia (RF)
YURI GORITSKIY	Professor of Moscow Power Engineering Institute (RF)
VAKHTANG GURULI	Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia)
ANDRU LENUKS HARDINGS	Professor of King's college (UK)
GENADI IASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of the Public Administration and Electronic Business Department (Georgia)
SERGIO CAMIZ	Professor of the University of Roma „La Sapienza“ (Italia)
KETI KOKRASHVILI	Professor of Georgian Technical University, Head of the Administration (Georgia)
OTAR KOCHORADZE	Deputy Editor-in-Chief, Professor of Georgian Technical University (Georgia)

RUSUDAN KUTATELADZE	Professor of Georgian Technical University, Dean of Business-Engineering faculty (Georgia)
RICHARD MAAS	Professor of the University of Notrdam (The Netherlands)
MYKHAILO MEDVID	Senior Researcher of National Academy of National Guard of Ukraine. (Ukraine)
ROIN METREVELI	Academician. Vice President of Georgian Academy of Sciences (Georgia)
IOSHIKA MITSUI	Professor of National University of Yokohama (Japan)
BADRI NAKASHIDZE	Professor of M.Lomonosov Moscow State University (RF)
RAMON PIETRO-SUARES	Expert of European Council (Spain)
BUDI NURANI RUCHJANA	Professor of the University of Padjadjaran (Indonesia)
GERT SURMIULEN	Doctor, preident of Logistic company (Germany)
LIZAVETA DJAKHANINA	Professor of Kansas State University (USA)
HARALD WERTZ	Professor of Informatics of Sorbona University "Pari-8" (France)

РЕДКОЛЛЕГИЯ

НАНА АВАЛИАНИ	Советник МИД Грузии, доктор исторических наук (Грузия)
Владько АВРААМ (ГАРМЕЛИЯ)	Митрополит Западной Европы (Грузия)
РУДИГЕР АНДРЕСЕН	Профессор экономики Берлинского университета, почетный доктор Грузинского технического университета (Германия)
ГЕОРГИЙ БАГАТУРИЯ	Профессор Грузинского технического университета (Грузия)
ОТАР БАГАТУРИЯ	Ответственный секретарь, Ассоциированный профессор Грузинского технического университета. (Грузия)
ЕВГЕНИЙ БАРАТАШВИЛИ	Профессор Грузинского технического университета, руководитель департаментга экономики и управления бизнесом (Грузия)
РАСА БЕЛОКАЙТЕ	Профессор университета Витаутаса Великого (Литва)
ХАРАЛЬД ВЕРТЦ	Профессор информатики Сорбонского университетета «Пари-8» (Франция)
АНАСТАСИЯ ГАНИЧ	Доцент, научный сотрудник исследовательского центра Центральной Азии, Кавказа и Урал-привольжия АН РФ (РФ)
ЮРИЙ ГОРИЦКИЙ	Профессор Московского энергетического института (РФ)
ВАХТАНГ ГУРУЛИ	Профессор Тбилисского государственного университета им. Ив.Джавахишвили (Грузия)
ЕЛУН ДРАКЕ	Эксперт Совета Европы (Франция)
ШОТА ДОГОНАДЗЕ	Главный редактор, профессор Грузинского технического университета, (Грузия)
ВЯЧЕСЛАВ ДЗЮНДЗЮК	Профессор Харьковского регионального института государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, заведующий кафедрой политологии и философии. (Украина)
СЕРДЖИО КАМИЗ	Профессор Римского Университета «Ла Сапиенза» (Италия)

КЕТЕВАН КОКРАШВИЛИ	Профессор Грузинского технического университета, глава администрации университета (Грузия)
ОТАР КОЧОРАДЗЕ	Заместитель главного редактора, профессор Грузинского технического университета (Грузия)
РУСУДАН КУТАТЕЛАДЗЕ	Профессор Грузинского технического университета, декан факультета Бизнес-инжинеринга (Грузия)
РИЧАРД МААС	Профессор университета Нотрдам (Нидерланды)
МИХАЙЛО МЕДВИДЬ	Старший научный сотрудник Национальной академии Национальной гвардии Украины (Украина)
РОИН МЕТРЕВЕЛИ	Академик. Вице-президент АН Грузии (Грузия)
ИОШИКА МИЦУИ	Профессор национального университета Йогогамы (Япония)
БАДРИ НАКАШИДЗЕ	Профессор МГУ им. М.Ломоносова (РФ)
РАМОН ПЬЕТРО-СУАРЕС	Эксперт Совета Европы (Испания)
БУДИ НУРАНИ РУЧДЖАНА	Профессор университета Паджаджаран (Индонезия)
ГЕРТ СУРМЮЛЕН	Доктор, президент логистической компании (Германия)
МАЙА ЧХЕИДЗЕ	Профессор Университета Грузии (Грузия)
ЛИЗАВЕТА ЖАХАНИНА	Профессор государственного университета Канзас (США)
ЭНДРЮ ЛЕНУКС ХАРДИНГС	Профессор кингсколледжа (Великобритания)
ГЕННАДИЙ ЯШВИЛИ	Профессор Грузинского технического университета, руководитель департамента публичного управления и электронного бизнеса (Грузия)